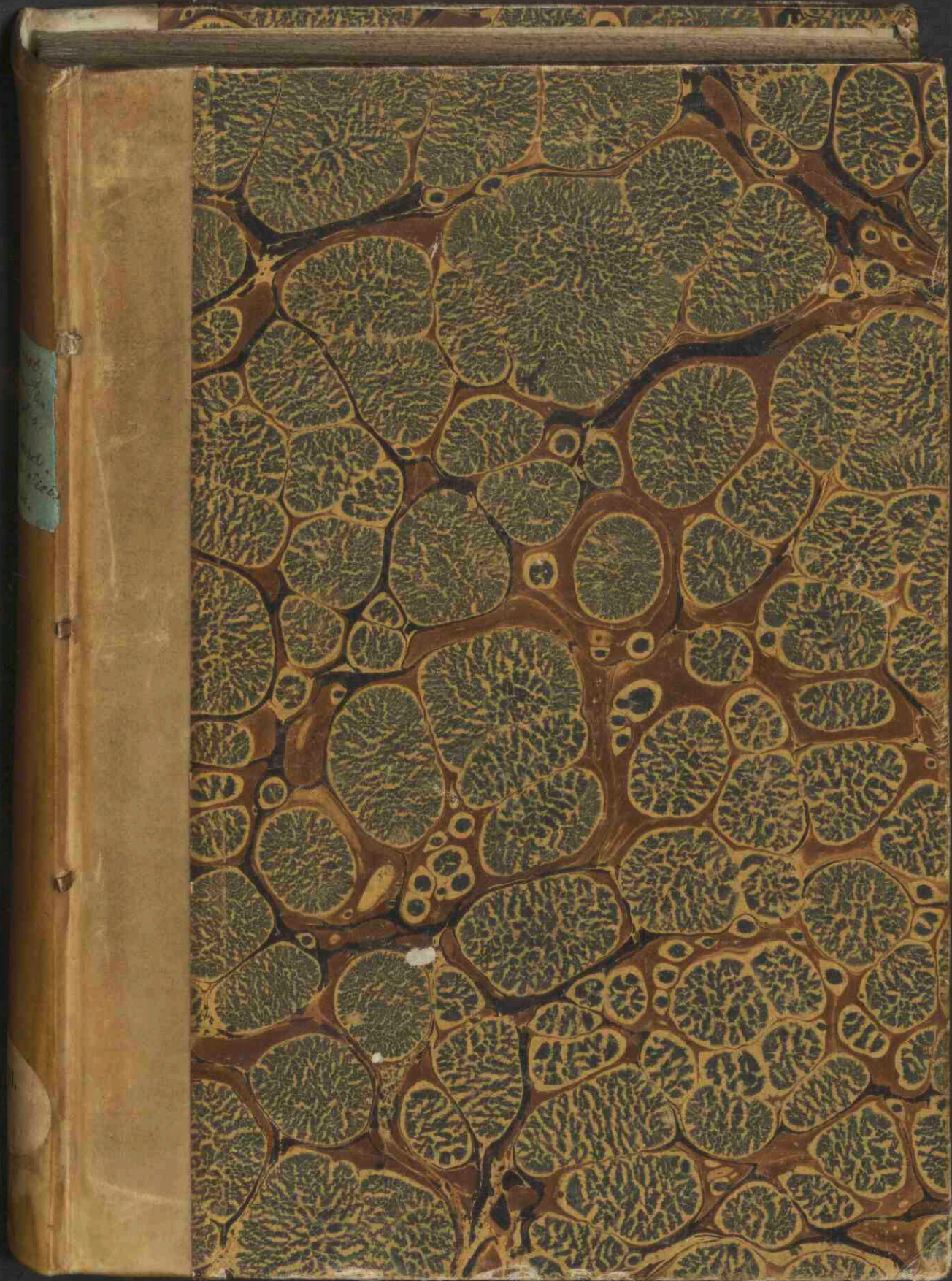

Richardi Stanihursti Dubliniensis De rebus in Hibernia gestis, libri quattuor,

<https://hdl.handle.net/1874/427950>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

Staniburost.
De rebus in ²⁴Alta
Lornia gestis.

H. Falcard.
De rebus in ⁵Esica
lia gestis.

S. qu.

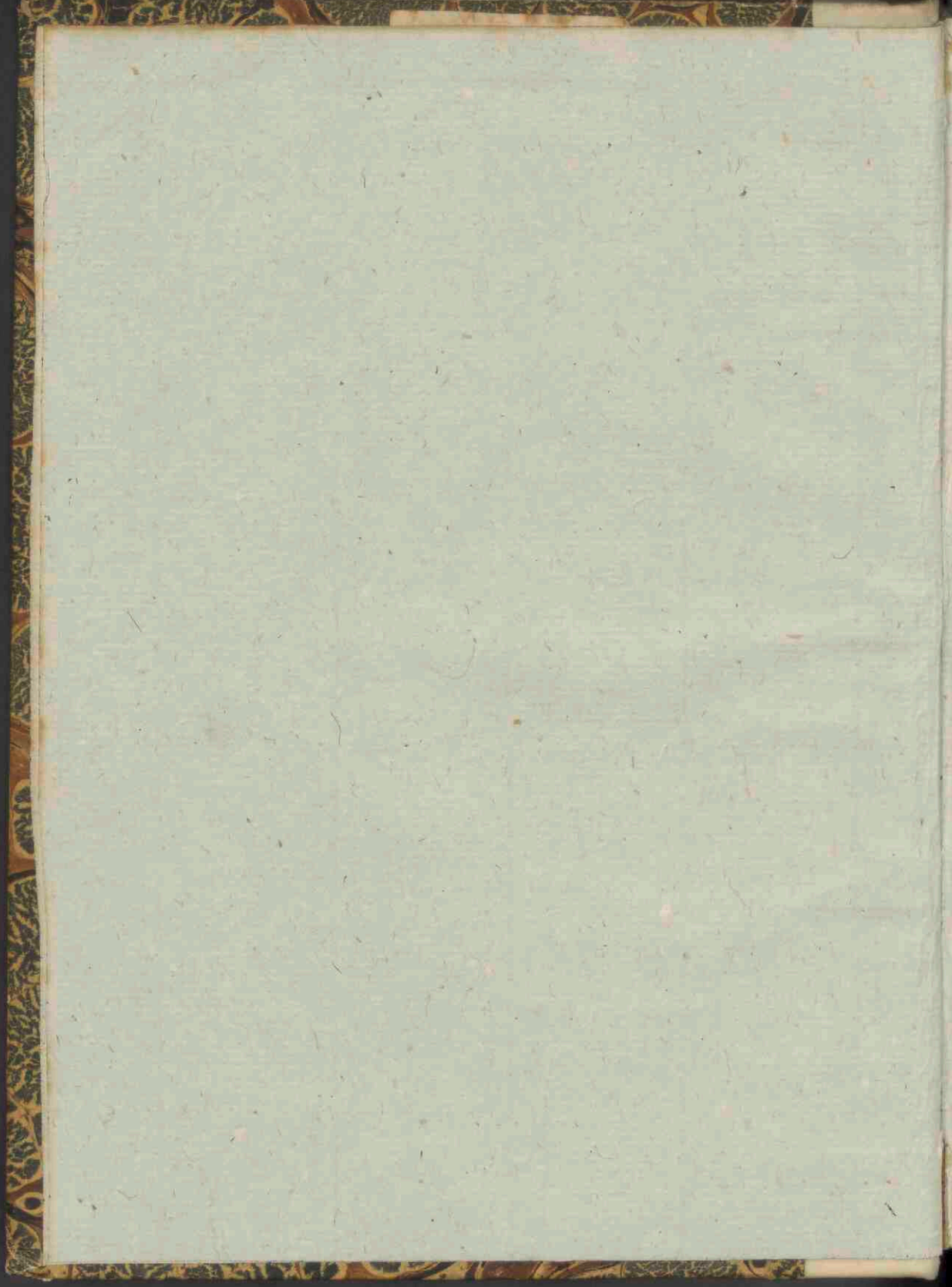
333

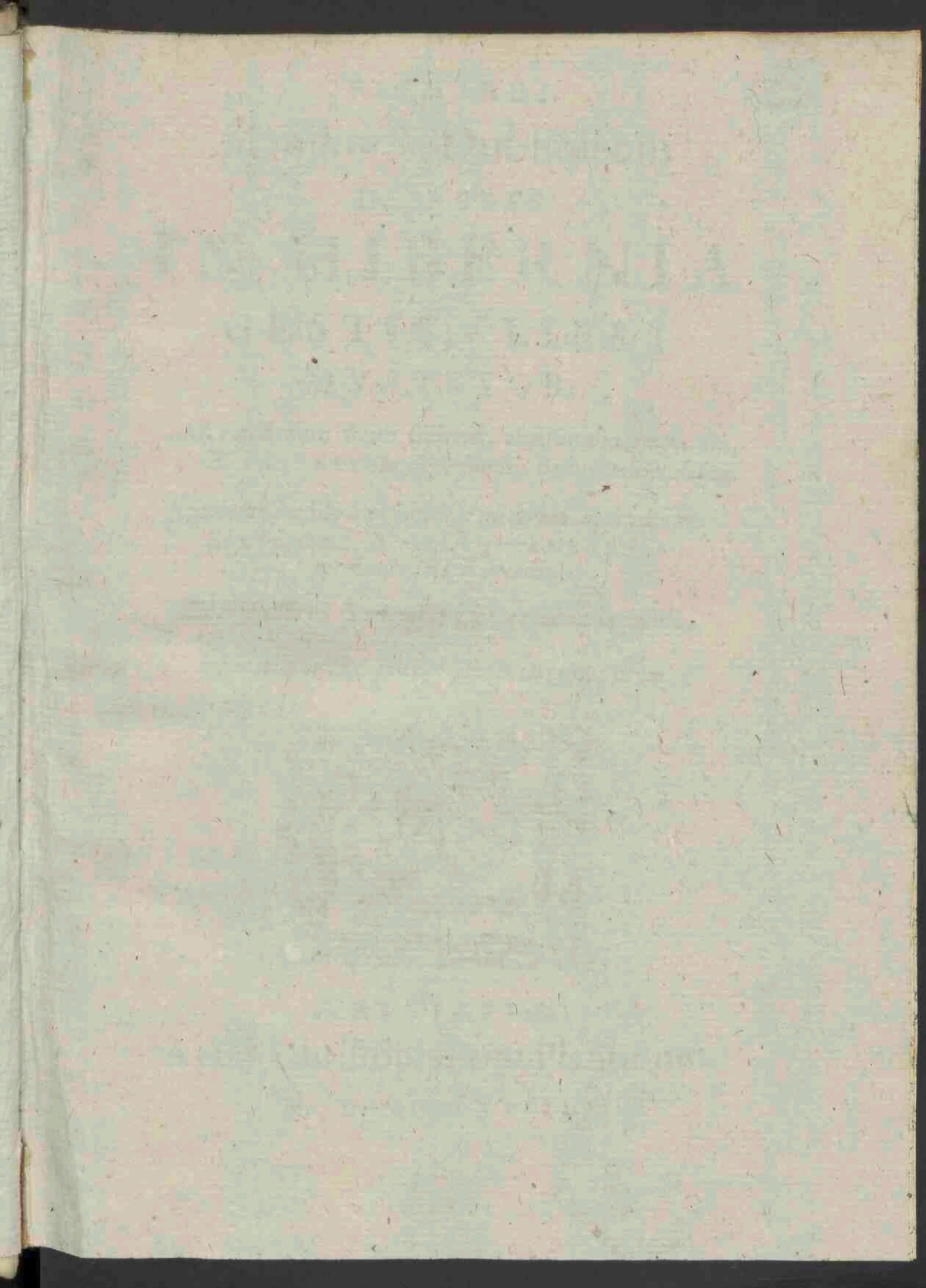

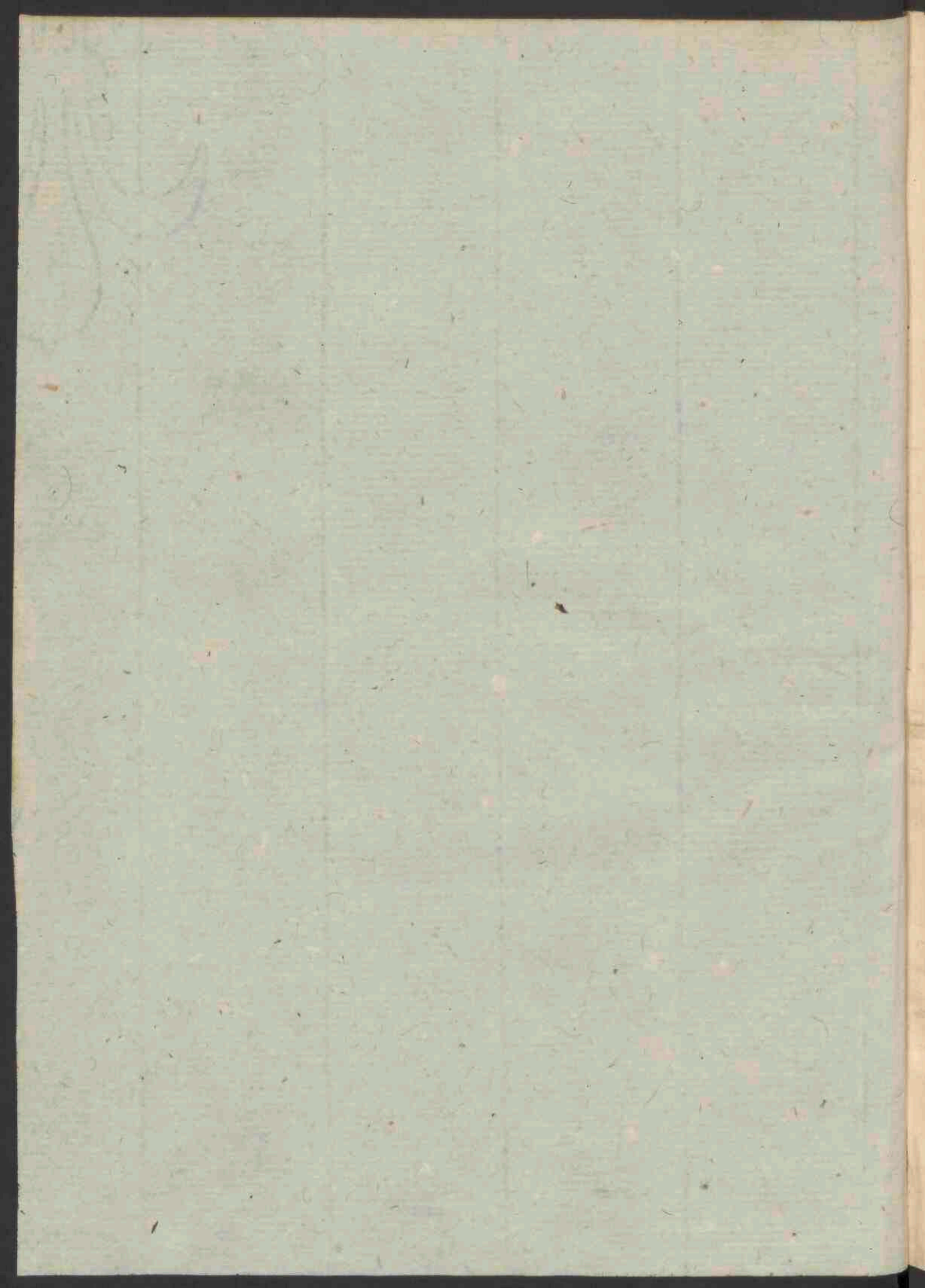

269

RICHARDI
Stanihursti Dubliniensis
DE REBUS
IN HIBERNIA
GESTIS, LIBRI
QUATTUOR,

Ad carissimum suum fratrem, clarissimumque virum,
P. PLUNKETVM, Dominum Baronem Dunfanix.

*Accessit his libris Hibernicarum rerum Appendix, ex
SILVESTRO GIRALDO CAMBRENSI
peruetusto scriptore collecta;*

Cum eiusdem STANIHURSTI adnotationibus.

Omnia nunc primum in lucem edita.

Ed. dom. Bucholii

ANTVERPIÆ,
Apud Christophorum Plantinum.

M. D. LXXXIIII.

RICHARD

Secretary of the Board

DE RAY

IN HIBERNIA

ESTABLISHED

BY ACT OF PARLIAMENT

As witnesseth their hands, the said day, the said year, at the City of London.

By the said Secretary, in witness whereof, he hath hereunto set his hand and seal, the said day, the said year, at the City of London.

In witness whereof, the said day, the said year, at the City of London.

By the said Secretary, in witness whereof, he hath hereunto set his hand and seal, the said day, the said year, at the City of London.

ANTHONY

and Christopher Plantin

M. D. LXXIII.

269

RICHARDI
Stanihursti Dubliniensis
DE REBVS
IN HIBERNIA
GESTIS, LIBRI
QVATTVOR,

Ad carissimum suum fratrem, clarissimumque virum,
P. PLVNKETVM, Dominum Baronem Dunsaniæ.

*Accessit his libris Hibernicarum rerum Appendix, ex
SILVESTRO GIRALDO CAMBRENSI
peructuslo scriptore collecta;*

Cum eiusdem STANIHVRSTI adnotationibus.

Omnia nunc primum in lucem edita.

Ex domo Bueholii

ANTVERPIÆ,
Apud Christophorum Plantinum.

M. D. LXXXIIII.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

OF THE EASTERN DIVISION

540 EAST 57TH STREET, CHICAGO, ILL. 60637

UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

CHICAGO, ILL. 60637

1975

UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

CHICAGO, ILL. 60637

UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

CHICAGO, ILL. 60637

3

RICHARDI STANIHURSTI
DVBLINIENSIS, DE REBVS IN HI-
BERNIA GESTIS LIBRI QVATTVOR,
ad carissimum suum fratrem, clarissimum-
que virum P. PLVNKETVM, Domi-
num Baronem Dunfanix.

LIBER PRIMVS.

 *ÆPE & multum, Plunke-
te frater, precipuo dolore an-
gi soleo, quòd, cum extimi
orbis terrarum recessus ad
hominum scientiam magis
ac magis cottidiè, perueniât,
sola Hibernia, perinde quasi
Cimmeriis tenebris hæctenus esset oppilata, in
crassa obscuritate ubique panè delitescat. Nam
ut eorum monumenta, acerrima ac attentissima
meditatione percurras, qui se totos in regionum
terrestrium, atque maritimarum rerum perue-
stigatione posuerunt; tamen vix aliquod ex eo-
rum scriptis verbum expiscari potes, (extra
Abrahamum Ortelium, clarum in Geographia
ac nobilem) quod ad nationem nostram, meritis
laudibus illustrandam pertinere videatur: contrá-
que, si quam tandem de Hibernia mentionem fa-*

ciant, eam vel rumusculorum mendaciunculis im-
 prudenter onerant, vel importunis maledictis im-
 prudenter figunt. Ceterum à quo capite tam abie-
 ctæ ignobilitatis labem arcessas, non ita facile sta-
 tuere potes. Neque enim huiusce rei culpa in flo-
 rentissimam insulam est conferenda, cum qua qui-
 dem celi salubritate, agrorum fertilitate, uberta-
 te frugum, amœnitate fontium, opportunitate
 fluminum, portuosis stationibus, siluarum proce-
 ritate, ditissimis metallorum venis, pastionis ma-
 gnitudine, armentorum gregibus conferre pau-
 cas, anteferre nullas regiones valeas. Quod si in
 huius insule incolas oculos inferre velis, illi qui-
 dem corporis commoditate, ingenij acumine, cete-
 risq; animi ornamentis usque eò præstant, ut ni-
 hil eis aut à natura non oblatum, aut ab indu-
 stria recusatum videatur. Ac mihi quidem in fa-
 talem hanc Hiberniæ (quam nimis diu hausit) ca-
 lamitatem cum frequenter, tum dolenter intuenti,
 due potissimum rationes obueniunt, è quibus, tan-
 quam ex impura vomica, huius colluuiionis guttæ
 dimanant: quarum alteram in procerum socor-
 dia, alteram in quorundam scurrarum impuden-
 tia positam animaduerto. Hiberniæ enim optima-
 tes in nativæ patriæ gleba, tanquam in visco, ita
 mordicus inhaerescunt, ut exteræ gentes peragra-
 re, in-

re, instar mortis arbitrentur. Hinc homines trans-
 marini minimè valent, vel Hibernorum nobili-
 tatem oculis colligere, vel insulae dignitatem auri-
 bus accipere, vel honorificam præclara nationis
 memoriam usurpare. Quòd si nostri heroës ex-
 iguis vnius insulae cancellis minimè se circumscri-
 berent, sed in aliis etiam orbis terrarum partibus,
 insita virtutis & bellicæ laudis tropæa constitue-
 rent: Hiberniæ famam, per breui tempore, longè
 atque latè propagare potuissent. Tantum autem
 abest, ut ad tam prædicabile studium proceres in-
 cendantur; ut in domesticis elogiis, tanquam cu-
 mulatissimo rerum gestarum premio satiati, om-
 nino conquiescant. In quo quidem profectò, meo
 animo, magnus eorum existit error. Nam qua-
 lem habet dignitatem, in patriis tantum umbra-
 culis florescere, eamq; gloriam, quæ cum magnifico
 nominis ac prædicationis statu, per exteras gentes
 vagari debet, parietum veluti siparius admodum
 abiecte oculere? Par est enim, ut is, qui summo-
 rum virorum res gestas mira impigritate imita-
 tur, summorum etiam virorum famam, inex-
 hausta aviditate aucupetur. Quid est, mediis si-
 dius, quòd eorum præmium non sit persimile, quo-
 rum meritum non est disparile? Verùm enim verò
 hoc incommodum moderatiore animo esset feren-

dum, si non despiciatissimi plani, qui à teneris unguiculis bellum honestatis studiis indictum habent, Hibernorū dignitati labem in singulos dies aspergerent. Sunt enim, quod ipsum est miserabile, in nostra patria quàm minimè pauci, & inepti nebulones, terra filij, nec ingenuis parentibus orti, nec optimarum artium studiis exculti, nec urbanitatis blandimentis perpoliti, qui, tametsi in nulla re fortassis alia atatem contriuerunt, quàm ut, tanquam pullarj, gallinæ ova in materno auarioro numerare discant, Romam tamen intempestiui aduolant, ibique in hoc unum omnem curam, atque operam conferunt, ut, cum pontificia dignitate domum redeant. Quibus autem viis huiusmodi candidati aditum ad hoc honoris fastigium patefaciant altius videtur repetendum. Hic igitur noster Cornelius, simul illius animus ambitionis astu tumet, ex patrio nidulo comatus ac braccatus, sed vix commodè calceatus in remotas nationes euolat. Et licet nullum argenti scrupulum, cum se in viam dat, pro viatico habeat, tamen, se satis pecuniosum fore auguratur. Cum enim ei natura pedes & vocem dederit, pedibus iter quod suscepit conficiet; voce, quam in questum conferre statutum habet, ex diuturna mendicitate citò emerget. Qualis enim cumque viator ei obuius

erit;

erit; eum, nisi pari paupertate adficietur; ad liberalitatem importunissimis precibus flectet. Se nimirum ab extremis Hiberniæ oris illuc aduenisse; à nefariis latronibus omni argèto spoliatum; Romam, religionis ergò, cogitare; non posse ad cauponem, propterea quòd sine nummis sit, diuertere; sibi igitur necesse esse sub dio, absque cibariis pernoctare, nisi vir aliquis ad Christianam pietatem insignis, illius egestatem in animum inducat sustentare. Hæc verò tam lamentabili ululantique voce profert, ut nemo homo ad largiendum adeo possit restrictus esse, qui ad supplicem malè vestiti peregrini petitionem obdurescat. Cum igitur ad hunc modum os perfricarit, atq. viatici lacunam, suprâ quàm quisque opinari potest, explerit (sunt enim Itali in egentes religiosa stipe cumulatissimè liberales) tandem ad urbem bene nummatus accedit, & in tabernam aliquam, quæ Græco aut Falerno vino abundat, se coniicit. Posteaquam ibi triduum, aut quatrimum, una cum circumforaneis gentis suæ combibonibus est commessatus, consilia cum conuiuibus sociat. Isti verò bene poti de Cornelij aduentu magna disquisitione inter se commentantur; quæ ratio ei sit ineunda, ut domum, quasi honorarius mystagogus, quàm celerimè reueniat. Nullus honor præter pontificis, ca-

pacem

pacem hominis mentem implere poterit. Huiusmodi verò importuna petitiones ita cottidie increbescunt, ut iam nunc apud Romanos in proverbij consuetudinem veniat, quoties in mendiculum aliquē Hibernum incidunt perfacetam hanc ei quaestiunculam ponere: Domine, visne Episcopari? Hic fortasse vir aliquis, Christiana quadam animi mollitia, ac lenitate praeeditus, non ita facile adduci poterit, ut de hisce hominibus difficillimè sentiat; contraque sibi persuadebit, eorum ambitionem improbandam, doctrinam verò colaudandam, qui, nisi essent omni litterarum genere affluenter instructi, nunquam se, tantis honoribus decorari flagitarent. Bona, & caritatis plena cogitatio. Habet quidem cordatus noster Cornelius in quo gloriari possit, atque etiam in quo veteres sanctos pontifices, qui heroicis temporibus floruerunt (quales erant, Athanasius, Chrysostomus, Ambrosius, Augustinus, Martinus, & Gregorius) superare videatur. Quamquam enim illi litteratissimi patres in sacra scriptura admirabiles progressus habuerunt; infinitos, tum legendo, tum scribendo labores exantlarunt; curis & vigiliis callum obduxerunt; non tamen singulas tantorum studiorum sententias, ut hic nostras, memoriter poterant recitare. Quid ais?

Totam-

Totámne, amabo, vt alia omittam, sacram literaturam? Qui potest? Etiámne vetus instrumentum? Magnum, imò verò incredibile opus. Euangelion aliquod integrum? Audio. Epistolas verò Pauli? Quàm vellem numerare eas posset. vnám tandem? Nihil profectò minus. Jacobi, Petri, vel Iuda litteras? Utinam. Non Apocalypsim? risum moues. Quid ergo? Dic, oro te, celerius. Ain' tandem? igitur ausculta. Qui Episcopatum desiderat, Bonum opus desiderat. vtrum hoc Petrus, vel Paulus scripserit, viderint Theologi. Hac est summa totius doctrina, hoc tantum Latinitatis habet, hanc sententiam mente sepius agitura, crebris sermonibus vsurpare solet. Verum illud esto. Qui Episcopatũ, ais, desiderat, bonum opus desiderat. Et illud bonum opus bonum etiam, ac litteratum virum efflagitat. Quippe eandem cautionem huic tam præclaro operi diuus Paulus adhibet. Neque enim infitiari possum, bonum opus, atque adeo per arduum esse, religionem moderari, cupiditates frangere; fluxis huius mundi lenociniis renuntiare; domum hospitibus patentem habere; te ad gregis tui curam reuocare; multorum animas, euangelij harno, salutariter capere; Christi plebem numinis præceptis, institutisq; temperare; veram doctrinam hominum mentibus

inferere, falsas opiniones euellere. Fuit quoddam
 tempus, cum viri, omni virtutis & doctrina lau-
 de cumulati, ne tantum onus atque munus susci-
 perent, partim in solitudines discesserunt, partim
 in tesquis, ut se ab insequentis populi cursu dis-
 iungerent, multos dies latitarunt. Tunc igitur,
 qui sacrarum litterarum studia, ne primis quidem
 labris, gustaueras, qui nunquam ad academiam
 accesseras, qui ne extremis quidem digitis gram-
 maticorum crepundia attigeras, qui vix Lati-
 num librum manibus attrectaueras, audebis tanti
 muneris gubernacula capere, & tamquam teme-
 rarius Phaëton, solis habenas inconsideratissime
 tractare? Apage sis impudentissime furcifer.
 Non capiunt pectoris tui angustia, qualem pro-
 uinciam deponas, quantum oneris tibi imponas.
 Nec enim ea, que tu falso existimas, inanisima
 honoris insignia pontificem efficiunt. Insit oportet,
 in tam excelso magnificoq; magistratu, animi ro-
 bur, mira vitæ integritas, ingenium acre, magnus
 usus, summum consilium, incredibilis quadam
 doctrina abundantia. Ea verò quam tuum os fer-
 reum adfert, scurrilis impudentia à tanti prasu-
 lis moribus longissime debet abhorrere. Nun-
 quam enim procacitas cum religione permiscetur,
 nec ad sanctitatem impuritas admittitur. Non

mirum

mirum est, multorum animas ad tormentarium
 inferorum gurgustium precipites ruere, ubi tales
 idiotæ Christianam rempub. capessunt. Nulla
 enim diocesis tanto est religionis studio incensa,
 quam non improbi pontificis inscientia perverte-
 re, atque violare possit. Sæpè quidem, optime at-
 que amantissime frater, cum acerbos nostræ gen-
 tis casus inter nos ingemiscentes doleremus, sor-
 dem hanc & facem è repub. exhauriendam, sa-
 pientissimè iudicabas. Neque enim spem fore, pa-
 triam nostram in hominum gloriam venturam,
 quamdiu eius amplitudinem illiusmodi simioli
 maculis adspergant. Etenim quem mihi ita bene
 natura constitutum dabis, qui non frequentius
 barbarum peregrina nationis nidorem, quàm pel-
 lucentem urbanitatis splendorem memoria repli-
 cet? Quocirca, ut extera gentes intelligant, sor-
 didam hanc montiuagi seruitij peregrinationem
 illis molestam & putidam videri, qui in repub. no-
 stra dignitate valent, non abs re duxi, erraticos,
 ac effusè petulantes hosce prodromos dentata char-
 ta exagitare. Atque hoc unum moderatos, &
 graues Italos, prorsus vehementer, etiam atque
 etiam rogo, & obsecro, ne Hibernorum nobilita-
 tem talium mendiculorum indignitate, qui nihil
 habent, præter dedecus, metiendam arbitrentur.

Ecquando enim aliquod peristylum tam vermiculato opere splendescit, in cuius pavimento non aliqua quisquilia oblitescunt? Hoc autem loco, Plunkete frater, non necesse habeo, eas rationes propter tuos oculos ponere, quibus adductus, me ab occupatissimis meis studiis ad gentis nostrae historiam exscribendam abduxi; quem, ut tute comperitum habes, de nationis nostrae laudibus celebrandis non mediocri semper cura attigit. Ut illud item in praeiteritis non relinquam, me, sponte ac voluntate currentem, non ita pridem esse incitatum; partem ut senescentem domi maiorum nostrorum gloriam à nostratium obliuione vindicarem; partim, ut litterarum monumentis patriam ex diuturnis tenebris eruerem, atque exteras gentes ad memoriam praestantis insula excitarem. Adde etiam, alias nationes, propterea quod haecenus nostri iuris minus retinentes fuimus, in laudatissima Hibernia ornamenta, tanquam in vacuam & caducam possessionem, inuolasse. Hinc Damiano Goëssio in mentem venit, Sedulium, suaue poëtam, in Lusitanorum numero reponere. In quo sanè Hiberniae magnam iniuriam homo minimè malus infert. Erat Sedulius non Hibernus modo, sed totius etiam Hiberniae lumen. Nec patiemur tam praclarum virum extra suam patriam,

In descript.
Hispan.

Vide Ap.
péd. ca. 17.
Adnot. 14.

patriam, contra fas, diutius exsulare; quin potius in pristina hereditate, quasi quadam cretione, erit collocandus. Quòd autem hos meos labores, iam nunc in vulgus peruagatos, sub tuo, frater, nomine apparere volui, multæ me rationes in eam mentem impulerunt. Primum, quòd maiores tui, in constituenda, moderandaq; nostra repub. ad summos honores meritissimò ascenderunt. In quibus viris exstitit tam illiminata nobilitas, atque illiminata nobilitate amplificata virtus, ut & togati prudentia, & armati fortitudine rempub. praclarè temperarint. Quis enim Dunsania dynastas in oculis non ferat? quæ atas de dominorum Killenia fama conticuit? Ecquæ diecula præteruolauit, in qua Louthia Barones non effloruerunt? Denique in quibus compitis pedem ponas, ad quem angiportum digitum intendas, in quas ualvas oculos conicias, in quibus Plunketorum collustrata insignia, & rerum non solum gestarum, sed etiam fortiter excellenterq; gestarum expressa vestigia circulanti non liceat contueri? Deinde hoc adiungo, in eadem patria, & in eadem etiam patriæ particula, ambos nos prognatos esse. Suggestum & item sit illud, familiaritatem nostram ab ineunte ætate nobiscum creuisse. propius verò accedit, nuptiali, fraternaq; nos esse coniunctione, in

clarissima Barnevallorum familia, copulatos. Caput autem est, quod ita mirabiliter non solum mutuo amore, sed etiam iudicio nos inuicem diligamus, ut patriæ communionem vetus necessitudo, veterem necessitudinem coniunctissima affinitas, coniunctissimam affinitatem stabilis & perpetua amicitia quasi camentum conglutinet, & confirmet. Verum quò citius hoc, quod susceperam, negotij transigere atque expedire valeam, te ab Hibernicæ historia lectione diutius non retardabo, si prius hac clausula orationem meam terminaro, ut hoc meum tenue, ac leuidentse munusculum illustri gratia excipias. Ego verò te tuosq; omnes summa, ut par est, obseruantia colam. Alterum de facilitate tua sperare valeo, alterum de fidelitate mea prestare volo. Prius autem quam ad historiae explicationem aggrediar, in institutum opus multum valebit, nonnulla, quæ ad terræ situm, insulæ naturam, incolarum mores pertinent, litteris & monumentis consignare. Equidem talem præsentationem summis placuisse historicis, video.

PLERI-

P

LERI QVE scriptorum, qui vel in Geographia, vel in Annalium confectio-
ne elaborarunt, atque Hiberniam attingerunt, vha consensione affirmant, eam insulam cum dimidiata tantum
Britanniæ parte æquari. Quæ sanè asseueratio ad veritatem videtur accedere, modò homines litigiosi nullam, in nominis ambiguitate, contentionem ponant. Nam si in significationem Britanniæ peruagatissimam considerationem intendas, quatenus Angliam, Scotiam, & Cambriam (quæ vulgò Wallia dicitur) comprehendit, apertam cuius veritatem continet. Verùm si diffusam verbi vim ad certam aliquam Britanniæ partem coarctes, vt ad Angliam solam, à Scotia & Cambria seuocatam, aut ad Scotiam & Cambriam, ab Anglia disclusam, perspicuè falsum est, quod scribunt. Hibernia enim si non Angliam longitudine superat, ab Anglia tamen non superatur. Siquidem Giraldus Cambrensis, vir tam Britanniæ, quàm Hibernicæ antiquitatis scientissimus, ab hac sententia nihil dissentit, imò verò prorsus confirmat. Afferit, Britanni-
am in longitudine 800. in latitudine 200. milliaria complecti: Hiberniam verò ab extrema Rendanicorum montium ora ad Columbæ promōtorium vsque, quod Thorach dicitur, trecentos mille passus supra viginti, si longitudinis mentionem respicias, habere, atqui ab vrbe Dublinio ad D. Patricij colles, & mare Connacticum 160. mille passus, modò insulæ latitudo metienda sit, continere. Iam verò cùm Hibernica milliaria Britanni-
cis maiora existât (quod ipsum omnes, qui vtramque insulam peragrarunt, præclare intelligunt) si totam hanc

atque
atque

Hiberniæ
cum Britan-
nia compar-
atio.

Britanniæ
significatio
duplex.

atque

Lib. 1. Topo-
graph. Hiber.
dist. 1.
vide infra
appêd. cap. 3.

Magnitudo
& dimensio
Hiberniæ.

Hibernia
vnde dicta.

hanc mensuram ad calculos reuocemus, satis persuasum esse debet, Hiberniam Angliæ magnitudinem adæquare. Ceterum vnde Hibernia suum habet nomen ductum, difficilis apud nonnullos est quæstio. Quidam suspicati sunt, Hiberniæ notionem inde fuisse deriuatam, quòd aquæ ibi, hibernis temporibus, vehementissima frigorum magnitudine, congelient. Quod certò scio, aliter esse. Habet ea insula. aërem mirificè temperatum, vsque eò, vt multos annos liceat in Hibernia hibernare, & in plerisque partibus vix aliquam glaciem, per totam hiemem, conspicias. Aqua quidem pluuia ibi frequentius abundat, non ea tamen, ex qua multum detrimenti incolæ capiant. Atq. hic falsus rumor Claudianum, optimum auctorem, in fraudem, vt verisimile est, impulit. inquit,

Scotorum cumulos fleuit glacialis Hiberna.

Claud. lib. 7.
paua.

Satyr. 2.

Iuuenalis hanc insulam Iuuernam appellat:

— arma quid ultra

*Litora Iuuernæ promouimus, & modò captas
Orcadas, ac minima contentos nocte Britannos.*

In Britan.
Breviar. & in
epist. ad A-
brah. Or. cl.

Hæc autem appellatio Humfrido Lhuido multum aridet. verum licet tantum huic vetustatis heluoni tribuam, quantum docto & erudito viro tribuendum censeam, in hoc tamen ab illius sententia non queo non discrepare. vetus igitur, & vera opinio nostrorum Annalium est, Hiberniæ nomen, vel ab Hiberno seu Ebero, Hispaniensi flumine, vel ab Ibero, rege Hispanorum secundo (quorum satu, sine controuersia, Hiberni sunt orti) fuisse iam olim traductum. Etsi enim hîc discordant Hispanici scriptores, tamè mihi Francisci Taraphæ sententia ad veritatem videtur propensior. Quòd verò

Vide Iohan.
Gerund. pa-
rap. lib. 1.
tom. 1. Hisp.
scrip. & Frâs.
Taraph. to. 2.
pag. 677.

Claudia-

Claudianus hanc insulam Hibernam, & nō Hiberniam nominet; danda est hæc licentia poëtis. Talibus concessum est, quoniam numeris sunt astrictiores, vnam quandoque litteram delumbare, interdum quidem appingere. Hoc etiam nomen Hiberni, in hunc vsque diem, vernacula lingua, retinent. vocant Hiberniam Erinam ab Ebero, vel Ibero. Ab Anglis Irlandia appellatur, quasi Erin terra. Cùm igitur priscis temporibus Erinlandia diceretur, temporis progressu Irlandiæ nominationem, ab Anglorum posteritate, accepit. Quandoquidem multæ voces solent diuturnitate variari. Antiquitatum scriptores huic insulæ Scotiæ nomen imposuerunt. Duplicem fuisse Scotiam constat: Maiorem & Minorem. Hibernia Maioris, ea verò Britannia pars, quæ à nonnullis Albania, iam Scotia communiter appellatur, Minoris nomine signata est. Siquidem Scoti Albanenses in eam, quam iam nunc incolunt terram, ab Hibernia tamquam riuuli à fonte deducti, influxerunt. verùm à quo primùm initio Scotiæ nomen sit tractum, nondum planè perspectum video. Subinsulsa est eorum opinio, qui verbi vim ad Græcas litteras reuocantes, à vocula, *σκότος*, quòd obscuritatis tenebris fuerit opacata, insulam nominari confirmant. Quasi verò nullà alia orbis terrarum particula ab hominum cognitione, simili ignoratione, fuerit remota. Gaidelus Græculus (vt scriptum apud Hectorem Boëthium est) conflatum militum manum adeptus, ad Pharaonem, regem Ægyptium, aduentauit, & quia is, cum sua cohorte, eorum & impetum fregit, & amentiam obruit, qui Pharaoni bellum fecerunt: rex, quo victori meritam gratiam, debitamque referret, filiam suam adolescentem

De his plura
lege in ap-
pend. cap. 17.
& 19.
Scoti ab Hi-
bernis oriun-
di.
Scotiæ no-
men vnde.

Vide append.
cap. 17.

tem, Scota, dictam, Gaidelo, libentissimo animo, despondit. Quare ut tanti connubij dignitas, ad posteritatis memoriam prodita, effloresceret, omnes isti Græci se Scotos, Hiberniam, in qua, post confederunt, Scotiæ nomine nuncuparunt. verum hoc totum, tamquam vanam poetriæ fabellam Georgius Buchananus, & ante illum Humfridus Lhuidus, cuius modò mentionē feci, rejicit & respuit. Et si verò Hector Boëthius huius seu rei factæ, seu fabulæ non est architectus, tamen totam narrationem mendaciunculis, more suo, perspergit. Magna quidem ambitione scriptor ille de gentis suæ gloria laboravit. In quo sanè conatu, & patriæ dignitati, & suæ existimationi parum consuluit. Hoc enim iam apud Doctos est adsecutus, ut cum veritatis gratia, omnia scripsisse, videri se velit, nihil ferè verum arbitrentur, quod scripsit. Quippe quorsum spectat, maiorum suorum gesta ad hominum memoriam tanta verborum maiestate, commendare? Illos nimirum Hispanos quatefecisse; Hibernos, solo seueritatis vultu, expugnasse; de finitimis Britannis, quoties voluerunt, triumphum egisse, vbicumque pedem figerent, omnes his victoribus, ferocitate exsultantibus, ea summissione obtemperasse, ut Scotos non tam in alienas terras irrupisse, quàm in proprias immigrasse iudicares. Hæc quidem somnia fabularum aniculæ fortassis admirationem, Abderæ alicui applausum, intelligentibus verò risum mouent. Habuerint Scoti, sicut & plurimæ quondam nationes, quæ iam nunc celebritate famæ, in magno nomine sunt, sua quasi cunabula, aliqua barbarie infusata. Et hoc prudenter esset confiteri, quàm, commentitia hac rerum gestarum gloria, se ipsos apud imperitos venditare.

Buch. lib. 2.
rer. Scot.
Humf.
Lhuid. in
Breui. Britã.
Hector Boë-
thius infidus
scriptor.

venditare. Nec verò hæc ita accipi velim, quasi Scotorum famam, honoremque depeculari cupiam; quos sanè animi magnitudine, bellica virtute, insigni prudentia sempiternæ laudis famam confecisse agnosco. Neque enim hoc est, veram illis laudem adimere, falsam eis non adfingere. Adhæc tantum abest, vt debitæ gloriæ commendationem euertam, vt quidquid ab illis fortiter animoseq. gestum sit, in eo ipso Hibernos, qui Scotorum erant procreatores, riuales habendos statuas. Hoc tantum significandum putavi, ad summam Scotorum existimationem in primis pertinere, alicui inter ipsos acerrimo critico, & integerrima religione prædito, negotium imponere, Boëthij librum, qui vt verum fatear, politè eleganterque scriptus est, & vt leuissimè dicam, mendosior est, limatula seueritatis norma corrigere, & singulas narrationes, non inanis gloriolæ trutina, sed veritatis statera ponderare. Mentiri enim dedita opera, cum in omni re scædum sit, tum in historia scædissimum est. Nam quæ tale monumentum verustatis tabellarium, scientiæ thesaurus, inscitæ deletrix, lumen veritatis nominetur, quod est vanitatis caligine obtectum & contaminatum? Sed iam ad institutum reuertar meum. Hibernia in quinque partes, seu prouincias diuiditur: in Lageniam, in oriente; Connatiam, vel Connactiam in occidente, Ultoniam in aquilonari parte, & Momoniam, in australi plaga sitam. Quinta pars Media appellatur, siue quod ex his quattuor aliquam particulam sibi adsciscat, siue quod in meditullio, & quasi insulæ vmbilico posita sit: quod ipsum non Geometrica decempeda, sed vulgari popularique coniectura accipiendum est. Huius autè diuisionis hæc caussa datur.

Diuisio Hiberniæ.

Vide appen-
di. cap. 14.

Primi reguli
Hibernorū.

Anno, ex quo totius vniuersitatis fabricator machinam mundi fuit architectatus, 2535. quinque germani fratres, amplissimi (sic enim est traditum) & clarissimi viri, vastissimum mare præteruecti, armata ac instructa classula ad Hiberniam nauigarunt. Horum nomina sunt Gandius, Genandius, Sagandus, Rutheragus, & Slanius. Hi cum terram incultam, & miram incolarum paucitatem reperissent (qui etiam in re militari inexerciti fuerunt) statuerant, totam insulam in quattuor prouincias, peræqua proportione, distribuere; vt singuli fratres in singulis prouinciis perpetuum imperium firmarent. Quod satis concinnè factum fuit. At verò ne Slanium, ætate minorem, profus indotatum relinquerent, vna voce consentiebant, aliquas, è quattuor partibus, glebas decerpere, iisdemque Slanium munerare. Ille quidem munus hoc à distributoribus, prompta animi voluntate, accepit: & exinde Mediæ appellationem emanasse, probabile nonnullis, & panè verum videtur. Et si autem isti quinque fratres, in noui dominatus cunis, concordissimè vixerunt, tamen postea cœperunt, vi eorum corroborata, inter se digladiari (nam Venus, & imperium solent difficiliter riualitatem tolerare) atq. in hac dimicatione, ceteris partim fugatis, partim extinctis, Slanius natus minimus, victoria maximus euasit. Hunc ferunt humatum propter Mediæ montem, qui hodierno etiam die, Slanij mons vocatur. In hisce quinque prouinciis alia quædam notabilia territoria ponuntur. vt in Lagenia includuntur Fingallia, Offalia, Leisia, Offiria, & Orimundia. In Media reponuntur, Slania, Fourria, & Deluinia. In Connatia comprehenditur Claria. In Ultonia continentur Vrilia, Antiummia, Lecalia, ac

Magis di-
stincta pro-
uinciarum
partitio.

Treco-

Treconelia. In Momonia concluduntur Tripperaria, Keria, Cosmaia, Desinondia, Tomondia, nonnullaque alia, quæ nihil attinet nominare. Hiberniæ partes exposui, restat nunc, de urbibus & opidis pauca explicare. Dublinium est totius Hiberniæ, non Lageniæ solum princeps ciuitas: celebris quidem vrbs & copiosa, multitudine ciuium, descriptione ædificiorum & pulchritudine, sumptuosa architecturæ magnificentia, nitida illa, ciuicaque vitæ & cultus munditia, reliquis omnibus longè plurimum antestare cognoscitur. Hic dicæ, hic iudicia, cum vnus alteri litem intendit, constituuntur. Hic publica regni comitia (quæ vulgò parlamento dicuntur) frequentius celebrantur. In hac vrbe insulæ procuratores, vt plurimum confident. Lifficus amnis illic præterlabitur, rarò autem rapidè fertur, nisi post ingentem pluuiæ vim: ceteroquin admodum sedatus fluit. Mare item propè est. verùm omnes ibi crepidines, & præsertim portus ostium tam immensis arenæ aggeribus obturatur, vt non, absque magno naufragij periculo, maiores naues ad ista loca possis applicare. Atque ex hac obstructione multum incõmodorum cum omnes ciues, tum præcipuè mercatores consequuntur. verùm non longo interuallo distat à ciuitate (nam septem solum milliaria Britannica numerantur) Hothia pænè incincta mari, vbi nobilissimæ Sanct-Laurentinorum familiæ primus (qui dominus Baro Hothiæ appellatur) habitat, & non procul inde sita est Malahidia, in qua, illustissima Talbotorum stirps, quadraginta ferè annos, vt in legitimo patrimonio, hæsit: in vtroque, inquam, territorio receptacula reperiuntur vtcunq. portuosa, in quibus nauigia, anchorarum aduncitate fixa, securè satis flu-

Dublinium
metropolis,
eiusque de-
scriptio.

et uare possunt. Quod ipsum de Polbegia, in parte altera aduersæ ripæ posita, & de Sono Dalkiæ est sentiendum. Præcipuum, in hac ciuitate, delubrum diuinitati, S. Patricij nomine, est consecratum, præclarum ac augustum templum, & amplissimis sacerdotiis locupletatum. fundator huius structuræ fuit Iohannes Ciminus, præsul ad omnem virtutis laudem natus. Hoc etiam templum Anglorum rex, Iohannes, annuis congiariis amplificauit. Item exstat, in hac vrbe, per amplum castellum, pulcherrimo prospectu, ac firmissimo lapidum sepimento obuallatū. Ædificauit illud Henricus Loundreus, Dublinij quondam, vt Iohānes Ciminus, Archiepiscopus, omni pietatis genere excellens. Nostro autem tempore, dum Henricus Sidneius, satrapas dignitatis plenissimus, vicarium principis munus in insula sustinebat, ampla & præclara ædificia in castello exstructa erant. In hanc commemorabilem ædificationem nos iam olim hoc epigramma fecimus.

Circa an. Salut. 1197.

Anno 1220.

Circa an. Salut. 1570.

*Gesta libri referunt multorum clara virorum,
Laudis & in Chartis stigmata fixa manent.
Verùm Sidnei laudes hæc saxa loquuntur,
Nec iacet in solis gloria tanta libris.
Si libri pereant, homines remanere valebunt,
Si pereant homines, ligna manere queunt.
Lignaq; si pereant, non ergo saxa peribunt,
Saxaq; si pereant tempore, tempus erit.
Si pereat tempus, minimè consumitur æuum,
Quod cum principio, sed sine fine manet.
Dum libri florent, homines dum viuere possunt;
Dum quoque, cum lignis, saxa manere valent;
Dum remanet tempus, dum denique permanet æuum,
Laus tua, Sidnei, digna perire nequit.*

Waterfordia vrbs,

Secundas, inter Hiberniæ vrbes, fert Waterfordia, in primis

primis honesta, & officiis fidelis ciuitas; propter angustiores vicos non admodum luminosa, prudentibus & bene moratis ciuibus referta. Habet tutum, & tranquilum portum, atq. exterarum nauium sæpenumero plenū. Frequentes etiā Waterfordiæ ciues sunt, qui mercaturas faciunt: in quo sanè negotio, vsq. eò prudenter rē familiarem adinistrant, adeò cautè rationes subducunt, vt, breui negotiatione, magnas sibi opes soleāt comparare. In Hispaniā præcipuè nauiculariam faciunt. Nihil plerumq. æris alieni habent, in suis nummis plurimis sunt. Nullus ibi viuit mensarius, qui fraudulentò collybo aut intolerabili sceneratione (omniū rerumpub. busto) in ciuium bonis, ac direptionibus versatur. Ciues sunt faciles, benigni, frugi, perhospitales, priuatis & publicis rationibus utilissimi. Appellauit hanc urbem antiquitas Manapiam, sicut & Dubliniū, Eblanam. Amellana rectius nuncuparetur, ab Amellano, qui eam urbem condidit, quemadmodum & Sitaracus Waterfordiam, & Iuorus Limmiricum fundasse fertur. Erant isti Germani fratres, Ostomanni à nostris dicuntur, qui, in Hibernia, magnam olim dignitatem obtinebant. Limmiricum autem (de qua vrbe modò dictum est) in tertiis consistit. verumtamen loci situ, fluminis dignitate huic vrbi palma est danda. Alluitur Sannonio fluuio, omnium Hibernorum fluminum, absque controuersia, principe. Ab alto sexaginta milliariorum interuallo distat. Tamen onerarias naues ad ciuitatis muros nauarchi appellunt: nec est, quòd scopulosas cotes, in toto illo cursu, offendere, multum pertimescas. Incredibile est, quantam piscium vbertatem, & copiam ibi reperias. Huius vrbs amœnitate captus Iohannes, Angliæ rex, quo de antè scriptum

Circa Annū
Salut. 900.

Vide append.
cap. 28.

Limmiricum
vrbs.

Corcagia
vrbs.

tum est, egregium castellum, & pontem illic construendum curauit. Quarta Hiberniæ vrbs Corcagia dicitur, ceteris minor, portu tamen excellenti, & tuto est ornata. Hic etiam ciues, copiis satis locupletes, operam mercaturæ nauant, res suas domi forisq̃ue frugaliter obeunt. Atqui hæ tantum quattuor sunt, in Hibernia, vrbes, seu ciuitates (neque enim horum verborum vim, curiosa distinctione, hic respicio) quarum tres vltimæ in Momonia, Dublinium in Lagenia consistit. permulta tamen sunt ibi opida, ac municipia sat magna, mœnibusq̃ue cincta: vt in Momonia, Kinsalia, Cassilia, Yoghelia, Rossia, Lismoria, Clonmella, Kilmalochia. In Conatia est Galueia, opidum ab exteris negotiatoribus valde frequentatum, & opulentis mercatoribus, suiq̃ue negotij bene gerentibus cumulatum. Ferunt, mercatorem transmarinum, qui habuit multum cum his opidanis commercium, olim percunctatum ex Hiberno quodam, in qua Galueiæ parte Hibernia consisteret? Opidum pro regione, contraq̃ue insulam pro municipio aliquo accepit. Galueiæ annumerantur Anneria, Claria, Sligagia, Arctlonia, & Alonia, opidulum non contemnendum. In Media numeratur Pontana, quæ vulgari- ter Droghedaia nominatur, opidum lautissimum, portum habet nauali stationi perappositum. Sunt tamen qui mediam huius opidi partem, nimirum transflumen, in Vltonia ponant. Insunt item in Media, Molingaria, Fouria, Deluinia, Trimmia, Kellefia, Nauania, Aboia, Dulekia, & Scrinia. In Lagenia sunt Nacia, Kildatia, Catherlagia, Guesfordia, Arctlonia, Wiklonia, Thomæ opidum, Kallania, & Kilkenia municipium perelegans, atque mediterraneum, non procul ab his locis sedem habet,

Plura alia opida ac municipia.

Kilkenia
municipium

habet, quæ Lageniæ extremitatem attingunt: loci situ cum primis excellens, nulla aëris crassitudine infuscata. Ex vna plaga camporum amœnitate, ex altera siluis abundat. Habet nobilem amnem, quo nihil æstate frigidius, Norum appellant. Huius putissimis liquoribus per reconditas terræ venas diffluentibus, horti ad ripam locati continuo irrigantur. Multis egregiis monumentis, & quod caput est, honestissimis opidanis illustratur. Exstat in hoc opido schola, exstructa opibus clarissimi viri, Petri Butleri, Ormondia, & Ossiria comitis, & vxoris eius, quæ Margareta Giralda vocabatur: femina fuit spectatissima; non modò summa generis nobilitate, quippe comitis Kildaria filia, sed rerum etiam prudentia, supra muliebre captum, prædita. Hic ludum aperuit, nostra ætate, Petrus Whitus, cuius in totam Rempub. summa constant merita. Ex illius enim schola, tamquam ex equo Troico, homines litteratissimi in reipub. lucem prodierunt. Quos ego hîc Whiteos, quos Quemerfordos, quos Walsheos, quos Wadingos, quos Dormeros, quos Shethos, quos Garueos, quos Butlers, quos Archeros, quos Strongos, quos Lumbarodos, excellentes ingenio, & doctrina viros, commemorare potuissem, qui primis temporibus ætatis in eius disciplinam se tradiderunt. Huic ego doctori operam, in eadem schola, puerulus dedi. Cui quidem homini tanto officio ac potius pietate sum deuinctus, vt haud sciam, quî remunerando esse possim, cum infinita eius in me merita ne numerando quidem percensere valeam. Sed hæc hæctenus, nunc ad propositum. Iam verò Ultonia, quæ Septemtrionalem insulæ partem occupat, & Scotia citima est, (nam per angusto freto ab ea diuiditur)

In eo Schola.

Petri Whiti
formatoris
iuuentutis
laus.Ultonia pro-
uincia.

D

nullam,

nullam, nostra aetate, ciuitatem habet. Agrestis est ista prouincia (Virilia territorium, aliosque per paucos campos excipio) & ab hominum cultura ferè deserta. Nam non multos agros ibi obritos videbis, & ideirco Ultonienses non sunt multi panis homines. Siquidem inter eos pecuarij plurimi, sed aratores rarissimi viuunt: qui glebam, natura bene fertilem, aratri vomere perstringunt. Sterit inibi quondam vrbs Dunensis, sed eam confecit ac consumsit vetustas. Hæc, priscis temporibus, magno in honore fuit: nunc tantùm villula, cum veteris structuræ parietinis apparet, in qua corpora D. Patricij, Columbæ, & Brigidæ fuerunt sepulta. Quo tempore, illum locum habuisse multum religionis, Annales referunt. De quorum sepultura peruetusti hi versus percelebrantur.

*Hi tres in Duno tumulo tumulantur in vno
Brigida, Patricius, atque Columba pius.*

Exstat item in hac prouincia, Karregfergus, cui opidulo ideo hoc nomen erat impositum, quia Fergusius Hibernus, primus, vt Hæctori Boëthio placet, Scotorum Albanensium rex, ibi erat submersus. Nam Karreg Fergus, Hibernica lingua, scopulum Fergusij significat: De quo fatali exitu nos olim ita diximus.

*Icarus Icareis vt nomina fecerat vndis,
Fergusius Petra sic dedit apta sua.*

In hac etiam parte sedem habet Armachia, quæ multis abhinc annis, non mediocrem in Hibernia locum obtinebat. Neque profectò iniuria. Archiepiscopo enim Armachano omnes quidem primas tribuunt, cum sit totius Hiberniæ primas: secundas Dubliniensis, tertias Cassiliensis, vltimas Tuemienensis. Nam quat-

In Catal. re-
gum Scot.

Armachia
Archiepisco-
pi sedes.

Episcoporu
Hiberniæ
ordo.
Vide apud
cap. 10.

tuor.

tuor Archiepiscopi in Hibernia numerantur. verum de huius Insulæ urbibus, & opidis satis dictum est: deinceps ad aliam eiusdem partitionem transeamus; quæ magna cum cura, & diligentia consideranda est, si quis huius terræ statum cognitum, ac perspectum habere aueat. Quare obseruare diligenter oportebit, Hiberniam in duas partes distributam esse, in Anglicam, & Hibernicam: hanc germani, & genuini Hiberni, illam Anglorum progenies incolit: eaque portio, plebeio sermone, Anglica prouincia nominatur, quod sit Anglorum territoriis, quasi palis & septis circumfessa. Etenim posteaquam homines Britannici Dermicium, exactum regem, Hibernis hostibus armis castrisque oppressis, in patriam, atque adeò in regnum restituerunt (quibus de rebus agemus tum cum ad secundum librum peruenerimus) Britannici victores sedem stabilem & domicilia certa, in lectis Hiberniæ locis habuerunt. Deinde cum inter se & domitos Hibernos quædam quasi insulæ diuortia fecissent, tum illam partem in qua coloniam collocarunt, Anglicam prouinciam appellauerunt. Etsi verò primis annis longè lateque patuit: tamen temporis longinquitate, cœpit in exiguos quosdam fines constipari; partim posteriorum socordia, qui dum in bonis, velut firmi possessores, hæere non contenderunt, Hibernicos longiùs serpere ignauiter passi sunt: partim verò, quod Britannici accolæ, quibuscum vicinitas Hibernis erat, eorum moribus oblitæ à pristina maiorum urbanitate tamquam Ciræo poculo pedetentim degenerarint. Maior Lageniæ & Mediæ pars, ac ea Ultoniæ portio, quæ Vrilia dicitur, in Anglica prouincia continetur: sed præcipua Lageniæ particula, quæ Fingallia vocatur,

Alia Hiberniæ diuisio.

Anglica prouincia.

Eius termini & circumscriptio.

Dublinio, ad Aquilonarem plagam, finitima, primas tenet, secundas Media. Fingallia enim & Media agricolae rem rusticam laboriosissimè colunt. Eaque agrorum cultio & satio ad multorum fructum redundat. Vtraque colonia Hiberniae horreum meritò nominatur. Nam ceteris insulae oris frumentum quotannis supeditat. Tametsi Momoniae, & reliquarum prouinciarum agri, in quibus aratores solum stercoreant, & sementem faciunt, frugibus affatim obserantur. Glebam sanè habet Hibernia cum natura frugiferam, tum industria culturaq. feraciorem. Qui in Anglica prouincia habitant, ab Hibernis, victu, cultu, & sermone differunt. Nam à pristinis Anglorum moribus, ne transuersum quidem vnguè, discedunt. Anglicè item naturaliter loquuntur. Nullo alio cottidiano sermone animi sensa exprimunt. Quamuis verò à noua hac, & nimis peregrina magniloquentia, ex gentium exterarum linguis furacissimè collecta, longiùs absunt: tamè incorruptam Anglicae linguae vetustatem seruant. illam nimirum, quam Chauncerus vetus ac nobilis Poëta, & Anglorum sine dubio Homerus, in suis scriptis vsurpauit: qui ita Anglicè dixit, vt non ipsam Angliam magis crederes esse Anglicam. Nihil in illius libris lectori occurret, quod sputatilicam (hoc enim verbum iam olim, nec sine causa, ille Romanus risit) nouitatem redoleat: ex alienis linguis verba non mutuatur, quemadmodum solent atate nostra, illi verborum opifices, qui Anglicè vel tum maximè colloqui se putant, cum etiam minime Anglicè dicant. Sed vt ad nostros prouinciales Anglos reuertamur, illi sanè simplici quadam voce, non curioso oris pressu verba faciunt. Feminae non admodum

Mores Hiberno-Anglorum.

Chaunceri Poëtae laus.

dum delicatè loquuntur. Rustici satis vastè, ac hiulcè (quod ipsum in aliis regionibus fit) fermocinantur. Cùm itaque vltima hæc Hiberniæ partitio à transmarinis hominibus minus sit percepta, & cognita: magno quidem opere mirari solent, quoties cum Hiberno aliquo in sermonem se dant, qui se Hibernicè nescire confitetur. verùm si in ipsa insula essent, complures edentulos senes, in Anglica prouincia, conspicerent, qui vix vnum, aut alterum verbum Hibernicè loqui, ne dum intelligere possunt. Atq. ego quidem (subringantur alij licet, quantum lubet) eorum in ea lingua inscientiam valdè probo. Cur enim patriam locutionem, quam à natura hauserunt, respuerent, & ad aliam, illis hæctenus minimè assuefactam, derepente transuolarent? Idem ipse locus à me olim erat tractatus, in Hiberniæ descriptione, quam dictione vernacula edidi: mea q. ibi disputatio dedit sermonem inuidis, me laudes Hibernici sermonis minuisse. Sed in falsa hac criminatione suam produnt malicentiam, non redarguunt meam. Nec enim ego tum oratione mea suscepi, linguam, cuius esse ignarus & insolens, minus consideratè vituperando, adfligere: imò contra grauissimorum hominum auctoritas fidem mihi iamdudum fecit, eam, verborum granditate, dictionum concinnitate atq. dicacitate quadam acutula redundare, denique cum Hebraica lingua, communi conglutinationis vinculo contineri. Sed hoc, id temporis, docere argumentis institui, nostræ reipub. minimè conducere, Hibernicum sermonem nimis tritum & peruagatum habere, quem maiores nostri, tamquam scopulos, declinarunt. Nec in re minimè obscura, rationes proferre maximè apertas opus erit. Hoc

Hibernicum
idioma ab
Anglica pro-
uincia ferè
exsulat.

Idque rectè
factū videri.

vnum libenter scitarer, & auco audire, quid isti boni vi-
 ri ad hoc reperiant: quam ob caussam Anglica locutio,
 in Hibernicis territoriis, despiciatui ducatur? Quos Hi-
 bernicos dynastas proferre poteris, Anglicæ collocutio-
 nis societate nobiscum coniunctos? imò nolunt men-
 tum, Anglicè loquendo, vt ipsi iocantur, intorquere.
 Atqui, hoc loco, festiuum illud Oreli responsum (est
 autem is, inter Hibernicos, clarus, & nobilis) præterire
 nolo. Hic, cum haberet infantem filium quattuor an-
 nos natum, qui balbus seu potius mutus erat, cumque
 alumni altrix parentem huius hæsitantiæ admoneret,
 dixisse fertur: A nobis igitur ad Anglicam prouinciam
 amandetur, & ibi discat Anglicè loqui. Existimauit
 nimirum homo ridiculus, nihil aliud esse Anglicè dice-
 re, nisi vel prorsus obmutescere, vel mutila & hiantia
 verba rusticè atque inconditè balbutire. Sed vt ince-
 ptum opus persequamur, hi, quos iam in manibus ha-
 bemus, Anglo-Hiberni, adeò sunt ab antiquis istis Hi-
 bernicis dissociati, vt colonorum omnium vltimus, qui
 in Anglica prouincia habitat, filiam suam vel nobilissi-
 mo Hibernicorum principi in matrimonium non da-
 ret. Hæc autem domestica connubia inter se, ea diutur-
 nitate, coniunxerunt, vt vnus alterum iam nunc sangui-
 nis communiõne, vel affinitate plerumque tangat. At-
 que hoc idem in omnibus illis vrbibus & opidis (de
 quibus antè scripsi) obseruatur. Ciues & municipales,
 more institutoque Anglorum, viuunt: auctoritate nu-
 tuque Britannicarum legum rempub. administrat, An-
 glicè etiam ac Hibernicè loquuntur, propter cottidiana
 commercia, quæ cum vicinis Hibernis habent: suos tan-
 tum ciues mutua affinitate deuinciunt, & Hibernicos
 procos,

Procures Hi-
 berni & vul-
 gus ab An-
 glico sermo.
 ne auersi.

Oreli dictū
 ridicuū.

Anglo-Hi-
 ni connubia
 non miscnt
 cum germa-
 nis Hibernis.

procos, vehementissima animi contentione, repudiant. At de Anglica prouinciæ habitatoribus satis explicatū arbitror; reliquum est, vt de Hibernicorum moribus, atque consuetudine nonnihil exponam. Vehemens quædam, & peruagata opinio per animos multorum peruadere solet, Hibernicos istos, ad quos iam orationem conuertimus, omnem humanitatem abiicere, fufos per defissimas filuas ac dispersos vagari, deniq. ferina quadam immanitate effrenatos vitam horridam incultamque viuere. Sed qui illos his conuiciis infamant, à mendacio contra verum perspicue stant. Quamquam enim ab Anglica prouinciæ vrbantate, & lauitia vtrunque abhorrent; non tamen omni ab humanitate, sicut fertur exuti, vitam traducunt. Sed vt homines, qui veri cognoscendi cupiditate ardent, inveterato hoc errore leuim, decreui quidem, fretus lectoris facilitate, præcipua quædam capita, tam moderato temperatoque calamo, quo ad eius fieri potest, explicare, vt neque calumniatoris acerbi, neq. adulatoris bladi partes suscepisse, cuius æquo rerum æstimatori vlllo modo videar. Nam mei stomachi non est, contumeliarum aculeis in aliquem declamare: neque item dignitatis meæ, quantulacunq. tandem ea sit, agnosco esse, assentatoris verborum lenociniis in hominum aures feruuliter influere. Hic igitur considerandum est, inter hos Hibernicos, esse primarios tyrannos, quorum imperio plures tenentur. Horum nomina à quarta ferè vocali exordium sumunt, vt, verbi causa, O Nelus, O Carolius, O Rorcus, O Morus, O Connorus. Item isti tyranni inferioris ordinis præfectos domitos & subiectos habent, qui cum magno euocatorum numero parati sunt, quoties

Hibernicæ
prouinciæ
mores & ri-
tus.

Qui nō tam
agrestes & fe-
ri, quàm pu-
tantur.

in istis O
Sic
mutuam
aliquid

Reguli His-
bernorum,
eorumque
nomenclatu-
ra.

Imperium
eorum.

eorum

Aegrè & cū
fraude parēt
Anglis.

O Nelus
perperuus
Anglorum
hostis.

Aedificia
Hibernica.

eorum princeps signum sustollit, ad bellum exire, eique, quibus possunt, viribus & lacertis opitulari. Quod si officium, vel indiligentia, vel perfidia præteritum sit (nam ad tale militare obsequium in illius fundis, seu ditione viuunt, quandoquidem nullum aliud stipendiarium vectigal illis imponitur) solet princeps, illos ad arma compellere; vel si eos perpugnaces aut refractarios inueniat, manum sibi & copias comparat, signa aduersantibus intendit, eos à propriis sedibus exterminat, bonis omnibus euerit. Talem itaque sibi principatum fingunt, neque Anglico sub iure, & imperio esse volunt, nisi quamdiu Angli milites eorum territoria depopulantur. Solent enim, in huiusmodi asperis temporibus, aut metu permoti, in lacus lucosue se abdere; aut se totos dissimulanter (nam præclarè norunt, tempori inferuire) ad victorum nutum & voluntatem conuertere. vt primùm rursus Angli arma deponunt, isti metu releuati, vetus imperium arripiunt. Hi igitur principes (semper excipio O Nelus, qui in Ultonia dominatur. nam is, quoniam est grauis aduersarius Britannici imperij, in fæniculariis campis statua plerumque habet) castella possident, munitione ac mole lapidum fortiter exstructa, cum quibus aulae satis magnæ & amplæ, ex argilla & luto fictæ factæque, vicina adhæsiōne copulantur. Non sunt factæ tectæ aut saxorum laminis è lapidicina erutis, aut cæmentis, aut regulis, sed agrariis culmis vt plurimùm conteguntur. In istis aulis epulari solent: rarò tamen somnium, nisi in castellis capiunt: quoniam aularum integumentis hostes possunt ardentes faces, aëris flabello ventilatas, facillimè adinouere, quandoquidem ista materies ignem perceleri-

perceleriter concipit. In primis autem castellano præsidio se tuentur, ne illis quiescentibus nocturna vis inferatur. Quare ut tale quiddam incommodi de nocte non accidat, habent in castelli vertice, tamquam in specula, excubias, quæ sapissimè vociferant, & in frequentibus clamoribus maiorem partem noctis vigilant. Atque has vociferationes idcirco iterant, ut nocturnis furibus & viatoribus significant, patrem familiâs non ita arctè & grauius dormire, quin promptus & paratus sit (nam expergefaciunt eum vigiles, quoties inimicorum aduentum suspicantur) hostes à suis laribus viriliter reiicere, atque, si peropus sit, etiam in campo cominus ferro decertare. Habent item areas magnis aggeribus & fossis circumdatas, dumetis ac virgultis circumseptas. In has, quoties angustiis vrgentur, armenta detrudunt, ut melius à grassatorum incursionibus & à tagacium furtis, obuallata inclusione, vindicentur. Non igitur, ut multi auersi à vero opinantur, isti, nescio per quos siluestres anfractus, & paludes vagantur; sed prædia & domicilia certa habent, quæ maxima cottidie hospitem frequentia celebrantur. Sunt sanè homines hospitalissimi, neque illis vlla in re magis gratificari potest, quàm vel sponte ac voluntate eorum domos frequentare, vel illis inuitatum condicere. Prandere solent, hieme, antelucanis horis; æstate, circa horam septimam. Post, si vlla militiæ vacatio illis, ab hostibus detur, cum satellitibus in campis, otandi causa, spatiantur; aut ad montana conuenticula iter arripiunt. Nam statò die frequens hominum concursus fit ex tota vicinitate ad certum locum, qui, cum editus & præcelsus sit, vnus eminet inter ceteros. Ibi vnusquisque de iniuriis sibi

Excubie in
castellis, cum
clamore.

Area septem
fossis aut du-
mis.

Hospitalitas
Hibernorum

Prandia
matutina.

Iudicia eo-
rum.

E

illatis,

Oculra
furta.

Aperta pro-
cerum furta
& rapinæ.

Quæ dede-
cus non ha-
bent.

Inimicitie
inter eos im-
placabiles.

illatis, queribunda voce, conqueritur. Tales autem iniuriæ, clandestinis furtis, frequentissimè inferuntur. Et si ipsi dynastæ tam abiecto ac imbecillo animo esse nolunt, nocturna incurfione latrocinari: tamen infimæ conditionis furunculi, subcessiuus noctibus, in omni genere furandi versantur, & dominorum ædes furtorum receptrices habent. Quòd si ipsi proceres à quoquam, capitali odio, dissideant, noctem ad prædas non adiungunt, sed exercitum ex sicariis, excursoribus, & seruitio conficiunt, atque de inimici ac eius prouinciæ bonis, omni totius territorij pecore compulso, luce palàm prædantur; nisi alter, ad arma vocatus, paratus sit, suas rapinarum ministris vires opponere, atque prædonum impetum pugnacissimè propulsare. Nam in huiusmodi excursionibus, agri multorum sanguine sæpius natant, & rapta præda de manibus direptorum crebrò amittitur. Verùm si congregata pecuda in territoria sua adducere possint, alacres exsultant in victoria, & præclarum illud facinus in album rerum acriter & animosè gestarum ouantes referunt. Etenim malunt Tyranni isti inter prædatores apertos, quàm latrones occultos numerari. Alterum in magna fortitudinis laude ponunt, alterum in homunculum tantùm semissem cadere, adfirmant. Ceterùm victi, amissis omnibus fortunis, nulla ferè via compensantur; quàm vel tempori cedendo, si viribus inferiores sint, vel parem victoribus gratiam referendo, vt primùm vlciscendi occasio datur. Interim præsentem infelicitatis quasi rutam, futuræ prosperitatis pulegio, mitigant. Minas non iactant. Latrare nolunt, mordere volunt. perrarò quidem dies illorum odium placat, præsertim si aliquis ex eorum curialibus ferro, in pugnis,

pugnis, sit interfectus. Et si enim simulatæ amicitiaë mi-
tella exulceratas simultatis reliquias, fœdere obstricti,
contegere videbuntur, tamen multos post annos (vici-
scendi occasione data) facîle intelliges, eos, in reconcilia-
ta gratia, animum semper retinuisse armatum: quando-
quidem sanguinem nullo modo, nisi sanguine, expiari
credunt. Atque non solum in homicidij auctorem im-
placabiles existunt; sed etiam in omnes, qui eius cog-
natione tenentur, odium, immoderata intemperantia,
conuertunt. Illis sanè prudentissimum videtur, quod
nonnulli stultissimum rentur, cum viuis, pro mortuis
belligerare. Atque ita, in hoc hominum genere, de die,
& in diem viuentium, volubilis fortunæ commutatio
perspicuè cernitur. Qui enim, hodierno die, omni re
pecuaria amplissimè abundat, postera fortassis luce,
omnibus bonis expellitur. Et qui hodie ne libellam
quidem habet, crastino die, præda capta, cumulatissimè
ditatur. Atque ad hunc modum eorum status in lu-
brica, & variata fortunæ vicissitudine vacillat. Sed vt
ad priuata illa damna rursus accedamus, qui incommo-
do adficiuntur, acceptæ iniuriæ querelam ad coronam
deferunt. Et petitor cum sæpius nomine appellat, quem
in crimen vocat. Habent indagatores, qui, mercedula
adducti, solertissimè furta persequuntur, vestigiis pecu-
dum vel puluerulentis vel luteis diligentissimè insistant,
& si fures de tritis ac indagatis viis, ad extraordinarias
semitas declinent, facilius multò peruestigari possunt.
Sed qui reus est, seu eum falso insimules, seu verè ac-
cuses, nulla alia iuris formula, præter sceleris inficiatio-
nem, se defendit. Quæcunq; illi crimini dantur, ad om-
nia respondet: **NEGO HOC.** Quòd si accusator, certif-
simis

Utrio in ag-
natos & cõ-
iunctos.

Ratio cõue-
niendi & ac-
sandi.

Ratio defen-
dendi mira
& simplex.

simis criminibus fretus, prius oculis, quàm coniectura, furta non deprehendat, sed quadam tantùm probabilitate ducatur ad suspicandum; operam & oleum perdit. Quandoquidem talis suspicio, seu dubia opinio, tamquam frigida & ieiuna calumnia, omnium sibilis exploditur. Perfacetum erat illud Oliueri Giraldi, fortis & virilis equitis, in tali iam olim concione, responsum. Nam cùm criminator non modò Oliuerum vehemente suspicione perstrinxisset, verùm etiam clara voce asseuerasset, se vidisse eum, isto ipso temporis puncto, & item in eodem loco, vbi furtum erat factum, in suo expeditum equo, qui curtatam habuit caudam (iste autem equus, quoniam ceteris, mirabili pernitate, tamquam Pegasus, præcurrebat, omni illi frequentia notissimus erat) hîc Oliuerus, cachinnari incipiens, Audite, inquit, optimi viri, quàm grauissimo scilicet argumento leuissimus conuitiator ductus, vana in me criminatione vtitur. Me huius furti affinem esse confirmat, quia equum decurtata cauda possideam. Valdè bene res se habet, bone vir. Non difficilem, ac morosum habebis reum: attende itaque, quàm me sis vsurus æquo. Percurras tu omnes compascuos agros, & singula vicatim stabula quæ in tota consistunt Hibernia: & vbiicumque inueneris equos, persimili pilorum breuitate notatos, compelle viritum talium equorum dominos, aliquam damni tui partem refarcire; ego, pro rata portione, non grauatè pro meo etiam equo persoluam. Perfalso hoc responso auditores mirificè hilarati omnem risum in accusatorem conuertebant. At verò (vt eò iam reuocetur, vnde huc declinauit narratio) siquis signis luce meridiana clario-
ribus

ribus conuincat, reum manifestissimo in furto teneri; aut reddendum, aut multa pensandum est, quod commisit. vtuntur, ad tales lites æstimandas, quibusdam arbitris, quos illi, BREHONIOS, appellant. Isti sunt ex vna familia profeminati, intelligentiam iuris Britannici non habent, ciuilis etiam ac pontificalis imperitissimi. Retinent solummodo domestica quædam psephismata, vsu & diuturnitate corroborata, quorum animaduersione, artem aliquam, ex rebus fictis commentitiisque conflata, pepererunt: quam nullo modo, diuulgari patiuntur, sed sibimet ipsis, veluti abstrusa atque abdita mysteria, à communi hominum sensu remotissima, eam reseruant. Atque ob vanam hanc reconditæ cognitionis opinionem eorum nomen ab imperita plebecula (quæ citius ficta ostentatione, quàm vera simplicitate capitur) valdè celebratur. Viuunt etiam, & vigent inter illos semidocti quidam legulei, à primis annis, ciuilis & pontificij iuris studio dediti. Latinæ linguæ intelligentiam, ex grammaticorum fontibus non hauriunt. Totum illud, tamquam luteum negotium, ac pueriles tricas, aspernantur. Quodcumque in solum, vt dicitur, venerit, effutire solent. verba græmaticorum arte non expendunt; syllabarum pondera non examinant; omnem periodum spiritus volubilitate, non artis iudicio determinant. Neque sanè mirum. Istud enim ædificium male materiatur, & ruinosum esse oportet, prius, cui, quàm iacta sunt fundamenta, fastigium imponere insipienter conaris. Sed hæc hæc hactenus; ad montanam concionem, vnde huc defluxit oratio, redeamus. Vbi igitur, post longam litigationem, solem præcipitantem vident, domum redeunt:

Arbitri in æstimatione furtorum. Qui ex certa familia.

Iisque in magno pretio vulgò.

Juris periti inter eos, sed imperiti.

Solutio iuri-
dici conuen-
tus.

Cibi eorum
& dapes.

Potus ex
vino ignito.

Accubitus &
ordo in mēsa

& vt quisque est fortuna, ac auctoritate florens, ita ho-
spitum numerum ad cenam inuitat. Cenitant mag-
nificè & opiparè. Nam licet delicatis artolaganis mi-
nimè abundant, nec etiam illa vrbana in epulis lautitia
adhibeatur, mensas tamen habent, boue, porco, & aliis
cibariis, prout temporum obseruatio exigit, cumulatif-
simè instructas. Porcos, præcipuè opimos nimio opere
appetunt: faciunt pluris omnium obsoniorum nihil.
Interrogatus, à conuictore, quidam de O Neli satelliti-
bus, an caro vitulina porco esset delicatior? id, inquit,
perinde est, ac si quis percunctaretur, vtrùm tu O Nelo
sis honoratior? permolestè nimirum tulit, opinatorem
de re minimè controuersa pueriliter dubitare. Non-
nulli dictitant, illos crudis carnibus vesci; quod contra
est, ac dicunt: tametsi non admodum coctis, nec plus
satis assis delectantur, tamen cruditate minus sæpe
nauseant. Utuntur, pro panchresto medicamine, igni-
to quodam vino, nullo alio liquore permixto, quod
communiter Aqua vitæ dicitur, cuius ardore cibus fa-
cilius ad concoquendum redditur. Hoc potionis ge-
nus intimo artificio instillant: adeò vt, flammula admo-
ta, totum, quasi bellicus puluis, raptim ignescat. Ingen-
tem vini vim emunt in vicinis opidis, Hispani præser-
tim: quod regis Hispaniarum filium, per risum ac io-
cum, solent nominare. vtroque temeto, epotis plenis
cenophoris, se obruunt. In epulis accumbunt, lectulis
positis. primus in mensa locus tribuitur matrifamiliâs,
talarum tunica, & sæpe crocota, bene manicata, amictæ:
mirum inter vtrumque coniugem, inspectante populo,
silentium: sola eorum familiaritas cubicularis. Inter
cenandum adest citharista, oculis sæpe captus, musicis
minimè

minimè eruditus, qui chordarum pulsu (sunt autem ex ferreis aut æneis filis, non ex nervis vt alibi fit, contextæ) animos accumbentium relaxat. Non plectro aliquo, sed aduncis vnguibus sonum elicit. Atque licet in musicis neque numeros expleat, neque modum, aut sonorum accentum obseruet (siquidem teretes scientis aures perinde ac farræ stridor, facillè offendit: ita omni ordini obstrepit) tamen vulgus hominum rudi eius harmonia vnicè delectatur. Quòd si aures tuas, pulsus filis, peregrinari intelligat, aut si hominis laudem, vlla ex parte, minuas, furere quidem, & tamquam rabiosulus, bacchari videbitur. Nam vt illius cognitionem ore laudes pleniore, non modo petit, verùm etiam exigit. Viuit, hac nostra ætate, Crusus, ad lyram, post hominum memoriam quàm maximè insignis. is ab illo incondito strepitu, qui incontentis, secumque discordantibus fidibus fit, plurimùm abhorret: contraque eo modorum ordine, sonorum compositione, musicum obseruat concentum, quo auditorum aures mirabiliter ferit, vt eum citius solum quàm summum citharistam iudicares. Ex quo intelligi potest, non musicis lyram, sed lyre musicos hæcenus defuisse. Vtuntur etiam Hibernici, loco tubæ, lignea quadam fistula, callidissimo artificio fabricata: cui sacculus ex corio compositus, & cingulis arctissimè complicatus, adhærescit. Ex pelliculis lateris dimanat fistula, per quam, quasi per tubum, fistulator, inflato collo, & buccis fluentibus, inflat. Tum pellicula aëre farcta, turgescit: intumescens rursus premit brachio. Hac impressione duo alia excavata ligna, breuius scilicet ac longius, sonum emittunt grandem & acutum. Adest item quarta fistula, distinctis

locis

Musica &
citharædi.

Crusici tharædi laus.

Musicum instrumentum
Hibernorum

locis perforata, quam buccinator ita articulorum volubilitate, quâ claudendo, quâ aperiendo foramina, moderatur: vt ex superioribus fistulis sonitum seu grandem, seu remissum, quemadmodum ei visum erit, facillè eliciat. Totius tamen rei prora & puppis est, ne aer per vllam aliam folliculi particulam, præter fistularum introitus, peruadat. Nam si quis (quod hominibus faceretis quandoque vsu venit, quoties hisce auletis stomachum facere cupiunt) vel acu punctum in culeo rimaretur, actum esset de isto instrumento, quandoquidem follis subito flaccefferet. Hoc genus fistri, apud Hibernicos, bellicæ virtutis cotem esse constat. Nam vt alij milites tubarum sono, ita isti huius clangore, ad pugnam ardentem incenduntur. At verò quoniam huc declinauit oratio, non multum extrà rem erit, eorum in præliis ordinem, & mores breuiter attingere. Primus ordo est equestris. Sed Hibernici equites ab aliarum gentium consuetudine multum dissident. Nam hastas bene ponderosas, circa medium manibusprehendunt, non ad latera sua, infra brachium, apponendo, sed supra capita lacertis viribusque vibrando. Habent etiam excellentes equos, & dociles, quibus in hostium manum multitudinemque se committunt, aut corporum declinatione, eorum impetum, si certamen non sit æquum, vitant. Totum istud absque magno equitis labore, fit, etiam si laxissimas habenas habeat. Nihil enim Hibernicis equis est tractabilius. Nunquam petasati in equis hærent: verum ita altè, in vnaquauis lutulenta via, furas attollunt, & ita placidè, sine vllò successu, equitant, vt caligas cæno atque sordibus nullo modo profus obliant. Ad hæc, ferreis scalis (quæ à nonnullis, stapides, dicuntur)

Quod ad
bella vsui.

Militia eorū
& ordo.

Equites ha-
stati.

dicuntur) in equos minimè ascendunt: neq. huiusmodi nugatoria (sic istorum opinio fert) adimnicula phaleris adhærescere permittunt. Sed eas iubarum fetas, quæ frontibus imminet, aut equorum auriculas sinistra apprehendunt; atque dum equi, obstipis capitibus quietè inclinant (nam ad talem facilitatem, vt est eorum docilitas, à domitoribus finguntur) equites, etiam loricis aut sagis amicti, mira corporis agilitate, se efferunt, diuaticisque cruribus, ephippia clutellis non dissimilia, subito occupant. Talis autem ascensio ita in eorum consuetudine versatur, vt non sit tam laudabile illud munus præstare, quàm turpe non perficere. Canteriis, licet sint placidissimi asturcones, rarò aduehuntur. Equas, vt pariant, tantùm pascunt. Nihil ad equitis æstimationem turpius, nihil ad inspectantium cachinnos aptius, quàm in equa sedere. Proximus est equitibus ordo pedestris, qui constat ex quodam genere sagatorum militum, quos isti Galeglasios appellant. Homines sunt magnæ staturæ, præter communem morem corporati, fortes bustuarij, sanguinarij toti, ac minimè propitij milites. Humanum apud illos nihil tam est, quàm odium humanitatis. Habent tela pedalia, securibus similia & gemina, cultris tonsoriis penè acutiora, longiusculis hastilibus adfixa, quibus plagam grauem faciunt, vbi feriunt. Prius verò quàm aliquis in eorum collegiũ cooperatur, magna religione iurat, quoties in aciem dimicationemq. venit, nunquam tergiuersari: tametsi iste mos magis magisq. antiquari incipiat. In omni acri ac acerbò prælio, si ad manus veniatur, aut citò illi pereunt, aut citò perimunt. Sunt, sine controuersia, homines valentissimi, atq. Hibernici belli fundamentum & robur.

Pedites.

Pedites, qui
Karni dicti.

Eorum ar-
ma, & pug-
næ ratio.

Enses suos
amant.

In ea re ani-
molum di-
ctum.

Bombardis
etiam ma-
nuariis uti
incipiunt.

Adagium
Hibernicum

Tertius ordo comprehendit alios etiam pedites, ac leuis armaturæ machærophoros: ab Hibernicis Karni dicuntur. Isti quidem hastas amentatas toris viribusque adeo viriliter torquent, ut eas, instar circuli, in orbiculatum gyrum compelli existimares. Cæteris aut manicis ferreis armati, pugnant: non admodum ponderoso vestitu tecti incedunt. Hastilium spiculis, equites vel equos eminus fauciant; cominus, districtis gladiis, certamen in-eunt. Insignes sunt lapidatores: armis palæstricè uti, omnino nesciunt: nec in ludicra gladiatorum arte sunt exercitati. Rarò hostes, pungendo, effodiunt; ictibus crebrius vulnerant. Enses acuti & minimè scabri, mirabiliter illis in amoribus sunt: & ne in æruginem inci-dant, nèue eorum acies hebescat, omni diligentia cu-rant. Ferunt, quendam, de horum grege, è prælio re-uertentem, plus quattuor periculosis vulneribus accep-tis, gladium inspexisse; cumque ex nulla parte fractum, aut aduncum vidisset, maximas numini gratias egisse, quòd illa vulnera corpori, non ensi fuerint inflicta. Fer-rearum vsus fistularum iam tãdem apud eos increbuit. Etsi enim, primis temporibus, harum sonitum ferre tre-mefacti non poterant: multò minus eas inflammare au-debant; tamen, nostra ætate, ipsi tormentarium pulue-rem conficiunt, & plumbeos globulos per istas fistulas, admodum dispositè ac expedite collinant. Horum posteriores cogitationes, deteriores ac immaniores so-lent esse. Nam si hominis salus in contentione ponatur, quò diutius consilium capiunt, eò propius captiui caput petunt. Prouerbiū est Hibernico sermone ce-lebratum, quoties de rebus deliberatis diffidunt: P O - S T E R I O R K A R N O R V M C O N S V L T A T I O. Si quem isti occidant,

occidant, semper ad stratum cadauer noua vulnera addunt. Nam vnusquisque interfecti sanguine, ne forte reuiuiscat, gladium cruentat. Neque vlla cæde occisum putant, quoadusque gladiatoris ictibus caput abscissum vident. Tum confectam rem colli sectores arbitrantur, imò pænè credunt. Quid hoc genere hominum cautius? Vltimus omnium ordo cursorum numero concluditur, quos Hiberni, Daltinos, nos Latine scurras velites, seu seruos à pedibus nominare possumus. Isti inermes incedunt; ministros se præbent equitibus, sparos etiam amentatos vibrant; phaleras sordibus maculatas mundant. Equos, in præsepibus, dentata strigili diligentissimè refricant, & pexis fetis, nitidos reddunt. Ad hanc poliendi curam, omnibus corporis neruis incumbunt; quantum detrahunt de hac industria, tantum amittunt ex gloria. Etenim hac elegantia, atque equina munditia specialis diligentia nomen inueniunt. Verecundiam loquendi isti, præ omnibus negligunt, scurrili dicacitate, & inquinatissimis sermonibus vt plurimùm illigati. Totus autem tam equitatus, quàm peditatus, quoties ad manus, & pugnam venit, alta voce, PHARRO, PHARRO, inclamat. vtrum à rege Pharaone, Gandeli focero, an ab alia causa clamor iste natus sit, parum ad rem attinet explicare. Qui ex acie inuulnerati discunt, faucios commilitones domum octophoro portat. Tum præsto sunt empirici, qui herbulis vulneri applicatis, ægritudinem abstergere conantur. Isti, vt etiam pragmatici, in aliquo esse numero volunt: cum tamen planè indocti, & omnino omnis chirurgiæ expertes sint. Habent suas similiter familias; hereditate, non eruditione medici euadunt. Cùm illud Hippocratis, memoriter

Sæuitia ergà
cæcos.

Quartus ordo
militum
qui Daltini
dicti.

Eorum mu-
nera.

Clamor Hi-
bernorum
præliaris.

Cura in fau-
ciis.

Audaces sed
impetiti chi-
rurgi.

Quibus ars
ea Heredita-
ria.

Libri eorum.

Quæsitum
breuiter, tam
imperiti
cum sint,
quomodo
eurent.

Id fieri, vi in-
firi nobis ca-
loris.

possunt recitare: VITA BREVIS, ARS LONGA, se satis lucu-
lente instructos arbitrantur. Inanes esse confirmant
hominum conatus, in hoc exiguo vitæ curriculo, se me-
dicorum libris inuoluere; quorum lectio est adeò infi-
nita, vt prius moriendo naturæ, quàm curatione ægro-
tis medicinæ studiosus satisfaciât. Lectitant tamen, qui
inter eos lectitare sciunt, peruetustas, & fumosas mem-
branulas, multis lituris interpunctas, Hibernicè scriptas,
quas in ore & in amore mirificè habent. Quando oua,
in schaphiis, agitare virgulâ norunt, cum digitos com-
primendo, succum ex herbis, minutatim concisis ac tri-
tis, exprimunt; cum vulnus specillo attentare, & fasciis
obligare discunt; tum se Asclepiadas, & Hippocratas
germanissimos opinantur. Et tamen, inquiet aliquis,
solent vulneribus mederi. Sanè quidem: etiamsi illa, vt
vt est, curatio naturali efficientiæ potius, quàm his em-
piricis, qui omni arte carent, sit tribuenda. Sed quo-
niam hic noster libellus in academicorum manus per-
uenturus est, in quorum auribus, propter crebras exer-
citationes, sagacissima laudatorum mysteriorum inda-
gatrix, Philosophia, scientiæ naturalis domicilium col-
locauit: de his studiis, quæ academiis egregiè nota, mi-
hi sunt non inaudita, fretus eorum humanitate, opidò
paucis disputabo. Natura igitur, cuius nutu, ac mode-
ratione cuncta existunt, in seuit, in omni re creata, quos-
dam igniculos, quorum calore singula conseruantur.
Hæc ignea vis à plerisque dialecticis calor naturalis ap-
pellatur. Etenim est in scholis res perrecondita ac mul-
tùm & sæpe quæsitâ, an ille calor vitalis ab homine, vel
alia quauis natura, vt ceteræ aduentitiæ res, cogitatione
sciungi ac diuelli possit. Quæ sanè dubitatio nihil ad

rem

rem facit. Neque enim homo proximum est huius caloris fundamentum, sed naturalis ignis in homine, ac in qualibet re, per omnem mundum, consistens: siquidem est proprium vnius ignis munus calefacere. Absque hoc igne sol calorem impertire nulli rei posset. Non enim, vt plebei philosophi affirmant, calor iste ex hoc tantum manat, quod solis radij reflectantur, sed naturalis flamma (quæ in sole maximè viget) hoc munus præstat; quæ si à sole abesset, nunquam radij percussio ardentem istam qualitatem procrearet. Etenim quæ sol elargiri posset, quod non habet? Quod autem in scholis peruagatum ac decantatum habeatur, cotem acuere, cum sit ipsa hebes: in eo etiam homines non satis scienter philosophantur. Nec enim acumen aliquod ex cote in ferrum transit, sed dum chalybem refricamus, paulatim extenuatur acies, & quò tenuior est, eò acutior efficitur: quod non cotti, tanquam proprium est tribuendum; sed etiam arenulæ, umbilicis, pulueri, & aliis rebus, quæ nouacula aciem exulcerando corrodunt. Ego iam olim, in commentariolis meis, quibus Porphirij institutiones, ad Chrysaoriũ scriptas, explanauì, nimis frigidè de hoc calore disputauì, cum tamen locus ad tractandum aptissimus mihi fuisset oblatu. Sed danda est hæc venia atatulæ mex. vnde viginti solum annos fui natus, cum istas lucubrationes scripserim, atque id temporis (dicam enim, quod verum est) de hoc naturali & vitali foco minimè somniaui. Quod non multum mirabile videri debet. Etenim nihil est, in locupletissimo præpotentis philosophiæ narthecio, tanta æstimatione dignandum, nihil in venis ac visceribus naturæ tam abstrusum atque reconditum, quàm exacta huius

In Sole igneum quiddam etiam esse

Admiratio & vera clarior huius ignis per omnia diditi.

ignis cognitio. Pretiosissimam sanè hanc margaritam, naturæ pala inclusam, velut incorruptam virginem, ab importuna insipientiû procûm sollicitatione, eius custos Philosophia solet disiungere, ex eo euênit, quàm minimè multos naturæ venatores, propter angustiatos & interclusos aditus, ad eam, scientiæ peruestigatione, adspirasse. Quin etiam ipse Paracelsus, medicorum, vt eius fautores gloriantur, deus, ne per transfennam quidem, hanc nostram deam adspexit: dumque D. Thomæ sententiam lucifugus Andabata reprehendit, suam inscientiam manifesto prodit. Nam & inibi, vt sæpius alibi, veritatem mendaciis Paracelsus contaminat, & qui sit de hoc igne, prorsus in media Philosophia retruso atque abdito, D. Thomæ sensus, in eius mentem & sensum non intrauit. præposterè verò aduersarium refellis, cuius mentem perperam intelligis. Sed ad propositum. Hæc igitur naturæ scintillula, per totum corpus fusa, membra salutari calore fouet; languentem naturam excitat; iacentem extollit; fessam recreat; mansa concoquit; cruda digerit; cibos in sanguinem conuertit; denique esculentas reliquias depellit, postremò naturam, omni, qua possit, tuitione tegit. Quod si homo (hoc idem de ceteris animantibus intelligi oportet) in morbum incidat, aut ei vulnus impositum sit; solet hic naturæ focus se colligere, iniustum dolorem fomentis mitigare, postremò ægritudine medicinam adhibere. Si artis efficacitas accedat breuiori temporis interuallo, ægrotus ex vulnere, aut morbo recreatur. Sin maior sit naturæ labor, quàm artis vis, tum diuturnior est curatio, dolor acerbior, periculum maius, ex vulnere item sanies emanat; quandoquidem luctator ignis naturæ, quasi cum

igne

Ad quem
excutit prorsus
Paracelsus.
In Aurora
philosoph.
cap. 19.

Doctorum
acutissimus
Thomas de
sensus.
In curatione
corporum,
præsentanea
vis eius na-
turi ignis.

Qui iuuatur
& accenditur
tamen à pe-
ritâ medici-
nâ.

igne contra naturam, nec ita citò incendium per se re-
 stinguit. Horum tamen nihil contingit (nisi plaga sit
 insanabilis) vbi per artis suppeditationem naturæ vires
 integrantur. Nam tum vacuitas est ab angoribus, vul-
 nus purum ac mundum manet. Etenim nullum pæ-
 dorem medicina, germanæ artis particeps, in carne per-
 mittit: quoniam vitali igni opem fert, cuius auxilio re-
 calefcit, quocum mirifica operandi societate constringi-
 tur. Ex quo profectò intelligitur, ista empiricorum
 medicamenta penitus esse otiosa. Tantùm enim abest,
 vt conuulsatam naturam commoueant, currentem
 quidem vix incitant. Cùm itaque naturæ ignis suo per
 se fungatur officio, plures illiterati idiotæ sibi arrogant,
 quod nullo iure vendicare debent. Etenim nulla est
 carunculae particula, quæ, modò putrida non sit, hanc
 curandi viam à natura non arripuerit, quod à talium my-
 steriorum speculatoribus, *βάλοιμον*, peracutè nomina-
 tur. Sed hæc missa faciamus, quæ indoctis obscura,
 minutis medicis incondita, ipsis Physicis spinosiora &
 ad historiæ propositum non admodum necessaria vi-
 dentur. Iam verò si quis, inter Hibernicos, præsertim
 summo loco natus, à vita discedat, incredibile est, quan-
 to, & quàm fæmineo fletu, omnia loca circumsonare
 soleant. Atque vt lugubrem lamentationem, rationis
 temperamento modificatam, magnopere non reprehen-
 dam, tamen peruersum anicularum morem non pos-
 sum non liberius accusare. Nam vt primùm vnus ex
 his, qui in honoribus populi versatur, halitū extremum
 efflat, videre licet, complures mulieres, per vicos & cam-
 pos cursare, lupino vlulantiq̃ clamore, omnium au-
 res obtundere. At verò vbi templum, in quo mortuo
 paren-

Nibilum
 autem ab
 imperitâ.

Ratio fune-
 rum apud
 Hibernos.

Præficarum
 nenia & la-
 menta.

Et verè mi-
mici gestus.

Que omnia
spernenda à
Christiano
canta.

Lacrimas eos
nec veras esse

Iocundo ex-
emplo do-
ctum.

De moribus
Hibernorū,
paullo com-
munius.

Amor in nu-
trices & col-
lactancos.

parentatur, ingrediuntur, quanto ciulatu sacram com-
plent ædem, non facilè dixerim. Buccis inflatis excla-
mant, perquam flebiliter voces eliciunt, redimicula po-
nunt, capita nudant, crines lacerant, frontem feriunt, la-
tera intendunt, palmas dilatant, manus in cælum ex-
tollunt, mortuorum cistas versant, opera dilori-
cant, cadauer amplexantur, oscula infigunt, mortuum
humari vix permittunt. Hæc eò scribo, vt Christianæ
fidei præcones commonefaciam, deformem hanc con-
suetudinem, orationis flumine, & minarum fulmi-
ne, ex faminarum mentibus stirpitus extrahere, ipsos
etiam mortuorum manes in effæminatam hunc plora-
tum testes laudare. Neque enim squalore vultus, aut
genarum laceratione, aut corporum percussionibus, aut
nænarum plangore exsequiæ, & funera celebrantur.
Talia viuus abesse valent, mortuis nihil prodesse solent.
Ex hoc lacrimarum fonte profluxit (vt arbitror) tritum
illud & celebratum, in Anglico sermone, prouerbium,
HIBERNICE LACRIMARI. Dici mihi memini, nonnul-
las mulierculas, tantum de more, se his lamentis lacri-
misque dedere. Cuius rei fidem fecit, non multis ab-
hinc lustris, vetula anicula, quæ cum, diu multumque
vociferata, irraucuisset, de socia quæsiuit, quod tandem
mortuo nomen fuit? Quam grauitè notum lugeret,
quæ incognitum tam vehementer deplorabat? Hacten-
nus de Hibernicorum institutis distributius, ni fallor, est
explicatum; pauca etiam generatim adiungam. Sunt,
vt supra commemorauit, perhospitales; prolixa, benefi-
caque natura; in laboribus, ex omni hominum genere,
patientissimi, omnium bellicosissimi; in rerum angu-
stis raro fracti. Nutrices, ad extremum vitæ spatium,
in lo-

in loco parentum habent. Earum natos, quos vocant Collactaneos, magis ex animo, quàm germanos fratres amant. Singula illis credunt, in eorum spe requiescunt, omnium consiliorum sunt maximè conscij. Collactanei etiam eos fidelissimè, & amantissimè obseruant. Nihil perfidiosum & insidiosum, nihil fallax in illis inuenies: quin etiam parati sunt, offerre capita sua, pro lacteorum fratrum, vt appellant, salute, periculis omnibus. Castibus hominem contundas, eculeo excrucies, ignitis laminis amburas, omnia exquisita supplicia, vehemens feroxque tortor, in illum expromas: tamen nunquam cum de insita mentis fidelitate deduces; nunquam vt officium prodat, induces. Hibernici etiam, magna ex parte, sunt religionis summè colentes. Quod certè laudandum est in iis, qui vitam, ad veram religionis normam dirigunt: alioquin in spoliis, prædis, homicidio religio non valet. Sacerdotes apud illos magnam obtinent dignitatem: quorum salutari admonitione (vt est hominum genus tenerum & flexibile) auditorum conscientia facillimè mordentur. Si omnia bello ardeant, religiosi, tamquam feciales caduceo ornati, vtrobique rusticari incolumes possunt. Nefas esse arbitrantur, vel teruncium de sacerdotis bonis, in vlla direptione, attingere, multò magis execrantur, eorum corpora vulnerare. Idem honor rythmicis tribuitur, quorum ingenii subiectam vitam, famamque habent. Nam horum laudationibus immortaliter gaudent; contraque eorum versibus violari, carnificinam existimant. Nam vt reliqua omnia æquissimo animo ferant, quâ illud infamiae frænum mordeant, non inueniunt. Nec sacer-

Et mira fides.

Pietas illorū.

Verentur
vnicè facer-
dotes.A quibus in-
iuriam om-
nem belli
abstinent.Propensi iu-
dem in litte-
ratos.

G tincti,

tincti, sunt in laude & gratia apud illos. Item ipsa optimarum artium cognitio est in honore maximo. Atque ut veteres se, nullo modo, sapientes volebant nominari, sed philosophos, qui sapientiam expeterent, eiusque decretis paterent; ad eundem modum, Hibernici, etiamsi hominem omnium litteratissimum, ad cælum laudibus efferre studeant, eum nunquam virum doctum, sed bonum doctrinæ filium appellant. Præterea si hostes, in armorum ardore, ad templa, animis tardati, confugiant, in istis asyis, omni periculo liberati, magis securè conseruantur, quàm si castellana maceria essent muniti, atque firmati. Rustici, & alij plebei homines, in huiusmodi depopulationibus, in sacra loca, quæ omnibus bellis inuolata sunt, subuolare, cum tota familia, consuescunt, nisi direptores, omni celeritate, eorum migrationem anteuertant. Simplex & falsum quoddam, in tali euentu, comitis Kildariæ responsum litteris celebrandum existimo. Vir fuit honoratus, & nobilis, summa potestate præditus. Nam Hiberniam, sub Anglico imperio, triginta & tres annos occupauit. verùm non deerant inuidi, qui eum à dominatione reipub. semotum vellent. Deserebant multa ad Henricum septimum, Angliæ regem: eius scilicet vicarium, Kildariæ comitem, ex quo tempore ad reipub. accessit, non tam prouinciam administrare, quàm regno, per se, uti. Omnium fortunas deuorare; ducem se, principemque ad quoduis flagitium præbere; quin etiam, certo quodam tempore, initum fuisse consilium, ab ipso comite, inflammandi, sacrilegum in modum, Templi Cassiliensis. Giraldus, reus citatus, adfuit. Atque ne fortè, in rebus sitis ante omnium oculos, diuertacula flexiones-

Quos doctrinæ filios appellant.

Templum omnia, pro intermeratis asyis.

Kildariæ Comitatus laus.

Circa annū salut. 1500.

flexionesque quæreret, accusatores vnumquodque crimen planum facere, in digitis suis singula flagitia constituere, atque in fani exultatione diu acriterque commorari; multi fide digni, quorum primus Archiepiscopus Cassiliensis fuit, testes in reum procedere. Rex ac Consiliarij, quid ad hæc comes haberet, percunctari. Ille, præter omnium expectationem, crimen fassus est. Hic rex exalbescere, adstantes oculos in reum conuertere, hominis audacissimi dicto obstupescere. Quid multis? Rex, comitem stomachans fastidiosè, interrogare, quæ fiebat, vt violarit, & imminuerit ius ac officium? aut quo ore auderet, illud confiteri, quod esset sacrilegium perpetrare? Ad hæc ille, ita me Deus, inquit, amet, nunquam ego faces istius delubro iniicere animum inducerem, nisi quidam nuntij liquidò dicerent, & mihi pro certo significarent, Cassiliensem Antistitem, id temporis, in templo fuisse. Hic risum continere rex nõ potuit, cum virum simplicè, sacrorum religionisq. minimè hostem, eo argumento crimen diluere animaduertisset, quod eius crimen re vera duplicauit. Ista ergo omnis accusatio in risum conuersa est. In Hiberniam, cum imperio rursus mittitur. Nam cum aduersarij summum Henrici odium in illum transferre conarentur, dicebant, Giraldum tam furiosum ac effrænatum esse, vt eum tota Hibernia gubernare non possit; Itane verò, inquit Rex, tum ille totam Hiberniam gubernabit. Sed non vagabitur oratio mea longius: ad Hibernicos redeo, quorum mores satis, vt arbitror, enucleatè illustraui. Quod autem quorundam sermo increbuit, eos passim in siluis, inter feras, atatem degere, fænumque, instar pecudum, esse; id tam abest à vero, vt nihil magis vero esse

Eius Comitis litterarum simplicitatis dictum.

Hibernia
barbara feritate excusati.

possit contrarium. Sed ductum & conflatum hinc mendacium istud existimo, propter nonnullos exleges, omnibus flagitiorum maculis notatissimos. Etenim isti nulla fidei, nulla religionis iura retinent; nec Britanico imperio subiiciuntur, nec Hibernicis Dynastis moderantur; sed desertissimas solitudines persequuntur; in rapinis & ex rapinis viuunt; villulas & pagos noctuabudi incédunt; omnem vitæ societate vi & armis disturbant. Quod autem in siluis, prohibiti cibus & tectis, delitescant, quod ieiunitate corpora adfligant, quod olusculis & aquatilibus herbis vescantur; hæc incommoda, seu potius calamitates, non voluntate inducti, sed necessitate coacti, perferunt: tamen si raro, absque obsoniis & vino, etiam in suis cauernis, inueniantur. Talis vitæ & victus asperitas, multorum iudicio, illis vituperationi est: ego tamen hanc duritatem in aliqua ponendâ laude duco. Nam licet nocturna ista prædandi atque rapiendi licentia accusabilis, imò verò execranda sit; tamen in istis perditis ac profligatis excursoribus, hæc duritia summopere est miranda. Quem enim potes mollem & eneruatum nouitium, aliquo in numero, putare, qui cum hoste non valet configere, nisi dulcicula potione, & quibusdam sportellis sustentetur, imò nisi, abdomini natus, crapulam cottidie exhalet, nisi vnguentorum odore nares recreet, nisi sub pellibus interquiescat, nisi variis vestibis, & nescio quibus lacernis oneretur? Bellicosus quidem ille miles, & neruosus haberi debet, qui sudo & vdo cælo aptus est, qui ad omnes labores impiger inuenitur, qui famem pro condimento, nasturtium pro cibo, humum pro cubili, arbustum pro tabernaculo habet. Hanc autem vitæ acerbicatem isti spoliatores

vexato-

Nisi quod
quidam inter
eos solitagi
& exleges
prædones.

Quorum vi-
ta & victus,
aspera.

Eaque excu-
satione, imò
laude dignæ.

vexatoresque ita seuerè ac vehementer consecretantur, vt cum iam olim par grassatorum, posteaquam totam noctem peruigilasset, somno se dare in publico parasset (hoc autem accidit brumali tempore, quo omnes passim agri pruina obriguerant) & vnus ex illis ingentem niuis globum capiti suo imposuisset, alter, contubernalis sui mollitiem ægrè ferens, dixisse fertur, Næ tu quidem (excors, ac effæminate tiro) vapulare debes. Tantane, amabo te, mollitia fluis, vt non absque puluinari, ex nocturna lassitudine, dormire valeas? Hoc in libro, quorundam fortassis iudicio, lectoris expectationi satisfaciendū fuit, quæ non nihil de purgatorio S. Patricij (nam hoc monumentum, in exteris gentibus, multorum sermonibus peruulgatum, & percelebratum est) atque de nepis, naticibus, aliisque venenatis animantibus, quibus Hibernia caret, libenter audiret. Sed hoc totum in aptiorem locum, approbante Deo, coniiciam. Plura item huic libello, de insula viuientium, & multis Hibernicorum fontium prodigiis ad fingere potui, sed quoniam ista loca nunquam perlustraui, neque ab hominibus fide ac religione excellentibus, quidquam de illis pro vero accepi, satius esse duxi, de dubiis portentis profus conticescere, quàm certos, de rebus incertis, sermones dissipare.

Insignis duritia & patientie exemplum.

Vana quedam prodigia sparsa de Hibernia.

RICHARDI STANIHVRSTI

DVBLINIENSIS, DE REBVS IN HIBERNIA GESTIS, AD CARISSIMVM suum fratrem, clarissimumq. virum, P. Plunketum, Dominum Baronem Dunfanix,

LIBER SECVNDVS.

VTRVM prudentius aut optabilius esset, nullam antiquitatis memoriam colligere, an commentarios aliquos rerum nostrarum scribere, per diuturna dubitatione (Plunkete frater) aestuavi. Nam prorsus à genere hoc toto narrandi refugere, tali praesertim, quod ad laudem honorémque maiorum nostrarum valere possit, vituperabile mihi profecto videbatur; & in eo explicandi munere multum operæ laborisque consumere, vix rebar eius esse, qui in Annalibus nostris, modicè vel potius intra modum, esset versatus. Nam quid operosius esse possit, quàm acta, ab hominum cogitatione, longo intervallo antiquitatis, remotissima, & quorum memoriam auctores nullam reliquerunt, in Historiam includere conari? Et enim si quispiam
 prisorum

Difficultas
 historie hu-
 ius scriben-
 da.

priscorum temporum memoriam cupiat recordari
 ultimam, quis sit ille, qui primus pedem in Hi-
 berna posuit, quis illius reipub. fundamenta iecit;
 in nullam vetustatem, per totam monumentorum
 evolutionem, incurret; neminem Historie patrem
 leget; nihil, certis auctoribus, comperiet (quantum
 ego ex perantiquis rerum veterum libellariis su-
 spicari unquam potui) à quibus instructior esse
 queat, ut quidquam pro certo, de his dubiis sta-
 tuat. Demus quaedam mutilata atque muscosio-
 ra macrocola exstare: demus rumores, sine au-
 ctore & capite, praeferri; demus anteactas quo-
 rundam Diuorum vitas litterarum monumen-
 tis tradi; tantum tamen haec absunt ab Historie
 perfectione, ut vix paucorum annorum rimas, in
 continuata narratione, explere videantur. Quod
 si ex Hibernicis poetis, qui multorum praconia
 versibus mandant, subsidium, ad tanti operis
 confectioem, petas; illi quidem (sicut mihi vide-
 tur) pauca, atque admodum pauca adiumenta
 subministrant. Etenim mos est apud hoc genus
 scriptorum, ex vanitate plurima, ex veritate per-
 pauca, narrando, explicare. Isti insuper qui inter
 illos poemata faciunt, se mente ac voluntate, in
 certas quasdam familias omni praedicatione, litte-
 risq; decorandas, coniiciunt: unde effectum est, ut
 nulla

Quoniam
 Annales nulli
 apud Hiber-
 nos.

Poete quidem,
 sed adulato-
 res & vani.

nulla eorum narratio ad historiae fidem scripta
 videatur. Nam qui poterit is sincerè ac religiosè
 res pronuntiare, qui alieno honori assentatorie ve-
 lificatur? Neque hac in eam sententiam dispu-
 to, ut nostrates, qui antiquitatis notitia delectan-
 tur, à veterum palimpsestis legendis & peruolu-
 tandis deterream; quandoquidem vetustatis in-
 dagatores non modo non contemno; verum etiam
 vehementer laudo; sed ad hoc unum omnis mea
 spectat oratio, ut miram esse significem, talium
 tabularum paucitatem, quarum sitybis, res ex-
 actis temporibus gesta amiciri videntur. Jam
 verò si quis, ab hac veterum scriptorum penuria,
 ad res recentes & aetate nostra confectas, recurre-
 ret, easque in publicum legendas, proponere cogi-
 taret; ego sane, tamquam alieni periculi cautor, si
 dissuadere possem, nemini, ut tale munus susci-
 peret, persuadere vellem. Etenim quid maiores
 molestiarum moles continere possit, quàm unius-
 cuiusque idiotæ iudicium subire? Quàm in con-
 temptissimæ plebeculæ voculas incurrere? Quàm à
 stupidis & bardis reprehendi? Si quem dilaudes,
 adulator: si vituperes, calumniator iudicaris.
 Ego, inquit unus, in cauponula garriens, & cum
 suis combibonibus mentem ac mentum in scyphis
 defigens, his pugnis non modò interfui; verum
 etiam

Res etiam
 noti & supe-
 rioris aui
 cū periculo
 & invidia
 scribendæ.

Ob futilia
 multorum
 iudicia.

etiam præfui. Malè hoc narrat; ineptè illud explicat; tricas nimis curiosè dilatat, æstus in simpulo excitat; lemniscatam palmam in hilo reponit; non in nigro, sed in fusco equo is vehebatur; pugna erat cum hoste commissa, non hora diei octava, ut ille monumentis mandat, sed circiter nonam. Ad hæc, ab historico memoria ac posteritati non est proditum, quid frater meus germanus eo in prælio viriliter gesserit; cognatum etiam meum, inquit alius mendax emendator, vel oblivione obruit, vel taciturnitate celat. Facilius enim vulgus imperitorum, quid negligenter prætermiseris, vituperare; quàm, quod diligenter scripseris, approbare solet. Cùm igitur opus valdè vehementer operosum esse sciam, antefacta, perlongo intervallo temporum à nobis disiuncta, & in oblivionem diuturnitate obducta, historia monumentis, ad omnem posteritatem, commendare; eiusque nomen, qui æqualem ætatis sue memoriam in adspectum lucemq. profert, apud animos maioris partis hominum subinvisum esse: utrumque sanè laborem malui ad alios delegare, quàm ipse suscipere. Medium itaque cursum tenens, maiorum nostrorum, qui ex Britannia in Hiberniam demigrarunt, bella, & gloriosas victorias, his libris complexus sum. Atque huius

Quid hoc opere præfertim, & quod tempus cõtineatur.

H

volun-

voluntatis mea, non est difficile rationem subiicere. Primum domesticis antiquitatis monumentis testatum consignatumque est, nihil in omni memoria etatum & temporum magis memorabile, in Hibernia contigisse, quàm eam Britannicis viribus reseratam, armis oppressam, praeliis subactam, triumphis & trophis notatam fuisse. Deinde illa historia cognitio, ad nos, qui in Anglica prouincia sedem habemus, atque ex Britannica stirpe generati sumus, in primis pertinet. Etenim quo studio viri, genere ac dignitate præcellentes, magis capi debeant, quàm prisca vetustatis memoriam tenere? Aut quæ maior in cognoscendo suauitas & delectatio esse possit, quàm maiorum consuetudinem vitæque ob oculos collocare? Ignorare enim, quid priusquàm in lucem sis editus, in patria contigerit, id est perpetuò in patria esse peregrinum. Postremò hanc præ ceteris historiae partem attingere volui, propterea quòd Siluester Giraldus Cambrensis, qui recens à primo Britannorum aduentu in Hiberniam venit, haud ineptè harum rerum memoriam posteritati prodidit. Et si enim is nec nihil doctissimè, nec omnia grauissimè scriptitauit, illius tamen labor meum utcumque laborem minuit, quandoquidem valde quàm pauca, seu potius nulla, quæ ad rem pertinent, tacitus videtur præterire.

Giraldus
 Cambrensis
 Historicus.

præterire. Nam adeò minutatim omnia minima mansa persecutus est, ut, ne in breuitatem offenderet; maluerit in historia videri nimis loquax, quam parum diligens. Quare in nouo opere rediuinos lapides non abiecti, imò præcipua quæque ex Giraldo, ac aliis adæspotis commentariolis libani, atque ordine quodam, ac momento perquisitiuis dispensauit, ut historiam, quæ in nulla parte hiare debet, continenti narrationis tenore perpetuarem. De reliquo (nobilissime atque illustrissime frater) non est cur à te, more institutioque oratorum, contendam, hæc nostra benigne attentèque lectitare. Benignitatem, scio, usitata tua humanitas præstabit; attentionem, spero, ipsius rei dignitas commouebit. Res igitur hæc est.

CVM quinque Hiberniæ prouinciis, quinque vel plures reguli, per idem tempus, præficerent; inter istos, Dermicius, Murchardi filius, totius Lageniæ principatum tenebat. Hic cum ab incunabilis incredibilem quandam insolentiam, cum nutriceis lactè, suxisset; pari animi fastidio, reliquas ætatis partes consumserat. Non enim modò non frequenter, verum perrarò etiam accidit, adolentes nobili prosapia procreatos (si non bona institutio adhibeatur) inflato ac tumente animo non turgescere, ut eos, quibus fortunâ, plurimum antecellunt, fastidiosa elatione insolenter contemnant. Quod cum in

Circa annum
salutis 1168.

Quinque re-
guli Hiber-
niæ.

Dermicij
improbitas, a
natura & ab
usu.

Eius in reg-
no nouo su-
perbia & in-
solentia.

Ideoq. pau-
latim à pro-
ceribus defe-
ciit.

mmmmmm
.

Dermicius
amoris im-
potens in cõ-
termini re-
guli vxorem.
de Dermici
.

multis perspici potuit, tum in Dermicio maximè appa-
ruit. Posteaquam enim pater eius Murchardus Du-
bliniensium prodicione interfectus fuit, atque regia La-
geniæ prærogatiua ad Dermicium hereditario iure per-
uenit: gloriosa regalis tituli nouitate captus, sublatus
ac intolerantius se in regno iactauit, vsquedum nobili-
tatis contemptor, atque infimæ plebis oppressor habere-
tur. In eum itaque locum rem deduxit, vt prudentium
congressum declinarit, atque adulatorum blandimen-
tis (quo bestiarum genere nihil principum dignitati ini-
micus excogitari potest) aures suas studiosè dediderit.
Cum igitur prouinciæ dynastæ animaduernerent, opti-
tium (quos publici consilij duces esse oportebat) aucto-
ritatem frangi, nouorum hominum potentiam, & im-
pudentiam corroborari, se ab eius familiaritate pedeten-
tum disiungere, atque non tam sacrosanctam regis au-
ctoritatem amare, quàm superbissimum Tyranni do-
minatum timere. Rex ad hunc modum à satellitibus
& consiliarijs prudentibus desertus, ad eam vitæ prauit-
tatem deferebatur, vt non modò suos acerbissimis tri-
butis vexarit, sed finitimos etiam principes omni iniuria
exagitarit. Nam dum Ororicus, Mediæ regulus, ter-
minales prouinciæ suæ oras, cum exercitu perlustrabat,
vt illos, qui vel aperto bello, vel occulto latrocinio eius
terras populabantur, ferro ac armis frangeret: Dermi-
cius hoc interim spatio, Ororicij vxoris amore, extra
modum, flagrabat. Hæc erat O Machelini filia: fami-
na quidem, quam natura formosam, fortuna reginam,
morum leuitas meretriculam effinxit. Atque hoc rei
exitus indicauit. Nam vbi Dermicius cum illa de a-
more, per impudicos ganeones, ad amasij libidines fa-
ctos, &

etos, & per Ororicij domesticos, largitionibus corrup-
 tos, crebrius agebat, tandem horum importunitate im-
 becilli consilij mulier victa (molles enim ac ceræ sunt
 talium herarum mentes) in procū sollicitationes, vo-
 luntatis inclinatione propendebat, occultumque animi
 assensum, subobscura verborum circuitione, muliebri
 verecundia retardata, significabat. Dermicij lenones,
 in ganearum illecebris multū & assidue exercitati,
 reconditos principis sensus, ex familiari nutu, lasciuo
 ocellorum coniectu, atque sermone acutè conii-
 ciunt: totam rem ad Dermicium deferunt, qui, nulla
 interposita mora, facta manipularium manu, fæminam
 amore sæuo fauciam, secum vnà, perinuitam scilicet,
 rapuit; vti ad matrimonij repagula perfringenda, non
 tam diuturnis præmiis allici, quàm repentinis pœnis
 compelli Menelai Helena videretur. Nuntius grauis
 adfertur huiusce mali ad Ororicij castra: quo audito, pa-
 rùm absuit, quin ei zelotypiæ cruciamenta omnes men-
 tis partes ademerint. Fremere cœpit, omnes diras sibi ac
 suis imprecari, discindere vestem, adstantium aures vlu-
 lantibus querelis implere. Eius consiliarij, in quem ta-
 met si perpetuò officiosissimi erant, tamen cū homi-
 nem ita tabificis furiis agitari perspicerent, in eum con-
 solando, tanto præsertim doloris æstu, qui adhuc con-
 solabilis non erat, frustra laborem ponere volebant.
 Nunquam enim zelotypia cum ratione copulatur, ne-
 que ad consolationis grauitatem furor adhibetur. Ast
 vbi regem, sensim resipiscere vident, eum adeunt, at-
 que ingenuè fatentur, se & plurimū dolere, & vehe-
 menter gaudere. Dolorem capere ab hac insigni iniu-
 ria; gaudium autem gaudere, pessimam vxorem ab op-

Quam etiā
 rapuit.

Ea in re ma-
 ior dolor.

Quem con-
 siliarij solan-
 tur.

timo marito dissociari. Nullam esse in vita pestem maiorem, quàm cum scorto ætatem degere. Lupam ingenium suum ad omnem fraudem versare, cum amorem, quem fronte præ se fert, mente respuere; expilare ærarium; se in intima coniugis consilia fallacissimè insinuare; nihil filere; omnia amatoribus, quibus se pervulgat, enuntiare; neminem esse ad omnia consilia adeò prudentem, quem non meretriciæ blanditiæ infatuare valeant; non esse tutum mimulæ corpusculum amplexu circumplicare, dum eius animus in alieno grabato conquiescit; neque regium igitur, neque egregium esse, ob raptam meretriculam muliebriter cruciari; præsentis dolore præterita mala non sedari; ad extremum, friuolum esse, ea, quæ sobria meditatione sanari non possunt, lymphata recordatione exulcerare: aliæque plura in eam rationem loquebantur, quibus regem ægritudine leuandum censebant. Princeps hæc omniã patientissimis auribus accepit, palamque est professus, se in eorum prudentissimis fidelissimisque consiliis libenter velle conquiescere, integram rem illis reseruare. Illi consilium de illata iniuria ineunt, firmo ac maturo decreto statuunt, litteras grauissimæ conquestionis plenas, in primis ad Rothericum dandas. Is erat Conatiæ præfectus, & totius Hiberniæ cum primarius, tum potentissimus princeps: ad quem Ororicus epistolam, ad hunc modum, exarauit.

Illis que regu-
lis se permit-
tit.

ORORICIUS ROTHERICO S.

Litteræ
Ororicij
ad Ro-
thericum.

” Etsi non sum nescius, illustrissime princeps, huma-
” nos casus æquo semper animo ferendos; & hominis
” esse, virtutis præstantia excellentis, ob meretricis incon-
stantiam

stantiam mutabilitatemq̄. non effaminari, tamen cum
 atrocissimum hoc crimen, quod ad te, certò scio, prius
 omnium rumore, quàm meis litteris allatum est, ita sit
 hæctenus inauditum, vt ante hunc diem non sit, nostra
 memoria, contra vllum (quod sciam) Hibernicum re-
 gem susceptum: feueritas me iubet, iustitiæ concedere,
 quod caritas monet, vindictæ recusare. Si dedecus spe-
 ctes, hoc ad me vnum, fateor, pertinet: si causam con-
 sideres, ea tibi mecum est communis. Qualem enim
 in nostris hominibus, nobis regia dominatione deuin-
 ctis, spem collocabimus, si mulierosus hic mœchus, ac
 potius pudicitia expugnator, tanti sceleris impunitatem
 fuerit consecutus? Quippe inulta principum flagitia
 (qui in omnium oculis habitant) perniciosam imitatio-
 nem exempli populo proderè consuescunt. In summa,
 meam erga te voluntatem satis exploratam habes. vi-
 des me fortunæ telis sauciatur, maximis incommodis
 adfectum, summis difficultatibus adflictum. Reliquum
 est, cum totus animo, & studio sim tuus, vt iniurias,
 quibus laceror, tam consilio togatus, quàm auxilio ar-
 matus persequaris. Hoc cum velis, & vt velis, non so-
 lum à te postulo, verum etiam flagito. Vale.

His litteris iterum atq̄. iterum perlectis, Rothericus sta-
 torè feuerè seducens, cum illo diligenter fermocinatur.
 vbi verò nuntius, totam rem, vti gesta erat, magis distin-
 ctè, quàm peruagatus hominum sermo, explicauit, Ro-
 thericus vehemente exarsit iracundia; grauissimis verbis
 Dermicium, peccato & exemplo rempub. vulnerantem,
 reprehendit; denique magna contendens voce, religio-
 sum iuravit iusiurandum, se, suasque vires, Ororicio tra-
 diturum. Cum istud idem in epistola, tabellario data,
 signifi-

Ira Rotheri-
 ci in adulte-
 rum.

Et fœdus
eius cum
Oroicio.

Agros Der-
micij incur-
fant.

Dermicius
resistere co-
natur.

Sed proceres
eum deserunt.

Ita Dermi-
cius ad fidem
regis Angliæ
confugit.

significasset; ambo concordissimi reguli armorum so-
cietatem coeunt, contra Dermicium, cum manu mu-
nitissima, de improviso, congregiuntur: eiusque agris
tam celerem inflammationem, vastitatemque intule-
runt, vt prius bellum gestum, quam comparatum, ho-
mines prouinciales ab omni suspicione tumultus antè
vacui, iudicarent. Atque hæc incurfio non tam ipsi
Dermicio acerba, quam eius colonis fortunis omnibus
expulsis, fuit luctuosa. Quippe solet sæpe diuina ma-
iestas, inenodabili suo iudicio, pœnas à plebe, ob prin-
cipis delictum, expetere. Simul Dermicius audiuit (nam
huic malo, in meretricias fordes depressus & demersus,
non prospexit) confœderatos principes in illius prouin-
cia prædas facere, villas, succensis ignibus, cremare, to-
tum territorium permiscere: exercitum coepit, non me-
diocri cupiditate, conscribere. At verò proceres, quo-
rum odium, acerbitate & iniuriis tyrannidis suæ, vsque
ad sanguinem, incitauit, licet essent & precibus rogati,
& auctoritate arcessiti, non solum regem deseruerunt,
sed etiam palam oppugnarunt. Dermicius itaque per-
spiciens summa se esse miseria præditum; à suis, quibus
erat tuendus, derelictum; omnibus & pacis ornamen-
tis; & belli præfidiis orbatum; voluntatem bellandi, si-
mul cum spe vincendi, desperanter abiicit, nauemque
conscendens, ad Henricum Secundum Angliæ regem,
qui iam tum, in Aquitania, publicarum rerum occupa-
tione tenebatur, remis velisq. peruolauit. Posteaquam
rumore dissipatum erat, adulterum, omnibus inuisum,
& odiosum, solum vertisse, tota insula vehementius læ-
tabatur; atque Rothericus in fugitiui locum, tamquam
interrex, bene secundo populo, erat subditus. Dermi-
cius

eius autem pullo amictu vestitus, sordidati exfulis partes suscipit, atque ad Henrici pedes peruolutus, apud eum de suis ætumnis deplorat: se repentino esse bello oppressum, vicinos regulos eius sanguinem petere, infestum odium prouincialiū in illum excitare, patria eum expellere, vita, si possent, velle: se igitur, cū vndique solatia deficerent, ad Henricum, cuius benignitas in omnium gentium auribus est posita, confugere; prouinciam suam illi tradere; in eius fidem se totum conferre: porrò autem reges, generosos ac potentes, nullo alio modo magis ad diuinam similitudinem accedere, quàm perditorum fortunas leuare, adflictos erigere, rebus suis diffidentes ac desperantes confirmare, exactis regibus calamitatem detrahere, denique principibus, regio diademate iniquissimè spoliatis, pristinam reddere dignitatem. Ceterum de Ororicij vxore, ab eo attretata, mirum silentium. Nam quotus quisque reperitur, qui suæ calamitatis enarrator, non sibi se æquiorem præbeat, quàm illis, à quibus vulnus acceperit? Quoquo modo autem se res habuit, lamentabilis Dermicij conquestio eos, in regis animo, aculeos relinquebat, vt vehementi miseratione permoueri videretur. Non fanè hoc quidem mirabile. Nam cū infimorum hominum adflictæ prostratæque fortunæ, si dolenter explicentur, multorum animos ad misericordiam ducant, tum regum calamitates, quorum nomen apud alios præsertim principes, magnam obtinet religionem, quàm maximè miserabiles videri solent. Henricus itaque exfulem grauissimis verbis consolatur, cui firmam spem recuperandi regni iniicit, dummodo promissis stet, atque Britannico imperio suos regales fasces submittat.

Rex Angliæ
cum suscipit
& firmat.
Cum spe &
lege noui regni.

Hic cum Dermicius se firmissimo iureiurando obligasset, Henricus ad omnes, sub suo imperio subiectos, has litteras scripsit.

» HENRICVS REX ANGLIÆ, DVX
 » NORMANNIÆ, ET A QVITANIAE, ET
 » Comes Andegaviae vniuersis fidelibus suis,
 » Anglis, Normannis, Gvvalensibus & Sco-
 » tis, cunctisque nationibus, suæ ditioni subie-
 » ctis Salutem.

Litteræ
 regis ad
 suos, pro
 Dermicio

In Angliam
 redit Dermi-
 cius.

» CVM Dermicius, Lageniæ princeps, regno suo ini-
 » quissimè expulsus, nostrum auxilium imploravit,
 » nos, propterea quòd illum in fidem, atque amicitiam
 » nostram recepimus, & prolixam, erga nostram dignita-
 » tem, amicissimi regis voluntatem, multis nominibus
 » caram apud nos habemus, omnibus, qui in nostra ditio-
 » ne ac potestate sunt, licentiam damus, se in eius socie-
 » tatem liberè offerre, & ad illius iniurias vlciscendas,
 » quibus armis poterit, incumbere. Quisquis huic prin-
 » cipis reductioni suum studium præstiterit, sciat, illud &
 » nobis valdè probatum iri, & ipsi Dermicio pergratum
 » fore. Exsul, his litteris à rege acceptis, in Angliam, vento
 » vsus secundo, nauigauit, & ad ciuitatem Bristollensem,
 » magna cum lætitia, tum gloria elatus, se contulit. Ibi
 » pauculos dies commoratus, negotiatores Hibernos con-
 » uenit, qui omnes rumores domi exceptos ad regem cot-
 » tidie detulerunt. Dermicius interim natiuo patriæ vi-
 » dendæ ardore inflammatus (nam in his rebus, à qui-
 » bus arcemur, desiderium crebrius refricamus) nihil prius
 » quidquam habuit, quàm vt ad vnum aliquem Hiber-
 » niæ por-

niæ portum, circumseptus lectissimorum militum viribus, adspiraret. Quocirca vt rem ocys conficiat, a nagnostæ suò dat negotiũ, Henrici regis diploma, cum ipsius Dermicij liberalitatis corollario, in magno ciuium conuentu ac frequentia, recitare, atque harum litteratum exempla, in valuis & columnis, propalam omnibus conspicienda, defigere. Adfuit, id temporis Bristolli, Richardus Strigulensis, qui vulgò Strangbous appellatur, vir honorificentissimus, Chepstovviæ ac Pembrociæ comes, & Gilberti comitis filius. Is ex antiquissima, nobilissimaque Clarenciæ stirpe ortus erat, ast apud Henricum Regem (nescio qua suspicione adpersus) omni gratia atque auctoritate carebat. Non omittens igitur, quam diu multumque optabat, oblatam occasionem, cum exterminato rege, de reditu in Hiberniam, agit: seipsum ad eius causam adiungere confirmat, modo fidem det, cum eum reduxerit, atque regno reddiderit, filiam suam Euam, reducenti in matrimonium collocare, totius item regni hereditatem vtrique coniugi, post suum occasum, dare possidendam. Binas hasce æquissimas condiciones exsul non modò non respuere, sed summa etiam voluntate comiti concedere. Strangbous igitur, regem, vt fit, manu prehensens, ei spondere, in seque recipere, ad Hiberniam, ineunte vere, cum auxiliariis militibus venturum, & regi & regno præsidio futurum. Etsi hæc Strangboi promissa Dermicij animum erexerunt; tamen quoniam mirum patriæ desiderium hominem tenuit, ad maritimas Meneniæ oras, in meridie sitas, iter habuit, vt in Hiberniam furtim tramitteret. Atqui illo ipso tempore Cambrensem prouinciam habuit Resus, Griffini filius; & David antistes, aucto-

Et regis litteras publicè recitat.

Richardus Strangbous.

Auxilium promittit Dermicio.

Robertus
Stephanides.

Qui falso
regi suspen-
ditus.

Eius stoma-
cha, & cog-
natio.

Matritius
Giraldus,
Roberti fra-
ter.

ritate grauis, sanctitate excellens, Meneniam (quæ diocesis S. Dauidis communiter vocatur) Pontificia auctoritate administrauit. Vterque Dermicium satis liberali hospitio accepit, quamdiu in maritimis, propter nauigandi difficultatem, fuit commoratus. Ea tempestate Robertus Stephani filius, in hac reipub. parte, summo magistratu præditus erat. Quippe ad eximios honores, plurimis gradibus officiorum erga Henricum Secundum, peruenerat. Sed cum is quorundam perfidorum dolosis consiliis esset comprehensus, atque Reso traditus, domum apud illum, totum pænè quadriennium, vinculis districtus & deuinctus tenebatur. Quibus multò antè se laxare captiuus potuerat, si fidem Reso adstrinxisset, contra Henricum Secundum, cum illo armorum pactiones societatesque conflare. Cui quidem improbissimæ conspirationi cum vir fidelissimus, & optimo animo vtens refragaretur, malebat perpetuis vinculis colligari, quàm legitimi regis auctoritatem, pro qua pugnare deberet, oppugnare. In quo sanè à maioribus suis, omni laude summaque fide præstantibus, non degenerauit. Nam eum progenuit Nesta, famina illustri nobilitatis ac dignitatis laude celebrata, ex quo effectum est, vt cum Reso, Griffini filio, cuius erat consobrinus, sanguinis communione coniungeretur. Erant huic Roberto duo fratres, eiusdem alui societate cum illo copulati. Dauid antistes Menenensis, qui à me modo est nominatus, atque Mauritius Giraldi filius: quorum alter cælestis sapientiæ diuinitate, alter politica cuiusdam prudentiæ acumine reliquis eius prouinciæ hominibus longè excellere asserabatur. Mauritius Giraldus venit eodem, regis salutandi ac viscendi causa,

caussa, quocum, de reductione sua, multos sermones, in multas horas, habuit. Variis iam tandem verbis vltro citroque factis, Mauritius, vnà cum fratre suo Roberto adhuc vinculis adstricto, regij reditus sociũ adiutoremque se præbere, post brumam, promittit; modò Dermicius ambobus fratribus, cùm primum se in regnum recipiet, opidum Guesfordiam, & finitimum pomerium se daturum, spondeat. Commodum rex toto capite & pectore annuebat, cùm pontifex Menenesis, & Mauritius Giraldus Resum. adirent, precibus omnibus orarent, & obtestarentur, vt Robertum fratrem è diuturna custodia emitteret, ea tamen lege, vt patrias sedes relinquat, ac vitæ suæ cursum peregrè conficiat. Resum æquam & honestam supplicum obsecrationem repudiare non potuit, quin etiam eo grauiorem duxit, propterea quòd exulceratos iratorum fratrum animos, iam tandem demulcere, atque lenire laborauit. Dermicius, toto hoc tempore, domum spectans (nam mira fuit cupiditate incensus ad reditum) hominis priuati personam sibi imponere, in Hiberniam, ad calend. Sextiles, expedite nauigare, atque ab hominibus, religiosis ac solitariis institutis consecratis, tanquam peregrinus, acceptus, in eorum gymnasio, omnibus inscientibus, hibernare. posteaquam, circa primordium anni vertentis, verni temporis accessus turbulenti maris inurmur sedauit, Robertus Stephanides, emissus è carcere, tum sua, tum Giraldi fratris promissa patrare cupiens, cum triginta equestris ordinis viris, qui eũ summa necessitudine attingebant, cum sexagenis velitibus bene armatis, & trecentis sagittariis, ex dilecto totius Cambrensis iuuentutis flore, tribus nauibus, in † Bannuam erat aduectus. Inter

Hi duo reducendum Dermicius suscipiunt.

Robertus vinculis absoluitur.

Dermicius clàm in Hiberniã redit.

Ibiq̃ hie mem vnam latitat.

Copia Roberti, quas in Hiberniam traiecit.

† Bannua est insula non procul ab opido Guesfordiensi distans: Guesfordia in Laguna consistit, vt in lib. 1. est explicatum.

ceteros, Herueius de monte Maurisco, Roberti patruus, nepoti suo se comitem præbuit. Cùm autem huic homini fortuna, tanquam nouerca, semper inimicissima exstiterit, ea fuit rerum tenuitate oppressus, vt homuncio omnium contentissimus, & quasi de lapide emtus, per omnes anteaetæ ætatis gradus, haberetur. Sed diuturna hæc infortunati hominis calamitas, Roberti gloriæ segete ac materiam suppeditauit. Nam cùm plerisque vsu venire constet, iacentem & inclinatum propinquorum fortunam fastidire, Robertus de odioso hoc insolentiæ curriculo deflectens, in aliam viam ingreditur, patruo suo omnibus, quibus potest, rebus commodat, & hominem neminem, victus ac vitæ consuetudine, secum ita coniunctum habet. Quippe fas esse non duxit vir moderatissimis moribus imbutus, eam consuetudinem, & amicitiam, quam sanguinis propinquitas coniugauit, aduersa, vel euerfa penitus fortuna, diiungi & diuelli. Vix quatríduū intercesserat, (vt redeam ad id, vnde cœpi) à Roberti aduentu, cùm Mauritius Prendelgastus, maximi animi vir, decem primariis equitibus, rerum gestarum gloria nobilitatis, & laudabili sagittariorum multitudine circumfessus ad istam ipsam insulam Bannuensem, passis velis, accessit. Britannica classicula in naualibus tuto collocata, Stephanides litteras delectationis & solatij plenas, tabellario ad Dermicium dedit. Erexit se his Lageniæ regulus: ex diuersorioso, in quo clam hiemauit, emerfit, atque regalem suam dignitatem, in solem ac hominum adspectum, produxit. vbi non vario hominum sermone per totam fuit Lageniam ditulgatum, Dermicium, cum innumeris Britannorum copiis, aliarumque præterea gentium maxima

Accessus in
Hiberniam
Mauritij
Prendelgasti

Litteræ Ro-
berti ad Der-
micium ad-
huc latitan-
tem.

maxima manu, in patriam rediisse (folet enim fama, dum per hominum ora, properans festinansque, peruadit, rem, quam perfert ac dedit, cottidiana vanitatis accessione, exaggerare) maximus metus vniuersis Lageniensibus (quibus principis reditus præuisus, & præcautus non erat) propositus & iniectus fuit. Vix quidem credibile erat, quàm frequens ex omnibus partibus ad reducem concursus fiebat. Nam qui antea se totos, & animis & corporibus, ad principis perniciem contulerunt, iam nunc vbi eum vident cum fortuna in gratiam redire, prospero quodam flatu uti; illi etiam incipiunt velificationem mutare, ac regi, si non mente, saltem fronte lenocinari. Duuenaldus à Dermicio mandata sumsit, obuiam Britannis procedere, atque illis de eorum in Hiberniam aduentu, summa animi alacritate, gratulari. Duuenaldus fuit Dermicij nothus, in quem pater perhonorificus fuit, quòd se totum genitoris voluntati officiosius dederit: quin etiam apud omnem Lageniæ populum, ob vitam eleganter traductam, egregiè gratosus vixit. Non prius Duuenaldus militibus erat obuius, quàm ipsemet Dermicius, cum magna equitum & peditum copia, filium in castra persequeretur. Hic cum princeps atque Robertus, inter se complexi, primam fœderis sanctionem, multis audientibus, iterassent, & exercitum prope Guesfordiam, quæ à Bannua duodecim millia passuum abest, directo ordine admouerunt. Percurrit huius rei fama per omnes Guesfordiæ vicos. Municipes, acceptis sagulis, & eductis sudibus in hostium aciem irruere, & copias profligare statuunt. verùm inani spe ad istum conatum prouehuntur. Nam cum municipio exirent duo pænè millia homi-

Trepidatio
Hibernorū,
in hac muta-
tione & no-
uatione.

Quorum
plerique ite-
rùm Dermi-
cio se adiu-
guat.

Duuenaldus
illex Dermi-
cij filius.

Regulus ipse
obuiat Bri-
tannis, gra-
tulandi caus-
sâ.

Guesfordi-
ses vincuntur
primi.

hominum, atque ad eum ferè locum, in quo Dermicius castra habebat, gradum facerent, animis subito obstupefacti cadebant, simul ac propè perspiciebant, nouum quoddam bellandi genus, quod ante istum diem illis non inuisum modò, sed etiam inauditum fuit. Nam rutilus armorum splendor, inusitatus buccinarum clangor, nouæ fistularum flexiones, instructio ad spectusque signorum, equitatus in quadrum redactus, peditatus ordinem tenens, non mediocrem nouitiis bellatoribus, molæ quàm militiæ aptioribus, terrorem apposuit. Formidolosè ergo ad opidum concurrunt, suburbanis castris ignes inferunt, aditus claudunt, se mœnibus circumuallant. Dermicius ac Stephanides, dum fugientes opidanos præuertere cupiunt, ad ipsos ferè Guesfordiæ muros exercitum adducunt. Municipes verò, perinde quasi hostes in nullo metu ponerent, eorum aduentum, in speciem, parui pendere, in suis præsiidiis consistere, hiulco rictu obsessores irridere. Stephanides, opidanorum pertinaciam ægrè ferens, gladiatores suos propius in lacunis, sat magnis aggeribus firmatis, sagittarios verò paullo longius, in præcella editaque statione, collocauit. Tum Britannici milites, buccinarum cantu ad pugnandum inflammati, vexilla tollere, tela iacere, hostes pilis & sagittis vulnerare. Municipes, ex contraria parte, acriter repugnare, magna & continua lapidatione hostes à mœnibus pugnaciter depellere. Merebat, eo tempore, in Britannico exercitu, Robertus Barrensis, adhuc panè ephebus, egregia spe maximæ fortitudinis tiro. Id quod in hac oppugnatione non modò significauit, sed etiam declarauit. Omnium primus ad mœnia accessit: neque verò sibi ipsi satisfecit, dum manum

cum

Opidum ipsum à Dermicio & Britannis obsidetur.

Quod opidani strenuè defendunt.

Robertus cuiusdam Anglicani militis, virtus.

eum hostibus conferuit, sed nimis iuueniliter exultans, ad municipij propugnacula, nullis vineis protectus, adtolauit, & vitam suam in magnum discrimen obtulit. Quippe ingenti disco, rapidè e muri pinna dilapso, illifus, in proximam fossam, non sine acerbissimo commilitonum sensu ac dolore, cecidit. Eum focij spirantem, verùm in maximis pœnis hærentem ad militare tabernaculum adducunt. Hæc saxi coniectio hominem adolefcentem longo tempore vehementer excruciauit. Et si enim lapis bucculam galeæ solummodo percussit, eo tamen ponderoso ictu capitis vertex satis periculose quassatus erat. Nec verò illud prætereundum arbitror, saucio genuinos, decem & sex post annos, concidisse atq. alios intimos dentes, perinde ac si repuerasceret, illis succreuisse. Primo itaque die Britannicus exercitus valdè acerbos Guesfordienses habuit. Nam cùm in opidi defensione acerrimè stetissent, grauiores plagas hostibus inflixerunt, quàm ab hostibus acceperunt. Milites expugnatione supersedent, ad proximum litus magno impetu concurrunt, nonnulla nauigia, torribus iniectis, inflammant. Quæ quidem exustiones risum opidanis mouent, stomachum illis non faciunt. Quare palmarum intentu, ac magno clamore probra hostibus obiciunt, eos, nimirum, imitari ignauos & arthricos accipitres, qui in rapacitatis auiditate, auibus relictis, muscas capiunt. Ad hæc, nihil esse stultius, quàm, vbi hostium corpora, apta petitione, sauciare non possunt, extremos velle vnguium apices, vti reduuiam exulcerent, scalpello refecare: non esse bellicosi militis, eminus nugari, quoties ei licet cominus velitari. Verùm Britannici milites, maledicas hæc ineptias ac stultitias deuorantes,

Eius periculum, & vulnus.

Britanni naues comburunt.

Predæ causâ
sa, etiam Bri-
tannicam
aggrediun-
tur.

Que astu &
robore Gu-
bernatoris
seruata.

Deliberatio
reguli & Bri-
tannorum
super Gues-
fordiæ obsi-
dione.
Pium cui f-
dam, & non
pro milite,
consilium.

uorantes, res suas, acri Marte, persequuntur. Rosstratam nauem vino & frumento refertam, non ita procul à litore fluitantem, conspiciunt. venit, negotiationis causâ, ex Britannia. Eam, sumtis scaphis, milites conscendunt, ac in mercatorum bona se immittunt. Nauis rector suos iniuriosius tractari perspiciens, clam, dum piratæ subter foros nauem exinanire cogitabant, ancoras præcidi, aplustria ordinari, & vela, omni celeritate, in altum dari, imperauit. Interea dum nauatæ, ad nutum parati, funguntur suo munere, ecce mare, subita ac immoderata tempestate agitatum, vectores gurgite propemodum inundat. Hic milites mirari, quâ fieret, ut in portu, quem se tenere putabant, tam turbulentis procellis nauis iactaretur. Sed aliter res cecidit, quàm opinati sunt. Nam dum de illis aliqui, ad fidem faciendam, omnia oculis contuentur, salo quoquo versus circûscripti, portum conspicerere vix possunt. Hic milites tum terrorem nauitis, tum spem ostendere, tum nauis præfectum minationibus insequi, tum amicè obsecrare, ut eos ad portum prouehat. Si quid detrimenti mercatores capiant, numerato nummo, tantum damni affatim refarcire promittunt. Gubernator facillè se exorari est passus, & prospero, quo ad eius fieri potuit, reflatu vsus, nauim ad portum difficiliter applicuit. Istæ rerum asperitates valdè regem, Robertumque momorderunt, cum milites suos, terra marique in tantas difficultates incurere vidissent. Postero die Dermicius graues habuit ac difficiles deliberationes, de Guesfordiensium obsidione: ad quas ut adhibuit primos exercitus ductores, vnus ex illis, diuino quodam spiritu adflatus, oratione explicandum fuisse, haud quaquam sanè mirandum esse, deum (quem

(quem venerari, quem precari, cuius opem implorare debent) eorum optatis non respondere; cum nullam religionis Christianæ rationem colerent, nullam curam, & cogitationem in numinis laude ponerent; sed prius se in vitæ pericula committerent, quàm diuinæ Maiestati, orationem suffimentis, litarent. Nam si, inquit, memoriæ proditum est, priscos illos, & vetulos bellatores, quorum mentes nunquam Christiana fides imbuerat, inò qui non habuerunt notitiam aliquam veri Dei, nefas duxisse, antè, cum hostibus, armis confligere, quàm flamines suos consulere, deorumque numina victimis expiarent: quâ fieri potest, quin in illis, qui Christiano caractere sunt insigniti, & religionis præceptis, institutisque instructi, non horribile quoddam crimen inhæreat, quòd prius humana pericula adeant, quàm in diuinam clientelam se committant? Solum Deum (penes quem pacis, & belli est potestas) hominibus salutem dare, militibus, eius voluntati mancipatis, victoriam elargiri: eos autem, qui primordia agendi à numine non capiunt, sed in militum numero, in armorum firmitate, in hostium imbecillitate, omnem laurcolæ spem ponunt, viam, ad victorias obtinendas, expeditam ignorare. placuit hæc ratio & oratio principi; grata reliquorum approbatio consecuta est. Quemadmodum enim, in copiarum affluentia, permulti diuinam religionem extingui facillè patiuntur; ita, qui dura fortuna, atque crudeli affligantur, ad diuinitatis memoriam, persæpe renouandam, acriori studio excitantur. Hoc igitur castrensi cœtu dimisso, Dermicius, & Stephanides sacerdotes accersi iubent, qui res diuinas numini instituant; publico edicto, per præconem diuulgato, militibus im-

A Deo placato omnis victoria.

Res aduersæ, pietatem ingerunt.

Sacræ igitur fiat.

Opidum de-
nuò oppug-
natur.

Episcopi ali-
quot, ciues
ad pacem
inclinant.

Belli mala
repræsentata

Regum san-
ctitas.

peratur, tota mente, ac acerrima cogitatione, ad Christi laudes incumbere. Sacrificio sollenni religiosissimè facto, Dermicius ac Robertus, ad ipsos ferè muros Guesfordiæ, castra iterùm locant, & opidum, extraordinariis quibusdam machinarum tormētis, verberare incipiunt. Opidani interim, tamerli obsidionis metum diutius sustinere non poterant, pacem tamen, prout erat hominum pertinacia, efflagitare volebant. Erant Guesfordiæ, per idem tempus, non sine aliquo, vt putabatur, diuino numine, duo vel tres pontifices qui obsidionis curam, magna sollicitudine, sustinebant. In hoc enim vno animos habebant occupatos, oriens formidolosissimi belli incendium restringere, & municipes ad regis auctoritatem adducere. Quare eos iterùm ac sæpius, ad pacem & officium, cohortantur. Infinita armorum detrimenta in eorum auribus defigunt: belli scilicet continuatione religionis mysteria pollui, spoliari ædes, funestari ciuium sanguine cloacas; viduas opprimi; virgines constuprari; vxores, etiam maritis intuentibus, ad inflāmatas militum libidines explendas compelli; matres à liberūm complexu excludi; liberis manus adferri; postremò omnia sursum versum inuerti: dumque his rebus exempla, ex omnibus sæculis repetita, adiungebant, tum in eam partem oratione ferebantur, in primis flagitiosum putandum esse, contra regem, cuiusmodicunque existat, & in cuius auctoritatem sunt iurati, arma contumaciter ferre. Regum dominationes hominum generi diuinitus esse datas: principes igitur, si boni sint, amandos; sin mali; tolerandos esse, ita vt ciues neque regum prauitatem, propter eorum auctoritatem imitentur, neq. regum auctoritatem (quæ apud omnes grauissima

fima esse debet) ob eorum prauitatē aspernentur. Quare
 cūm constet, neminem hominem esse, cui aliquid aut
 sensus, aut sanitatis insit, qui iniquissimis armis æquissi-
 mum otium non anteponat, cumque opidani viribus &
 armis non sint pares, causā verò longè inferiores; pru-
 dentius esse, confirmabant, certas pacis condiciones ac-
 cipere, quàm incertos belli euentus periclitari. Opida-
 ni statim vt pontifices, hac exhortatione, partim eis ter-
 rorem iniecerunt, partim eos religione obstrinxerunt,
 audaciam minuere, & ad principis auctoritatem, sine
 cunctatione, redire statuerunt. Orant, atque obsecrant
 pontifices, ad castra, quasi interuentores, exire, regis vo-
 luntatem illis, quibus rebus possint, reconciliare, prodi-
 tionis liberationem ab eo impetrare. Legationis mu-
 nus antistites, libentissimis animis, obeunt, regem offi-
 ciosè persalutant, se pro opidanis supplices, profitentur,
 qui suam pertinaciam agnoscunt, vt rex ignoscat, seueri-
 tatemque dissoluat, orant. Leuiter pontifices, clemen-
 terque Dermicius accepit. Eum mirificè placabilem
 exorabilemque inueniunt. Supplicat, impetrant: optant,
 habent. Nam Dermicius ingeneratam naturæ suæ im-
 manitatem, ad tempus, suorum consilio ductus, tem-
 perauit. Quare graues municipum iniurias obliuio-
 ne contere, atque omnem simultatem in perpetuum
 deponere promittit, ea tamen lege, vt quattuor opidi de-
 curationes obsides habeat, qui fidem suam, in futuram
 municipum obedientiam, interponent. Opidani con-
 ditiones accipiunt, principi portas aperiunt, honorificis
 supplicationibus eum in opidum recipiunt. Perpaucos
 ibi dies commoratus Guesfordiam, & viciniam Ste-
 phanidi ac Mauritio Giraldo, qui adhuc in Britannia

Episcopi le-
 gati in castra
 veniunt.

Et pacem
 impetrant,
 sed infidam.

Dermicij
 dona & liber-
 talitas in
 Anglos.

K 3 erat,

erat, in perpetuum dedit. Stipendium etiam militibus largè effuseque numeravit. Herucio item (quem, secundum Robertum, in primis præfectis habuit) circiter duo millia iugerum, cum variis prædiolis, inter Guesfordiam ac Waterfordiam sitis, dilargitus fuit: quorum prouentibus, ex egestate, in rerum adfluentiam, breui temporis decursu, traductus erat. Hac liberalitatis magnificentia fidem suam Dermicius liberavit, atque militum animos, amabilissimo beneuolentiæ vinculo, sibi deuinxit. Confectis his rebus, rex, cum exercitu, Guesfordiensium supplemento bene aucto, ad Ossiriam viam perrexit. Duuenaldus, per hos dies, Ossiriam in sua potestate retinuit; quocum graues, & diuturnas similitates Dermicius habuit. Nam eius filium Duuenaldus iam olim in custodiam dedit, atque zelotypiæ amentia flagrans, vinctum vno priuauit oculo, cuius dolore consumptus fertur luscus. Dermicius igitur tempestatem oblatam, ad veteres iniurias vlciscendas, non amittens, sceleris memoriam excitare, & magna verborum acerbitate vsus, Duuenaldi ferociam, in militum conspectu, collocare. Qua quidem inuectione, in ipsum tyrannum acerbum odium, & in eius diritatem grauem totius exercitus offensionem concitare. Fama, tota Hibernia, percrebrescit (neque enim ista obscure gerebantur.) Lageniæ regem, in viam, quæ ad Ossiriam fert, cum magno & equitatu & peditatu, se demittere, ignem ferrumque incolis minitari. Hoc sermone celebrato, magna multitudo Ossiriensium, ad territorij fines concurrunt, introitus omnes, munitione ac mole aggerum operarij firmant, vti agros & fortunas, ab incursione atque impetu armatorum tueri valeant. Cùm tandem

Dermicij in
Ossiriam ex-
peditio.

Eiusque bel-
li causæ.

Ossiticoles
parant se ad
repugnandam.

Aditus om-
nes obsepunt.

tandem regis milites prope Ossirienses aduentassent, & nullum sibi aditum, ad hostium statura expugnanda, munire potuissent (erat enim locus, in quo militaria habuerunt velabra, admodum lacunofus, arduis item tramitibus, & paludibus interclusus) vix in Ossiriensium confinia vexilla intulerant, cum receptui canere, atque tergiuersari, timidi scilicet ac trementes, simulassent. Ossirienses arbitrati, hostes, timore percussos, se in fugam dedisse, vincendi spe elati, eos in campum, ad præliandum amplissimum, aceruatim persequuntur. Stephanides turmam hastatam celerrimè obuertit, reditum Ossiriensibus præcidit, inermes, & malè tunicatos tirones hastis transfigit. Quos autem equitatus semiuuiuos relinquere, peditatus confestim, gladiis & securibus, concidere. Ossiriensibus ad hunc modum, militum impetu percussis atque prostratis, victores occisorum capita, quæ numero erant ducenta, passim in acie dispersa, in vnum locum congregare, & ad principis pedes congregata abiicere. Is, dum acruis capitum exstructis, oculos pascit, vnum fortuitò inspectat, quod valdè celeriter atripiens, repètino gaudio exsilit, & passis manibus, suspiciens in cælum, grates summo Deo ex intimis animi recessibus agit, quod inimicissimi sui caput (huius autem nomen ex omni monumentorum memoria reuulsam est) iam tandem videat amputatum: cumque hoc, maxima voce dixisset, caput rursus in manibus tenens, crudelitatem suam in eo exercuit. Nam stillantes nares, ac cruenta labra, madidis dentibus, corrosit, & sanguinem non solùm gustauit, sed etiam exorbuit. Hanc ferinam lacerationem, factu turpem, visu fœdam, exercitus tacitè obscureque perhorrescere, licet nemo

contra

Quos strata-
gemate ho-
stis perripit

Ita Ossiriens-
es passim
caeli.

Dermicij
cruda crude-
litas.

contra eam apertè hisceret. Paruam inibi moram Britanni faciunt, intimas Ossiriæ partes percursant; nullum locum relinquunt, quem non incendij, rapinarum, depopulationis vestigiis imprimant. Dum ad hunc modum Britanni, in reliquiis Ossiriæ delendis, agrisque populandis, tempus consumunt; Duuenaldus, quem præfens timor, nullus præcedens amor flexibilem reddit, nuntios & obsides, ad pacem conciliandam, ad regem allegat. Eius petitioni, multis precibus non modò nuntiorum, sed summa etiam Stephanidis contentione victus, præsto est. Quare pacem cum Duuenaldo confirmat, nuntios, cum bona gratia, dimittit. In hac conflictione Robertus Barrensis, quem paullò antè nominavi, & Meilerius adeò fortes, atque impigros se præbuerunt, vt eorum virtus aliorum laudibus obscuritatem adtulerit. Erant ambo homines adolescentes, ambo Stephanidis nepotes, quorum alter ex fratre, alter ex sorore erat; qui, cum in re militari peræquè floruerint, in persimili tamen laude, longè dissimiles exstiterunt. Meilerius, cupidus splendoris & gloriæ, ad hoc vnum, reliquis rebus posthabitis, mentem cogitationemque suam incitauit, vt omnes laudes colligeret, & in sermone hominum virtutis suæ monumentum perpetuum relinqueret. Verùm Barrensis, remotus ab omni inani laude, in minimis semper ponebat, auram popularem aucupari; nec tam fortis videri, quàm esse cupiebat. Erat adolescens pudicissimus, venditionis expers. nam famam suam malebat velis quibusdam obtendere, quàm hominibus conspiciendam, quasi in aperto theatro, collocare. Ex quo tamen hoc erat adsecutus, vt cum laudis gratia nihil gesserit, omnia tamen laudanda essent, quæ

Pax cum
Duuenaldo
inita.

Roberti Bar-
rensis & Mei-
lerij laudes.

quæ gessit. Solet sæpe gloria, fugaces persequi, procos & persequentes subterfugere: & sunt nonnulli, qui vel eò magis hominibus placent, quòd eis placere minus laborent. Cùm omnia in Ossiria essent pacata, rex, & duces, in castello peruetusto rimasque agente, pernoctabant. Milites, partim quòd essent de via fessi, partim quòd de varia expeditione languerent, arctissimus somnus complectebatur. Nocte autem intempesta, horrifonus armorum strepitus, equitum sonitus, & terribilis fragor, cum quibusdam aliis metuendis rebus, audiebatur. Quibus Robertus Barrensis, & Meilerius, qui simul cubabant, de somno excitati, ad auunculi tabernaculum, sumtis armis, cussim contendunt. Toto confestim exercitu somno soluto, quidam suspicantur, castellum, de cælo percussum, concidisse, eaque ruina regem & duces obritos interiisse. Alij opinati, hostes inexpectatos aduentare, fugam præpopera celeritate quærunt, & in vepribus noctu latitant. vt primùm posterus dies albescebat, & diligenti disquisitione inuestigatum erat, nocturnum hunc ac horrifera fremitum ex cælo tantum fuisse auditum, rex & Stephanides, ad iocandum prompti, non solùm ridere, sed etiam cachinnari, adeò vt facetè & commodè obiicerent militibus (quippe iuuat in rebus seriis animos quandoque cura relaxare) eos sua stipendia malè mereri, qui, spectris, ac anilibus visionibus perterriti, se in salicta, ac potius dumeta abderent. Verisimile esse, eos costarum oppositus pertimescere, qui manias & umbras ita perhorrescerent. De hoc subito timore maximus erat militum risus, quibus principis ironia tum grata, tum iucunda accidebat. Etenim non facile est explicatu, quàm mirificè conciliet

Panicus in exercitu terror.

L

animos

animos militum urbanitas festiuitasque imperatorum. Dum Britanni, satis fortunato ductu, rem in Hibernia gerunt, incolæ vbique locorum famam dissipant, Dermicium, cum magno exercitu, ex Britannis collecto, Guesfordiam & Ossiriam debellasse, imò amissam Lageniam recuperasse. Quod vbi Rothericus, Connaciæ rex, & primarius, vt antè dixi, totius Hiberniæ princeps, intellexit (intellexit autem, statim atque peregrina bella in insulam fuerunt inuecta) valdè vehementer anxius, cum proceribus, quos in consilio habuit, de inopinato regis reditu, atque de tam repentina victoria commentari meditarique cœpit. Nam cùm maximum bellum ab exercitu victore impendere animaduerneret, ne in eius item fines, in hoc tanto motu, erumperet, subuerrari incipiebat. Rothericus fuit vir perspicax, ad coniecturam rerum futurarum cum primis sapiens: in omni re proposita, potius quid mali contingere posset, timebat, quàm quid boni euenire vellet, sperabat. vt ergo præmeditatione futurorum malorum protectior esset, proterendum adulterum, in patriam suam peregrinitatem infundentem; conculcandos aduenas, & prius fumantes torres, quàm ignescant, restinguendos iudicauit. Tabellarios ad vicinos reges, & omnes insulæ optimates mittit; quibus, sine procrastinatione, ad commune præsidium excitatis, magnus exercitus contra Britanos, circa Kinceliam comparatur. Simul vt de hoc Dermicius nuntium accepit, perturbato fuit animo de salute sua. Multi etiam Lagenienses, cùm fortunam reflare viderent, principem in salebris hærentem, relinquere, & ad Rotherici legiones, tamquam perfidiosi desertores, se conferre. Verùm Robertus Stephanides ea fuit animi

æquitate

Rotherici
regis cõsilia,
contra An-
glos & Der-
micium.

Prouida eius
mens.

Hibernos
omnes con-
citat

Metus Der-
micij, &
multorum
perfidia.

Robertus
Stephanides.

æquitate plerunque præditus, vt nec rebus prosperis extolli, nec aduersis frangi, multum consueuerit. Ille, cum Britannicis copiis, Dermicio, desperatis rebus omnibus, præsto fuit, diffidenti animum addidit, ei persuadens, vieto corde non esse; contraque in his duris temporibus, inanem hunc metum, regia animi sublacione, sibi minuere: aut enim breui, inquit, communis mors, cum perenni laude, subeunda; aut communis victoria, cum sempiterna gloria, erit consequenda. Firmiorem regis animum hæc oratio fecit. Quare Britanni exiguas suas copias in pratulum, non longo interuallo Fennesia disiunctum, denso etiam asperoque saltu vndique interclusum, compingebant. Adhæc, fodientes operarij, continuis fossionibus, omnem intrandi viam obsepiebant. His ad hunc modum negotiis confectis, à Rotherico ad Robertum legati litteræque venerunt, perhumaniter scriptæ, quarum caput erat: Britannis, per leges, non licere, exercitu & signis inferendis, in alienas possessiones, eiectis veris heredibus, irruere: quin potius domum, cum bona Hibernorum venia, repedandum esse. Facinus haberi Britannica dignatione indignum, flagitium infame iniquo iure defendere: eamque regalem potestatem, quam luxuriosus hic ac profusus nepos (Dermicium intellexit) per mulierarias libidines perdidit, per Britannorum subsidia recuperari non debere. Defensionem hominis turpis, defensoribus non posse non turpem esse. Quamobrem illis expedire, in Britanniam, quietissima mente, remigrare; & extorrem istum grauissimis ignominiiis notatum, omni que auctoritate ac spe salutis spoliatum, deserere. Etenim credibile esse, eos, qui stantem & florentem regem percu-

Rotherici
litteræ ad
Robertum.
Quibus dis-
cessum & re-
ditum suadet

Legati donis
Roberti fidē
tentant. fru-
strā.

Eiusque ad
legationem
responsio.

lerunt, iacentem & exsilio multatum transfugum, nullo negotio, posse prosternere. Atque ut grauius in eam rationem legati Stephanidem inducerent, integerrimi viri fidem, omni ratione, labefactare conabantur. Ceterum Stephanides eorum dona aspernatus, respondit, non esse suæ consuetudinis, argenteis crustis adulterari, atque instar cauponis, fidem, fidelissimo amico datam, pecunia captum prodere. At in patrias terras demigrandum est. Itane verò? Quorsum recidit hæc legatio? Num talaria induenda? Si Rothericus amicus admonet, consilium eius non exquirimus: si vates hariolatur, oraculo non credimus: si princeps imperat, auctoritatem repudiamus: si hostis deterret, minas nauci habemus. Malè mihi sit, si non ego multò malim (ut idem pro commilitonibus meis respondeam) inter cottidianos hostium impetus me obicere, quàm, ob tam ridiculas minationes domumitionem semel meditari. Quare Stephanides legationem reiecit, & nuntiis imperauit, ad emporium aliquod conuolare, atque inibi mercatum fidei instituire. In illius castris integritatem venalem non esse, Britannos honestam laudem, non turpe lucrum spectare. Iter ergo ad Rothericum eos iussit capere, eique significare, Britannos non esse infantulos, quos puerilia crepundia delectent. Atqui si pro causæ æquitate, armis decertare voluerit (quod à Rotherico Britanni in beneficij loco & gratiæ peterent) sentiet eos, non in alienum patrimonium, contra ius fasque, irrumpere, sed in suas possessiones pedem, optimo iure, ponere. Ad Rothericum nuntij, re inorata, redeunt. à quibus certior factus, Robertum Stephanidem eos asperis verbis accepisse, legationem repudiassè, fidem suam

minimè

minimè venalem proponere, iracundia permouetur, mittitque mandata ad ipsum Dermicium, plus animi, quàm consilij habentia. Protinus cum suis, qui cum in integrum, si velit, restituent, in gratiam redire: non esse causam, cur tantos spiritus, aut ex suis viribus, aut ex manca hac Britannica dextella capiat. Si reditum cum suis in gratiam expetat, se reconciliationis & concordiae pactorem fore promittit, modò suam voluntatem ad communem causam aggregare non nolit, atque ab aduenarum amicitia (qui ad vastandam, quàm vincendam Hiberniam paratiores sunt) se totum disiungat. Hoc si non fecerit, imò si non libenter celeriterque fecerit, collum suum in istos laqueos inferet, ex quibus se expedire, dum anima spirabit sua, frustra sperabit. Ut primùm Dermicius, excussis internuntiorum vocibus, his legationibus, aperta animi despiciètia, illudit, & nuntios pluribus verbis malè acceptos, dimisit (nam minax hæc & acerba legatio stomachum ei mouit) illi, ad Rothericum, omnibus rebus frustra tentatis, profecti, Dermicij responsum retulerunt: quo grauiter commotus, apud suos orationem habuit, cuius summa fuit: Multas & graues causas vniuersos Hibernos, ad depugnandum cum peregrinis istis, debere impellere. Nam cum omnes, inquit, natura simus libertatis auidi, quò fiat, vt defendere turpe sit, quam appetere est honestum; & qua frui iucundissimum est, pro ea non gloriosum sit propugnare? Ita enim viuere, vt tuo arbitrato non liceat viuere, nihil aliud est, quàm in luctuosissimo omnium ærumnarum pistrino continuò mori. Iucundum est libertatis nomen, ipsa etiam res perbeata. Seruitus autem ab homine libero &

Altera Rotherici legatio, ad Dermicium.

Quæ spreta & reiecta à Dermicio.

Oratio Rotherici ad suos

Libertatis commendatio

In Dermicium in-
uectio.

Mala que
Hiber-
nos ab
Anglis
mancant.

ingenuo nulla potest animi moderatione tolerari. Multis item verbis in Dermicium inuehebatur, cum importunum & impurum appellans propudium, omnium vitiorum sceditate turpificatum, rerum nouarum cupidum, reipub. euerforem, pluraque alia in eum maledicta coniecit, quod hominibus inimicissimis, & Hibernorum genti perpetuo infestissimis se totum tradiderit. In quo sanè, inquit, intemperatissimæ pecudis & impudentiam detestari, & imprudentiam execrari compellor. Quid enim impudentius est, quam in adulterij factore, tamquam lutulentum suum in hara, voluari: cumque regno suo, conspirante & conflato omnium consensu, nudatus sit, perpetratum scelus non agnoscere? Spiritus non remittere? Hibernicis principibus se non reconciliare? Quid rursus imprudentius, quam ut nos luscis efficiat, geminos suos oculos effodere? Quasi verò regnum cum dignitate obtinere non posset, nisi se alienigenis daret? nisi nouos dominos ac tyrannos in patriam, improbissima ratione, compararet? nisi se & suos omnibus fortunis extirparet? nisi rempub. penitus deleret? Sed perfuga hic, omnibus consiliis præceptis ac deuius, quantam pestem posteritati importet, modò ipse, iam egestate ac scelere perditus, in horam viuat, flocci facit. Præfagit mihi, multum in posterum prouidenti, animus, vel potius ante oculos meos obuersatur, quantis miseris posterum implicarentur, si iste libertatis exterminator, cum suo mutilato exercitu victoriam (quod deus omen obruat, perhorresco enim nomen) de nobis reportaret. Videor mihi videre, quam tyrannicè in capite & fortunis omnium incolarum dominarentur isti accolæ, si colla nostra in seruitutis laqueos iniicere possent.

omnium

et d

Quam

Quàm grande vectigal nostris prædiis imponerent? Quanti sectores, quot agripetæ in nostras fortunas imminerent? Quis sui iuris esset? Seruitus autem cùm in omni loco sit misera, tũ in patria miserrima est. Quam obrem, fortissimi viri, ad patriam nostram conseruandam, totis viribus, incumbamus: huic patriæ proditori, inconsideratissima mente prædito, dum in nostræ nationis faucibus & angustiis consistit, resistamus. Dermicius, pestem nobis molientem, nullis suis domesticis neruis communitum, sed imbecillo aduenarum exercitu armatum, opprimamus: portentuosum hunc partum in aluo adhuc mobiliter palpitantem, armis abigamus, vel ipsam potius grauidam, & ad pariendam vicinam nouercam strangulemus. Facilius est, fibras, & furculos defringere, quàm ramos, & truncos amputare, scintillulas etiam quàm flammam restinguere. Restinguemus autem, si magnum animum, virtutemque capiamus; si alienigenarum consiliis, adhuc immaturis, armis & præsidiiis occurramus; si tela nostra in eorum pulmonibus figamus, postremo si fluxam mortem (modo ita fors tulerit) sempiternæ seruituti præferamus. Hæc ille. Ex altera parte Dermicius suorum militum animos confirmabat, dicens: Rothericum insaturabili regnandi cupiditate ardere, regum exagitatore exsistere, alienos fundos castris & viribus petere, reipub. pacem, per eum vnum, distineri: illius exercitum non esse timendum, quando quidem non tam militum multitudine, quàm causæ honestate victoria comparatur. Cùm igitur, inquit, nobis non sit propositum, perniciosis telis aliena euertere, sed salutaribus armis nostra defendere, non est, quòd animos abiciamus; quin etiam ea quæ ad timo-

Adhortatio ad robur & virtutem.

Oratio Dermicij, ad suos firmandos. In Rothericum inuectio. Causæ suæ equitas.

ad timorem ab hostibus proponuntur, contemnamus
 at pro nihilo ducamus. Siquidem proprias possessiones defendere, pro patrita & auita iurisdictione dimicare, semper viri fortissimi est habitum. Quamobrem, commilitones fortissimi, cum pro nobis contra ambitionem humilitas, contra tyrannidem lenitas, contra iniuriam decertet æquitas, animos erigamus; omnem metum propulsemus; maiorum virtutes memoria replicemus; pro patriis focus, pro pristina dignitate, omnibus modis animi & corporis, pugnemus; cum libertate potius cadamus, quàm cum miseria exsulemus. Multa etiam in eandem sententiam Stephanides dixit: Nihil scilicet, maius & gloriosius esse, quàm adfectum Principem extollere, vi & impressione agitarum armis tegere, regno naufragum in regno reponere, diademate nudatum diademati restituere. Porro autem rem esse, & causam cò loci, vt, hodierno die, aut tota Hibernia illis sit vincenda, aut tota Hibernia illis deferenda. Britanos igitur suos cohortatur, qui maximis belli periculis iamdiu perfuncti sunt, vt illis in memoriam veniat, partim à Troianis, partim à Gallis populum Cambrensem generatum esse; ex his vsu, ex illis bellandi vires hausisse: non igitur, inquit, committamus, vt à maiorum virtutibus turpiter degeneremus. Et plura item adiecit, quæ in aliud tempus magis aptè referuanda erant: siquidem omnis hæc oratio ad nihilum recidebat. Nam Rothericus, toto hoc interim spatio, per internuntios vltro & citro cursantes, certior factus, Dermicium ac Stephanidem animi altitudinem, etiam metu oblato, non inflectere, sed contra, incredibili pugnandi studio flagrare (id enim ipsum quandoque est fortissimi imperatoris

Roberti
 ad Anglos
 suos orati-
 uacula.

Origo
 Britanorum
 à Troianis
 & Gallis.

peratoris, fortissimum imperatorem hostibus, etiam re in extremum perducta, videri) fortunæ rotam pertimescere, & incertos ac ancipites belli euentus acri cogitatione lustrare. Quare cautiore consiliis vsus, desistit stomachari, nuntios ad Dermicium legat, qui compositionem ei, sedatiore animo, offerunt, sub ea conditione, vt Dermicius, pristino imperandi more, Lageniæ regno vtatur: atque vt Rothericus totius Hiberniæ prærogatiuam sibi adsumat, eamque auctoritatem Dermicius agnoscat. Etsi verò Lageniæ princeps primarium hunc Rotherici dominatum, per quem, cum ceteris regulis se non pateretur æquari, molestissimè tulit, tamen satius esse duxit, iniquis conditionibus pacem recipere, quàm præliis, cum tam robusto exercitu temerè decertare. Vbi hac pacis pactione alter ad alterius conditionem descendit, ne in posterum tempus Dermicius in promissis fluctuaret, filium suum Cnothurnium Rotherico obsidem dedit, quorum connubium coniungere, insulæ bellis restinctis, pro filia sua Rothericus promittebat: addens, vtrique parti vtile fore, nouis affinitatibus veteres inimicitias deponere. Cùm ambo principes mutuo iurando publicè fuerunt obstricti, Rothericus arcano Dermicium iussit, aut pacem vndique dirimere, aut pacem vsquequaque conseruare: hoc est, cùm omnia iam in integrum sint restituta, Britannicum exercitum dimittere, atque ex prouincia sua omnes aduenas exterminare. Huic conditioni Dermicius non tam libenter, vt fertur, assentiri voluit, quàm pugnaciter repugnare noluit. Ceterùm vtrùm ex animo, aut dolo malo ad istam pactionem venerit, solus ille cordium speculator nouit, à cuius adspectu abditiæ, & penetrales humana-

Rothericus
consilia sua
ad pacem
flectit.

Quam acci-
cipit tandem
Dermicius.

Obsidemq.
filium dat.

Rothericus
clàm hortatur
Dermi-
cium, vt Bri-
tannos di-
mittat.

rum cogitationum latebræ non oblitescunt. Simulac Dermicius & Stephanides ex his periculorum cotibus enauigarunt, non verisimile est, quantus ex gratissimo nuntio, ad eorum lætitiã cumulus accesserit. Ecce enim tibi, Mauritius Giraldus, stipatus decem primariis equestribus census viris, equitibus triginta, centum sagittariis ad opidum Guesfordiam appulit. Quò vt venit, Dermicius eius gratulationi se obtulit. Hic cum duces, simul collecti, de omni ratione belli consilium habuissent, Lageniæ princeps proclamauit, aduolandum. Dublinium, vrbis muros machinis labefactandos, excindenda ædificia, ciues omni malo maectandos. Si quidem eius animus ea erat maleuolentia in Dublinienses suffusus, vt non tam victoriæ, quàm vindictæ incendio flagrarit. Interea Robertus in loco, Guesfordia citimo, quæ vulgò Karrekia dicitur, remansit, vbi in municipio ædificando cuius iam tum fundamenta iecerat, totus fuit occupatus. Quare distentus his castellanis negotiis, Britannicas copias permittè cum regiis coniunxit, atque pro se Giraldum fratrem, alterum se, exercitui substituit. Vix ex primo die, quo rex & Giraldus apud Dublinij muros castra fecerunt, ad decimam lucem in obsidione hæserunt, cum finitimæ vndique vicinitatis incolæ, hostium fortuna & potentia commoti, se in regis partes dederint. Neque enim castrorum disturbance, omnium rerum spoliationem, frustra resistendo, ferre diutius poterant. Ciues etiam Dublinienses ad defensionem minus firmi, vbi omnia principi ex animi sententia suppetere vident, armis positis, se ad auctoritatem regis conferunt, deprecatores legant, qui à principe, quibus modis possunt, pacem, & veniam petant.

Mauritius
Giraldus in
Hiberniam
venit.

Dermicius
excidio Du-
bliniensium
immunet.

Dublinienses
fidei eius se
permittunt.

tant. Quorum summissis precibus, & Giraldi præcipue persuasum ac inductum, Dermicius placidus mollisque redditur. Urbem itaque, obsidibus à civibus acceptis, obsessione liberavit. In hac item oppugnatione Robertus Barrensis, & Meilerius tantis periculis corpora obiecerunt, ut summam rerum gestarum non modò commendationem, sed etiam admirationem fuerint consecuti. Sub idem tempus grauis & acerba contentio inter Rothericum, Connaciæ regem, & Duuenaldum, Limerici præfectum, orta fuit, quæ eorum animos ad pestiferum bellum faciendum incitavit. Rothericus magno equitatu ad expeditionem istam imperato, infesta signa Duuenaldi territoriis infert; agros exhaurit, & vastat, prædas ad suum usum referuat. Verùm ubi huius rei fama emanavit, Dermicius, per litteras Stephanidem obsecrabat, ad opem præsidiumque Duuenaldi generi sui, quàm primùm concurrere. Stephanides, regis rogatu, cum equitatu satis idoneo Conactensium viribus se interposuit, quorum audaciam debilitavit, conatus repressit, omnem belli flammam sedavit. Per hos dies vixit mulier quædam in Duuenaldi aula, portenti atque monstri simillima. Præterquam enim quòd toto fuit corpore pilosa, longam habuit & proceram barbam, à mēto ad umbilicum, cum intuentium stupore, extantam. Dermicius, post Lageniam bello domitam, in antiquum statum restitutus, omnia sibi pulcherrimè procedere prospiciens, cœpit in hac mente & cogitatione versari, nullum præclarum facinus ad existimationem suam magis pertinere, quàm ut imperium suum, nactus amplam occasionem, latius dilataret. Quamobrem nihil ei deliberatius erat, quàm totam in primis Connaciam

Bellum inter
Rothericum
& Duuenaldum.

Duuenaldū
Angli adiu-
uant.

Monstrosa
mulier.

Dermicius
animum ad
Hiberniæ
imperium
adicit.

sub ius, & imperium suum subiungere, tum deinde reliquas Hiberniæ prouincias in suam potestatem redigere. Fœdus, quo fidem suam antè Rotherico obligauit, eius animum legibus frænare, & à tam fœda cogitatione reuocare debuerat. Verùm huius pactionis memoria, in mente dominatus facibus incensa, minimè infidebat. Ex quo intelligi potest, nihil esse tam sanctum, neque tanta iureiurandi religione stabilitum, quod non inordinata ambitio pollueret, atque violare valeat. Vbi huius instituti rationem cum Stephanide atque Giraldo communicauit, illi principis consilium, & pleniore manu laudare, & multis etiam argumentis confirmare. Ceterùm pro eo quòd magnum opus & arduum videbatur, vniuersam insulam, bellicosus viris refertam, sine maximis dimicationibus, subigere: vicinos Hibernos neque laceffendos bello, neque tentandos, sed hoc eius propositum eò vsque tacitum tenendum iudicabant, quoad plures auxiliarios milites ex Anglia sibi adsciscat, & se nouis copiis ac supplementis renouet. Approbat consiliũ rex, eos maximopere rogat, plures ex Britannia commilitones, omnibus quibus possunt inuitamentis, ad eius auxilium allectare. Atq. vt eorum animos, acrioribus industriæ stimulis, concitet, alterum collocatione filix obstringere, alterũ nobilissimis prædiis ditare, benignissimè adpromittit. Sed Stephanides & Giraldus, anticipatis nuptiis alligati, ad istam conditionem venire non poterat. Verùm post magnas ac difficiles deliberationes, vtrique duci optimum factu videbatur, cum Richardo Strangbo, quicũ Bristolli antè Dermicius de reductione sua egit, instituti sui consilia consociare, atq. hæc magna præmia comitis præsentix proponere. Strangboũ, si eum

Cõsilia cum
Anglicanis
proceribus
confert.

Et Angli plu-
res ex Britan-
nia aduocan-
tur.

Richardus
Strangbo
item adiun-
gitur.

si eum Dermicius litteris prolectet, velle, & si velit, posse, ceteras insulæ prouincias ad Lageniensis imperij vectigalia adiungere. De eorum fidelitate, consilio, vigilantia non dubitandum dicebant, cum omnes curas, ad regis dignitatem, quamdiu spiritu viuerent, tuendam & amplificandam, conferre iam dudum, optima fide, statuerint. Horum consilium secutus princeps, epistolam bene ponderosam ad Srangboum scripsit: in qua, de promissione auxilij retardata, cum illo familiariter expo-
 lauit, eoque magis, quod tam diuturnæ procrastinationis rationem, vnis litteris, minimè reddiderit. Illud etiam in epistolam coniecit, se linum incidisse, in regno esse, ab omni bello, magnis rebus gestis, conuiescere: Stephanidem & Giraldum, propter quos triumphat, omnem illi fidem, & diligentiam, gratissimis animis, præstare. At cum tam quieto exitu victoriam non ducat concludendam, ceteros Hibernos principes, qui cum acerbe ac penitus oderunt, atque inclusum odium, cum iam olim in turbidis rebus esset, in illum effuderunt, omnibus præsiidiis oppugnare, atque adeò expugnare, prorsus statutum ac deliberatum habere. Quod si Strangbous suas copias & vires, ad hoc negotium conficiendum deferat, reliquas quattuor dissolutas diuisasque insulæ partes, eiusdem principatus societate, absque acerbis & diuturnis bellis, constringi posse confirmauit. Quare, inquit, cum satis sit, virum præstantem, cuius ut nobilitas est summa, ita existimatio est integra, promissi sui semel admonere: reliquum est, vt fidem tuam, qua nitor, serues; vt me, quem perditum defendere promiseras, iam florentem ornare matures, postremo vt filiam meam, & vxorem tuam inuisas. Verum quoquo

Dermicij ad
 eum epistola

Strangbous
accipit con-
ditionem.

tempore venies, mihi ac propinquis tuis gratissimus ex-
spectatissimusque venies. Posteaquam Strangbous re-
gias litteras, ex quibus maximam cepit lætitiã (erant
enim erga ipsum plenæ suauissimi studij) semel atque
iterum gustauit, in hoc vno omnem curam & dili-
gentiam, noctes diesque, posuit, quibus modis & fidem
retinere, & belli adiumenta amicissimo principi submi-
nistrare posset: coque celerius aliquid suscipiendum iu-
dicauit, quod apud Henricum regem, vt antè posui,
magna ac diuturna fuerit in offensa. Etsi verò omnem
suum conatum, impulsus summi officij ratione, ad Hen-
rici benevolentiam aucupandam comparabat, tamen
inuidorum suorum sermunculis, quos fictè & simulatè
in regias aures infurrabant, effectum erat, vt nullæ pre-
ces eum, vlla apud principem auctoritate gratiãue, con-
stituere possent. Quam quidem alienati animi & of-
fensi indignationem eò immoderatus Richardus fere-
bat, quod ab omni culpa omnino abesset, & de rege (in
quem eximio semper animo erat) omnia egregia ac præ-
clara sentiret. Tandem ad Henricum accedit, precibus ab
eo suppliciter petit, vel vt ei pristinam maiorum suorum
hereditatem reddat, vel vt eum, in exteris nationibus,
fortunæ periculum facere permittat. Hic Henricus, in
stomacho ridens, hui, quò aut quã, inquit, vagaberis,
per me tibi licebit, in vltimas terras, tanquam pinnatus
Dædalus peruolare. Hoc verò cum ea dissimulantia,
atque ludificatione dixit, vt vultuosum subridentis os
facile Strangbous intueretur. Ast opportunitatem hanc,
quam Henricus subobscura licentia ridiculè obtulit,
Strangbous aperta audacia celerrimè arripuit, atque con-
sanguineum suum, Reimundum Giraldum, cuius auun-
culi

A rege Hen-
rico veniam
petit.

Et impetrat.

culi Stephanides & Mauritius Giraldus erant, in Hiberniam ad Maias calendas præmisit. Habuit sub signis Reimundus denûm numerum equestris ordinis militum, & septuaginta sagittarios. Is erat ita nobilis & bellicosus iuuenis, vt difficulter scires, vtrum nobilitas fortitudine, an virtus familia illustraretur. Reimundus itaque, secundis ventis, delatus est ex Cambria in quandam crepidinem, quæ plebeio sermone, Dundenolfia, nuncupatur. Hic locus tenui discrimine ab vrbe Waterfordia separatur: quattuor enim millearia numerantur. Inibi milites tabernacula, ex virgultis ædificata, habere, dolare robora, quorum paxillis, altisque fossis præsidia vndeque firmare, & locum ex quolibet aditu claudere. Vt omnium sermone nuntiatum fuit, plures adhuc etiam inquilinos in Hiberniam venisse, Waterfordiæ ciues, adhibitis in consilium vrbis decurionibus, quorum princeps erat Machlathelinus Ophellanus, partem illam Britannorum manum, dum adhuc, maris fluctibus agitati, ventisque circumflati, in caueis nauis, præproperis & repentinis armis extinguendam designant. Quorum deliberationi non multum temporis accessit, cum tria millia Waterfordiensium, ad Britannorum disperditionem, in agros coarceruatim aduolarint. Prius verò quàm ciues iter versus hostium castra arripuerunt, Herueius de monte Mauriseo, qui non procul iam tum à Britannis abfuit, tribus tantum manipularibus stipatus, Reimundum salutandi causa inuisit. Vnde effectum est, vt in totam negotij flammam casu venerit. Nam Waterfordienses interim flumen transgressi Suirenses, quod Desmoniam à Lagenia, in Oriente, discriminat, ad Britannica castra certatim concur-

Copie in hanc expeditionem, Reimundo duce.

Appellunt in Hiberniam.

Waterfordienses Anglos aggrediuntur.

Herueius de monte Mauriseo, qui non procul iam tum à Britannis abfuit, tribus tantum manipularibus stipatus, Reimundum salutandi causa inuisit.

concur-

Angli eos
frenuè exci-
piunt.

concurrunt, nullo prælij metu perterriti, sed spe triumphi elati; nam illos non præterit, quid militum alienigenæ habuerunt. Reimundus & Herueius subito ad arma excitati, suos ad pugnandum admodum viriliter acuunt. Verùm in castris nolunt consistere, sed per ligneum ponticulum, in angustissima semita infixum, proripiunt se à tabernaculis, & in acres diuicationes corpora obiiciunt. Vbi verò tantas hostium copias & impetum excipere non possunt, se ex Waterfordiensium ferro non incautè eripiunt, ad castra recurrunt, præsidia, integerrimis viribus, tutantur. Britannica tergiuersatio falsam Waterfordiensibus spem ostendit; magnis animis, & erectis sunt, fugientes telis & clamoribus persequuntur. Reimundus in præsidiorum limine armatus stetit, & municipem, ad audendum proiectum (nam in castrorum ingressionem pedem ponere, & se in medios hostes desperanter obiicere conabatur) districto gladio iugulauit. Illius interitus celeritatem persequendi retardat, & omnem ferè victoriæ spem perturbat. Hic tamen casus aliquantum animi Britannis adfert. Se fortiter erigunt, cum ciuibus iterùm, in agris, ferrum ac manus conferunt. Anceps sanè, & admodum incerta fuit vtriusque partis victoria. Nam licet Waterfordienses numero hostes incredibiliter vicerint, tamen Britannici sagittarij, miserandum in modum, inermes sauciarunt. Duarum horarum spatio pugnabatur, cùm victoria in Britannorum partes sensim propendebat. Nam municipes ferratis sagittis vulnerati, & ab equitibus conculcati, locum diutius tenere nolunt: arma de manibus tremebundis fluunt: multi, in ipso diuicationis ardore, timore prolabuntur, alij se fugæ præpetes dant.

Waterfordi-
enses tãdem
vincuntur.

Hic

Hic Britanni, lætitia elati, grauius in fractos & fugatos hostes incumbunt, excordes, incitato cursu, insequuntur, & valdè calamitosas strages faciunt. Quos autem à tergo iaculis non perfodiunt, è rupibus, & editis faxetis in mare præcipites volubiliter impellunt. Ne multa: tanto sanguine hæc victoria redundabat, vt ex ciuibus solùm septuaginta, quorum maior pars summum locum ciuitatis tenebant, viui caperentur. Inter Britannos solùm desideratus est Gulielmus Ferrandus, qui corpus & vitam suam hostium telis bene viriliter obiecit. In hunc totus exercitus, multis nominibus, valdè carè animatus erat. Iuuenis fuit carne strigosior, corde valentissimus bellator, naturâ lenis, & percomis; ita amicorum, & patriæ amplitudini addictus, vt eum cum gratia vixisse, & cum gloria cecidisse omnes vno ore prædicarent. Credo ego, nec iniuria, lectorem hîc mirari, tantam multitudinem hominum ab ista paucitate militum occisam esse. Nam vt demus, quod est dandum, Britannos istos animi & corporis robore præstabiles fuisse, tamen verisimillimum esset, à tribus hominum millibus, si nuda tantùm corpora hostium gladiis offerrent, atque cum colu & lanâ in aciem dimicationemque venirent, extenuatissimas copiolas opprimi, vinci, obrui facillimè potuisse. Verùm præliorum euentus ex numinis maiestate, non humanis neruulis pendent. Ast quàm intemperanter victoria hac Britanni sint abusi, operæ pretium erit explicare. Cùm igitur, confecta victoria, ad castra reuerterentur, longa & difficili deliberatione, quid de captiuis esset statuendum, inter se commentabantur. Nam à nonnullis hoc pugnabatur, captiuos nullo pretio reddendos, sed omnes in

Strages & cedes eorum magna.

E Britannis vnus cecidit.

Deliberatio de captiuis inter Anglos

vinculis necandos esse. Nitebantur contra alij. Horum primus Reimundus (vt erat hominis, in rerum potestate, modus) vbi rem in consultationem conijci vidit, milites ad clementiam cohortatus, hos apud eos sermones habuit.

Reimundi
oratio, pro
salute captiuorum.

Egregij commilitones, in quorum animis, & rebus gestis, ita virtus non fortuna luctatur, vt, vtrum fortior, an felicior vnusquisque vestrum sit, haud facile valeam explicare; tantam sumus, hodierno die, victoriam consecuti, quantam antè de nobis ipsis numquam prædicare, & de quouis alio nusquam commemorare potuimus. Verùm inexpectatam hanc victoriam ita mollitudine & facilitate debemus vincere, vt eam non nostris viribus, non hostium imbecillitati, non fortunæ temeritati, sed totam diuinæ clementiæ (quæ omnis victoriæ parens est, & effectrix) acceptam referamus. Quamobrem vt gratuita eius erga nos merita, grato animo, persequamur, nefas esse arbitror, tanta diuinitatis gratia, ad extraordinariam ferocitatem, immoderatè ac intemperatè abuti. Habemus hîc captiuos, quasi compedibus irritos; dices, hostes: verùm homines. Hostes in pugna, homines in victoria. Fortis autem viri est, & alta sufficientis, eos qui pugnas & strages edunt, hostes ducere; qui verò fracti & victi sunt, homines putare; vt possit belli incendium corporis firmitas restinguere, insolentem autem victoriam animi virtus temperare. Quandoquidem in maiore laude ponendum est, subactos conseruare, quàm repugnantes superare: quoniam hoc communi præliorum Marti, illud singulari vnus cuiusque virtuti est adscribendum. Hoc vno togati præstant vel maximè armatis, quòd eorum consilia plerumque
misericor

misericordiæ & mansuetudinis sint focia. Quamob-
 rem diuinum quoddam mihi videtur adeptus is miles,
 qui, qua virtute togati armatis præstant, ea in virtute
 togatis ipsis antecellat. Siquidem nihil habet aut im-
 peratoris potestas maius, aut bellatoris voluntas me-
 lius, quàm vt quos in acie trucidare valuit, eosdem post
 aciem conseruare velit. Vt enim bellatoris honor est
 victoria, sic ipsius victoriæ laurea est clementia. Hinc
 maiores nostri, quibus diuina maiestas sanctam, & pro-
 pitiam mentem iniecit, ad hoc in primis consilia sua re-
 ferebant, vt captiuorum & precibus placati, & præmiis
 satiati, eos incolumes domum reducerent, ne de vita, sed
 de victoria contendere viderentur. Etenim mauult om-
 nis bonus, & misericors miles commemorari, se, cum
 victos trucidare potuerit, victis temperasse, quàm cum
 temperare potuerit, trucidasse. Hinc ad maiores nostros
 (quorum in præliis fortitudinem hostes, clementiam
 uicti sunt experti) dignitas confluxit, hinc imperij sui fi-
 nes propagarunt, hinc crudelitatis infamiam effugerunt,
 hinc hostium non modò corpora armis, sed etiam cor-
 da lentitudine deuicerunt. Nam vt atrocitas in perden-
 do odium procreare, sic lenitas in parcendo beneuolen-
 tiam comparare solet. Quamobrem & captiuorum
 misera conditio, & maiorum nostrorum laudabilis con-
 suetudo me potissimum in hanc sententiam ducit, no-
 bis multò commodius, & ad famæ propugnationem
 longè præstantius fore, vt potius Waterfordienses cap-
 tos suos ciues, grandi pecunia, è vinculis redimant, quàm
 vt nos ob eorum interitum ferinæ immanitatis famam
 subeamus. Et quoniam hominibus impotenti animo
 præditis, ac secundis rebus, præter expectationem, ef-

» frænatis aliorum calamitates vt plurimum fastidiis ad-
 » hærescunt, ne nos etiam in eandem intemperantiam of-
 » fendamus, in memoriam, quæso à vobis, reducamus,
 » quibuscum hominibus bellum suscepimus: neque enim
 » latronibus, archipiratis, aut patriæ patricidis, sed nimi-
 » rum reipub. defensoribus bellum indiximus. Quod si
 » ratio intelligentes, necessitas otiosos, natura vniuersos, vt
 » vim vi repellant, ad præsidia compellat, decetne, eorum
 » sanguinem atrociter helluari, quos decet pro patria, &
 » præcipuè in patria, se morti offerre? Nihil quidem cer-
 » tè minus. Quare cùm nobis sit propositum, non quis
 » viuat, sed quis vincat, armis decertare: habeat in animis
 » nostris locum potiùs lenitas ad clementiam, quàm cru-
 » delitas ad cædem: præsertim cùm tanta pecuniæ mag-
 » nitudo, & militibus multùm prodesse, & victoriæ pa-
 » rum obesse videatur.

Vix Reimundus causam perorabat, cùm grata com-
 militonũ admurmuratio sequeretur. Verùm Herueius,
 atrocitate animi motus, militum mucrones, vi & acri-
 monia dicendi, in captiuos exacuit, & Reimundo, ad
 hunc modum, obloquitur.

Contraria
 & incle-
 mens
 Herueij
 oratio.

» Nisi mihi, contubernales fortissimi, propinquus
 » meus Reimundus de facie notus esset, æditimum, nescio
 » quem, militari specie ac forma inuolutum, oculos meos
 » præstrinxisse, pro certo iudicarem. Etenim ante hodie-
 » num diem, adduci ad credendum, nullo modo, potui,
 » hominem sanguine imbutum, vel potiùs madefactum,
 » de caritate in belli præsertim furore, ad theologorum
 » consuetudinem disputare voluisse. Verùm si Reimun-
 » dus adeò ad misericordiam propensus sit, vt sempiter-
 » nos nationis nostræ inimicos, inò verò hostes in clien-
 » telam

telam suam recipiat, nequeo satis mirari, quam ob causam moderatus ac misericors vir ad faga iuit? Cur pedem patria extulit? Cur pius patronus bellum cum clientibus gessit? Ad quid effrenatius in eorum aciem, in quos tam ambitiosus factus est, erupit? Miror, quid causæ fuerit, quare mucronem suum in ciuium præcordiis fixit. Hæc enim inter se pugnant, in hostium cæde versari, & hostibus vitam dare, Hiberniam expugnare, & resistentes Hibernos sinu recipere. Simus scilicet, in animorum & armorum incendio, teneri, & molles; pacem cum hostibus faciamus, omnem exstinguamus defensionem; contrahamus appetitus; commigremus, utpote otiosi & monogramini contemplatores, in patriam, nutricum mammas, velut infantes pueri in cunis vagantes, appetamus; hominis figura stupiditatem asinigeramus; postremò caueamus, ne violentas manus, non dico, hostibus, sed pullo columbino inferamus. Quæ (malum) ex disciplina militibus hæc anilis deliratio est? Num ad hunc modum, mi Reimunde, cum præliari debes, philosophari doces? Et quem ferum, ac ferreum esse debet, muliebrem & eneruatam te præstabis? Ad cælestium rerum speculatorem sic agi solet. Sis mitis, sis lenis, iracundos animi motus reprime; noli te vlcisci laceffitus; tracta eum clementer, à quo crudeliter tractaris; ei, qui gladium tuo sanguine imbuit, tuam misericordiam tribue, illius vitam caram habe, qui tuam mortem sitienter appetit. Quò, amabo te, hæc spectat sententia? Ferueat talis vox in templorum suggestis, frigeat in castris, cum ea nec militis, nec ad milites sit oratio. Excute, Reimunde, intelligentiam tuam, punctum temporis. Defige te in furibundi hominis cogitatione:

„ tatione: hostium diritatem, & nocentissimam victo-
 „ riam tibi ante oculos propone. Quid si isti prælium
 „ secundum fecissent? Quid si nos captos, & compre-
 „ hensos tenerent? Quid? Num pugnarum exitu victo-
 „ riam concluderent? Quid? Num salutem, quam nunc
 „ victi à victoribus poscunt, tunc victores victis darent?
 „ Quid? Num Britannos, pristinam pretio mercari liber-
 „ tatem, crudelitate imbuti, permetterent? Imo vero, Rei-
 „ munde, partim tuorum diuaricari, partim excarnificari,
 „ eorumque membra, tanquam in macello frustra, inci-
 „ sim dilaniari videres. At vendere cum possis, captiuum
 „ occidere noli: rationem reddis: quia grande pondus ar-
 „ genti magno militibus erit vsui. Sapienter id quidem;
 „ si negotiandi, non bellandi causa huc te contuleris. At
 „ verò augustissimi animi est, in bello, in quo gloriam
 „ & dignitatem spectare debes, raudusculo, instar sordidi
 „ tocullionis, incubare. Noli igitur superstitionis hanc
 „ philosophiam militum auribus inculcare: quin potius
 „ effæminatas has ineptias deponis, & insitam tuam hu-
 „ manitatem ad tempus abiicis. Quantum enim miles
 „ amittit ex vindicta, tantum detrahit de victoria. Cle-
 „ menter aliquid facere, in religioso parrocho fortassis ali-
 „ quid, in milite quidem nihil habet laudis. Via enim se-
 „ ueritatis eiusmodi esse debet, bellicis in rebus, vt nihil
 „ sit loci misericordiae. Vos autem, valentissimi milites,
 „ nolite ad eam clementiam muliebriter adduci, quæ mi-
 „ litarem licentiam coercet, quæ arma è manibus vestris
 „ extorquet. Ista ipsa mortis poena, quam nobis hostes
 „ constituerunt, in truculentos auctores recidat. Vnius
 „ semihoræ vsuram hostibus nolite dare. Cæsi non vl-
 „ trà belligerabunt. Hostem non solum pugnantem, sed
 „ ctiam

etiam victum, vinctumque tollendum ac interficien-
 dum, cenfeo, decerno, impero. Nulla fœdior ignomi-
 niæ nota militibus inui potest, quàm in rebus feriis
 pueriliter tricari, & quos ex omni memoria euellere de-
 bent, eis inimicitias condonare.

Hæc Herueij oratio, si non artis sale perspersa, saltem
 Martis ardore incensa, milites ad crudelitatem acuit.
 Finem itaque, & modum transeuntes, captiuos omnes
 ad vnum occisionem occiderunt, contra dicente, & nihil
 proficiente Reimundo. Quorum lethum tantum do-
 lorem, seu potius mærorem Waterfordiæ dabat, vt acer-
 bissimus, tota vrbe, lessus & luctus versaretur. Ex quo
 tempore Herueius graui diuturnaque infamia & inui-
 dia flagrauit: cum nemo repertus esset, cui non ista ci-
 uium internecio prorsus displiceret. Sed nihil plerum-
 que est tam insolens, & immisericors, quàm ex mendi-
 culo fortunatus.

Captiui
 omnes ne-
 cantur.

Cum magna
 & iusta inui-
 dia Herueij.

RICHAR-

RICHARDI STANIHURSTI
 DVBLINIENSIS DE REBUS IN
 HIBERNIA GESTIS,
 LIBER TERTIVS.

Strangbous
 cum copiis
 Hiberniam
 appellit.

Is opidum
 ipsum Wa-
 terfordiense
 aggreditur.

IN rebus, propter Waterfordiam, in-
 consideratè ac temerè gestis: Richar-
 dus Strangbous, posteaquam diligen-
 tem præparationem in re militari adhi-
 buit, ex opido Milfurdico soluens, in
 Waterfordiæ portum, ante diem no-
 num calend. Septemb. vsus felicitate nauigandi, se con-
 iecit. Habuit sub signis ducentos milites primarios, in-
 ferioris ordinis mille: quos ex præcipua totius Meneniæ
 iuuentute, magna conquisitos cura, elegit. Vna, aut al-
 tera nox intercessit, cum Britannicus exercitus, probè
 instructus & armatus, signa sustulit, & ad vrbis mœ-
 nia, ordinem militarem tenens, peruenit. Superstites
 ciues, in his reipub. parietinis, dupliciter ad dimicandum
 incendebantur: primùm, vt hostes ab vrbe arcerent; tum
 deinde, vt in præsentis Britannorum strage præteritam
 captiuorum cædem, totis, quoad eius fieri possit, viri-
 bus vindicarent. Necdum enim Britannicæ crudelita-
 tis memoriam, cum esset recentissima, abiecerunt. Bri-
 tanni tandem pugnaciter insistent, ciues contra eos,
 summa vi, impetuque contendunt, & à mœnibus acriter
 propulsant. Nam bis coacti sunt alienigenæ, lapidi-
 bus appetiti, & vi pulsati, nec quidem æquo animo, auer-
 sari. Tum demum, circumspectis locis omnibus, sub-
 urbanam casam Britanni adspectant, ad vrbis mœnia
 adhæ-

adhærescentem, quam vnus solummodo postis obtentat. Eo columine ferrula circumsecato, tugurium, cum non parua muri particula, labat. Britanni ad ruinam, fatis decumanam, conuolant: nouum oppugnationis genus pertinaciter inferunt: balistis & missilibus ciues vehementissimè sauciant. Ad manus atq. ad pugnam res venit. Oppugnatoribus, impulsu scutorum irrum-pentibus, obsisti non potest, licet cædes lapidationes-que fiant, quo minus in urbem intrent. Resistentes trucidant, tecta disturbant, ædes exspoliant, ciuitatis principes capiunt, in quorum numero Raganaldus, & Mach-lathelinus Ophelanus reputantur: quos omnes Strang-bous communi luce priuasset, nisi Dermicius, Lageniæ regulus, qui, audito Comitibus aduentu, cum Mauritio Giraldo, Roberto Stephanide, ac Reimundo Giraldo, ad urbem Waterfordiam accessit, eorum vitam à victo-re esset deprecatus. Hic Strangbous Dermicij filiam, cui Eua nomen fuit, in matrimonium duxit. Socer gene-rum & filiam (vt promissi sui summam compleret) re-gno suo heredes instituit. Nuptiis, matrimonij digni-tate, regiè magnificeque coniunctis, & firmo præsidio, in vrbe, posito, Dermicius ac gener, quàm possunt ma-ximis itineribus, prope Dublinium exercitum ducunt. Is (vt antè est dictum) à Dubliniensibus vehementer abalienatus erat. Ex hoc autem seminario odium of-fensioque ortum habuit. Cùm Murchardus, Dermi-cij pater, Lageniam plurimis iniuriis læsisset, & præ om-nibus, Dublinij ciues nimis tragicè vexasset, multum odij inuidiæque susceperat. Dublinij decuriones pe-stem & necem, consensu conspirante, in principem ma-chinati, cum ad magnificas ædes, colligendi sui gratia,

Et tandem r
expugnat.

Strangbous
Dermicij fili-
am, nuptiis
sibi iungit.

Inde omnes
iunctim ad
Dublinium
obsidendum
properant.

Causa odij
Dermicio in
id opidum.

O officio-

Cædes Mur-
chardi.

Laurentius
antistes pro
ciuibus in-
tercedit.

Inter collo-
quium, vrbs
capta.

officiosissimis inuitamentis, perduxere. Atque ex hac
extraordinaria inuitatione nihil suspicionis Murchardus
elicere potuit, pro eo quòd antea basilicam istam creber-
rimè frequentauit. Cum igitur in hemicyclo hilarulus
fessitaret, varioque lepore animum relaxaret, proditores,
qui principem circumstabant, eius iugulum subito pe-
tere, & pugiunculis, vagina vacuis, eum perfodere.
Neque verò hîc furori suo tyrannoctoni finem impo-
nere, sed occisum, in contentissimo sepulcro, vnà cum
cane sepelire. Acerba tanti dedecoris infamia Dermi-
cium implacabili odio flagrantem effecit. Etsi verò,
in prima obsidione, quandam concordiam, Mauritij
Giraldi hortatu, cum ciuibus confirmauit; tamen hæc
tota placabilitas ad eam crudelitatem collecta fuit, vt
non tam pacem facere, quàm bellum differre secum
statuerit. Vbi itaque Dublinienses se rursus hostibus
circumfessos vident, temporis difficultate adducti, à
Laurentio, ciuitatis Archiepiscopo, antistite rebus om-
nibus præcellentissimo, enixè contendunt, ad castra exi-
re, & eos, quanta possit diligentia, regi placare. Eorum
legata, officij & summissionis plena, ad principem detu-
lit pontifex: eos præteritæ perduellionis pœnitere; ad il-
lius misericordiam confugere; urbem illi clausam non
esse; quidquid verbis rogauerit, sine armis, si velit, posse
impetrare. Verùm tanta surditas Dermicij aures obtu-
rabat, vt omnes gratiæ & clementiæ aditus ciuibus du-
rus & ferreus princeps præcluderet. Etenim eo spatio
quo pontifex pro obsessis intercessit, Reimundus Giral-
dus, & Milo, cognomento Coganus, qui magnum in
re militari nomen habuit, cum acerrimis militibus, ac
prædæ cupiditate inflammatis, ciues à fronte, à tergo,
dextrà,

dextrâ, sinistra aggressi, signa cum illis contulerunt, & valuis effractis, multorumque strage edita, urbem occuparunt. Magna tamen municipum multitudo, cum principe Halthulpho, in fugam se dedit, & sumtis cymbis ad aquilonares insulæ oras, cum re familiari, nauigavit. Nonnullos insequentis victoris celeritas urinari compulit, qui fluminis gurgite obruti, cum enare non valuerint, è vita migrarunt. Cruenta hæc victoria regem omni gaudio complevit & affecit, qua tamen minimè fatiatus, vt primum rem militarem in vrbe collocavit, atque Milonem Coganum ciuitatis præfectum reliquit, exercitum ad Mediam adduxit, vti Ororicum, hostem sempiternum, cuius iam olim vxorem raptauerat, repentinis armis opprimeret. Castella, parum munita, improviso aduentu, Britanni capiunt, Ororicij copias vexant, magnam vndique vastitatem efficiunt. Hæc perturbatio, & rerum omnium confusio Rotherici aures inæstis sermonibus referit. Quamobrem vt his excursionibus aditum celerrimè intercluderet, & hominis exsultantis audaciam frangeret, vnum ex suis ad Dermicium legavit. Cuius legationis sententia erat, Lageniæ principem pactiones rescidisse, quòd, contra impositam fidem externos sicarios in insulam ascierit, sese regionibus imperij sui non continuerit, sed cum finitimis principibus quiescentibus bellauerit. Quod si iurandum, quo religiosissimè adstrictus est, nihil apud eum momenti habere videatur, meminerit saltem, filium suum obsidem esse, illo pignore se illigatum teneri; Rothericum in eum vitæ & necis potestatem habere. Pròinde desinat, omniuagi ac foedifragi plani perfidiam imitari, & vicinos Hiberniæ regulos, contra pactionem

Dermicius
Mediam in-
greditur &
aggreditur.

Rotherici le-
gatio adDer-
micium,

Qua valdè
ille offensus.

tionem fœderis, vltro vltraue laceſſere, ne fortè Britanniſ ſuis negotium, imò periculum faceſſatur. Dermicius, ſimul vehemens hæc & imperatoria legatio per eius aures percurrerebat, ſpumas in ore agere, omni genere conuitiorum exardere, nec Rothericum Dermicij tutorem, nec Dermicium Rotherici pupillum eſſe. Se ambitioſam hanc Rotherici ſuperlationem, qua tyrannidem occupare, animo conſtititur, non agnoſcere: perinde ac ſi nemini, in Hibernia, aut progredi liceat, aut regredi libeat, niſi prius Rotherico, omni blandiloquentia, ſupplicauerit, niſi ille viatori definiat, quò gradiatur? Quis, inquit, illum finitorem? Quis caſtrorum metatorem? Quis alieni negotij procuratorem conſtituit? Imperium meum in culeum, ſcilicet, inſuet? Quid? Ius meum perſequi per eum non licebit? in quam partem meas res geſtas, & gerendas accipiat, minimè laboro. De ridiculis minis, puerilem lenitatem redolentibus, ſuſque deque. Deliberatum mihi, & conſtitutum eſt, dirumpatur licet Rothericus, imperium meum non Lageniæ finibus, ſed Hiberniæ terminis definire, de quo, & pro quo decertare volo, quandoquidem primas, imò omnes inſulæ partes patris, aui, proaui iure mihi vindicare poſſum. Iuris mentio neceſſariò hic facienda erat. Etenim nihil eſt, adeò perſpicuè à legibus interdictum, quod ab homine, à legibus recedente, & inexplebili ambitionis ſiti ardente, e mentiri iuris pigmentis non facile colorctur. Nuntius legationem renuntiauit. Rothericus hanc reſponſi contumaciam non tulit, ſed ſurenter iratus, in ipſa iracundiæ flamma, quæ rationi, ac conſilio ſemper inimica eſt, Dermicij filium morte multauit. In his extremis reip. temporibus, pontifices & alij

Ius iniuſtū,
quod ſibi
vindicat
Dermicius
in totam Hi-
berniam.

Obſes Der-
micij filius
necatur.

alij antistites concilium Armachiae celebrarunt, in quo, cum variis, concertationumque plenis coniecturis, de inquilinorum aduentu esset disputatum: tandem communi assensu, & concilij approbatione explicatum erat, diuinam maiestatem, quae omnium flagitiorum vltrix est, Hibernos, merito atque optimo iure, punire, quod cum generatim multis essent vitiis cooperti, tum verò hoc scelere speciatim obstricti, quod à vānalitiis, mangonibus, atque etiam piratis captiuos Britannos emerent, & eos passim in catastris, tanquam in nundinis pecudes, vānales haberent. Quae omnia iam nunc in contrariam partem versata, ac mutata sunt. Ante hodiernum diem Hibernos saepius Britannis molestos ac infestos fuisse, at Hibernos breui, nisi eos deus respexerit, in Britannorum potestatem peruenturos. Quamobrem concilij consensu decernitur, vt singuli seruorum domini, atque iniqui plagarij Britannos per totam Insulam sine vlla recusatione, manumittant. Dum hæc in Hibernia geruntur, constante fama, & omnium sermone, in Anglia celebratur, Strangboum, cum suo Britannico sodalitie, Hibernicam gentem domasse, & domitas insulae partes regali imperio temperare. Etenim rumor, vt ferè fit, hanc fortunæ redundantiam, verborum accretione, duplicauit. Henricus Angliæ rex, qui semper durus, & suspiciosus in Strangboum fuit, admodum indignè tulit, hominem, eius ditioni subiectum, altissimum Hiberniæ gradum obtinere. Quocirca, ne fortè Strangboum collegam haberet, huic aquilæ altius quam par fuit, euolanti, pinnas hoc cultro incidit. Sanxit peculiari edicto, ne quis in reliquum, quidquam frumenti aut militū, ex vlla iurisdictionis suæ crepidine, in

Concilium
antistitum
Hibernorū
Armachiæ.

Veteres Hi-
bernorum
iniuria in
Britannos.

AEquulatio
Henrici re-
gis in Strang-
boum.

Edictū eius,
quo Anglos
reuocat.

Hiberniam exportare audeat. Item omnibus Britannis, qui in Hibernia fuerunt, diem præstituit, quo domum redirent, ceteroqui in proditorum numero, & loco ducendos fore, qui ab officio discrepant, debitamque obedientiam relinquunt, & abiiciunt. Interdictum hoc, Britannicis negotiis valdè inopportunum, in Strangboi, & militum animis, tanquam stilla muriæ in oculis, hæsit. Nam fallacem eorum spem, inanem conatum, denique omnia in nihilum redacta vident, modò secedant. Grauem igitur curam, maturo iudicio, suscipiunt, quibus modis hanc inuidiæ flammam reprimant, & iam primis regem, quem iratum sciunt, propitium reddant. Consilium igitur expeditissimum sequentes, Reimundum Giraldum, cum legatis, officij & integritatis plenis, ad regem, qui tum etiam in Aquitania fuit, allegarunt: cuius orationis summa fuit, Comitem Strangboum, & reliquos Britannos paratos esse, illius imperio non solum cedere, sed etiam parere. Cùm bona eius venia in Hiberniam peruasisse, indidem ad statum diem reuenire velle: istam etiam vitæ, & victus maiestatem, quæ ad eius aures, improbissimis obtrectatorum rumusculis, venit, non veritate, sed inuidia niti. Se ergo supplicem ad eius excellentiam accedere, vt fictis auditionibus, & iniquorum sermonibus, qui in Strangboi nomen, & fortunas erumpunt, grauemque ei inuidiam conflant, fidem non adiungat. Quascumque, in Hibernia, possessiones Strangbous habet, in regis manu ac potestate esse. Strangboum nihil aliud cogitare, nihil moliri, quàm improborum animos frangere, grassatorum audaciam comprimere, repugnantes Hibernos ad Henrici regis auctoritatem reducere, postremò labo-
rum

Angli legatos ad eum mittunt.

rum fuorum vindemiolas principis vsui, vt par est, re-
 feruare. Vt tali summissione Comitem Henrico pur-
 get, homo promptus, & ad crimina dissoluenda bene
 diligens, operam dat: dumque ibi diem ex die exspectat,
 qualem animum erga Hibernicas res Angliæ rex gerat,
 Thomæ Cantuariensi Archiepiscopo, vita ferro eripitur.
 Cuius interitum cum magnus rerum tumor, & occu-
 pata Henrici tempora sequerentur, necesse habebat Rei-
 mundus minoris momenti negotium in præparatum
 regis otium differre. Per hæc tempora Dermicius, La-
 genix princeps, cum naturam expleret diuturnitate vi-
 uendi, nam tum admodum erat senex, morbo graui,
 & mortifero adfectus, Fernasix è vita recessit. Vir fuit
 magna statura; ingenti, & vasto corpore; pugna, & la-
 certofus bellator; vocem habuit subraucam, non tam
 natura, quam perpetua vociferatione, qua vti, in pu-
 gnando, solitus est, quoties milites ad prælium incita-
 bat, aut à dimicatione reuocabat. Timeri à suis, quam
 diligi maluit. Ceterum quibus aliis studiis deditus,
 quibus moribus imbutus fuerit, antea satis est explica-
 tum. Sub idem ferè tempus Hasthulphus, qui non ita
 pridem, in vrbe Dublinensi, cum summo imperio, ac
 potestate versabatur, sexaginta nauium numero classem
 ad istam ipsam ciuitatem appulit. Huius gentilitatis
 homines nostri Oostmānos nuncuparunt: quorum ge-
 nus est ex Danorum stirpe generatum. Sæpius illos in
 Hiberniam inuasisse, historici referunt. Citerior eorum
 aduentus, nam de alio nihil ad hunc locum attinet scri-
 bere, numeratur anno, post nostrum sotera, & seruato-
 rem natum, 1050. quo tempore, instructa armataque
 manu, ad insulam venire, Hibernos bello laceffere,
 eorum

Thomæ Cā-
 tuariensis ce-
 des.
 An. 1171.

Dermicij
 mors.

Eius habitus,
 & mores.

Hasthulphus
 Dublinium
 tentat.

Oostmanni,
 qui dicti.

Vide Appen.
 cap. 28.

corum aciem profigare, postremò magna multitudine incolarum occisa, eam Dublinij plagam, finitima suburbanitate, incolere, quæ aquilonem versus trans flumen confistit, eaque etiam nunc Oostmantown, id est, Oostmannorum opidum nominatur. Hasthulphus autem (redeo ad rem) & eius commilitones, ad Danorum consuetudinem satis commodè sagati, duce Iohanne Pewodo vtentes, infestis signis inferuntur ad vrbis portam, in oriente sitam, quæ porta Damensis, patrio sermone appellatur. Milo Coganus, qui iam tum ciuitatis principatum ferebat, milites suos in hostes armat, Danorum conatus, quantum viribus conniti potest, refutat. Verùm tanti exercitus vim, & impressionem diu ferre, perarduum erat. Cùm Milonis germanus frater, Richardus Coganus, istud idem animaduertisset, stratagemate laudabili, & expedito vsus, ex australi D. Pauli porta, cum quorundam equitum turmis, egrediens, in hostes à tergo tela intenderat. Isti, ob eius aduentum, à spe victoriæ ad metum traducti (noua enim, & aduentitia militum complementa ad Britannorum subsidium festinare arbitrantur) receptui signum audientes, fugam imbelles timidiq̃ faciunt. Britannicos animos inflat hæc tergiuersatio, fugientes insequuntur, & multis fugatis, plurimis, cum duce Pewodo, enectis, Hasthulphum principem, sublatum è prælio, in ciuitatem ducunt. Atque hîc homo impotentissimus non poterat, cum fortunæ fragilitate, irato ac percito animo, non stomachari, quòd se in ea vrbe captiuum videret, cuius gubernacula, multos dies tenebat. Sed attende quæ sequuntur. Britanni in publico, hominem ambulare permittunt; eum per blandis verbis accipiunt, reapse quam

Repelluntur
hostes, strata-
gemate
Anglico.

Hasthulphus
capitur.

quàm honorificentissimè tractant. Neque enim fas esse putant, tali & tanto viro in isto calamitatis ictu, insultare. Hasthulphus tamen, totus morosus, nec iracundiam cohibere, nec linguam continere potuit: sed inspectante, & audiente Britannico exercitu, hac oratione, quæ minacem atrocitatem verborum habuit, vecordis ac furiosi hominis virus euomuit. Optimè res, amici mei, sese habet. Non est, cur, hanc victoriolam adepti, magno triumphetis opere. Hactenus leuis, & puerilis armaturæ excursionses vidistis: verùm brevi tempore, cum multo, magnoque comitatu, per omnes Lageniæ partes peruademus, & corroboratam hanc Britannicam audaciam, animis & armis frangemus. At te, inquit Milo Coganus, imperatorem tam acres milites non habebunt. Quanta in victore erit feritas, cum in victo tanta sit asperitas? Nihil itaque illius iracundiæ permittitur: sed contrà conuocato carnifici præcipitur, & negotium datur, vt hominem, atrociter minitantem, morte multet. Id quod est factum. Nec mirum. Nam ne hoc quidem quidquam fuit stultius, quàm, dum in hostium potestate maneat, non moderari animo, & orationi, & quos ense excindere non poterat, inani eos voce conari vulnerare. Hasthulpho ad hunc modum securi percussio, Dubliniësis ciuitas minimè diu respirauit. Nam cum nemo nauta Britannicus ad Hiberniam vela dare auderet (quippe omnis talis velificatio Henrici regis decreto, vt paullò antè explicauimus, erat interdicta) Strangbous, & reliqui Britanni rei frumentariæ penuria laborabant. Atque hæc comineatus inopia indigenas non fugiebat. Communi igitur consensione ad spem recuperandæ libertatis erecti, pontifice Laurentio cumprimis instigante,

Eius ferox & contumax oratio.

Qua exasperatus dux Anglus ad mortem eum dat.

Angli inopia comineatus laborant.

P

te, vt

Dublinium
Hiberni ob-
sident.

Gottredum
ad auxilium
solicitant.

Is cum nau-
bus aduenit.

Duuenaldus
Britannis
alienus.

te, vti patriam suam ex miseris eriperet, Dublinium ob-
sidebant. Ne verò in tanti momenti negotio obsessores torpere viderentur, Rothericus, Connaciæ regulus, & Antistes Laurentius vehementer, per litteras egerunt cum Gottredo, Manix principe (qui maritimis rebus permultum valuit) suas cum illis rationes, & vires quam primum iungere. Ad hoc egregium facinus obeundum præsens tempus esse insignitè aptum: cui indormire non expediret. Consentientem Hiberniam, ad seruitutem propulsandam, excitari; imò omnibus Britannis, ob cibariorum inopiam, vires & pænè vitam deficere; nulli esse integrum, eorum pericula subleuare. Quamobrem singulari studio, ab eo contendunt, pro summo eius perpetuoque studio in Hibernos, se cum carissimis vicinis coniungere; cum ratibus suis aduentare; omnem comineatus aditum vastificis istis latrunculis, propemodum fame confectis & perditis, præpropera festinatione, claudere. Ad hanc expeditionem naues, & operam suam diligens, & amicissimus princeps pollicetur. Prouehitur ergo Dublinium versus cum triginta egregiis myoparonibus, militibus completis, quibus exitum Lifensis portus tenet. Obsidio hæc ad duos menses durabat, cum interim nihil periculi ex vrbe ostenderetur. Vnde effectum erat, vt obsessores tutissimè vndique volitarent, & ciues hostium copiis, terra marique circumuallati, atque ab omnibus aduentitiis alimentis inopes, magnam ferre inedia cogerentur. Præterea in hoc extremo Britannorum fato, Duuenaldus Dermicij filius, qui, post genitoris obitum, hostili animo in Britannos fuit (nam patrimus summis studiis eos est prosequutus) nactus hoc tempus opportunissimum, se & suos è quibusdam

busdam latibulis intulit, & posteaquam Guesfordien-
 sium auxilia comparavit, Robertum Stephanidem, in
 nouo suo castello, cum nonnullis militibus inclusum,
 magna hominum multitudine cinxit. Ad Britannos,
 Dublinij interclusos, de hoc discrimine, summa cum
 difficultate, allatum erat. Ex quibus nuntiis intellexe-
 runt, actum esse de Stephanide, nisi & eius vitæ, & pu-
 dicitæ vxoris, infra biduum, aut ad summum, triduum
 cum ingenti exercitu socij succurrant. Addebat nouum
 vulnus ad præsentem calamitatem hic rumor. Inclu-
 debantur iam tum Dublinij Strangbous, Reimundus,
 antè triduo ex prima obsidionis die, ab Henrico rege
 reuersus, & Mauritius Giraldus; quorum pectora cum
 communis hæc Britannorum miseria effoderet, tum
 Mauritius Giraldus æquè Stephanidis fratris sui vicem,
 ac suam dolens, vt sanguinis propinquitate, ita cura &
 mærore proximus erat. Is igitur mentis aciem in hanc
 rerum inclinationem, acri circumspectione, intendens,
 ducibus, & militibus conuocatis, hæc, apud cœtum
 verba fecit.

Stephanidẽ
 improvise
 obsidet.

Illustrissimi duces, & commilitones fortissimi, nemi-
 nem vestrũ, vt arbitror, præterit, quid causæ nos in
 Hiberniam impulerit. Abdomen nostrum Lucanicis
 ingurgitare, sub tectis, atque adeò in lectis molliter re-
 cubare, domi fortasse, si vellemus, securi, & socordes
 poteramus. Pacifici, & otiosi istas delicias consecrari
 solent, armati, & actiuosi in spinosiores vias ingredi de-
 bent. Quid? Ad iocandumne, an ad dimicandum in
 has oras venimus? Quid? Num arma capere, an ad-
 clepsidram sedere, statuemus? Labentem, ac potius
 ruentem nostrum statum, acris oculis, intueamur.

Mauritij
 Giraldi
 oratio, &
 consiliũ.

» Rempub. nostram, quæ non ita pridem florentissima
 » fuit, iam nunc occidentem, imò certè quassatam cernimus.
 » Vbi sunt veteris dignitatis ornamenta? vbi pristinae sta-
 » bilitatis præsidia? an nō acerbos dies hîc nimis diu susti-
 » nuimus? Infestissimi hostes, à quibus, magna multitudi-
 » ne, obsessi sumus, non nisi sanguine nostro diuturnam
 » sitim explere volunt. Stephanidem, & eius coniugem,
 » quorum salutem, si non fortunas, quibuscunq. viis possi-
 » mus, tueri debemus, castello circumfederi pro certo
 » scimus. Quid igitur faciamus? Quibus rebus acerbi-
 » tatem hanc à nobis, & nostris redimamus? Quid enim?
 » Ad hostium misericordiam confugiemus? At quæ cle-
 » mentia ab inexorabili iracundia expectetur? Quod si
 » hostes in nos implacabiles non essent, iniquissimam
 » mediis fidiis vitæ conditionem autumarem, victorem
 » ad victum supplicem accedere, & quem armis fregeras,
 » verbis mitigare. Horribile est nomen deditiois, res ve-
 » rò ipsa remis velisque fugienda. Quippe omnia prius
 » periclitari, quàm deditioem facere, bellatorem decet.
 » At Angli huc præproperè venient, atque frumento sup-
 » peditato, socios, propemodum fame necatos, commea-
 » tu iuuabunt: deinde obsessos, corporum conflictu, à
 » periculo prohibebunt. Et quidem vide, quantæ curæ
 » illis nostra sit salus, cum, regis edicto, aqua & igni no-
 » bis interdicitur. Ea enim iam nostra ratio est, & is
 » temporum cursus, vt sicut Hibernicis Angli, sic & An-
 » glis Hibernici sumus. Horum odio, illorum armis pre-
 » mimur. Quare cum in magnum, & graue bellum
 » ingressi simus, agaturque iam, liberine viuamus, an
 » mortem oppetamus, cum famem diutius perpeti non
 » possimus, nostræ & sociorum incolumitati consulamus.

Quod

Quod facile fiet, si omnes prolatandi anfas amputemus, “
 si in mediam hostium aciem irruamus; si belli fortu- “
 nam tentemus; si nos morti, hostibus mortem offera- “
 mus; si cum fama mori, quàm fame confici multò præ- “
 stantius iudicemus. Siquidem hoc ipsum homini de- “
 speranti salutem adfert, omnem salutis spem inanem, “
 atque adeò desperatissimam ducere. Vbi Giraldus per- “
 oravit, vniuersi auditores, ad dimicandum incensi, ad- “
 murmurarunt: quibus animos Reimundus addidit, qui “
 in eandem expeditionem milites ad arma tota concione “
 vocauit. Quocirca decreuerunt, Britannicarum copia- “
 rum firmamenta ad illam ciuitatis plagam mittere, ad “
 quam Rothericus, Connaciæ princeps, castra fecit, & “
 cum illius militibus, omni animi ac corporis contentio- “
 ne, configere. Quod si nostri, inquit, huius exer- “
 citus cornua commouere potuerint, de ceteris gregariis “
 militibus non valdè laborabimus, qui, agminibus Con- “
 naciæ cæsis fufisque, animos comprimant, atque priua- “
 tam salutem, in publica strage, armorum metuentes, re- “
 spicient. Postero die, cum cælum nitesceret, Britanni “
 tres turmas fecerunt. Primæ quasi alæ præfuit Reimun- “
 dus Giraldus. Ceterum viginti solum Britannicos equi- “
 tes sub signis habuit. Mediam administravit Milo Co- “
 ganus cum triginta equitibus, vltimam habuerunt ipse “
 Strangbous, & Mauritius Giraldus, quæ quater denos “
 equites Britannicos continebat. His inseruierunt adse- “
 ctatores etiam equestres, cum nonnullis auxiliariis mi- “
 litibus, qui ex ciuibus dilecti fuerunt, quoniam se ad- “
 iutores, ad obsessorum copias profligandas, valdè ex vo- “
 luntate professi sunt. Ex vrbe subito armati euolant; “
 cum hostibus improuidis, & semisomnis ferrum ac

Britanni ad
prælium se
parant.

Diuisio co-
piarum.

Præter opi-
nionem ho-
stes aggredi-
untur.

Quos semi-
fopitos repe-
riunt.

Reimundi
laus & forti-
tudo.

Hiberni ab-
iectis armis
fugiunt.

Ipsè rex se-
miandus a-
uolat.

manus conferunt. Etenim mirum videri non debet, si veterenus aliquis magnam obsessorum multitudinem occuparet, cum nemo ferè ita perspicax esset, qui pauculos homullos in firmum exercitum excurrere diuina-
ret. Reimundus autem, sanequam vehemens & violentus bellator, reliquis præliis reliquos milites, in hoc seipsum, viribus & lacertis, superauit. Statim vt in aciem venit, impetum in duos equites fecit, quos hasta raptim confixit. Meilerius item, non insolita sibi virtute fretus, multorum interitu exitioque gladium cruentauit. Militabant, in hac excursione, Giraldus, & Alexander, fratres germani, Mauritij Giraldi, valentissimi patris, animosi filij, atatem fortitudine vincentes. Ceteri item Britanni in Connactensium aciem irruptionem faciunt furibundi, & præliorum pericula audacter ineunt. In summa, Hibernicus exercitus adeò importunè à Britannis premebatur, vt maior pars, metu repressa, non modò arma deponeret, verùm etiam abiiceret. Sedebat id temporis, ad se curandum, & ad calcaciendum corpus, Rothericus, minus valens, in balneo: deque hoc congressu certior factus (nam in totam illam manum, quam is habuit, equis incitatis se Britanni immiserunt) è labro profiliens, & vestibus in apodyterio relictis, fugæ, præter subligaculum, ferè nudus, se mandare. In cuius vestigia, admodum recentia, omnes Hiberni qui poterant, armamentis, & reliquis impedimentis amissis, incurrere. Britanni fugientes partim capere, partim interficere, in eoque ardore persistere, quoad solis occasus continuæ internecionis finem necessariò faceret. Nam à mane ad vesperam, ista occidio fuit continuata. Fugatus erat, eo die, cum Rotherico, & pontifice Laurentio,
magnus

magnus Hibernicorum dynastarū numerus: nimirum, Mathelanus, Machalenius, Gillemehelmocus, Otuetolius, Ororicus Medensis princeps, O Carelius Vriliensis præfectus, Machfalinus, Ochadefus, & alij plures, qui apud Hibernos erant in magno nomine, & gloria. Ut primū posterus dies illuxit, victores, nonnullis Dublinij relictis, ad castellanam obsidionem properare perrexerunt, eo consilio, vt Roberto Stephanidi subsidio venirent, salutemque insperanti redderent. Sed Britannicam celeritatē Hibernica calliditas anticipavit. Nam cum Duuenaldus, & ceteri gregales, qui Stephanidem, & Gulielmum Nottonum, militem in castelli propugnatione, egregiè strenuum, castris seferunt, obsessos oppositu interiectuque aggerum circumdatos, nullis viribus expugnare posse perspiciunt; veteratores vafri eos in fraudem insidioso sermone impellere conantur. Adducunt, prope castelli muros, Guesfordiæ, & Kildariæ pontifices, togis & lænis amictos, & Stephanidi omni asseueratione, affirmant, Richardum Strangboum dedisse pœnas temeritatis suæ. Rothericum, & Ororicium Dublinium recepisse; omnes Britannos, quoniam se obsessores dedere volebant, vitam, propria pertinacia, amisisse. Ad hæc, Connaciæ principem exercitum, contra obsessos, iam iam huc missurum, qui Britannicas reliquias membratim lacerabit, & distrahet, ac insulam ab omni non modo bello, sed belli metu liberabit. Cū igitur imminens hæc, & confatalis calamitas, in ore atque in sermone omnium esse inciperet, nihil illum celare volebant. quandoquidem eum non solum diligebant, sed etiam amabant, quòd in eos plura, & maiora, quàm ceteri Britanni, studia atque

Fugatorum nomina.

Duuenaldus callidè Stephanidem in potestatem accipit.

Persuadet ei Dublinium amissum, & Anglos cæfos.

dia atque officia conferebat. Quare cum omnis ad-
 emta sit suppeditandi facultas, illum etiam atque etiam
 hortantur, pericula perumpere, crudelemque mortem
 celeri fuga subterfugere. Suam illi operam, pro eo quan-
 ti eum faciunt, cumulatissime liberalissimeque pollicen-
 tur. Atqui si egredi, & se conferre in eorum clientelam
 voluerit, fidem interponunt, eum & socios periculosa
 hac flamma eripere, & in Cambriam, solutis ancoris,
 quam primum reducere. His, & similibus blanditiis of-
 feriorum, homini, alioquin ad suspicandum sagacissi-
 mo, sed nimis tamen, in hac fraudatione, credulo, astuti
 circumscriptores imponebant. Quamquam hæc eius
 imprudentia, qua verba sibi dari, simulata versutaque
 amicitia, est passus, non multum culpæ habere videtur.
 Nam cum omnis ad eum aditus arduus, & obstructus
 fuit, Dublinensium rerum nullos habere nuntios po-
 tuit, quorum verissimis sententiis spem aleret, & dedi-
 tionem procrastinaret. His itaque astuum tradiculis
 Stephanides irretitus, se, & suos hostium tutelæ, atque
 patrocinio commendavit. Qui ubi inermes, & nihil
 mali suspicantes in Hibernorum potestatem venerunt,
 tantum abfuit, ut isti salutare patroni dedititios, ad eo-
 rum fidem confugientes, humanitate aliqua leuarent, ut
 omni quidem acerbitate violarent. Siquidem unum
 in arborem tollere, alterum præcipitem agere, illi cerui-
 ces frangere, alij oculos tundere, cuidam linguam euel-
 lere, huic lacertos præscindere, isti crura suffringere, non-
 nullos loris cædere, vinculorum sæuitiam in multos ad-
 hibere. Dum vario hoc cruciatu animos suos Hiberni
 exfaturant, permanent sermones ad eorum aures, victo-
 res Britannos ad Stephanidis castellum accelerare. Hi-
 berna

Stephanides
 fidei hostiū
 se permittit
 cum suis.

Quos Hiber-
 berna variè &
 crudeliter
 necant.

Inde fuga se
 proripiunt.

berni, disseminato disperseoque hoc rumore, candentes carbones in Guesfordiensium tecta iactant, & non admodum longo spatio interposito, ad Begeriam (quæ insula Sancta nominatur) propter introitum Guesfordiensis portus sitam, cum Stephanide vincto, & aliis Britannicis captiuis, in actuariolis, confugiunt. Interea dum Strangbous per angustatos Odroniæ anfractus Guesfordiam versus iter cõfert, nonnulli Lagenienses eum ad pugnandum inexpectati prouocant. Ad signorum collationes ventum est. Verùm Strangbous, cum suis scutatis militibus, ex istis angustis, & tortuosis flexibus in planitiem euolauit, cum in eo prælio nec superior, nec inferior discessisset. In itinere communi fama atque sermone auditum erat, Stephanidem, & eius adsecas ex insidiis captos fuisse. Nuntios etiam Roberti custodes ad Strangboum legabant, qui eum à captiuis recuperandis reuocarent. Nam si in insulam vestigium fecerit, imò si remum aut scalmum illuc accelerantem viderint, Stephanidem, & eius administratos in mortem tradere minitantur. Grauiissimus captiuorum casus & praua inimicorum mens Strangboi animum percussit. Se in opidum Guesfordiam demisit. Ibi Herueius ei præsto fuit, qui rectà ab Henrico rege venit, à quo ad Strangboum mandata detulit, in Britanniam perceleriter redire: regem vllam excusationem, quæ nauigationis celeritatem morari possit, non accepturum. Strangbous, nullam habens moram, à Guesfordia in Britanniam nauis profectus est; ad Henricum regem omni festinatione properauit, qui tum fuit Nivvehamiæ prope Glocestriam, cum magno exercitu, quem secum in Hiberniam traicere parat, vt Britannorum consilia impediatur, & omnem

Strangboi
cum Lago-
niensibus
pugnat.

Strangbous
detretur ab
ingressu in-
sulæ.

A rege Hen-
rico reuoca-
tur in An-
gliam.

Q

A quoparum
benignè ex-
cipitur.

Ipsè autem
contrà regi
supplex.

Pactum eius
cum rege, su-
per Hiberniæ
terris.

Rex Henri-
cus in Cam-
bria cum ex-
ercitu agit.
Incolas aspe-
xè habet.

& omnem Strangboo potestatem eripiat. Rex simulac
adspexit Strangboum oculis, frontem contrahere, acci-
pere malè verbis hominem, audaciam eius asperè & a-
cerbè increpare, quòd Hibernorum territoria rapinis &
compilationibus adflixerit, ac honorata conditione mi-
nimè satiatus in alienas terras, periniqua irruptione, in-
uolarit. His & aliis offensionibus cōmemoratis, Strang-
bous seipsum, omni officio, Henrico purgat. Si quid
offensum titubatūque sit, à rege impunitatem & ve-
niam petit ac precatur, adiiciens, eas, quas in Hibernia
possessiunculas tenet, sua voluntate regi concedere. Hæc
liberalitatis mentio principis aures titillauit, & diutur-
num odium vtcunque placauit. Quare de pactus est
Strangbous cum rege, Herueio præsentè, qui totius ne-
gotij conditor erat, Dublinium & citeriorem partem,
quæ cum Dublinio ad austrum continens est, quæque
hodie regis terra nominatur, maritima item opida, ac
singulas arces regi condonare, agros & pagos sibi ea le-
ge reseruare, vt ista etiam rusticana patrimonia ex regis
prærogatiua in perpetuum pendeant. His pactis, & con-
uentis in membranis, vt mos est, diligenter exaratis, mu-
tuo confirmatis chirographo, atque iniuncta cerula vltro
citroque obsignatis, rex, cum omnibus suis copiis pro-
fectus est Meneniam, vbi in Milfurdici portus stauis
regiam magnificamque classem, rebus omnibus instru-
ctam, & paratam habuit. Dum in his Cambriæ oris
Henricus commoratur, valdè iracundè cum incolis agit.
Fulgurare enim, & tonare incipit, quòd Strangbous,
ex istis maritimis faucibus, in Hiberniam intradere per-
miserunt, imò bellicis auxiliis probè ornarunt, perinde
ac si sui iuris essent, & aliarum gentium controuersia
ad eorum

ad eorum arbitrium iudicari compellerent. Quare cum à fide, obedientiaque discesserint, eos crudeliore domi-
 natu premere minatur, uti Henricū, non Strangboum,
 Cambriæ esse regem, deinceps intelligant, & agnoscant.
 Cœpit Menenia, cum Pembrocia, minace hac tempesta-
 te quassari. Verūm terrestris quædam aura omnes hos-
 sce minarum nimbos subito sedauit. Siquidem Henri-
 cus iratus (sic est in rege dicendum, quando quidem pla-
 catus quam æquitatis speciem haberet?) vtriusque pro-
 uincie castella & arces publicauit, operibus ac muni-
 tionibus circumdedit, veteranis compleuit. His ita per-
 actis, habitatores facilius cum rege in gratiam redie-
 runt. Nam quis mortalium tam animo agresti ac duro
 vniquam fuit, quem non multorum fortunæ mollire, ac
 pacare potuerunt? Dum hæc in Cambria geruntur, Bri-
 tanni in Hibernia non multos quietis & interspiratio-
 nis dies habuerunt. Nam cum Ororicius Mediæ regu-
 lus, Strangboum mare transisse, Reimundo Waterfor-
 diæ negotium facessitum audiuit, magis idoneum tem-
 pus expectare, nec voluit, nec potuit. Collectitium er-
 go exercitum in expeditionem adduxit, & castra ad Du-
 blinij muros locauit. Paucos in vrbe, sed minimè impro-
 uidos & socordes milites inuenit. Oppugnatores, ad-
 motis scalis, ad muros conscendere, initium confligen-
 di cum ciuibus facere. Milo Coganus, vir ad pericula
 depellenda admodum fortis, sociorum virtutem mœ-
 nibus & aggeribus cohibere noluit, sed militari choro,
 pugnandi cupido, succinctus, pedem vrbis porta extu-
 lit, & à tergo Hibernos concidens, minima manu maxi-
 mas hostium copias fudit. In hoc conflictu Ororicij
 filius arma contra Britannos tulit, qui, mortifero vul-

Ororicius
 Britannos
 inuadit.

Dublinium
 oppugnat.

Sed eum fu-
 dit fugatque
 Coganus.

Rex Henricus in Hiberniam ap-
pulis.

Ann. 1172.

In eius gratiam Stephanides libera-
tur.

Sed criminibus apud regem oneratur.

Et in carcere conicitur.

tere accepto concidit; iuuenis cum in toga clarus, tum in armis strenuus. Nonnulli ex Britannis desiderati sunt; siquidem pugna ista viriliter & neruose pugnata fuit. Interea Henrico regi bellè flauit secundus, & leuissimus ventus, quo vsus, in Waterfordiensem portum traectus est, eo scilicet anni tempore, quo dies festus D. Lucae nomine agi solet, anno humanæ salutis 1172. regni 17. ætatis 41. Summa cum gratulatione ciuium ac lætitia in urbem recipitur. Hic dum aliquid temporis ad reficiendum se, & curandum dat, Guesfordiæ municipes, vti regis gratiam aucupentur, Robertum Stephanidem catenatum Waterfordiam adducunt, criminibus grauissimis apud regem accusant, cum priuata audacia, non publica licentia prædonum impetus in Hibernos inflammasse. Et quoniam conuitiatores in malevolentissimis obtreccionibus tam diligenter rex attendit, in captiui maledicta pergunt, cum Hibernici belli tubam, sicariorum signiferum, communis incendij facem, pacis turbinem, potius maledicè quam accusatoriè nominantes. Regis animum à Stephanide hæc querelarum tempestas alienauit. Quare oculorum ardore in reum contumeliis opertum atque oppressum intuens: quis tu es, inquit, qui huius reipub. munia sustinere audeas? Nihil, præter regiam dignitatem ambitiosum tuum animum satiare poterit? Me doctore condisces optabilius esse nobis seruire, quàm alienis imperare. Mandauit ergo rex apparitoribus, indicta causa (neque enim mentis cogitata liberè eloqui Stephanides audebat) vinculis & carcere eum castigare. Regis mandata illi curant, in publicam Waterfordiæ custodiam eum tradunt. Hæc ad vrbis muros adhærescit, & Reginaldi turtis vulgari-

ter no-

ter nominatur. Postridie quàm hæc gesta erant, Dermicius, vr̄bis Corragiæ princeps, Waterfordiam intrabat, & se ad Henrici pedes abiiciens, eos imperij sui fascēs non dimicanti deferebat, quos multis antea dimicantibus denegarat. Rebus ad hunc modũ gestis, rex, coacto in vnum locum exercitu, in opidum Lisinoriam iter fecit, vbi biduum commoratus, Cassiliam petere perrexit. Ei Duuenaldus, Limmerici rector obuiam ad flumen Suirensē venit, & ad regis arbitrium omnem suam iurisdictionē contulit. Adierunt simili obuiam itione Henricum Duuenaldus, Ossiriensium moderator, & Maclathalinus Ophellanus, cuius imperio ac potestati se, omni subiectione, dediderunt. Aduenientes principes Henricus perhonorificè accipit, eorum non modò salutē, sed etiam dignitatē consulere pollicetur, denique illos optatè muneratur. Familiarissima hac societate, & pecuniæ erogatione omnium ordinum studia & benevolentiam alliciebat. Etenim congiariorum largitas, affabilitasque sermonis vinculum adfert, ad voluntates copulandas, mirificum. Rex per Tiberariam reuersus est Waterfordiam, vbi dum se iucunditati dabat, multi intercessores, amplissimo loco nati, & regis benevolentia florentissimi, eum pro Roberti Stephanidis calamitate deprecari. Nam cum primum aditum ad nouum hunc dominatum Stephanides aperuerit, neque vquam inofficiosus in principem, aut patriam suam existerit, citò de illo credere, durum admodum illis videbatur. Bellorum, inquiunt, incommoda gratificantes principes, honoris compensatione, lenire debent. Accedit eòdem, animam è corporis compagibus illos euellere, qui à militum benefactis principis benevolentiam

Corragiæ princeps Henrico se subiecit.

Item Duuenaldus.

Pluresq. reguli, & dynastæ. Benignitas & liberalitas Henrici erga omnes.

Deprecatores pro Stephanide.

Eorumque oratio.

disiungunt. Hoc iter ad omnem ignauiam proximum,
 & compendiarium esse, si bellatorum res gestas obtre-
 ctatorum calumniis reges obliterare velint. Quis
 enim in posterum reipub. curam susciperet, aut inter
 media hostium tela, committere se mortis periculo de-
 mens cogitaret, si regia dignitas virum de patria optimè
 meritum, & rei militaris scientissimum, in quem maxi-
 mos honores cōferre deberet, omni ornatu, sine causa,
 denudaret? Portò autem, si iustè, & æquè rem disce-
 ptare princeps velit, etiam sine eorum interpellatione, ab
 æquitate regis res ipsa hoc, quod rogant, impetrare de-
 bet. Quod scelus? quod facinus edidit Stephanides?
 Britannorum arma, exclamant Hiberni, contra nos ex-
 citauit. Damus. Instructa & temperata militum ma-
 nu otium nostrum perturbauit. Fatemur. Acerbis, &
 diuturnis bellis totam insulam vexauit. Concedimus.
 Quid ergo? Quis huius profectiois approbator fuit?
 Quis conflandi exercitus suasor? Quis belli impulsor?
 Quis præliorum auctor? Quis victoriæ princeps? Solus
 profectò Henricus princeps, qui, in publicis litteris, om-
 nibus sub eius imperium subiectis, auctoritatem & gra-
 tiam suam detulit, ad Dermicium, Lageniæ regulum,
 patria vi pulsum, de exsilio reducendum. Num itaque
 rex (cuius effata sunt oracula) acta, quæ scriptis appro-
 bavit, verbis rescindet? Regum diplomata ciuium sa-
 lutein continent, incolumes fortunas seruant, illorum
 fide omnes nituntur, præsidii mutuantur, firmamentis
 saluantur. Quocirca eorum auctoritatem infringere,
 debilitareque, nihil aliud esset, quam ciues ex omni spe
 salutis deturbare. Quamobrem summisè supplicabant,
 ut virum summo officio præditum, quem rex iratus
 contem

condemnabat, rex exoratus absolueret. Guesfordien-
 sium compellationem Stephanidis esse commendatio-
 nem, quibus idcirco odium est in illum, propterea quòd
 magnas res bellicas gesserat, quòd eos supplantauerat,
 quòd homines seruituti natos ad Britannicum impe-
 rium traduxerat. Inuidia Robertum arguit, iracundia
 punit, innocencia purgat; innocentem igitur iustitia li-
 beret. Deprecatoribus & recta, & honesta petentibus
 nihil negare rex potuit. Etenim posteaquam ad se re-
 diit, eum huius iniuriæ suppœnitebat. Nullam ergo
 ampliandi moram interponens, vinctum ex custodia in
 libertatem vindicat; hac tamen exceptione, vt Guesfor-
 diam cum vicina, & finitima continente regi concedat.
 Præclare secum agi putauit Stephanides, reconciliatum
 principis studium habere. Quare melius sibi esse no-
 uit, ius suum amittere, quàm perpetuis ergastuli clau-
 stris coangustari: quandoquidem regis animum patientia
 molliendum, non proteruitate exulcerandum,
 homo prudentissimus, & maximarum rerum iam im-
 butus vsu perdidicit. His ita actis & decisis, rex Ro-
 berto, Bernardi filio, Waterfordiæ principatum, tanquam
 custodi, dedit, & per Ossiriam, Dublinium iter habuit.
 Complures Hibernici optimates ei obuiam processerunt,
 & se ad eius imperium adiunxerunt: quibus hæc
 fuere nomina: Mathelanus Ossellanus, Mattaleuius,
 Oruetelius, Gillemeholmochus, Oadhesius, O Care-
 lius Vriliensis, Oroticius Medensis princeps. Verùm
 Rothericus, Connaciæ gubernator, ad amnem Sanna-
 niensem Hugoni Lacio, & Gulielmo Aldelini filio, re-
 gis legatis, præsto fuit, atque celeberrimo Britannorum
 Hibernorumque conuentu, Angliæ regis auctoritatem
 amplecti,

Rex Step-
 hanidem libe-
 rat plenè.

Alij Hiber-
 nici dynastæ
 Regi se sub-
 iiciunt.

Ipse etiam
 Rothericus.

Tota Hibernia, excepta Ultonia, Anglicum imperium amplectitur.

Vaticinia Merlini. caq. iure eleuata.

amplecti, vectigalia pensitare promisit. Ac ne multa, nullus dynasta non modò in Lagenia, sed ne vllò in angulo totius Hiberniæ fuit (solam Ultoniam excipio) qui in Henrici principatum vel præsens vel absens non iurauit. Litteris, memoriæque tradit Giraldus Cambrensis, quem in his libris præcipuè secutus sum, binas Ambrosij Merlini vaticinationes, quibus hanc Henrici regis victoriam, multis antè lustris, prædixisse Sibyllinus fatidicus videbatur: PRIMAM; SEXTVS HIBERNIÆ MOENIA SVBVERTET: SECUNDAM; QVINQVE PORTIONES IN VNAM REDIGENTVR. Huius diuinantis nomen apud hos amplissimum esse solet, qui anili superstitione obligantur: cuius scripta, ea præfertim, quæ his nugatoriis prædictionibus sunt referta, perinde ac si essent oracula, numinis concessu, & munere, hominum generi commendata, plurimum habent apud istos & fidei, & auctoritatis; cum tamen (verum dicam) non tam religiosi vatis pronuntiata, quàm fanatici harioli figmenta censerì debeant. At quæ prædixit, contingunt verè. Sit sanè ita; dummodo certos euentus, ad dubias, & flexiloquas præfensiones, contorta, atque violenta interpretatione, accommodes. Neque enim tanti laboris est, ambigua ænigmata, & quasi Apollinis opertis obnubila & inuoluta, in omnem diuinationis partem interpretari. Quinque, inquit, portiones in vnã redigentur. Cur hæc, sodes, verba, quæ innumeris rebus communia sunt, vni Hiberniæ propria tradis? Nam si quis architectus, quinque ædiculis complanatis, vnã amplam, & magnificam domum in isto ipso solo exstrueret, multò aptius in talem fabricam, quàm in Hibernicarum partium compactionem hoc
 futile

futile mantis prædictum quadraret. Nam Ultonia, quæ est quinta insulæ portio, in Henrici imperium iam tum non recidebat. Sed superstitione nulla maior vanitas est. Longius progressus sum: redeo ad cetera. Adfuit anniuersaria illius diei commemoratio, quo humani generis liberator in lucem est editus. Henricus iustitium, per totum illud solennitatis spatium, indixit, apparatusissima spectacula, pugilum commissiones, varios triumphos, & compitalitias epulas instituit. Hoc cum sermonibus esset percelebratum, concursus Dublinium, ex omnibus Hiberniæ oris, mirum in modum, fiebant. Maximos sumptus princeps facere, blandissimè Hibernicos proceres appellare, cum illis in commestationibus compotor, in mensa compransor accumbere. Regia & patriciis, & plebeis hospitibus patebat, quorum frequentissimæ erant obuersationes, diurnis, nocturnisque horis. Multas perpotationes ad multam noctem producebât. Ad hæc aurata, & gemmea pocula, vis maxima vasorum cælatorum, cæteraque toreumata, quæ in abacis fuere exposita, trullæ, & crateræ aureolis bullis compunctæ; pateræ margaritis distinctæ; argentea candelabra, cereis oppleta, cõchiliata aulæa, carbascæ, & gypsatissimæ mappæ; peristromata subterposita, ac dibapho tincta; obsonia conquisitissima condimentorum omnium varietate conferta; lautissimus cupediarum apparatus, designatorum, & discophorum multitudo; buccinarum clangor; neruorum, & tibiarum cantus, symphonix suauitas; coronati principis in sella inaurata sedentis maiestas; regalis purpura, & qua erat conuestitus auro trilex trabeca; postremò perhonorificæ omnium rerum pompæ conuiuias simplices, & tantæ magnificentiæ insuetos, ad

R R magnam

Natalitia
Christi splē-
didè cele-
brata ab Hē-
rico.

Hiberni p̄-
pam & diui-
rias admi-
rantur, non
autē solita.

Res Hiber-
niæ rex com-
ponit.

Initio factō
à facris.

Gelasius Ar-
machanus
Antistes.
Eius vita re-
cta & sobria.

magnam admirationem traduxerunt. Pertaxum ergo est
domestici situs, & pristini tyrotarichi, dum regis orna-
mentis conuictores oculos pascebant, & voluptarias
tonfillas promulsidis dulcedine irrigabant. In his sym-
posiis Hiberni primum grues esse coeperunt, cum ab
illis volatilibus, tanquam à cantharide, antea semper
abhorruissent. Postquam ad hunc modum Christi na-
talia Henricus dedit, reliquis consecutis diebus, omnes
curas, & cogitationes in Hiberniæ repub. componenda
confixit. Cum igitur Christianam religionem, quæ om-
nis salutis fospita est, diuturna officij neglectione, in-
clinatam vidisset (quippe multorum mentes tenebricosa
quædam cæcitas obscurauit, qui relictis sanctissimis pie-
tatis studiis, scelerum se ministros dissolutissimis ani-
mis præbuerunt) his incommodis in primis occurrere,
& omnem suam auctoritatem ad tam præclarum nego-
tium, cogitatè conficiendum, deferre statuerat. Conue-
nerunt ergo pontifices, atque alij sacrorum antistites ad
opidum Cassiliam, qui rebus diuinis, magno consilio,
& optima mente, operam dederunt, labantem religio-
nem fulserunt, præteriti temporis caliginem, salutaribus
scitis, dispulerunt; lolium à frugibus, tanquam periti
messores, separarunt. Non interfuit his prouincialibus
comitiis Gelasius, Armachanus primas, morbo præpe-
ditus: tamen postea in collegarum sententiam pedarius
præful iuit. Huius Pontificis vitam probatam, & con-
stantem posteritas accepit. Vixit ad tantam senectu-
tem, vt cum vires profus deficerent, & in quam se cun-
que viam dedit, candidulam vaccam circumgestauit,
cuius lacte, pro mustaceo cotidiano, exhaustum suum,
& vietum corpusculum; vsque ad vltimum tempus
ætatis,

atatis, decrepitus senex nutricari consuevit. Nebulo-
 sum erat, & admodum caliginosum totum illud bru-
 male tempus, quo Henricus in Hibernia consistebat.
 Continuis nimbis, ac tempestatibus terra & mare, pro-
 pter teterrimæ hiemis magnitudinem, personabant, ita
 vt, toto illo aduerso anni tempore, nemo esset, qui ex
 portu egredi, malum erigere, & vela facere peteret.
 In tam diuturna nauigationis intercapedine nihil noui,
 aut ex Anglia, aut Normannia ad regem efferri poterat,
 etiamsi suspensio animo, & sollicito, quid vtrouque a-
 geretur, scire aueret. Tandem paullò post calendas in-
 tercalares, cum mare tranquillari cœpisset, traieci sunt
 ex vtraque regione, qui regi nuntium parum exopta-
 tum attulerunt. Siquidem duo Cardinales, quibus no-
 mina erant Albertus, & Theodinus, par præsulum non
 dispar, (nam ambo habitus sunt commodi homines &
 moderati) missi ab Alexandro tertio, iter in Normanniæ
 fines fecerunt, & Henrico regi denuntiarunt, seipsum,
 de Thomæ Cantuariensis cæde, quàm celerrimè illis
 purgare, alioquin à Christianorum cœtu, atque ab im-
 perij clauo, pontificia interdictione eum repellerent.
 Audiuit etiam alios sermones, nihil nisi insidias & pro-
 ditionem loquentes; filium suum, cui regni diadema
 non ita pridem pater imposuit, perditis, & profligatis
 coniuratoribus instigantibus, ab omni officio ac pietate,
 post Henrici in Hiberniam transmissionem, recessisse:
 item duos germanos fratres minores, duce & auctore
 maiore, huius sceleris socios, & consortes esse. Hos cum
 aliis proceribus, qui voluntates suas filiorum prodioni
 adscriperunt, nihil habere propositi, præter paternam
 cædem, status conuersionem, & totius reipub. euerfio-
 nem.

Tempestas
 tristis in Hi-
 berna.

Duo Cardi-
 nales ad He-
 ricum missi.

Super cæde
 Cantuariensis.

Suspiciones
 de filio Hen-
 rici.

Agrè ex
Hibernia
rex discedit.

Nec rebus
voto com-
positis.

Principes &
duces sibi
conciat.

Munera &
curaciones
dispartitur.

nem. Vtroque nuntio percussus est Henricus. In tanta etiam, ac toleratu difficili, domesticarum & publicarum rerum perturbatione, hoc illum vehementer sollicitavit, quòd ita celeriter ei discedendum ex Hibernia fuit: in qua aestiua conficere, & varia castella exaedificare, in animo habuit: quorum firmamentis victos in sua potestate, ac ditione teneret; improbis, qui in eius imperium contumaces essent, metum, & mortem facile inferret. Sed horum malorum interuentu, non tantum ab instituti operis perfectione, sed à primis, quæ agere decrevit, fundamentis, multum abfuit. In his tamen dubiis, formidolosisque temporibus, excogitat cautè, & diligenter, quid decernat. Nam ubi perspexit, Strangbourn magna esse cognatione munitum, opibus etiam, ac armis plurimum in Hibernia valere, eumque, si à repub. descisceret, posse facillimè rerum potiri; principes duces & veteranos, qui Hibernici status peritissimi erant, ad suas partes, omnibus & verborum blanditiis, & munificentiae incitamentis inuitavit. Vnde suam causam magis validam, Strangboi verò minus firmam reddidit. In his adscriptitiis servis numerati sunt Reimundus Giraldus, Milo Coganus, Gulielmus Mascarellus, & plures alij, cum in ceteris rebus, tum in re militari singulares, qui regi officium, & diligentem cultum tribuerunt. Ad hæc ut insulæ vrbes Britannicis præsiidiis stabilitæ manerent, Hugonem Laciurn, Dublinij rectorem, creavit. Hunc virum, in omnibus officiis retinendis diligentem, maiore honore augebat: nam ei integram Mediam in perpetuum dabat. Illi etiam constituebat corporis sui viginti satellites. Remanserunt item in vrbe, iussu regis, Robertus Stephanides, & Mauriti-
ritius

ritius Giraldus, quos princeps viginti administris stipavit. Waterfordiæ præfecit Humfredū Bohonensem, Robertum Bernardi filium, & Hugonem Gandeuillanum, cum viginti auxiliariis militibus, qui eos adfectarentur. Gulielmo Aldelini filio, Philippo Hastingso, & Philippo Brusao, Guesfordiæ præfecturam detulit. Hac insula procuratione constituta, rex in Britanniam, ad arbitrium suum renauigavit. Post eius transmissionem, Ororicius, Mediæ princeps, insidias Hugonis Laciæ vitæ, omnibus modis, parare enitebatur. Etenim faciliè diuinabat (qua fuit is sagacitate in suis negotiis) omnem suum principatum dolendum fore, modò Laciæ Mediæ, cui eam rex donavit, potestate amplecti semel potuisset. Cùm igitur novum hoc, ac insolens collègium Ororicio impatibile videretur, competitoris interitum per diu non cunctandum, sed cruentum quiddam confestim conandum duxit. Ergo ut hanc, quam animò versabat, rotam, affabrè & ex sententia tornaret, ad pacis pactionem Hugonem inuitabat, uti fictis induciis factas insidias occultatius, & cautius obnuberet. Constituta fuit inter illos dies, qua in campestem congressum, & colloquium venirent, uti omnibus, quibus fieri posset, æquis & vercundis conditionibus alter alterius animum tranquillaret. Depactus tamen est Ororicius cum Hugone, se paruo comitatu conuoluere, quorum suorum numerum æquare Hugonè obsecrauit. Ne verò hæc paucitatis postulatio astutum propositum habere videretur, hoc fūco politulus infector causam obliniuit. Verisimile esse dixit, ubi magni conuentus Britannorum & Hibernorum sunt, rixas & pugnas oriri, duces rem ad concordiam adducere non posse, si milites contentione discordes tumultua-

Et tandem
in Britannia
renauigat.

Ororicius
insidias parat
Hugoni.

Idque per
speciem col-
loquij.

ri incipiant. Æqua erat hæc, & honesta postulatio, atque ab omni, vt putabatur, dolo malo aliena. Quare Lacijs ad hanc conditionem, ex pacto & conuentu descendit. Pridie eius diei, quo conuenire statuerunt, Griffinus, Mauritij Giraldi nepos, licet non esset vaferimus somniorum interpres, mirificè tamen sollicitus erat, ne Ororicius Hugoni, & Giraldo auunculo insidias apponeret. Etenim ei, concubia nocte arctè dormienti, visus est ingès siluestrium porcorum grex, qui, ferina agrestiq. immanitate, in Hugonem & Mauritium incurfauit. Apparuit præ ceteris aper vastus, & horribilis, canoro grunnitu, & dentata rabie eos inuadens, quos præpropere laniaret, nisi somnians interueniret, feramq. venabulo perterebret. Griffinus, hoc somnio exterritus, nihil, præter malum, opinione augurari potuit. Rem auunculo enarrat, quem à stato congressu, amicissimo animo, reuocare conatur: quandoquidem Ororicium, etiamsi viri boni personam, ad simulata virtute, suscipiat, aliquas sine dubio insidias Hugoni ac Mauritio machinari, etiam atque etiam suspicatur. Subridens hîc Giral- dus, nepotem melius ominari obsecrauit; adiungens, cum non esse tam perspicacem somniorum coniectorem, vt eius prædictioni fidem temerè tribuat: se & Hugonem, pacto & constituto cum Ororicio die, à colloquio non abfuturos, ne fortè Ororicius eorum promissa repeteret, atque illos pergrauiter reprehenderet, quòd conuentis minimè starent: illum non dubitare quin Hugo negotium suum, bono modo, conficeret: non esse item viri, qui animi excelsitate valet, in somniorum obstita, sagarû superstitione infuscata, pertumescere: postremò se in eorum numero non nolle existinari, qui

amicos

Somnium
Griffini,
quod insi-
dias irritas
fecit.

Somniorum
elevationo.

amicos etiam somniantes plurimum diligunt, & inimicos, eosque vigilantes, non multum reformidant. Verum hæc responsio, neruorum plena, Griffini aures non impleuit, sed suis, ad periculum capitis, præsto esse consideratissimè decreuit. Postero die Ororicus & Lacijs venerunt ad certum locum, qui collis Ororicij dicitur, comitati per paucis stipatoribus, qui & inermi, & numero pares erant: cumque mutuo religionis iurisque iurandi nexu obstricti fuissent, vt factas inducias pie inuiolateque conseruarent, Ororicus & Hugo se in sermonem dederunt. In hoc colloquio Mediæ princeps inmanitatis suæ virus effundere, dicens, Henricum esse iniquum in eum vindicem, non æquum iudicem, qui afortos, prædoneſq. in pristinam eius hereditatem sine causa immittit. Anglorum regem ad largiendum ex suo esse nimis restrictum, qui ceteros decoctores, quos lustris & ganeis, paterna maternaque bona obliguire nouit, non nisi alienis fortunis locupletare studet. His & similibus conuitiis res ab intemperato litigatore est extracta: at Hugo Lacijs se totum ad lenitatem dedit, & omnis eius colloctio quietis & concordie fuit socia. Ororicus contra adeo calcitrantem, & in laceſſendo procacem se præbuit, vt non modo concordiam, sed vocem etiam concordiam efflagitantis repudiarit. Cum vterq. parumper interquieuiſſet, Ororicus se ab Hugone paululum subducens, ad proximum cliuum properabat, vt vesicam (vt erat hominis ingenium ad fallendum paratum) vſinæ onere leuaret. Hanc enim discessioni suæ latebram dedit. Eo loco, insidias prorsus abstrusas, contra Hugonem posuit. Verum Griffinus suorum salutis, somnio stimulatus, prouidissimè prospiciens,

Ad conuitia
rem deducit
Ororicus.

Griffini vigi-
lantia.

toto

toto hoc tempore, non admodum longo interuallo ab Hugone abfuit. Atque vt Ororicus, si fortè sub eius adfpectum Griffinus veniret, magis fortunæ, quàm confilio aduentum eius tribueret, comitati sunt eum eiusdem sanguinis gentiles septeni, equis infidentes, omnibus præfidiis ad pugnandum parati, & Griffini salutis diligentiffimi, qui ioculari ac gymnico certamine torneamentorum (sic enim vocant) diem confumferunt. Verùm in hos ludos Griffinus animum suum non ita ftudiosè propofuit, quin diligente quadam negligentia oculos in Hugonem, & auunculum suum fapiffimè coniecerit. Conniuebat nepotis fedulitati Mauritius Giraldus. Etsi enim fomniorum fuperftitioni hominem vtcunque deditum cernebat, eius tamen induftriam commendabat, quòd in omni capitis difcrimine, maluerit fe præftare nimis fufpiciofum, quàm parum prouidum. Ororicus aut Griffinum adfpectu non videt, aut eum nugari, non speculari autumat: quare ad conuallem, vbi multos in infidiis pofuit, accurrit, armatis fignum dat. Giraldus nepotis præfagationem non profus fpernens, ac pro nihilo putans, omnes Ororicij geftus, pronos & obliquos acius obferuat. Is vbi furentem, & volatica celeritate currentem Ororicium videt, intentatum gladium feftinanter vibrat, & ofcitantem Hugonem huius difcriminis admonens, homicidæ impetum redardare obnuitur. Ororicus rectà Lacio proximatur, quem securi percutere parat. At Lacij interpres (vt erat hominis, in tanto vitæ periculo, commemorabilis fidelitas) corporis fui oppofitu Hugonem defendit, & lethali vulnere accepto, animam egit. Infidiatorum effufiones, figno dato, tanquam apum examina, ex cuniculis

Ororicus
vim parat
apertè.

Hugonem
securi petit,
fruftrà.

niculis euolant. Mauritius Giraldus, patefactis iam infidiis, maxima voce, vt Griffinus vsque istinc exaudire possit, clamat. Griffinus, & sui ad hostes cursum equorum incitant. proditores, animis paruis prauisq̄ue trementes, statim atque euocatos accelerantes cernunt, regredi, quàm progredi malunt. Horum fuga non mediocrem Ororicio reformidationem proponit: dumq̄ue equum perturbanter, & timidè scandit, Griffinus, præpropera eruptione interueniens, eum lancea confixit, quæ plaga illius spiritum, multo sanguine profuso, exhaussit. Tres Ororicij cubicularios, quos ille dilexit ex omnibus plurimum, dum eum in equum tollere voluerunt, Martis & mortis vis perculit. Facta hac strage, Britanni Ororicium obruncant, & eius caput, qui huius perfidiæ ac periurij caput fuit, ad regem in Britanniam mittunt. In hoc conflictu, Radulphus, Roberti Stephanidis filius, ita se pugnacem tironem præbuit, vt natum fortissimi parentis virtus, & parentem animosi nati impigritas multum illustrarit. Interim dum hæc in Hibernia geruntur, Henricus rex multiugis occupationibus implicatur. Nam filiorum impia conspiratio, tam patri quàm patriæ molientium pestem durissimum ei negotium efficit. Quocirca alienissimo hoc regni tempore, animum suum ex tantarum molestiarum vinculis eximere omni studio enititur. Quippe humanæ mentes, dum curarum innumerabilitate premuntur, libera ruminatione non perscrutantur ea, quæ in consultationem veniunt: contraq̄ue maximis molibus quassatæ & oppressæ incuruescunt. Vnde contingit, sinceri iudicij aciem, ad cuius normam laudatarum rerum actiones diriguntur, sæpissimè retundi, vt nec acutè in rem propositam

Griffinus in tempore op̄ fert.

Ororicium lancea transfudit.

Caput eius ad regem missum.

Filiorum conspiratio in Henricū.

fitam intueri, nec præfens agendi tempus moderari, nec quidquam in posterum valeat, salubrius prouidere. Ergo cum in omni re, tum in maximarum occupationum concursu, aureolum illud *QVATENVS*, viro prudenti, & reipub. gerenti in primis est obseruandum. Quare ne rex, in hac curarum negotiorumq. magnitudine, Hiberniæ gubernatione districtus teneretur, istud onus alteri imponere, & mentem suam ea cura relaxare decreuit. Nam si illius insulæ res in perbono statu essent collocatæ, bellum ciuile, quod contra eum filij impiè nefarieq. fuscitarunt, maiori otio, & minori negotio confici posse arbitratur. At verò quis Hiberniæ prorex constituendus sit, animi, nec sine causa, pendebat. Nam quò recensior, in ea prouincia, eius dominatus erat, eò maiori cura, diligentiaque quis inibi cum imperio ac potestate versetur, mente & animo prospiciendum putabat. Hæc igitur fuit prima, in consultatione, difficultas; vtrum ea administratio ad aliquem de Britannicis conuenis, qui iam tum in Hibernia habebant, an ad alium, qui nulla ibi prædia possidebat, esset deferenda. Siquidem grauem difficilemque habebat hæc controuersia deliberationem. Homini autem peregrino, nullo vsu tractandæ reipub. imbuto, insulæ adhuc vacillantibus gubernacula tradere, cum summo incommodo, ac multarum rerum confusione coniunctum videbatur. Ad quid huic capeffenda est nondum pacata, tranquillæ reipub. qui eiusdem regendæ imperitus habetur? Cæca est prouinciarum dominatrix inscientia, & summis tumultuosissimæ seditionis periculis illaqueata. Qualibus, quæso, serperastris teneram, & quasi lactentem reipub. sustinebit, qui geniculatis admi-

Deliberat
Henricus de
prorege Hi-
berniæ.

adminiculis orbatus in eadem nondum ambulare didicit? Quemadmodum enim is nauarchus, qui nullam bene nauigandi rationem habet, à clauo ad sentinam est detrudendus, ne vectores aut æstu iactati, aut ad scopulos appulsi miserabiliter obruantur; ita necesse est, celerima & calamitosissima naufragia fieri, vbi homines inscientes, nulliusque ordinis venas tenentes ad prouinciæ munia, temeraria electione, adhibentur. Non est negotium adeò expeditum, rempub. rectè administrare, imò haud scio, an quidquam sit, in rerum humanarum actionibus, quod in maiore labore positum videatur. Deinde etiam cum homines minimè experti, in ignotas prouincias, belli que incendio ardentis, cum regia auctoritate veniunt, & ingenij sui magnitudini fidentes, nullius consilium exquirere volunt, quantum detrimenti incolæ sint accepturi, nemo homo non perspicuè auguratur. Nam vt mustum, feruida agitatione, extra lacus ripas effluit, ita noui rudesque prouinciarum moderatores, in rebus gerendis rarò se continent, sed longius, quàm expedit, euagari consuescunt. Dices, ad prouinciæ consiliarios omnia referre rectores debent. Sanè quidem, si vellent, vel si reipub. senatores sine retractatione liberè loqui auderent. Sed quid, si istos in familiaritatem recipiât, qui omnia ad eorum voluntatem loquuntur, & ad eam oram vela dant, ad quam gubernatorum flatum ferri vident? Regis vicarium inueniunt difficilem & austerum: iudiciorum acerbicatem non mitigandam, barbaram & effrænata[m] nationem, libertate immoderata, ac licentia exsultantem, durissimis legibus obligandam proclamant. Clemens es, & naturâ mitis: nocturnis, diurnisque grassatoribus aut apertè ignoscere,

Difficultas
administran-
darum pro-
uinciarum.

aut occultè suadent conuiuere. Te præbes magistratum in augeuda re nimis rapacem, & nummariis capsis auidè deditum: habes siluam magnam, in qua, si his blandis suffragatoribus, ad omnem adulationem compositis, uti velis, ad ciuium pecunias perbreui tempore adspirabis. Corruptrix sanè est omnis salubris consilij foeda parasitorum assensio, & veritatis iudicium, simulatione officij, adulterat: nec multùm laborat lingua adstricta mercede, quid sit ad famam tuam sordidum, dummodo auctoritate tua, ad suas opes amplificandas, abuti valeat. Neque enim existimationi tuæ homo sibi solùm natus, non officiis, sed temporibus seruiens, studiosus cupidusque existit, qui te absentem minimè nouit, præsentem solummodò honorat, è prouincia decedentem deserit. Nam qui vtilitatis tantùm causâ se ad tuam amicitiam applicat, simulatque perspiciet, se nullum beneficium deinceps foenerari posse, vela contrahet, teque in altum minimè persequetur. Inexercitos ergo à gubernaculis reipub. repellamus, quamquam ipsi repellere nolunt. In prouinciis regale munus sustineant, qui earundem vsum percillant: extranei tamen, non domestici erunt. Nam de hoc multùm etiã atq. etiã considerare Héricum oportebat. Nec enim hanc orationem meam latiùs vagari, sed terminis illius tantùm temporis circumscribi volo, quo Hiberni sub Britannorum imperium, & ditionem ceciderunt. Quandoquidem malos quosdam latinitatis interpretes non defuturos præuideo, qui singulis libelli mei syllabis, literarum tendiculis, insidiari, & omnia minima puncta peiorem ad partem verbi deprauatione rapere pertentabunt. Quare Henrici consultationem oratione explicò, ab eius posteritate men-

tem & manum cohibeo. Quod si huic provinciali munerer nullum Britannum, qui in Hibernia domicilia habet, præpositum esse rex velit, sed Anglo domestico, maximi consilij viro, & Hibernis noto, imperium mandet, multa etiam incommoda consequuntur. Nam verisimile est, veteranos molestissimè ferre, ipsis ereptum esse illius provinciæ imperium, in quam primi aduenerunt, in qua seipso infinitis periculis obiecerunt. Quid etiam nouus iste præfectus adfert, quòd tantus ei honos sit discernendus? Nobilitatem? Quasi verò Strangbous, Stephanides, Mauritius, & Reimundus Giraldus non sint amplissima cognatione. Virtutem? Atque hæc scilicet illis defuit, qui toties in Hibernia, ad perpetuam Hibernici nominis gloriam, triumpharunt. Experientiam? In qua cum his, qui in Hibernicis negotiis optimè exercitati sunt, nullo modo est conferendus. Fidelitatem? Quod integritatis specimen is vnquam dedit in quo primos victores superauit? Habuit in ditione sua Strangbous Dublinium, Waterfordiam, & omnem ferè Laginiam. Stephanides & Mauritius Giraldus principem locum in opido Guesfordia, iure victoriæ tenuerunt. Regi omnia, libentissimis animis, concesserunt. Quod si vlla infidelitas eorum animos occupasset, fatius esset, venienti regi resistere, quam iam victori repugnare. Prælagire itaque rex poterat, veteres duces, quorum animi, in hac principatus rivalitate, facillimè essent irritabiles, cum ipsis Hibernis contra nouum hunc insulæ moderatorem coniuratuos. Interdum enim dynastæ provinciales factiosi existunt, & depeculatores, partibus infectos, ad seditiones excitandas clam instigant: non vt regi resistent, sed vt nouo procuratori, in seditionibus

sedandis, molestiam pariant, & eius gratiam prorsus extinguant. Accedit etiam horum aduentu aliud incommodum, quod prouincialium comodis multum officit. Cum externus homo prouinciam accipit, accolae oportet, eius beneuolentiam honorariis colligere. pluribus etiam accensis, & sequestribus est succinctus, qui vocem habent venalem, quorum amicitiae fluxae sunt, & suffragatoriae. Item eius coniunx, si constrictus sit vxore, muneribus est delinienda. Siquidem blanda est stomachantis viri conciliatricula mulier, & plus interdum, in pulnari, nocturna calantica, quam in eo foro, in quo iuris nundinatio exercetur, vetusta membrana valet. Omnes sane ad prouincias confluunt, eo solum consilio, vt magnos sibi quaestus instituunt, & cum in quouis loco, pecunia, rerum humanarum domina, plurimum possit, tum in prouinciarum administratione, vbi omnia ad lucrum praedamque reuocantur, & summa, & sola dominatur. Iam vero cum gubernatorum imperium non sit in insula statarium, imo saepius bimum, raro amplius trinum existat, alijque, vt moris est, succedant: omnes fortunas, quas, in captanda beneuolentia, prouinciales haecenus dissiparunt, iam nunc mutatis rebus, coguntur amittere, atque nouis muneribus designatos nouosque magistratus, & eius adstipulatores demulcere. Vnde consequitur, prouinciales indigenas, vbi eorum bona, summo labore quaesita & collecta, exteri homines comesse solent, in horribiles miserias incurrere, & ponderoso inopiae egestatisque pressu intoleranter ingrauescere. Haec atque alia magni momenti argumenta (vt redeam ad id, vnde diuerti) regi, & eius consiliariis se offerunt. Tandem Richardo

Strang-

har tunc in
vix bagis
redidit pro
qu.

atrabat

e 2

Strangboo inſulæ gubernationem non modò dandam, verùm etiam credendam, vna mente conſentiunt. Venit itaque Strangbous ex Hibernia, regis accitu, qui tum in vrbe Rothomagenſi fuit. Rex conſilium ſuum cum illo contulit, nimirum eius fidei, ſedulitatiq̃ue Hiberniæ præfecturam eſſe committendam. Reſpondit Strangbous, ſe quidem paratum eſſe, vt officij eius ratio poſtulat, regis excellenti dignitati operam, & ſtudium nauare: tamen ſine collega Hibernis moderari, illi prorfus diſplicere: multos ſe habere inuidos, qui ei iam olim graues contumelias impoſuerūt, & in regis auribus illius nomine ad inuidiã uſi ſunt. Quod ſi regiæ magnificentiæ viſum eſſet, illum ſolum in inſulam, cum imperio, mittere, hoc iniuiciffimis ſuis anſas criminationis daret, ynde in eum, nihil perfidiæ cogitantem, odium & offenſionem conferrent, omnia etiam eius benefacta, tamquam malefacta damnatoria maleuolentia reprehenderent. Quod ſi rex animũ inducat, Reimundum Giraldum (is autem fuit, quemadmodum antè explicauimus, Henrici doctriſſimus, apud quem plurimum auctoritatis habuit, & gratiæ) collegam ei adiungere, ſe quidem oblatum munus minimè recuſare. Magna laude honeſtauit conſideratiſſimum Strangboi reſponſum princeps, atque vt viri integerrimi induſtriam acueret, Gueſfordiam ei, & caſtellum Wickloenſe in perpetuum adſignauit. Etenim ſummis viris plerumque uſu venit, vt magis in turbulentiſſimis rebus munifici, quàm in pacatis grati inueniantur. Strangbous regis ſecundariũ conſtitutus, ſimulac Hiberniam attingit, agras & quaſi depositas omnes Britanorum partes inuenit. Nam ubi manauit ſermo in Hibernia, Angliæ regem ciuili bello domi diſtineri, incolæ,

quorum

Strangbous
tandem gu-
bernacula
Hiberniæ
accipit.

Collegam &
inſpectorem
petit Reimũ-
dum Giral-
dum.

Munera ei à
rege dantur.

In Hiberniã
aduēnit, quã
repperit tur-
batam.

Hiberni cō-
spirant ad li-
bertatem re-
cipiendam.

Consilia &
difficultates
Anglis duci-
bus, in resi-
stendo.

Militum a-
lienatio, o-
dio Henrici.

quorum animi temporibus illis incerti erant, deposito metu, se crexerunt, libentibus animis decreuerunt, ex Britannorum laqueis fortunas suas exsuere, atque intermissam insulæ libertatem armis recipere. Bello ad hunc modum vndique renato, Strangbous & Reimundus cōsilia ineunt, quibus præsiidiis hostibus occurrere, & his belli vulneribus mederi possint. Multa hîc eorum conatui obstare, atque officere videntur. Primum regis pecuniam ad easam intelligunt. Siquidem isti, qui quæstores, vel potius pecuniæ publicæ auersores erant, data & accepta ad tam fallaces calculos reuocabant, vt principis ærarium planè exhaustum esset. At ibi bella geri, & tolerari nequeunt, vbi angustia ærarij existunt: quãdoquidem neruos à corpore distrahunt, qui à bellicis rebus fiscos diuellunt. Nam si oscitans, & meridiatione torpens bubulcus in campis, aut virgetis cottidiè securus delitescens, salarium, pro quo, cum hero depactus est, iure mereatur: an non multò magis militibus diaria, attributaque pecunia, numerari debent, quorum corpora dies noctesque, inimicorum telis sunt proposita, qui cum hostibus conflictantur, qui in acie, si in discrimen veniatur, occumbunt? Nulla quidem maior, aut laudabilior fidei, & integritatis significatio dari potest, quàm ob patriæ, & principis dignitatem mortem obire. Milites itaque stipendiis non adficere, nihil aliud est, quam ius ac fas omne delere. Accessit deinde huic malo aliud incommodum. Omnes Britannici milites, qui ductorem Reimundum iam olim habebant, post illius in Angliam cum rege transfuersionem, Herueij sub manu erant. Is verò siue in milites durior fuit, siue nimis sordidè cum illis egit, nec pecuniam soluens, nec eos in
hostium

Adami Herefordienſis
virtus.

Præfectus
hoſtium oc-
ciditur.

Ipsi ſugiunt.

Dermicius
ferò opitula-
tur Corca-
gienſibus.

tari imperio adininiſtrauit Adamus Herefordienſis. Is induſtriæ & virtutis ſuæ neruos in tanto diſcrimine intendens, cum ſenis decemſcalmis in conſtratam nauim vtcunq; magnam vehementiſſimo remigio incurrit, in qua vehitur Gilbertus, Curgerij filius, qui prætorio imperio claſſi Corcagiensî præfuit. Philippus Waleſeus, miles Britannus, iuuenis ad rem militarem bene appoſitus, cum Gilberto diſtrictò enſe concertat, eumq; , prima aggreſſione, leui brachio pugnantem, vita expellit. Corcagiensès, prætoris interitu permotos, horror perfundit. impetu pulſuq; remorum fugiendo, ſaluti conſulunt. Perſequuntur eos Britanni, octo turremes in fuga poſtremas, in præda primas, remigando capiunt: nautas contumaces in aquam mergunt. Ceteri ad reſiſtendum imbecilli, partim celeritate nauigandi euadunt, partim ſeſe in terram è dicrotis eiiciunt, fugam omni contentione capiunt. Hoc prælio viam ſibi victores patefecerunt ad urbem Waterfordiam, ad quam naues ſuas, exſuuiis nauticis confertas, non ſine magno triumpho, appulerunt. Reimundus, ſimulac victoria in peruagato ſermone erat, viginti ſatellitum, & quadraginta equitum ſtipatione comitante, per maritima ad iſtum locum, vbi pugnatum erat, contra Corcagiensès venit, ſi quos fortè palantes intercipere poſſet. Dermicius Deſinondia princeps, illas etiam oras peruaſit, vti Corcagiensibus, auxiliario comitatu, dexteram tenderet. Aſt Britanorum tam victoria promulgata & cognita, quàm nouo aduentu nuntiato, magno animi motu perturbatus, referre, quàm conferre pedem maluit. Reimundus interim, compulſis totius territorij armentis (erant autem circiter quattuor millia pecudum) ex agris ingentè hauſit prædam,

prædam, quam nullis obsistentibus Waterfordiam adduxit. Latitarunt abditè, per hæc tempora, in siluis, prope Waterfordiam, nonnulli Hiberni, ad Britannorum cædem imminentes. Isti apposuerunt de suis quosdam bellicos excursores, qui prædarentur villulas vrbi vicinas & finitimas. Hi vt omnia diripere, atque diuexare contenderunt, vicinitas vlulantibus clamoribus percrepuit. Reimundus, vno tantùm satellite comitatus, Waterfordia egreditur, & direptores equitando persequitur. Prædones pecora compellunt ad spinosiorum siluæ saltum, occultatorem Hibernorum hostium. Reimundus quando nullam spem recuperandæ prædæ videt, in urbem reuertere incipit. Satelles, relicto suo officio, Reimundo se ducem præbet, & reuertentem ad insequendum acuit. Reimundus veritus, ne stipator eum debilitatis animi insimularet (quod minimè tamè oportuit, fortis enim & animosi viri est, potius ex periculo desperatis rebus euadere, quàm præcipiti amentia ad necem ruere voluntariam) in ipsum lucum insidiosum, & audacissimorum hostium refertum, se committit. In mediis armis se, & ad seclam versari videt. Seruus temeritatis multam sustinet, quem telis dimidiatum, insidiatores ictibus incisè membratimque lacerant, & post membrorum direptum, feris corpus dilaniandum proiiciunt. Alij interim in Reimundi corpus tela immittere sunt conati. Ille, stricto gesso, iter sibi admodum viriliter, & valdè mirabiliter patefecit: huic lacertos, illi toros, alteri caput amputauit: tandem in campestem planitiem ex densis siluis, ad properantes commilitones, absque fauciatione rediit. Secum tamen maximi discriminis insignia duxit, nam tres secures in equo, &

Reimundi
in depopulatores
audax
eruptio.

Insidias in obdit.

Quas miraculose illæsus euadit.

Reimundus
in Angliam
reuocatur,
patri morte.

Herueius
iterum exer-
citus præfici-
tur.

Omnes co-
piæ cogun-
tur.

Dauenaldus
Dublinij ci-
ues incurio-
fos opprimit.

Cætorum
numerus.

tres in vmbone fixas habuit. His rebus ita gestis, venit ex Britannia, qui Reimundo acerbum nuntium detulit. Significatum est enim illi, patrem eius, Gulielmum Giraldum, è vita abiisse: quocirca amici eum impensè rogant, reditum domum maturare, quò paterno funeri iusta persoluat, atque in patrimoniij possessionem, quod ei satis amplum genitor reliquerat, quàm primùm veniat. Reimundus in Cambriam tristis & attritus renaugauit. Post eius abitum, Herueius exercitus magisterium sumpsit. Is, quò rerum gestarum specimen, & exemplum aliquod daret, comitatus est Strangboum, cum militum cateruis, prope Cassiliam. Strangbous non ita multò post, omnes Britannicas copias, tam distantibus insulæ partibus positas, vnum in locum cogi imperat, vti pugnantes repugnantesque Hiberni expeditius confici possint. Porro Dublinij ciuibus negotium dat, ad Cassiliæ confinia agmina accelerare; cuius mandata dum duces exsequuntur, casu in Ossiria pernoctant. Cùm multi hanc Dubliniensem percurSIONem sermonibus diulgassent (neque enim hanc occultè ciues fecerunt) Dauenaldus, Limmerici princeps, cum expedito exercitu, coniecit se in noctem, atque hostium sternutamentis insidiatus, primo diluculo, in eorum castra improuisò irrupit, & somniculosos ciues, nullis excubiis præmunitos, ita furenter oppressit, vt ceteris Hibernicis proceribus nullum atrocitatis locum reliquerit. In hac clade quattuor Ductores & quadringenti milites Oostomanni desiderati sunt. Hoc rumore disseminato, Strangbous districtus (nihil enim tam præter optatum eius accidere potuit) tamen fronte occultans mœstitiam Waterfordiam remeauit.

Dici

Dici vix potest, quantam dat hæc victoriola lætitiã Hibernis, qui elata intenti insolentia ad renouandum bellum reuirescunt. Coniurationis non modò particeps, sed etiam princeps efficitur Rothericus, Connaciæ regulus, infelicitissimus Britannorum exagitator. Ille signa Britannis infert, in Mediam cum exercitu firmo -hostiliter peruadit, & fugato Hugone Tirello (siquidem necesse habuit, tantæ multitudinis tela & incurfus refugere) castella diruit, varios pagos, succensis ignibus, inflamat: quod quidem incendium per finitimos agros percurrit, & multorum domicilia obit. Strangbous temporum caliginem aduertens, his malis, priusquam longius serpant, & peiores exitus habeant, sine mora, resistendum existimauit. Et hanc incudem diu multumque tundenti, nemo mortalium appositior, ad insulam recuperandam, Reimundo Giraldo obuersatur, cuius in Hiberniam aduentum belli fore confectionem ei persuasissimum est. Erat sanè Reimundus cum fortis, tum etiam felix bellator, atque Hiberniæ non rudis, & tiro. Ast quali incitamento, hominem secundissimis rebus domiflorentem, & in domesticis negotiis occupatum, ad insulam, belli sumtibus & iacturis exhaustam, communibusque miseris conuassatam alliciat, difficile factu videtur. Sed attende, quam argutum embolium Strangbous excogitauit. Illi fuit soror grandis, & nubilis, nomine Basilia, virgo sine exceptione pulchella, germanis ornamentorum insignibus adeò cumulatè dotata, vt familiam venustas, venustatem humanitas, humanitatem castimonia plurimum decorarit. Huius non modò amicus, sed etiam amator Reimundus fuit,

Hiberni insolentia hac victoria.

Quibus caput & regimen, Rothericus accedit

Strangbous anxius consilij.

Ad Reimundum reuocandum inclinatur

Quem, matrimonio sororis promisso, pertrahit.

us fuit, seque Strangboo putidiusculum petitozem, de
 forore collocanda, sæpenumero præbuit. Procraftina-
 uit hæctenus, impediuit numquam coniugium Strang-
 bous: sed iam nunc cum se tantis periculis cinctum per-
 spiciat, hoc hamo piscem, escæ auidissimè inhiantem,
 capiendum sentit. Scripsit ad Reimundum, breui tem-
 pore post patris decessum è vita, epistolam, amicissimi
 desiderij plenam; ea verò hanc habuit summam.

RICHARDVS STRANGBOVS

REIMVNDO GIRALDO,

S. P. D.

Littere
 Strangbot
 ad Reimun-
 dum.

» **S**I non animi tui magnitudini, mi Reimunde, plus tri-
 » buerem, quàm communi hominum conditioni tri-
 » buendum censerem, communi etiam modo dolorem
 » tuum consolandum iudicarem. Verùm cum tua te
 » virtus, contra omnem mundanarum rerum impressio-
 » nem, adeò tectè armarit, vt dissipabilis naturæ fragilita-
 » tem, si non æquo, saltem forti animo, tolerandam scias;
 » non mihi assumendum putabam, vt sus Mineruam, id
 » est, vt Strangbous Reimundum, lugendi modum face-
 » re, philosophorum, seu potius Christianorum more,
 » perdoceret. Ab his ergo abeo, quæ virtutis tuæ præco-
 » nem, non debilitatis consolatorem postulant: ad Hiber-
 » niam venio, quæ tuum aduentum summo desiderio
 » expectat, cuius incolæ te absente facultatem bellandi
 » arripiunt. Vereor, vt omnia nobis teterrimè cedant,
 » nisi quàm primùm te ad nos receperis, & præcipitanti
 » reipub. subueneris. A te igitur maximopere, mi Rei-
 » munde, etiam atque etiam peto & quæso, adflicctis, &
 » abiectis

abiectis tuis necessariis, qui vehementer te requirunt, & “
 perpetuum communium fortunarum propugnatorem “
 agnoscunt, plures ac præsentis vires dare; & in primis “
 Basiliam, sororem meam, atque vxorem, simul atque “
 huc te conferes, tuam, quæ tui profectò desiderio ob- “
 languet, teque, quantum virginalis verecundia patitur, “
 mente ac complexu tenet, ab hostium insidiis, & telis “
 eripe. A denicalibus ad nuptias, ab inferiis ad hyme- “
 næum, à viscerationibus ad genitalem lectum confe- “
 stum aduola: vt tristitiam tuus reditus recreat, cuius “
 abscessus hæcenus adfixit. Ad te scriberem verbosio- “
 rem epistolam, nisi tua prudentia contractiorem postu- “
 laret. Vale, Basilix amorem ama, ad eam appropera. “

Acerrimos Reimundo stimulos istæ litteræ admo-
 uebant, quandoquidem non tam sedentem erigere,
 quàm omnibus celeritate præcurrentem videbantur
 incitare. Copias itaque in Cambria contraxit, in qui-
 bus eius consobrinus Meilerius, principem locum ob-
 tinuit, cum aliis triginta equestri ordinis viris, qui
 illum aliqua cognitione attigerunt. Duxit item sub
 signis centum stipatores equestres, & trecentos sa-
 gittarios. Mox cursu vsus secundo, in tredecim veliuo-
 lantibus nauigiis mare transiens, Waterfordiam milites
 transportauit. Hic dies non potuit non pulcher videri
 Strangboo, & reliquis Britannis, qui Waterfordix con-
 fedebant. Nam posteaquam ciues Britannorum res in
 angustum venire perspexerunt, militum cædem, in clam-
 destinis colloquiis, eructarunt, omnesque ad vnum Bri-
 tannos necandos trucidandosque tempore oblato de-
 notarunt. Verùm ea ipsa hora, qua res in manibus fu-
 tura erat, ecce tibi Reimundum, ad dubia reipub. tem-
 pora

Reimundus
 accingitur
 ad expedie-
 tionem, &
 copias con-
 scribit.

In Hiberniã
 venit.

Periculum
 Anglorum
 eius oppor-
 tuno aduen-
 tudinis.

Strangbous
Waterfordiam
deserit.

Ciues apertè
desciscunt, &
vim Anglis
adferunt.

Angli in ar-
ce se defen-
dunt.

Ciues tandè
ad pacem co-
acti redeunt.

Reimundus
ad nuptias
properat.

pora referuatum, in portu nauigantem videbant. Cuius fortunatus ad urbem accessus ciuium furori finem, nouo timori principium adferebat. Reimundus, conspiratione manifesto inuenta, atque deprehensa, Strangboum armatis cateruis bene comitatum, ac à metu communis cædis respirantem, ex hostili ciuitate Guesfordiam perduxit. Frecello, Waterfordiæ custodi, dum in lintre Strangboum vrbe egredientem profequitur, remiges vim & manus adferunt. Quo scelere perpetrato, interfectores relictis transtris, Waterfordiam incredibili celeritate, conuolant; se cum aliis homicidis consociant; Britannis in publicum prodeuntibus, atque adeò domesticis parietibus se includentibus vitam adimunt; singulis tam fæminis, quàm pusionibus necem offerunt. Verùm Britanni, qui in arce Reginaldi, quasi in statiuo præsidio, erant constituti, perfidis falcariis, dum arcem attentant, pugnacissimè se opponunt. Hostes turris ianuam faxis cædere; lapidum coniectu fenestras frangere; faces ardentes in tecta iactare. Britanni eorum impetum excipere, tela depellere, furorem reprimere, incensione arcem liberare. Tandem post grauem urbis disturbance, coacti sunt ciues, ab armis discedere, atque duriores, quàm hactenus, pacis conditiones accipere. Reimundus autem, ne connubium, ad quod iamdiu, insaniens ferè ob amorem, exarsit, rebus ex Strangboi sententia constitutis, intercalaretur (quippe intimæ calliditatis est, amantem ludificare) exercitû in vllam adducere expeditionem recusat, antequam Basiliam in matrimonio habeat. Tam huic orationi fauebat Strangbous, quàm qui maximè, nihilque temporis amantibus prorogari passus, sororem ad se arcessit, quæ tum Du-
blinij

blinij consistens, lectis fratris litteris peramanter scriptis, Guesfordiam cursim petit, multis amicorum gregibus, & pedissequis, quæ illi ancillabantur, stipata. Ne multis, nuptiali solēnitate sponsi sponsa efficitur. Quod coniugium exoptatissima totius exercitus gratulatione celebratum est. Postridie cū lucefceret, Reimundus à coniugis aspectu, aut potius amplexu se eripiens (nam commune regni stabilimen priuato oblectamento anteposuit) Dublinium versus viam, cum omnibus copiis, direxit. Etenim Rothericus, sicut antè exposui, magnam in Media demolitionem fecit, & ad Dublinij dispersionem, illo tempore, accelerauit. Nam urbem solutam, & præsidio nudam esse, recentes nuntij, qui speculandi causa in eam irrepserant, post reditum declararunt. Verū simulac Rothericus veterem Hibernicorum armorum domitorem, & id temporis nimis potentem, appropinquantem rescit, in vltimas Connacia sedes se coniecit. Reimundus in Mediam iter facit, ibi diruta castella reconcinnat, concussos opidorum muros reficit. Hostium ferocia edomita, & compressa, tota insula nonnihil vacuitatis à bellico tumultu habuit. Ast Herueius, inuidiæ aspide ad mentem admoda, auctam exaggeratamque Reimundi fortunam inmodicè tulit: atque vt in intimam hominis fortunati familiaritatem se penitus immergeret, & eius consiliis exploratis, facilius ei obesse posset, occultum virus affinitatis integumentis obuoluendum statuebat. Quocirca Nestam, Mauritij Giraldis filiam, fretus Reimundi benignitate, cuius erat consobrinus, sibi despondit. Herueius, si Giraldo Cambrensi fides adhibenda sit, erat veterator perquam versutus, artificio dissimulandi mirabiliter

Erq. Guesfordiæ confectæ.

Reimundus Dublinium properat, cū exercitu.

Terrore solo omnia pacat.

Herueij occultum odiū in Reimundum.

Affinitas eius subdola cum eodem.

Praui mores & ingenium Herueij.

Quem ubiq.
infectatur
Giraldus hi-
storicus, ne-
scias an satis
sincerè.

Guiljelmi
Giraldi nu-
ptiæ, cum
Alma Strang-
boi filia.

Salisburien-
sis ad ponti-
ficè legatur,
pro confir-
matione do-
minatus Hi-
bernici.

biliter eruditus. Verè, an secus, pro certo affirmare non
queo. verisimile tamen mihi videtur, Herueium Giral-
di voluntatem læsisse, quandoquidem in quauis ferè li-
belli sui paginula eius famam omni contumelia attin-
git. At si deprauatos hominis mores sincerè expresserit,
historici integritatem, religionemque plurimum laudo:
sin domestici odij publicos testes colligere voluerit,
maledicam bacchandi calumniam multum reprehendo.
Sed de hoc satis superque scriptum puto: redeo ad
cetera. Gulielmus Giraldus, Mauritij filius, Reimundo
hoc negotium præcipuè procurante, harum enim nu-
ptiarum auspex erat, cum Alma Strangboi filia, Euæ,
vxoris secundæ priuigna, matrimonio se copulauit. At-
que hac affinitate, omni ex parte arctius adstricta, victo-
res, maiori animi alacritate, & voluntatis consensione,
insulæ præsidia in posterum munire, bellicas res matu-
rare, hostium copias depellere ac dissipare confidunt.
Præterea Strangbous Mauritium Giraldum, ex Cam-
bria, in Hiberniam reuocauit, atque eum Offaliæ atque
Wikloniæ hereditate perliberaliter munerauit: pari item
possessione Meilerium, & geminos Herefordenses fra-
tres donauit. Hæc dum in Hibernia geruntur, Henricus
rex interea, tametsi plurimis negotiis districtus & obli-
gatus fuit, propter varias belli ciuilibis tempestates, tamen
aliquam curæ & consilij sui partem in Hiberniam deri-
uauit. Iohannem Salisburiensem, qui non multo post
Carnotensem pontificatum obtinuit, ad Adrianum Pon-
tificem Maximum, Anglia etiam oriundum allegat: à
quo priuilegium regis nomine, Iohannes petit, cuius vi
ac auctoritate rex omnem conatum adhibere fidem dat,
Hibernicam rempub. constituere, insitam barbariam

ex agre-

ex agrestium moribus delere, & quod caput est, conferre leges Catholicæ fidei consentaneas. Nam multum in Hibernia vitam degebant, quibus aut sacra mysteria magna ex parte ignota erant, aut superfluentibus, & inter se discrepantibus cæremoniis deuoti, magnam religionum confusionem habebant. Assensum præbuit Adrianus Henrico, in tam Christianum negotium operam curamque impendere. Eum pontificio diplomate Hiberniæ Dominum designauit, quem honorem aureo annulo ad regem misso approbavit. Hic dominationis titulus in Henrici Secundi posteritate semper permansit, vsque eò dum Henricus Octauus, suffragantibus publicis insulæ comitiis, primus Hiberniæ rex appellari cœptus est, cum à patris morte annum tum tertium & trigessimum regnasset, qui fuit post Christum natum 1541. Missus est in Hiberniam, cum hoc privilegio, Nicolaus Galingefordensis, gymnasij Malmesburienſis præfectus, & Gulielmus Aldellini filius, sed præcipuè Iohannes Salisburienſis: qui, conuocato Waterfordiæ antistitum concilio, pontificias litteras publicè recitauit. Verùm hæc regiæ auctoritatis confirmatio politicos Hiberniæ principes in officio continere non potuit. Siquidem Duuenaldus, Limmerici rector, perinde ac si pacis & quietudinis pertæsum esset, conflato latronum ac proditorum tumultu, ab Henrici imperio subito defecit. Postquam Reimundus de hac coniuratione nuntium accepit, bellicum canere, & exercitum cœpit armare, in quo, præter Hibernos qui officium & fidem secuti à regis partibus erant, sequens Britannorum numerus arma gerebat. Centum & viginti equestris ordinis milites, armigeri, seu satellites equestres trecenti,

Diploma super eo impetrat.

Quis primum regni titulo in Hibernia usus.

Litteræ pontificis recitatur publicè.

Duuenaldus ab Anglico imperio defecit.

Expeditio Reimundi in eum.

Limmericū
copias addu-
cit.

Davidis
Walsheī au-
dax facinus.

Galfridus
submersus.

Meilerius
eiusdem ta-
men audacie
comes.

Quem ciues
conferti in-
vadunt, &
proturbant.

fagittarij quadringenti. Rebus ritè constitutis, Reimundus alaudas suas prope Limmericū perduxit, circiter calendis Octobris, vti perfidam ciuitatem quā ferro, quā famæ suffocaret. Limmericēses, partim quòd ciuitas muris fuit armata, partim quòd cellas, & horrea habuerunt magno frumētū hornotini numero repleta, nihil magno perè, visis Britannis, metuerunt. Verūm iuuenes prædæ, & direptionis cupidi, urbem attentare, quoquo modo se res haberet, statuebant. Militiæ sacramēto obligatus erat iam tum, in Britannico exercitu, David Walsheus, Reimundi nepos, militari laude, & si externa ista naturæ libramenta ad rem pertinent, egregia formæ dignitate antecellens. Is primus omnium salutem suam in discrimen offert, quippe calcaria equo admouens, in flumen bene rapidum delabitur, quod, non sine intuentium stupore, auspicatò transnat. Veruntamen nō rectà, sed obliqua & tortuosa via, hic atq. illic sensim incedit, & ea diligenti indagatōne, equus, in quo erat, vadū repperit. Istud idem commilitonibus, signo dato, declarat. In eandem viam, quoad potuit, ingressus est Galfridus, audax ad conandū eques, verūm cū parum cautè ambiret, torrentis voragine submersus est. Hic fatalis casus non retardauit Meilerium, tacita æmulatione instigatum. Etenim multis angoribus implicabatur, qui antea, in rebus difficillimis, primus haberi solitus est, in hoc discrimine, tertius numerari. Is itaq. equo calcaria adhibens, in profluentem se coniecit. Cū aduersam adscendere ripam cogitasset, paludati ciues, partim ex vrbe euolantes, partim in inuorūm præsiidiis consistentes, telorum tormentis, & lapidum emissionibus, eum continentis aditu arcebāt. Duo itaq. hostium genera Meilerium vexarunt: ciuiū iacula, & annis

repagula conuellunt; ciuitatem introeunt; per medias hostium turbas peruadunt; vicos corporibus ciuium confternunt. Complures in ædes fusi profugiunt; ad expugnatorum pedes strati iacent, illis se dedunt. Quibus rebus fortunatè confectis, & militibus ad vrbis præsidium sub ductu Milonis Meneuensis relictis, Reimundus in Lageniam lætus ob partam victoriam reuertitur. Attendendum est hoc loco, vnum insigniter diem, Hibernis perpetuò infestum, & quasi fatalem illuxisse. Limmericum, die Martis, Britanni expugnabant. Eodem die, obsessos Limmerici milites obsidionis periculo liberare: quod paullò post intelligetur. Die item Martis, Guesfordia fuit dedita: die Martis, Waterfordia ab obsessoribus occupata: die Martis Dubliniensis ciuitas armis oppressa. Hæc quidem notatio vnius diei & animaduersio, diuinantibus, qui natalitiis prædictis supersticiosè sunt illigati, magnam disputationis materiam daret, Martis maiestatem suo præcipuè die in castris fataliter dominari. Verùm Seruator noster, dierum fabricator & moderator, qui in sua, non in siderum potestate vnumquodque temporis punctum collocauit, sola numinis sui prouidentia tales euentus ita ordinat, vt eius clementiam victores agnoscere, iustitiam autem victi pertimescere debeant, quorum calamitas non ex stellarum instinctu, aut fati omine, sed ex putidis vitiorum cloacis profluere est putandum. Ceterùm Reimundi, eiusque gentilium, cùm felicitatem, tum virtutem mirari satis nequeo. Felicitatem, quòd omnia eis in quouis conatu optimè processerunt: virtutem, quòd Hibernos, homines absque dubio (ne eis, qui temporibus illis vixerunt, nihil tribuamus) natura non

Dies Martis,
quasi fato
quodã, Hi-
bernis sem-
per infelix.

Superstitio
tamen in eo
non ponenda,
aut astrorum
vlla vis.

Reimundi
felix virtus
in Hibernia.

timi-

timidos, vsu bellicosos, multis partibus plures, in quouis prælio, in omni dimicatione, semper peruicerunt. Vnde perspicuè intellegi potest, graue istud conuitium, quod ex Gilda se sumsisse testatur Polydorus Virgilius, nihil, præter calumniam & vanitatem continere. Cambrenses, scilicet, seu Wallos, nec in bello fortes, nec in pace fideles esse. Hoc tantum abest à veritate, vt nihil veritati magis aduersetur. Quicumque in Britannicæ vetustatis monumentis exquirendis studium suum collocabit, facillimè comperiet, Wallos, in omni memoria ætatum & temporum, tum domi fidelissimos, tum militiæ valentissimos euasisse. Atqui hoc Polydorum, sagacem Britannicæ antiquitatis inuestigatorem, minimè fugisset, dummodo in veterum aduersaria oculorum aciem acutius intendisset. Sed qui de industria inuidiæ squamis pupillam obcæcat, nō mirum est, si in rebus perspicuis, & in communi hominum sensu positis, lippire videatur. Admonuit me hîc historiæ integritas, in hunc sermonem delabi, & Wallorum famam, quam falsò alij lædunt, verè defendere. Atque vt maxima illa, & posteritatis memoriæ commendatissima bella, quæ alibi peruariè gesserant, prætermittam, cùm non mei instituti sit, ea scriptis illustrare & celebrare, ipsa maleuolentia eorum laudes, in Hibernicis negotijs, extenuare nō potest, qui ea fidelitate in pace vixerunt, ea fortitudine in prælijs dimicarunt, vt omnes insulæ locos & lucos, Wallici nominis gloria, implerint. Sed vt ad generosam illam Reimundi Giraldi stirpem, & quasi virgula diuina circumscriptam, oculos conuertamus, externa corporum linamenta, orationis penicillo depingere, animorumque studia lectori indicare, huic loco alienum non erit. Fuit

Polydori in
Cambrenses
conuitium.
Polyd. Virg.
lib. i. Angl.
Histo.

Id refutatū.

Reimun-

Forma & effigies Reimundi.

Mores & ingenium.

Meilerij descriptio.

Reimundus Giralduſ vir longæ & proceræ ſtaturæ, multum cincinnatus, cæſeis ac eminentibus oculis præditus: naſum habuit incuruatū, & leuiter à medio inflexum: vultus erat familiaris, & vt plurimū idem. Craſſo fuit corpore: verūm membrorū tarditatē animi virtus compenſauit: ſumma vigilantia, belli præſertim ardore: ad præliorum euentus mirificè felix exſtitit: ita etiā induſtrius, vt fortunā nauitas ſuperarit. Nihil non cogitatō & conſultō pertentaui, in his rebus, quæ ad reipub. ſalutē, aut interitum ſpectabant: non multi cibi, nec delicati homo: inedia admodū perferens: veſtibus pompā pro derelicto habens: in algēdo, æſtuandoq̄. patiens: profuit militibus, quibus præfuit: quorū mira erant ſtudia erga eum, quo ſemper carebāt ægrius. Nemo in amicitia comior, nullus in odio capitalior: & vt rē in pauca cōferam, nihil ei deerat, quod ad impigrū bellatorē, & peritiſſimum ducē pertinebat. Verūm Meilerius erat ſubcriſpo capillo, nigris & toruis oculis, acri & ſeuero vultu, ſtatura perpuſilla. Fabrica membrorū fuit tolerabilis, ſumma corporis gracilitas, tamē neruoſior. In bello audaciā hominis magis reprehenderes, quàm virtutē deſiderares. Fuit enim miles nō ſolūm ſtrenuus, ſed etiā fortis. Mentē ei natura dedit, tam acribus gloriæ ſtimulis concitatam, vt citius alienæ laudis fructū percerperet, quàm quidquā de ſua delibera- ret. Veruntamē iuſta reprehēſione nō caruit, quòd Chriſtianū ſanguinem, nō inſolita militibus atrocitate, extra modū, profuderit. Nec verò his duobus viris florētiffima familia laudes ſuas terminauit, quandoquidē Robertus Barrēſis, Milō Meneuēſis, Robertus Meilerius, alterius, vt puto, frater germanus, Reimūduſ Hugo, Mauritij Giraldi filij, & plures alij eiufdē arboris rami in domos ac familias ſuas ſempiternā bellicę vitutis memoriā intulerūt.

RICHAR-

RICHARDI STANIHVRSTI
 DVBLINIENSIS DE REBVS IN
 HIBERNIA GESTIS,
 LIBER QVARTVS.

AT verò insidiosa omnium benefactorum famula, inuidentia, compressum & constrictum malevolentia suæ virus diutius non potuit continere. Nam simul atq. Herueius perspexit, Reimundi nomen magis ac magis augeri, fortuna & felicitate hominis commotus, varices ferè dirupit, atque maximis quibusdam vinculis affinitatis laxatis, omnem vim ingenij in præpotentis viri exitium, pessima, & infidelissima mente, consumpsit. Clàm ad Henricum regem litteras, acerbè & asperè scriptas dedit, in quibus Reimundi nomen detulit: illum in Hibernia omnia populariter agere, publicam pecuniam dilapidare, incolarum plausum istis humanitatis illecebris captare, vt videntur, ne de fidelitate sua deflectat, atque hominum, mutationis rerum cupidorum, auxilio fretus, regem à reipub. gubernaculis deiciat: illum non ita pridem Limericum recepisse, imò verò ciues vrbs principatum vtrò ad illum detulisse. Cùm autem plus roboris eius ambitioni pedetentim, & gradatim accesserit, credibile esse, cum officio suo ac muneri defuturum, & ad regis imperium, in prouincia delendum, exercitum maleficiosè conflaturum. Quare cùm istam perfidiam à Reimundo metuerit, maximè conuenire officio suo existimauit, regem huius prodicionis quàm celerrimè admonere.

Herueius
 clanculum
 admordet
 Reimundi
 famam, apud
 regem.

Accusat vt
 defectorem,
 aut defectu-
 rum.

admonere. se esse sanguinis, non sceleris Reimundiani affinem; personam in sinu, atque in delitiis habere, crimen detestari, nullam coniunctionem eum à principis partibus, quoad spiritum & vitam duxerit, disiuncturam. Quamobrem ad diuturnitatem regiae dominationis in primis expedire, hunc seditionis stimulatorem, insulae imperio imminentem, in ipso ambitionis suae exorsu, ex omni dignitatis gradu praecipitare, & sine vlla mora, ei summittere. Iis & eiusmodi malevolentissimis querelis, regem suspicione incendere, aliquam sibi bonam gratiam quarere, Reimundi potentiam criminari Herueius conabatur. Rex his litteris expectatus, (nam grauem ei suspensionem excitarunt,) statim est adductus, vt haec omnia Herueio crederet. An quod, in laesa maiestatis delatione, omnis accusatorum oratio aditum ad principum aures facillimè habeat? An quod propinqua affinitas, quacum Reimundo Herueius se coniunxit, maiorem ei fidem faciat? Etenim plerique affinium, ac consanguineorum scelera libenter reticere solent. Ceterum dupliciter, in hac criminatione, peccauit Herueius; primum, quia necessario suo, fidelissima gratia ei coniuncto, acerbissimam iniuriam, minimè lacessitus intulit; tum deinde, quod publica auctoritate, ad satiandum priuatū odium, perfidè abusus fuit: quo vno nihil sceleratius, nihil perditius, in omni bene constituta repub. obtingit. Nam cum homines, intra legē viuentes, legis praesidio armari debeant, tu quis es, qui bono bonorum praemia adimere, aut cuii minimè malo malorum supplicia proponere audeas? Nam hunc optime sentientem ciuem, quem intolleranda tua insolentia amicum tibi esse non permittit, regis inimicum fraus

tua

Rex nimis credulus calumniis.

Excursus in calumniatores bene meritum eius.

tua efficiet? Quid enim? vulticulum tuum subire nolui, voluntatem tuam fortasse offendi. Quid tum inde? Num ideo legum reticulo me illaqueabis? Quid? Qui apud regem, aut legem nullo modo profus offendi, mēne perduellionis reum proclamabis? Tu gratia, auctoritate, opibus flores: alter infimæ sortis, integri tamen capitis homuncio æreo innocentiaē muro se vallat, ad aram legum, ad tuos impetus reprimendos ac retardandos, confugit. Num igitur in repub. tantum tibi arrogabis, in virum, nihil fraudis facientem, imò nihil sceleris cogitantem, & ciuilibus officij non ignarum, venenata acerbitalis tuæ tela conuicere? Aut ciuem, à legibus digitū nusquam discedentem, lege, sine lege, tanquam maleficum mirmillonem iugulare? Neque enim propterea tua voluntas ab illo abhorret, quòd fraudem capitalem admisit, sed ideo in hominem innoxium crimina fingis, quia tuas inimicitias suscepit. Tales quidem hominum pestes non modò à quauis libera, & iuris æquabilitate sulca repub. penitus sunt exturbandæ, sed etiam infra omnes inferos amandandæ. Nam quo iure tolerari debet, qui impia eruptione integritatem oppugnat? Etenim nihil omnium rerum innocentia præstantius: siquidem hæc patrona tutatur inopes, firmat diuites, iuuentutem recreat, senectutem ornat, tranquillitatem adfert, fortunas conseruat, omnia iniqua periculâ, in quauis composita & constituta repub. à ciuibus propulsat. Vbi hæc non valet, ibi leges non vigent, ibi omnia diuina & humana iura peruertuntur. Magno igitur opere, omnes qui ad gubernacula reipub. sedent, prouidere debent, ne præposteri, & immanitate efferati emissarij in viros, innocentia tectos, & legibus septos, odium iniquissimè

struant & in primis ne iuris operimento domesticas inimicitias tegere, & velare audeant. Hoc si Henricus fecum reputaret, Herueij querelas facile opprimeret, contraque de Reimundi fide atque integritate dubitans, quattuor inquisitores, bonis omnibus summè probatos, in Hiberniam, abiecta omni cunctatione, legabat. Hoc autem negotij illis conficiendum dedit. Primum, totius Hiberniæ statum, curiosis oculis, inspectare, & occultos, si qui latitarent, coniurationis mæandros sagacissimè odorari, quinetiam, in ipsum cubile, Herueio duce, venire, regem insuper de omnibus rebus, cuiusmodi sunt, certiozem facere. Tum deinde, omnia consilia, de Reimundo, clausa habere, nullum verbum de immutata regis voluntate facere, hominem comiter appellare, perbenignè alloqui, regis studium prolixè illi polliceri. Ad extremum, vnum aut alterum, de eorum collegio, constituere, qui prima navigatione in Angliam cum Reimundo transmittat. Horum nomina fuerant Robertus Poërus, Osbertus Herloterius, Adamus Genemuthius, Gulielmus Bendengius. Regis mandata isti exponunt: eisdem Reimundus, egregia animi alacritate, dicto audiens est. Nec verò sine causa. Nihil enim virum, in vitæ grauitate, & integritate excellentem, magis in omni fortunæ vicissitudine solari ac lætificare potest, quàm conscientia optimæ mentis seipsum sustentare. Dum ergo in maritimis ventum Reimundus expectauit, bellum subito exarsit. Quippe nuntiorum sermone perferebatur, Duuenaldum, Tomondiæ principem, scædera rumpere, & Britannorum statum labefactare. Hæc omnia satis testata esse confirmabant, quia contra milites, qui Limmerici relictæ erant præsidij causa, exercitum

Quattuor
inquisitores
missi in Hi-
berniam.

Eorumque
mandata.

In Hiberniâ
veniunt.

Lærus atque
alacer eos
Reimundus
excipit.

Motus ar-
morum ite-
rum in Hi-
berniam.

exercitum duxit, quin etiam ad mœnia accessit, urbem armatis sepsit. Quamobrem periculum esse, ne obsessi, fame dominante, extremum spiritum effundant, nisi commilitones hostium copias, sine retardatione & mora dissipent, & sociorum salutem incolumitatemque defendant. Strangbous cum militibus rem communicat. Illi vno ore, in vllam expeditionem, nisi sub Reimundi ductu, pedem inferre renuunt. Militarem hanc suffragationem ad inquisitores Strangbous retulit. Illi, sumto spatio ad cogitandum, tandem consilio, post longam deliberationem, mutato, Reimundo bellum commiserunt. Hoc enim, eo præsertim minus bono tempore, non solum oportebat, sed profus etiam necesse erat. Britannorum numerus hic fuit. Octoginta equestris ordinis viri; equites stipatores ducenti; sagittarij trecenti. Præsto fuerunt magnæ Hibernorum cateruæ, qui, testificandæ debitæ obedientiæ gratiâ, Britannicas partes susceperunt. Primi horum euocatores habiti sunt Murchardus, Kinceliæ gubernator, & Duuenaldus, Ossiriæ princeps. Britannorum aduentu exeunte, & in vulgus emanante, Limmerici obsessores Cassiliam versus, cum exercitu, progrediuntur; arctissimam viam, propinquam finitimamque opido præoccupant; truncos, secuti oportunitatem loci, decussant; operibus munitionibusque præsidia incingunt. Posteaquam Reimundus accepit, iter longuriis interpositis esse interceptum, hostesque fossa & vallo redimitos includi, non nihil temporis, vno aut altero die intermisso, ad prælij comparisonem distulit. Rebus ritè constitutis, Reimundus milites decurauit. Cùm omnes in procinctu fuerunt, Duuenaldus Ossiriæ rector, qui suum auxilium Reimundo ad-

Milites in
solum Reimundi
pro-
ni & præpti.

Cui bellum
commisum
est.

Copiæ An-
glicanæ.

Hostes rece-
dunt ab vrbe
obsessa.

Duuenaldi
Oſiriensis
oratiuncu-
la.

iunxerat, & qui Duuenaldum Tomundiæ principem
acerbè & penitus oderat, ita Britannos est adloquutus.
Victores valentissimi, qui noſtram inſulam, non tam
curſibus, quàm præliis, illuſtratis; etiam atque etiam
conſiderate cum veſtris animis, in quantum diſcrimen
hodierno die vobis incidendum ſit. Cauete, veſtra lan-
gueſcat virtus. Si Tomundienſes euerteritis, quod mihi
maximè in optatis eſt, totum hoc ad communem no-
ſtrum fructum, qui iſdem in armis ſumus, redundabit,
& quorum latera veſtri mucrones non perforabunt, eo-
rum corpora noſtræ ſecures, ſicut officia ſodalitatis po-
ſtulant, cæſim lacerabunt. Verùm ſi fracti & debilitati
animos contraxeritis (quod deus omen auertat) verè hoc
mihi videor eſſe vobis prædicturus, nos, qui contra ho-
ſtes à veſtris partibus ſtamus, cum hoſtibus bellum con-
iungemus, & contra vos armati congregiemur. Nam
cum animis ſtatutum, ac deliberatum habemus, ad vi-
ctores, ſingulari animi inductione & voluntate, concur-
rere, victis & reformidantibus nos, noſtrasque vires op-
ponere. Quamobrem cum hoc vobis antè denuntiem,
agite viriliter, vt ſoletis, intendite neruos, reuocate vires;
prius de quauis fortunâ excipienda, quàm de fugâ cogi-
tate. Nullus eſt locus ad tergiuerſandum. Abſunt longè
veſtra effugia, adſunt propè hoſtium tela.

Quam ad fi-
nem has mi-
nas Duue-
naldus iacta-
uit.

Totum hoc callidus ad aſtutias veterator ſubdolè &
verſutè dixit, non quò Britannorum virtuti diffideret,
ſed vt hiſce minis inflammati, ſi quas fortitudinis acu-
leos reconditos ac ſopitos haberent, iam eos inter dimi-
candum exfererent, & in hoſtes erigerent. Nihil enim
ei potius fuit, quàm Duuenaldi ruina, quocum diu-
turnam ſimultatem geſſit, intueri. Ergo vbi perorauit,

Meilerius,

Meilerius, qui primo agmini præpositus erat, Tomundensium stationem, machina admota, hostiliter verberat: & fragmentis septorum deiectis, ac funditus euulsis, fit via vi. Hostes contra impressionem Britannorum, omnibus neruis, contendunt, vi vim illatam repellunt, verum tamen parùm viribus conatuque inualent. Nam Britanni, vt erat hominum propria & perpetua, in Hibernicis præliis, felicitas, arcubus sagittas emittunt, hostes de præsiidiis, iaculorum multitudine, depellunt, & maxima Tomundensium vi enecta, insignem victoriam consequuntur. Atque hæc cædes & occisio (quod quidem euentum, quasi aliquo fato obtigisset, superstiosæ sagæ permirum videretur) die Martis facta erat. Peruasit illius diei victoria in singulas Hiberniæ oras, & omnibus, qui alieni erant ab imperio Britannico, timorem ac desperationem iniecit. Quin etiam Rothericus, Connaciæ præfectus, & Tomundensium dux Duuenaldus (voluntate hostes, necessitate supplices) legatos & deprecatores ad Reimundum, de concordia constituenda, miserunt. Ambo, vno eodemque die, sed non eodem loco, cum Reimundo, de pace, sunt collocuti: atque obsidibus datis, adfirmatè promiserunt, quin etiam conceptis verbis iurarunt, in Henrici potestate, & ditione permanere. Per hos dies execrandus quidam furor Cormachum, Dismondia principis natum, inuasit: nam non modò contra patrem arma tulit, sed etiam de eius exactione totus cogitauit. Murchardus pater, his rebus allatis (neque enim hæc occultè filius fecit) nuntios ad Reimundum legauit, qui pestilentissimas dementissimi filij machinationes illi enodarent, eius item fidem, & opem implorarent. Nuntij Reimundum & precibus:

Tomundienses victi.

Rothericus & Duuenaldus pacem petunt.

Filij contra patrem conspiratio.

Reimundus
Murchardo
superias fert

precibus rogare, & præmiis inuitare, vt Cormachi ferociam comprimat, & à Murchardi capite proditoris impetus terroresque depellat. Porrexit seni calamitoso fidem dextramque militarem Reimundus, qui cum exercitu, prope Corcagiam excurrens, adfectum illud intestinum bellum confectum reliquit, & vt Murchardus, cum vfitata auctoritate, regnaret, perfecit. Verùm post militum discessum, Cormachus in perfidiâ, instinctus furore, perseuerans (nam qui semel officij sui lineas transit, eum insigniter improbum esse, iterum atque sapius videmus) pacificatoriae legationis tegmine prodicionem occultans, credulum patrem cepit, atque in carcerem coniecit. Captiuus in ergastulo non diu includebatur, cum paribus paria referens (neque enim adeò notabiles iniurias impunitas & inultas diutius esse voluit) percussorem, ad eadem faciendam, proposito auctramento, subornasset, qui Cormacho comprehenso, & confosso patrem è vinculis emisit. Atque ad hunc modum proditio, malis initiis exorsa, tristes habuit & exitiales exitus. Hæc dum aguntur, interea redditæ sunt Reimundo à coniuge litteræ, quarum sententia fuit, Strangboum fratrem vitam cum morte commutasse. Hoc tamen verbis, subobscuris explicatus habentibus, argutula vxor marito significauit. Nam si vel tenuis huius rumoris aura subito efflaretur, verendum erat, vt tota insula bellum Britannis, communi conspiratione, indiceret & denuntiaret. Intellexit tristificum vxoris ænigma Reimundus, & sine mora Dublinium censuit aduolandum; partim vt rempub. (quæ Strangboi morte in extremum pænè discrimen adduci videbatur) armis teget, & consiliis stabiliret, partim vt præsentia sua demor-

Murchardus
pater per na-
ti insidias ca-
ptus.

Cormachus
occiditur.

Strangbous
moritur.

tui exse-

tui exsequias cohonestaret, cuius cadauer euisceratum, & vnguentis, ne subrancidum putresceret, delibutum, vsque ad Reimundi reditum domi insepultum iacuit. Etenim Strangbous, quando testamentum moribundus fecit, sepulturam in Reimundi aduentum differri iussit. Verùm enimuero Reimundi animus anxiferis hîc curis suspensus erat. Nam necesse habuit, dispersas per insulam Britannicas cohortulas in Lageniam compellere, quoniam conductis copiis melius, quàm dissipatis, regnum firmari, considerauit. Quod si, reductis Limmerici custodibus, urbem ciuium tutelæ committeret, credibile erat (cùm, in exulceratis animis, fraudis & perfidiæ reliquiæ vtplurimum resideant) eos in posterum Britannorum imperium repudiaturos. Quare cùm hæc ei accurata consideratione de liberanda atq. concoquenda sint, prudentioribus, qui iam tùm Limmerici erant, & quorum taciturnitatem sæpè est expertus, Strangboi mortem secretò impertit, tum etiam, quid in his angustiis explicandum sit, consiliat. Post longam disquisitionem, vna est adfessorum vox, nullos Britanos Limmerici relinquendos, sed omnes in Lageniam reducendos: alioquin rempub. in magnum periculum adduci, non solùm ob mortem Strangboi, sed etiam, quod magis ad causam pertinet, propter subitum ipsius Reimundi discessum, qui in Angliam, ex præscripto regis, iam cogitabat. Limmerici autem imperium statuunt ad Duuenaldum, Tomundiæ præfectum, differendum. Horum languido consilio vtitur Reimundus. Duuenaldum accersit: cui, vbi eum ad obedientiam integritatemque grauitè & sententiosè hortabatur, urbis custodiam commendabat. Atripuit Duuenaldus imperium,

Duuenaldus
Tomundiæ-
fis Limmeri-
ci præfectus
constituitur.

rium, omnia prolixè & religiosè promittens. His rebus malè contractis, Britanni se Limmerico proripiunt. Commodùm autem transgressi sunt pontem, cùm eo à tergo interciso, ciuitatem ex omni plagâ flammis non fortuitis, sed oblati conflagramentem videres. Atque hoc impurissimum periurij & infidelitatis specimen, proditor ingratificus dare voluit. Dolet erratum suum Reimundo, etsi non voluntatis, sed necessitatis erratum erat. Nam credulitas per prouidi cuiusque mentem peragrarè potest, atque vt quisque est castissimus, ita alios perfidos esse, difficiliter opinatur. Sed vt ad prima redeam, tandem vsque Dublinium Reimundus venit, & Strangboi funeri veste mutata, operam dedit. Sacra eo die summa religione confecit antistes Laurentius, quibus peractis, humatus est Strangbous, magnis & solennibus cèremoniis in fano sacrosanctæ Trinitati dedicato, quod Christi delubrum communiter dicitur. Erat Strangbous vir subrufus, perpusillis næuis interpunctus; cærulei oculi, amabilissima oris dignitas, cuius exsuperantiâ vix vllam formosissimis fæminis pulchritudinis laudem relinquebat. Vox mollis; ceruix modicè contracta; longum & procerum corpus; in beneficiis remunerandis nusquam tardus; facultatis exilitatem voluntatis largitate compensabat; fortis vir & experiens; in gestione negotij diligens; togatus obsecundare potius, quàm imperare voluit; armatus imperare totus, obsecundare noluit; non ita tamen, in rebus gerendis, sibi confidebat, quin tectos homines consuleret, quibuscum suos sensus propensè coniungebat; otium bello, multis gradibus, prætulit: atque hæc pacifica optio, & à bello reuocatio ex iudicij firmitate, non animi abiectioe effluxit. Inter ancipites belli

Dunenaldi
perfidia.

Strangboi
descriptio.

belli euentus eandem, faltem ad speciem, mentis æquitate præ fe tulit: ne aut victor, hoſtibus ſuperbus, aut victus, commilitonibus abiectus videretur. Vix apud regem gratioſus, ſemper inimicorum plenus vixit. Ex Eua vnicam ſuſtulit filiolar, quæ Ifabella vocitata eſt, bella & mellita virgo, pudore ac diſciplinâ munita. Hæc annos ad decem & quattuor nata Gulielmo, Comiti Marifcallo, nupſit. Secum in Hiberniam Strangbous filium adduxit, adoleſcentem mirifica virtutis indole præditum. Huic, vt à maioribus poſteritas accepit (nihil enim, in hac narratione, præter auditum habeo) Strangbous pater vitam abſtulit. Hæc eſt facti ſubiecta ratio. Poſteaquam Hiberni Lageniam, Britannorum armis, deuictam videbant, ne ceteras inſulæ partes ſub imperium ditionemque ſuam homines extranei ſubiungerent, ſupra modum incolæ verebantur. Proceres, communis libertatis propugnatores, rem cum conſiliis, diuturnis cogitationibus euigilatis, proſpicere, magnum & exitabile bellum conſociati apparare, vti grauem Britannici mali molem à ceruicibus depellerent. Cùm Strangbous de hac coniuratione plenè planeque cognouit (neque enim erat obſcuro) contra Hibernos, præliis promulgatis, exercitum comparauit. Strangboi filius, cùm vix iam primam pubertatem attigiſſet, primigeniis bellicæ virtutis ſcintillulis accenſus, ad patrem acie inſtructa accedere, & genu terram ſuppliciter tangens, eum maiorem in modum obteſtari & obſecrare, ne illum præſentis gloriæ occasione priuet: priuaret autem, ſi eum, ab vnus turmæ ductu, & primo conflictu, eo die, auocaret. Reſpondit pater, eum eſſe puſionem perimbecillum, militiae adhuc inſuetum, hoſtes multitudine eſſe inſini-

Strangboi filius quam ob cauſam à patre occiſus.

tos, & viribus etiam Britannicis cohortibus, nisi eis diuina benignitas opitulari dignetur, longè superiores. Quod si is, in prima excursione, in qua sæpenumero vtriusque partis salus aut interitus agitur, ad metas formidolosus hæreret, aut hostium tela & incurfus refugeret, illi derepentè ingressi in spem victoriæ, incredibili lætitia exsultarent, & effrenata ferocitate concitati, in ceteras turmas se ingurgitarent. Quocirca, inquit, nate, vide quid agas; apud animum propone, in quantum discrimen te, & totum exercitum voces, introspicias in gentilitatem tuam, cuius splendorem nulla ignaviæ labecula hæctenus maculauit. Quod si in hac militari præfectura (quam vt accipias, non suadeo, neque item vt reicias, iubeo) aliquid timidè pueriliterque gesseris, hoc tibi verè adfirmo, ego ipse, qui vitæ tuæ, secundum Deum, fator fui, mortis profectò auctor ero. Ista ergo, inquit natus, lege, in prima turma velitari licebit. Bene habet, ego omnem timiditatis culpam sustinebo. Quare forticulus peradolescens, bene sibi fidens, & parua equitum stipatione comitatus, incitato equo immisit se in hostes. Hiberni istam equestrem exiguitatem flocci facientes, ante victoriam de Britannis triumphant, & coaceruato agmine, in hominem adolescètem celerem progressionem, falsa spe inducti, faciunt. Ille hostium aduenientes impetus nulla dimicatione frangere potuit: quare se, & suos turmales ex eorum telis eripiens (parum enim abfuit, quin ab hostibus exciperetur) in paternum gremium, contrà quàm proposuerat, tanquam ex turbine aliquo in portum, plenus formidinis, profugit. Parens ira excanduit, & vnicum filium, districto ensè, adeò violenter subter vmbilicum secuit, vt viscera

& exta

& exta ab adolescentis aluo, sanguinem miserabiliter stillantia, profluerent: atque ita confectus & faucibus vitam dimisit. Seueritatem hanc nec dilaudare licet, nec reprehendere, in præfenti, libet: sed ut ut erat, Strangbous furibunda mète incitatus, nihilo segnius ob interfectum filium, sed multò acius pedem, cum suis, in hostē inferre, & terribili sæuitia pugnantes, ac vulneribus concidentibus prosternere, fundere, occidere. Abesse enim nō potuit, quin in aduenientes hostes durus, & truculentus fuerit, qui in fugatum filium acerbè seuerus exstitit. Hoc à Giraldo Cambrensi obliuione obscuratum miror, cum tamen omnium sermone celebratissimum sit, & Strangboi monumentum, quod in sacra Trinitatis æde etiam vsque ad hoc tempus, exstat, huius facti memoriam significantius repræsentet. Etenim ibi videre licet lapideum sepulchrum, Strangboi statua, è marmore sculpta, coopertum: cui è sinistro latere adhærescit secti filij tumulus, eiusque simulachrum in marmore incisum, vbi ytraque manu illa supportat. Corruit magna pars huius templi, circiter annum salutis 1568: quâ ruina vetus illud monumentum fuit deformatum. Statim atque templum reedificatum erat, Henricus Sidneius, vir antiquitatis amantissimus, qui iam tum summæ reipub. præfuit, coactis fabris, marmoreum parentis & nati tymbon singulari opere artificioque interpolandum curauit. Vixit tunc temporis sannio facetissimus, cui nomen Calus fuit, in omni dicacitate, si quis vnquam alius, planè Roscius. Statim atque hic facetus scurrâ accepit, columnas & fastigium templi concidisse, eaque ruina Strangboi sepulchrum fuisse dirutum, dixisse fertur, hunc casum nihil admirationis habere: Illustre, inquit, notumq.

Henricus
Sidneius Hi-
bernix præ-
fectus Strang-
boi tumulū
reedificandū
curauit.
Calus san-
nio facetus.

futoribus, & zonariis omnibus est, Hibernos à Strangbooo edomitos esse & compressos. Cùm igitur, quo ad vixit, patriæ nostræ funus exstiterit, neminem mirari oportet, si Hibernica ligna & saxa tumulum, qui corpus Strangbooi contexit, quasi quodam inexpiabili odio, & naturali diffidio instigante diruperint. Huius sermo omnis politissimis dicteriis refertus erat, in quibus nihil erat frigidum, nihil domo ablatum, sed omnia sale factiisq. ita aptè perspergebat, vt nullum vsquam Diogeneum in apophthegmatum lepore, & festiuitate, conditionem iudicares. Verùm hîc, cùm veteres annales Richardum Strangboum, in subigenda Hibernia, principem ponant, hoc epitaphio demortui memoriam celebrandam putauit.

Strangbooi
epitaphium.

Victor es, & victus: sed rursus victor haberis,

Victor & inuictus, tempus in omne manes.

Victor Hibernorum, per praelia multa, fuisti,

Victus & à seuo vulnere mortis eras.

Non tamen est aliquid, per quod mors ipsa triumphet,

Rursus ab inuicto victa superba viro.

Ista tuum corpus natura lege subegit,

Vicit victricem splendida fama grauem.

Hæc inuicta manet, sed & hæc inuicta manebit,

Ossa sepulta iacent, non tamen acta tacent.

Dum non acta tacent, Strangbooi fama manebit,

Fama manet mundo, mènesque beata polo.

Strangbooi exsequiis omni solennitate cohonestatis, procuratores, qui à rege in Hiberniam, ad inquirendum in Reimundum, missi erant, cautè & diligenter dubios ac ventosos Hibernorum animos, præcipuè atroci ac difficili reipub. tempore, considerantes, coniunctis sententiis,

tentiis, regiam in insula potestatem Reimundo Giraldō, tanquam fidelissimo & experientissimo viro, permittunt. Siquidem res, nuper gestæ, promptæ fidei & integritatis perspicuum ei testimonium dederant. Credibile etiam esse existimant, magnum tumultum reipub. iniectum fore, si iam ab incolis semigrauerit. Quare eo in prouincia relicto, phaselum conscendunt, ac prospere fauonij flatu vsi, mare transeunt. Etsi autem illi Henrico regi declarabant, quanta nuper Reimundus bella gessisset, quàm firmiter & constanter officij sui rationem conseruasset, & mutandi consilij iustas causas, rationesque attulissent: tamen Gulielmus, Aldelini filius, vir neque vsquequaque stultus, neque perfectè prudens, insulæ præfectus est assignatus. Huic rex confessores, adiutoresque adiunxit Iohannem Curceum, durum & rigidum bellatorem, & Milonem Coganum, qui iam integrum biennium, tum in Britannicis, tum in Gallicis bellis, industriam, ac fidelitatem suam regi promptam expositamque præbuit. Cùm primum Reimundus inaudiuit, tresueros, quadraginta militibus stipatos, ex alto in Hiberniam prouectos esse, obuiam illis, cum maximo ornatissimoque comitatu, processit, & de illorum aduentu, deque triumuiratu illis gratulatus, magistratu abiit. Dum Guesfordiam versus iter coniunctim habet, Reimundi gentiles, ferocibus equis aduecti, gymnificis cursibus iuueniliter se exercent. Qui sanè ad spectus inuido Aldelinidis animo non mediocrem dolorem inussit, & ad eos, qui in eius famulatu erant, conuersus, Cernitis, inquit, hanc Giraldidarum magnificentiam? Quantam pompam adferant? Quàm insolenter se efferrant? Quàm gloriôsè incedant? Quàm regio appa-
 tu se

Reimundus
Hiberniæ
gubernator
relinquitur.

Inquisitores
in Angliam
reuertuntur.

Gulielmus
Aldelinides
Hiberniæ
prætor con-
stituitur.

substantia
 vultus
 rotundus
 - 27/10/1711

facies
 vultus
 - 27/10/1711

Mauritij Gir-
 raldi mors.

Eius descri-
 ptio.

tu se nobis venditent? veruntamen si vita suppeditauerit, ego horum fortunas dissipabo, ita vt nullum præfentis dignitatis vestigium relinquatur. Hoc non modò dixit, verùm etiam, paucis post diebus quantum potuit, fecit. Omni enim rabie & acerbitate Giraldinorum familiam infectatus est. Sed cum diuina prouisione effectum esset, vt plus voluntatis ad nocendum haberet, quàm facultatis, non poterat, eam feraciorem stirpem, quæ admodum altas in Hibernia radices egit, & patulis ramis per insulam se diffudit, fodicantibus malevolentia farculis exstirpare. Per hæc tempora Mauritius Giraldus, graui morbo oppressus mortè Guesfordiæ obiit: in quem diuina bonitas maxima & prudentiæ & doctriinæ ornamenta congeffit. Vir erat staturâ non admodum celsâ, sed erectâ; caput habebat nigris capillis coopertum; in hominis vultu singularis quædam grauitas pellucebat. Nam vt hominem antea nunquam vidisset, tamen eum ex ore prudentissimum diuinaret. Nulla in fronte nubecula; nulla ruga, sed sereno semper, eodemque vultu; barba procera, tenuis tamen & fusca, collum peruenuitum. Largas habebat, & prolixas palmas, digitos articulis & commissuris egregiè combinatos, cum vnguibus, laudabili proceritate eminentibus; apta fuit vtriusque pedis compositio, & ne multis morer, ab imis vnguibus ad summum verticem nitidissima cute circumclusus erat. Verùm corporis dignitatem animi virtus excellebat. In omni vita modû & mediocritatem tenuit, grauitatem sine morositate amplectens, dicacitatem, absque scurrilitate, frequentans; vnde hoc inter familiares suos fuit adsecutus, vt omnium grauissimorum hominum facetissimus, facetissimorum grauissimus haberetur.

beretur. Vir, vt temporibus illis, non indifertus, & plus etiam quàm nō indifertus; omni diligentia Laconifinum adfectauit; orationis pigmēta despexit: rationis momenta multi existimauit, infantem prudētiam verbosæ stultitiæ præponens. Vir sapientis consilij fuit. In explicanda sentētia tardus, verū certus, in omnes rei propositæ partes acutissimè introspicere solitus, perinde ac si abditos, ac intimos negotij recessus meditata circumspectio-
ne peragraret. In acie bellicosissimus; armis positus, quietissimus; nusquam amicorum defertor; offensionem facile accepit; acceptam citò deposuit; quæ agilitas, & naturæ mollities in eius posteritatem deriuata fuit. Ceterum mortui patris viua memoria relictos liberos ab Aldelinidiana expilatione nō vindicauit. Vix enim parentalia peracta erant, cū fratrum fortunas, contra ius fasque, in suam rem conuertens, de illis non conqueuit, donec castellum Wickloense ex eorum manibus eripuit. Sic voluit, sic potuit, sic effecit. At ne Britannicos conuenas in se dicaces redderet, Fernasiam, villam pusillam, nullo præsidio munitam, & in hostium ore ac faucibus positam, germanis fratribus, compensationis ergo, donauit. Etsi verò ea sedes nimis periculosa erat (nam Hibernici direptores habitatorum vitas inibi appetere impunè poterant) tamen Giraldini fratres locum incolere, & prout res postulabat, castellum, longâ operâ insuntâ, construere, quod substructionum magnis molibus sustentatum, ac sepibus vndiq. circumdatum, multum firmitudinis, ad grassatorum impetus frangendos habebat. Castellana hæc constructio vicinos Hibernos in magnas perturbationes coniecit. Nam talibus munitionibus sparsim fixis, & stabilitis, se breui non solum reprimi, sed etiam

indifertus
omni diligentia
rationis momenta
multi existimauit

mult. f. 10
Aldelinidis
erga Mauri-
ritij filios in-
iuria.

subtilis
Giraldidæ
castellum
Fernasie cō-
struat.

iniquis

Z

opprimi

Gualterus
Alemannus
Giraldidis
aduersatur.

Castellum
Fernalianum
solo æquatur

Aldelinides
Reimundum
infuria ad-
fuit.

opprimi posse, acri & sagaci mente, præuiderunt. Verùm cum armis fabricam demoliri minimè auderent, ad Gualterum Alemannum supplices veniunt, & eum largitionibus corruptum ad castellum in totum eradican- dum inducunt. Gualterus erat Aldelinidis nepos, homo nullo numero, planè perditus ære alieno. Ast auunculus aduersam Gualteri fortunam non solùm leuare, verùm etiam honestare cupiens, ei Guesfordiæ imperium de- dit, & alios in eum honores effudit. Is, vt cognatione, ita viperinis moribus Gulielmo Aldelinidi proximus & ge- minus fuit. Hunc vt Hiberni muneribus demulserunt, haut scio, quâ cretulâ causam dealbavit, sed castellum, vbi iam ad tectû ferè peruenit, solo exæquari imperavit. Quod quidem certissimum continebat & iniustitiæ & perfidiæ argumentum. Nam vel parietis tectoriolum, inuito possessore, ascia abradere, & multò magis structu- ram funditus demoliri omnino iniurium erat. Quid porro amplius ad reimpub. labefactadã facere potuit? Siquidem sociorum firmaméta euertere, nihil aliud fuit, quàm vincetibus accolis hastas ministrare. Ex quo sanè intelligitur, nihil esse tantis munitionibus firmatum, quod non pecuniâ attentari, & cominui possit. Præte- rea Reimundus Giraldus possessionem habuit, in qui- busdam agellis fertilissimis, non ita procul ab opido Guesfordia sitis. Aldelinides non contentus prima illa iniquitate, sed aliam inimicitiarum causam quærens, manus rapaces Reimundi fortunis infert, inuitû ex præ- diò exterminator detrudit. Ad hæc, Gulielmus à rege mandatum accepit, vt publico auctoritatis subsidio, Ro- bertus Stephanides, cui eximios honores mandare con- stituerat, amissam in Ophillania possessionem sine mora vsurparet.

vsurparet. Tantum abfuit vt Gulielmus mandata effe-
cerit, quæ recepit, vt Hibernicâ pecuniâ emtus & retar-
datus, Stephanidis negotium procrastinavit. Quocirca
simulac Hiberni perspexerunt, hominem avaritia arden-
tem, administrandæ prouinciæ principatum tenere, ad
illius aulam, tanquam ad mercatum, se conferre, & iu-
dicia ab illo cottidie nundinari. Ex quibus licitationi-
bus breui consequens erat, vt Hiberni Britannos, demer-
sis legibus, pecuniâ oppugnarent, aliena patrimonia, in-
coluini domino, retinerent, victi in cultissimis agris resi-
derent, victores, non causâ, sed tempore oppressi, vastis
& desertis fundis, exili ac macro solo circumclusis, inhæ-
rerent. Harum iniuriarum fastidiosus Iohannes Cur-
ceus, Aldelinidis collega, audire quàm spectare easdem
maluit. Quadruplatoribus itaque cum egente hoc, &
sordido gubernatore Dublinij relictis, ad Vltoniam, qua-
dringentis ferè militibus comitantibus descendit, in qua
primus ex omnibus Britannis pedem posuit. Ex quo
effectum erat, dum alia Hiberniæ territoria, calamitosus
funestisque præliis premebantur, nullam belli partem
in hanc portionem peruasisse. Quod ipsum percom-
modè Curceo accidit. Nam quantò minus aliorum ex-
pilationi, direptioniq. Vltonia patuit, tantò maiorem pe-
cuniarum aceruum indidem auferendum sperauit. Qua-
triduo, quo Vltoniam versus viæ se commisit, ex Vrilen-
si territorio discedens, postridie mane ad Dunensem ci-
uitatem, prorsus imminutam, adeò inexpectatus pene-
trauit, vt ciues, metu vacui, Britannicas copias in Vlto-
niam influere minimè somniarint, vsque eò dum, in va-
riis partibus vrbis disturbatis, buccinarum clangor pri-
ma luce intonuit. Dunenses itaque cum nec pares, nec

Iohannes
Curceus Vl-
toniam, in-
uadit.

Dunum ex-
pugnatur.

præparatas copias ad confligendum habuissent, coacti erant, repentinam & inopinatam incurfionem deuitare, aut ad direptorum clementiam, perditis vitæ rationibus, confugere. Fæminarum gemitus, querela, clamor, fuga. vrbis præfectus Dunlenus, non rudis imperator, vbi obfistere, ac hostes arcere non potuit, ex eorum telis, per pseudothyrum, euasit & erupit. Milites, effractis & euulsis ianuis, domos exinaniunt; in ciuium pecunias inuadunt: absconditas arculas perfcruantur; quibus spoliis miferas ac diuturnas egestates explent. Euenit, vt Viuianus, Romanæ fedis legatus, à Scotia euectus asportatusque in Vltoniam, Duni id temporis, relaxandi animi cauffa, diuerfaretur. Is ciuium, & ceterorum Vltoniëfium vicem dolens, ad Curceum pacificator venit, quocum magnis precibus egit, ab armis prorfus recedere. Nam fi ei placeret, cum Dunleno fœdus icere, & cum toto territorio pacem habere, Vltonienfes in fe recipere, tributa Henrico regi, in fingulos annos, perfoluere, & fe totos Anglico imperio deinceps dare. Verùm Curceus acie difpiciens, primum hunc introitum faufte feliciterque fibi & fuis eueniffe, reipfa omnem pacem repudiauit, verbis tamen pontificium legatum blandiffime accepit. Ex his radicibus nata fuit hæc Curcei confidentia, qua fibi Vltoniæ expugnationem desponsam effe, & quasi ex æterno tempore deftinatam, perfuasit. Primum Merlinus Magus, cuius futilitatem † antea peruellimus, Vltoniæ euerfionem, vt putabatur, antedixit; formam, & naturam corporis, atque adco amictum & infignia beliatoris expreffit, qui huius victoriæ coryphæus foret. Deinde adductus eft Curceus, vt crederet, D. Columbam, virum planè pium, Hibernicis litteris vaticinatum, Vltoniam,

Dunlenus
Duni præfec-
tus fugit.

Viuianus
Romanæ fe-
dis legatus,
pro Vltoni-
fibus pacem
à Curceo pe-
tit.

Curceus pa-
cem oblatam
repudiat, &
qua fuperfti-
tione cōmo-
tus, obftinatè
fe gerit.
Merlinus
Magus.
† Lib. 3.

Vltoniam, fatali euentu, superandam fore, atque deprimendam. Atque hic libellus ita in amore ac deliciolis Curceo erat, vt vigilans eum non dimitteret è manibus, ad dormiendū proficiscens, eundem sub cubicularis lecti puluino collocaret. De S. Columba, viro veridico, nō disputo, qui cælesti instinctu concitatus, nescio quid calamitatis præfagire potuit. Diuinus enim adflatus, vbi vult, spirat, & humanæ inscientiæ caligine discussa, eorum mentibus futura, extraordinario priuilegio, quandoque præsignificat, quorum animos, à concretionē terrena seuocatos, numinis sui maiestate sacrare dignatur. Verū Merlini insulfitas omnium irrisione illudi debet. Ille nescio quid de candido equo, de pelta pictis auibus repleta, & quibusdam aliis nugatoriis notis somniauit. Atque hoc quidem loco, annalium nostrorum tabularium peruoluens risum vix continebam, cū legerem, Curceum, ineptis Merlini hariolationibus ductum, primū in amictu, deinde gestu, deinde scuto, deinde albo equo, se totum Merlino, vsq. eò plenè accommodasse, vt in Vltoniam, tāquam personatus comædus, aduolarit. Casu, inquiet aliquis: imò sanè compactò. Nam cū superstitio per se facilè in animum improuidum penetret, tum istis præstigiis mentis aciem libētius perstringimus, quarum triumphalem euentum auidè exoptamus. Sed vt reddamus, quæ restant, vt primū Dunlenus intellexit, castris rem geri oportere, sibi aliquot diebus sumtis ad bellicas rationes confirmandas, omnes vires in Vltoniæ libertatem defendendam contulit. Quare conglobatis congregatisque decem millibus virorum Dunum cingere statuit. Ast vbi hostium consilia, ex peruagato hominum sermone, rumor ad Curcei aures attulit, post

Merlinus reprehenditur.

Dunlenus
contra Britānos exercitū comparat.

aptam & militum & signorum instructionem, progressus est in propatulum campum. Nam optabilius ei fuit, in aperto prato præliari, quàm urbis mœnibus, tâquam cingulis coarctari. Ultonienses, ut est hominû genus naturâ & usu valdè bellicosum, nâ consueti in armis æuam agunt, visis Britannis, non timidè ac diffidenter, sed ordinatè & audacter processum efficiunt. Alter exercitus alteri appropinquat. Clamor tollitur, prælium inicitur. Britanni Ultonienses sagittis configunt, Ultonienses Britannos hastarum coniectionibus, & crebris lapidationibus appetunt, atq. ubi cominus accedunt, Britanni lanceis & gladiis, Hiberni securibus acriter, & vehementer depugnant. Nulli parti militaris virtus deest, sed victoriæ elargitor, Deus, Curceû Ultoniensium dominatorem, euerfis ac prostratis hostibus efficit. Atq. his quidem in pugnis virtus enituit egregia Roberti Poëri, barbatuli iuuenis, cui omnes Britanni, secundum Curceum vna mente & voce, palmam dederunt. Atque eam virtutis laudem, rebus in Ossiriæ, & Lechelina cõfinitis, paucis post diebus, animosè gestis, iuuenilis bellator meritissimò geminauit. Quinque, in veterum rerum monumentis, commemorantur notabilia prælia, quæ cû Ultoniensibus Curceus cõmisit. Primum hoc erat, de quo iam explicatum est. Alterum subsequente æstate, etiam propè Duni muros, ubi, quindecim millibus Ultoniensium fractis & deuictis, Britanni decesserunt superiores. Tertium non procul à Fernia, in qua pugna, extremam belli fortunam Curceus subiit. Nam cum in illo territorio prædas fecisset, militibus suis, ab hostibus exceptis & interfectis eâ ex pugna vix se, & undecim commilitones eripuit: atque in ipsâ fugâ, coactus erat, amissis equis per triginta miliariorum

Prælium.

Ultonienses
victi.
Roberti Poë-
ri virtus.

Quinq. no-
tabilia præ-
lia cum Ul-
toniensibus
Curceus cõ-
misit.

liariorum interuallum se & suos defendere à continuis hostium cursibus, qui fugatorum persecutissimi erant: & biduum cum contubernalibus ieiunus, pedester, armatus, fatigatus, itineri infesto, & periculoso se committens, incredibiles molestias, summo animi robore deuorans, tandem ad turrim suam incolumis peruenit. Quo euento tanquam miraculi admirabilitate, & eius ætas, & omnes posterius obstupefacti manus sæpe sustulerunt. Quartum ferūt in Vrlia finibus obtigisse, in quo complures Britannos, quòd glomerati in hostilem turbam nimis festinanter se coniecerunt, Curceus amisit. Postremum iniuit propter pontē luoriensem, posteaquam Etesiarum diebus, ex Anglia reuersus est. Sed istam dimicationem ei Deus fortunauit, in qua integras hostium copias, parua consuetudine, repressit. Qua victoria constituta, in Vltonia, tantis bellis superata, multum quietis habuit. Perangustè hæc referit, in cōmentariis suis, Giraldus Cambrensis, quo magistro breuitatis vsus, eadem perquam breuiter perstringenda, atq. attingenda putauit. Dum hæc in Vltonia geruntur, Viuianus, cuius mentionem modò feci, conuocato Dublinij antistitum concilio, religiosis decretis promulgauit, eos, qui ad posterum, in quacunq. Hiberniæ particula, contra Henricū regem arma fumerent, à fidelium contubernio, primo quoquo tempore seiungendos fore. Et quoniam apud Hibernos iam olim in more positum erat, in tumultuosa rerum perturbatione, bona & fortunas ad templa transportare, in quibus, tanquam in religioso effugio, ab expilatorum rapinis liberantur, nunc verò comineatum in delubris veluti in cellâ penuariâ subdolè ad hunc finē recondunt, ne Britanni cibaria mercari valeant: cunctis concilij senti-

Viuianus legatus concilium Dublinij celebrat.

Milo Coganus
Conna-
ciam inuadit

tentiis decretum erat, Britannis tempore reliquo, quoties in expeditionem eunt, fas esse, modò alimenta aliunde nec pretio, nec precariò suppetant, rei frumentariæ inopiam templi custodibus cōmunicare, & penus indidem numerato auferre. Hoc interim spatio, Milo Coganus, qui rursus Dublinij magistratum habuit, in vrbe, instar desidiofissimi cessatoris, vsque obtorpere noluit. Saraca, clitellaria iumēta, saccos vicinis aurigis imperauit. Militibus ergo primoribus quadraginta, adfectatoribus equestribus ducentis, & 300. sagittariis coaceruatis, Cōnaciā ante istum diem, à Britannicis cursibus & victoriis vacuam, infestis signis inuasit. At Connactenses, qui hactenus refutati potius bello, quàm laceffiti erant, simulac primū intellexerunt, Britannos eorū bona ad prædam proposuisse, vbi properantem exercitum excludere non ita citò valuerunt, hostium consilium, hoc modo, præuenere. Vfus eos erudiuit, in Britannorū consuetudine esse, non tam viros & mulierculas proterere, quàm domos & pecuniarias pixides compilare. Quare ex vicinorū spoliis ita sibi prouident. Nulla præsidia ad Britannorum aduentum opponunt; contraq. omnibus arcis euerfis & extersis, illibatos thesauros, in effossis terræ visceribus, adeo altè humant, vt eos olfacere Britannici indagatores non valeant. Magalia, celeri excisione, complanant; ædibus flammam subiiciunt; signa ac tabulas pictas ex delubris tollunt; deniq. ipsos templorum parietes nudos ac deformatos reddunt; postremò, in omni loco, notas & vestigia exustionis relinquūt, ac vastos & desertos agros hostium potestati permittunt. Triiduo quo hæc gesta sunt, Britanni prædæ spe præditi, ad populatas atque absumtas Connaciæ sedes peruenere. Verū vbi perspexerunt,

Connacten-
sium Strata-
gema.

runt,

runt, incolas locum illis reliquum, non modò ad prædas, sed ne ad penus quidem fecisse, reuersi sunt Dublinium, cum clitellis, nullis exsuuiis, nullis pomparum ferculis ornatis, sed vacuis sarcinis tantum onustis. Verum in reditu Britannii in periculũ ac discrimen vocati erant. Nam dum illi, totã prouinciã, circumcursant, interea Rothericus, multitudine hominum coacta, castra habebat in loco, siluestribus sepibus denso, paratus Britannos intercipere. Quibus redeuntibus se in conspectum dat, atque instructo exercitu, milites in cataphractas hostium copias immittit. Britannii, cum nulla ratio ad resistendũ sit, in fugam, pugnae similem, cautè & rectè se conferunt; prosequentium impetum auertunt; tres tantummodo equites amittunt; multi Connactenses in acie cadunt, complures vulnera excipiunt. Eodẽ anno Henricus rex Gulielmum Aldelinidem, in capiẽdo & conciliando pecunias præcipuè occupatum, de Hibernia deuocare, propterea quòd neq. regi, neq. plebi mercenarius gubernator se probabat. Fœdè & sordidè se in prouincia gessit. Nullum respectum ad iuris æquabilitatem, nummulis acceptis, habuit; æqua cum iniquis, sine vlla religione, confudit. Reipub. inimicis amicus, reipub. amicis inimicus, hodie læderet, quẽ herè laudabat; in huiusmodi inconstantia solùm constans; durus in illos, quos vlcisci valeret, clemens in eos, quibus obesse non posset; oratio melle dulcior, cogitatio felle amarior; tantus & talis perfidiae ac simulationis architectus, ætate sua est cognitus, vt communem dissimulatorum appellationẽ quodammodo effecerit suam. Ad summam, istis iniuriis, ex quo prouinciam tetigit, totam insulam, avaritiã hians, cumulauit, vt non mirum fuerit, si incolis triste horribilemquẽ

Conna^{ct}enses
dimicant cū
Britannis.

Gulielmus
Aldelinides
ex Hibernia
deuocatur.
Eius mores.

Hugo La-
ceus Aldeli-
nidi prætor
succedit.

Henrici re-
gis erga suos
seruos libe-
ralitas.

Mactirus
infidias Mil.
Cogano ma-
chinatur.

Mil. Coga-
nus & Ra-
dulphus oc-
ciduntur.

memoriam nominis sui reliquerit. Rex Hugonem La-
ceum Aldelinidi in imperio subrogauit, hominem vi-
gilantem & industrium. Robertus Poërus tam Waterfor-
diæ, quàm Guesfordiæ præpositus erat. Missus etiam est
in Hiberniam Robertus Stephanides, summis ab Hen-
rico ornamentis adfectus. Siquidem ei, & Miloni Coga-
no eos Momoniæ campos perpetuò possidēdos conce-
dit, qui in austrum vergunt, illos autem agros, qui ad a-
quilonem inclinant, Philippo Brusco dono dedit. Vtraq.
territoria perlatè patent. Mare itaque, summa hieme, præ-
teruecti, in nouas possessiones veniunt, & pacem stabi-
lem cum finitimis principibus conficiunt. Stephanides
& Coganus quinquennium belli vacationem cum ha-
buissent (nam tum armis, tum caritate & beneuolentia
fœderatorum procerum septi vixere) euenerat tandem,
vt Milo Coganus, cum genero suo Radulpho, Roberti
Stephanidis filio, ad Lismoriæ territoria iter faceret. Dum
ambo, in campis, apricantes confident, atque nonnullis
Waterfordiæ ciuibus, quibuscum res illis est, præstolan-
tur. Mactirus, homicida vitis omnibus vitiosus, & alij
quattuor barbari ac dissoluti percussores, qui idē cum eo
scelus conceperunt, milites, nihil infidiarum cogitantes,
securibus à tergo hostilem in modum adoriuntur, & lo-
cum, in quo sedent, & foci & generi sanguine funestāt.
Erat ille Mactirus Milonis maximè familiaris, quocum,
vt primùm aduesperasset, cōiuuari, & pernoctare, pro-
pter familiaritatem notissimam, Milo statuebat. Verùm
carnifex, omni carens honestate, collectā nimis cruētā
à cōiua extorsit. Atq. ita impigram & strenuū militem
(quod sanè dolendū erat) qui apertos hostes sæpè repres-
sit, infidiosus hospes sceleratè interfecit. Huius perfidia
documen-

documentum dedit, quid sit venenatam viperam in gremio fouere, & apud ingratum nebulonem studium atque officium ponere. Milonis & Radulphi interitio non modò priuatis amicis perluētiosa, sed etiam vniuersæ reipub. acerba accidebat. Nam vt primùm fama hanc cædem in singulas insulæ partes exportauit, omnes Momoniæ heroes, perfidos animos capientes, perinde ac si nullus alius, Milone peremto atq. sublato, superstes esset, qui eorum audaciam comprimeret, armati contra populum Britannicum pertumultuosè concurrunt; in primis Stephanidi exitium comparādum, circumfluente exercitu, censent, tanquam in pio nefarioque prædoni, qui, primus ex omnibus, Hiberniæ pylas Britannis reserauit, & incolas in seruitutem, Anglorum regi tradidit. Remansit Corcagiæ, hoc durissimo tēpore, Robertus Stephanides, omni miseria præditus, magnū præter ceteros dolorem sustinens, quòd fidelissimum amicum, & carissimum filium, expressam patris imaginem, insidiis & prodicione amiserit. Neque enim vsq. ad eò suo periculo detrimentoq. doluit, etiamsi Momonienses, erecti ad libertatem recuperandam, omnem belli impetum in illum conuerterunt. Nam Corcagiæ muros concursu multitudinis vndique circumseptos tenebant, vt urbem vi & copiis caperent, atque in Stephanidem furorem suum effunderent. Hæc vbi Reimundo Giraldo nuntiata sunt, copias parauit, & Guesfordia soluens Corcagiam, cum firma militum manu, plenissimis velis, nauigauit, vti reipub. dignitati, & focij salutis interuentu suo succurreret. In qua quidem expeditione, vir fidissimus, & de reipub. optimè sentiens, non amici modò, verùm etiam amicissimi hominis officium persoluit. Nam cùm sæpe aliàs,

Momonien-
ses rebellant.

Corcagia à
rebellibus
obsessa.

Reimundus
Giraldus Ste-
phanidi opē
fert.

tum vel maximè, in fortunæ flexu, vera amicitia à fictâ & adulterinâ secerni solet. Reimūdo cum suis in urbem ingresso, milites conuentum agunt, quid optimum factu sit, diligenter exquirunt. Vna omnium sententia est, & oratio, pugnam cum hoste cuestigiò committendam, inerimes milites, plumbeos quasi gladios vibrantes, in metu non habendos. Omnibus itaq. negotiis bene constitutis, Britanni ex vrbe ad hostes adsiliunt, ferro, quàm maximè possunt, instant. Hiberni contra pugnant omni ratione. Ast vbi suos ex sanguine frangi, & corruere vident, ceteri adhuc minimè faucij, animis tamen retardati, præter modum exterrentur. Quare de prælio, abiectis scutulis, effugiunt; multi celeres cursus ad siluas faciunt; nonnulli acceptis vulneribus auersis, cōcidunt; alij metu perterriti, & exanimati, in hostium mucrones incurrunt. Britanni timidos vehementissimè vexant, desertos, & dissipatos occupant & capiunt, urbem ex obsessorum impetu eripiunt. Momoniensibus, ad hunc modum, domitis & excisis, prouinciæ optimates, missis ad victores legatis, pacem libentissimè coagmentarunt. His ita negotiis confectis, Reimundus Guesfordiam celeriter est deuectus. Verùm Stephanides letho misero filij sui, qui ei totus in sinu erat, illacrymare non desistit. Quod præter consuetudinem ei obueniebat, qui nusquam antea fortunæ tormentis adeò effæminatè succumbere erat visus, tametsi eius vita cum periculis & miseriis permixta fuit. Omnia in Hibernia bonis ominibus persecutus est. Fuit optimâ naturâ; insigniter prolixus, munificusque, omni auaritiæ suspicione carens: absque aculeo & maledicto, non infacetus, in eius summis laudibus antiquitas excepit vnâ mulierositatem. Nam ad omnem amiculum,

Britanni cū
rebellibus
dimicant.

Rebelles vi-
cti & fugati.

Momonien-
ses pacem
petunt.

Stephanidis
mores.

amiculam, calamistrata coma, & cerussatis genis fulgentem salax admissarius adhinnuit. Dolendum profectò erat, militem armis inuictum, à libidine vinci. Sub id tēpus Richardus Coganus, Milonis frater germanus, Corcagiam appulit, & in fratris fundos hæres successit. Postea aliquanto venit eòdem Philippus Barenfis, Roberti Stephanidis nepos, vtì auunculo suo, in ista temporum tristitiâ, solatium aliquod reportaret. Silvester Giraldus Cambrensis, eiusdem Philippi frater, & Stephanidis nepos, huius itineris societatem cum Philippo coiuit. Giraldus vir erat pereruditus, acerrimus vetustatis contemplator. Scriptor, meo sanè iudicio, non ferreus, suo planè aureus, apud vtrumque Angliæ regem, Henricum & Iohannem filium, fuit in honore & pretio. Ea quæ nos his libris, magna ex parte, narrando explicauimus, eisdem ipsis temporibus, quibus gestæ sunt, per diligentem complexus est. Insignes etiam Hiberniæ oras obiit, in qua percursatione, multa mirabilia se vidisse commemorat, quorum explicatio alium locum, & librum postularet. Inter cetera memoriæ ab eo est proditum, se in libellum quendâ incidisse, in minimis non ponendum. Index libri inscriptus erat de harmonia quattuor euangeliõrum à D. Hieronymo colligata. Vnaquæuis pagina certam figuram continebat, antiquo opere, & summo artificio factam. Primo quasi ad spectum artificis industria horridula & obsoleta intuenti videbatur, perinde ac si lituræ potius, quàm picturæ formam exprimeret. Verùm si obtutum acutius in paginulas defigeres, atque solidam expressamq. effigiem curiosis oculis dispiceres, artis præstantia vsque adeò periucundè ac singulariter te caperet, vt nihil vnquam potuisses adeò adfabrè, ac politè

Giraldus Cambrensis in Hiberniam venit.

Harmonia quattuor euangeliõrum.

aut penicillo ab Apelle pingi, aut ferramentis à Lyfippo fingi, iudicares. Custodiebatur hoc monumentum in opido Kildarienfi, libellus erat D. Brigidæ, virginis commemorabili sanctitate præditæ, nō sine præcipuo numinis diuini auxilio, vt Giralduſ adferit, ſcriptus. Mandat inſuper litteris Silueſter Cambræſis aculeatum Matthæi, antiſtitis Caſſilienſis, reſponſum, quod mihi tacitum relinquendum non puto. Habebant præful & Giralduſ ſermones quosdam de Hiberniæ ſtatu. Interfuit huic communicationi alius Giralduſ, Italiâ oriundus, à pontificè maximo ad Hiberniam legatus miſſus. Dum Silueſter Giralduſ nonnulla dicebat, cum quadam, vt putabatur, inſulæ contumelia, tandem in eum veniebat ſermonem, vt obiiceret tanquam probrum genti, etiam in tanta vbertate & copia Diuorum, quos in Hiberniâ fuiſſe conſtat, neminem martyrem in factis numerari, qui pro Chriſto animam profudit. Ad hoc, inquit antiſtes, accipe. Non poſſum diffiteri, ſi velim pernegare, nationem noſtram turpiculis quibuſdam rebus oblitam eſſe, & fatius eſſe exiſtimarem, cœnum, ſic enim eſt dicendum, quo ſumus oblimati, Chriſtianum in modum abſtergere, quàm noſtra nobis vitia in maledictis obiicere. Sed quomodocumque ſe res habet, in his barbariæ fluctibus, quibus alluimur, nullus agreſtis gladiator ita ab omni ſenſu, & humanitate vnquam vacuus erat, qui manus impias, & ſacrilegas ſacerdoti alicui adferret. Verùm iam nunc in eorum ditionem ac poteſtatem redacti ſumus, qui ab antiſtitum cruore caſti non ſunt; vt credibile ſit, plures poſthac Hibernos (ſiquos diuina Maietas, è mundo taliter pignerari velit) in eorum numero ducendos fore, qui, pro Chriſtiana religione, morte occubuerunt

Aculeatum
Matthæi Caſſi-
lienſis re-
ſponſum.

cubuerunt. Lusit pontifex peracutus in Henricum regem, cuius satellites paullo ante (insciente tamen principe) Thomæ, antistiti Cantuariensi, necem attulerunt. Verùm Hibernia non erat id temporis à martyribus vacua atque nuda; etsi numinis prouidentia placuit, vt in exteris gentibus, pro religionis testificatione, sanguinem profuderint, quò melius eorum virtus non modò domi clara, sed foris etiam admiranda existeret. In hunc numerum referunt annales pontificem Foilanum, quem in transmarina regione peregrinantem errantemque homicidæ, ab religione remoti, è vitâ sustulerunt. Cum eo consociare, & coniungere possumus, Kilianum pontificem, Colommanum, & Totmannum, & præ reliquis exemplum castitatis, Dympniam, quæ patrem, ei stuprum inferre volentem, declinans, ex Hibernia in Brabantiam se recepit. Fugientem parens, incestum stuprum anhelans, persequebatur, ac resistenti virgini vim & manus inferebat. Sed vt ad rem reuertar, per hos dies Herueius de monte Maurisco, tanquam rudem accipiens, atque ad meliorem mentem, voluntatemque à Deo conuersus, mundanis corruptelis nuntium remisit, in monasticam professionem se totum tradidit, denique omnem malitiam, cum militia, deposuit. Durus est in hunc scriptor, prout † supra positum est, Giraldus Cambrensis, quem inuidiosis maledictorum notis tradere voluit posteritatis memoriæ. Sed quoniam malevolentia congruenter veritati conuenienterque perrarò loquitur, talesque suos inimicos fingit, quales eos esse, & videri optat, æquum erit, in narratione iniqua, calumniatori fidem derogare. Formam Herueij ita depingere conatur Giraldus. Aptas & integras singulas corporis

Foilanus
martyr.

Kilianus
martyr.
Vide Sarium
de vit. Sanct.
tom 4. fol. 8.
Dympna
martyr.
Suri. tom. 3.
Mai. 15.

Herueius de
monte Mau-
risco mona-
sticæ vitæ
se tradidit.

† Lib. 3. circa
finem.

Herueij de-
scriptio.

poris

poris partes habuit; articulorum compactio firma; coloris suauitas insignis; statura longa, tamen propter incuruatos humeros, non admodum recta; homo asperâ, & difficili naturâ; frons familiaris, sed mens exitialis; bonorum sector; frequens seditionis concitator; acerbus aliis; sibi tantum dulcis; scortator tantis voluptariis illecebris mancipatus, ut corpus suum exsanguie ac effoetum effecerit; in Gallicanis præliis bellicosus, in Hibernicis neque fortis, neque felix. Talia & multa acerbiora Giraldus. Verum ut hæc ita fuisse demus, cum explicabili numinis clementiæ placuerit, cælestis gratiæ lucem homini, vitis obcæcato, tendere, quorsum pertinet, humano modo peccantem tam acriter criminari, cum liceat poenitentem, melioris vitæ sensum capientem admirari? Habet suum iuuentus feruorem, difficileq. est, eam ætatem libidinis vredine non torrerit. Detur igitur aliquid naturæ communis fragilitati, & aliorum vitas ad insolens illud ac Pharisæicum perpendiculum minime exigamus. Quippe hoc nihil aliud est, quam in alienum nauum Lynceis oculis intueri, nostram strumam, instar talpæ, non dispicere. Per hæc tempora Hugo Laccus prouinciam accurata consideratione administrauit. Multa habuit & dignitatis instrumenta, & prudentiæ præsidia, quibus incolarum gratiam colligere, collectamque conseruare præclare nouit. Edificauit arcem Lechelinae, cui Rogerum Poërum præfecit. Nihil turbidè & violenter, contraque omnia pacatè & tranquillè fieri voluit. Prouincialium non salutem modò sed commodis etiam consuluit. Otij & pacis alumnus; eius aures ad omnium querelas, dum forum egit, patuerunt; iuris æquabilitati totus deditus; ast eâ fuit clementiâ, ut
maluerit

maluerit, reum, cum cōdemnare posset, absolueret, quàm cum absolueret valeret, condemnare. Postremò tantus erat incolarum dilinitor, vt nōnulli, quibus suspicionem mouebat, in eius nomen inuaderent, atque regi criminose nuntiarent, Hugonem nouis rebus studere, omnes Hibernos, plausibili adfabilitatis aucupio, & ambitionis occupatione, ad suam causam adducere. Rex veritus, ne Hugo ad regni scamma aditus sibi cōpararet, Iohannem Constabularium, & Richardum Pecum in Hiberniam, cum regio imperio, confestim mittebat, per quos mandata ad Hugonem dabat, prouinciam remitteret, & in Angliam, vento vsus primo, se transferret. Laceus prius quàm discederet, multum consilij nouis prouinciæ moderatoribus impertire, in quīs Lageniæ partibus castella construerent, quibus viis bellum ad pacem, & concordiam conuerterent, agrorum furta & latrocinia depellerent. Exin regis imperio arcessitus in Angliam traicit. Collegæ, qui, post Hugonis abscessum, duumuiratum gesserunt, Meilerium, ex tranquillissimis Kildariæ terris, in turbulentissimas Leisiæ oras detrusere. Causas nimirum multas & graues huius commutationis induxerunt, princeps fuit, ad Meilerij existimationem turpissimum esse, quem omnes celebrabant, tanquam veteranum, ad rem militarem exercitatissimum, otio, desidiaque diffluere. Quòd si Leisiæ fines incoletet, non deessent prouocatores, qui & dormientem expergerent, & vigilantem ad pugnandum cotidie incitarent. Quid hac amoris, beneuolentiæque testificatione dici, aut cogitari potuit clarius? Moram vix semestrem, in Henrici regia, faciebat Laceus, cum inuidorum suorum obtrectiones prosterneret, & obtereret, omnemque

Hugo Laceus accusatur.

Iohannes Constabularius & Iohannes Pecus in Hiberniam à rege mittuntur.

Laceus in Angliam nauigat.

b occupandi

occupandi regni suspicionem obliteraret. Neque quidem certè iniuriâ. Nam vt ignitos malleolos, in profluentem coniectos, celerrimè restingui, ac refrigerari oportet; ita vana in virum integrum, & castum coniecta oratio, aut frigidissimis accusatoribus languentibus depellitur, aut ipsa per se continuò interarescit & cadit. Quamobrem Peco & Iohanne in Angliam reuocatis, Hugo Laceus, à rege maximis beneficiis ornatus, in Hiberniam cum imperio, tota plaudente insula, remeauit. Collegam tamen, se auctore, accepit Robertum Shrewsburiensem, domesticum regis æditimum, summi consilij virum, vt eius oculi publicas Hugonis procurationes specularentur, ac custodirent. Laceus itaque, sicuti primis temporibus, ita tunc, imperatis operis, continuus ædificator castellorum fuit, inchoata & intermissa opera perfecit. Eo illo anno Laurentius Otulus, antistes Dublinensis, domesticæ tempestate, propter iniquitatem temporum, cedens, iter in Normanniam ad Henricum regem arripuit. Huius peregrinationis duplex causa perhibetur. Prima, vt se regi purgaret, apud quem malè audiebat, quòd, cum Laurentius Lateranensi concilio interesset, (nam in hoc concilium incidit eius ætas, tametsi inter historicos, de numero annorum, esse controuersiam video) immunitates quasdam patrum decretis Hiberniæ concedendas volebat, quibus fixis, ac stabilitis, rex in tributis & pecuniarum exactione multum damni quotannis faceret. Atque hac præsulis molitione rex dignitatem suam violari, maiestatemque minui iudicabat. Deinde altera, ac princeps causa fuit, vt æquis conditionibus ab Henrico impetratis, patriam suam, pro cuius incolumitate, quoad

vixit,

Hugo Laceus prorex in Hiberniâ redit.

Circa annũ 1184. Laurentius antistes iter ad Henricũ regem facit.

vixit, se totum deuouit, ab interitu libertatis, primo quoque tempore, reuocaret. Nam Britannici milites, præcipuè cum Lacco successum fuit, in Hibernorum fortunas, absque ratione & modo, se ingurgitarunt. Verùm sanctissimus, atque castissimus antistes, dum itineri se dedit, in morbum grauem incidit. Quem ubi captum omnibus membris, ac debilem administri conspiciunt, in lectica collocatum, ad villulam quandam, in Normanniæ introitu sitam, sedato nisu perducunt. Inibi, id temporis, habitauit moderator cuiusdam religiosi coetus, omni laude laudandus vir. Is à Laurentio enixè contendit, tamdiu ibi commorari, quamdiu ualitudine incommoda esset, adiungens, diuinâ beneficentiâ effectum esse, ut eius ædicula tanti hospitis præsentia decoraretur. Neque verò hoc solùm perhospitalis gymnasiarcha dixit, verùm etiam præfulis seruos flagitatores acres apposuit, ut ibi interquiesceret, atque ualitudini indulgeret, quoad ex morbo conualeret. Arrisit leuiter, in cruciamentis, Laurentius, & ingentes grates hospiti gratificanti agens, minimè, inquit, diuinitatis uoluntatem cognitam & exploratam habetis, quæ aliud mihi hospitium præparauit. Quare cum ad eius nutum præsto sim, longius me peregrinari permitte. Serui, præfulis exhauriunt mandata. Cum iam progressi essent plurimum horarum uiam, castrum Augense, & delubrum, numini, diuinissimæ uirginis nomine, dicatum, oculis creuerunt. Quod ubi ægrotus intellexit, præmeditatum mortis locum, appulsu inflatuque diuino, prospiciens, suos hoc modo est adfatus. Ultra Augense templum, fidelissimi serui, non est, quod me circumferatis; in exitu est mea uita, siquidem his finibus molestias

Laurentius
grauiter æ-
grotat.

Pfal. 136. 14.

meas Deus terminare decreuit: ad extremum, illud ex regio vate fumens, Hæc, inquit, requies mea in seculum seculi, hîc habitabo quoniam elegi eam. Talis erat integerrimi præfulis cygnæa oratio, illum eundem versiculum iterum atque iterum repetens, quoad in castrum peruenit. Ibi cum morbus ingrauesceret, & ad sempiternas beatitatis epulas, appropinquante morte, se inuitari sentiret, adstantes ad religionis ac caritatis cultum cohortabatur. Postea intentis oculis cælum contemplans, intimis sensibus angebatur: illud perpetuis

Psal. 56. 1.

sermonibus vsurpans. Miserere Deus, miserere mei, quoniam in te confidit anima mea. Postremò incurrens in memoriam nationis suæ, quam summa vi atque acerbitate irretitam reliquit, O infelix, inquit, Hibernia, ô incolæ ærumnosissimi: heu quis vos miseris deinceps leuabit? Quis vexatam & afflictam insulam eriget, & recreabit? Ad cuius perfugium, Hibernia, confugies? Cuius fidem implorabis? Quem calamitatis tuæ deprecatorem habebis? Dum ad hunc modum tanquam verus, & germanus D. Pauli sectator, acerrimo quodam ad perpetuam felicitatem studio ardet, & simul graues curas cogitationesque in gentis, & speciatim in gregis sui salutem, vsq. ad extremum halitum, confert, tandem eius anima è corporis ergastulo in cælitum cœtum euolat, vbi eam diuinitatis claritas, & adspectus perenniter beat.

Laurentij
mors.Eius mores,
ac instituta.

Vir erat clarissimis maioribus natus, etsi generis nobilitatem doctrina, doctrinam sanctitudo superabat. Umbratili meditationi, mira vitæ deuotione, deditissimus; ast vbi pontifex fuit, ita priuatis studiis vacauit, vt publica negotia non omiserit. Nemo in cælestis vincti cultione, diligentior; cultus moderatus, victus salubris. Etsi

enim

enim eius hospitalitas miranda fuit, tamen corpusculum suum inediâ, cuius mirificè patiens existit, eneruauit. Sæpè, in orationibus, solitus est noctem peruigilare. His arinis, à diuina benignitate ei oblati & datis, bellatricem carnis corruptelam domitam & cōpressam tenuit. Eum habuit non dicecesis modò sua, sed tota etiam Hibernia in religione moderatorem, in controuersis rebus oraculum, in dolore consolatorem, in orbitate tutorem, in omnibus reipub. fluctibus, & procellis peritissimum nauarchum. Quoties domesticarum seditionum incendia exstinxit? Quoties plebeios furores, singulari prudentia, refrænauit? Quoties proceres cum plebe, plebem cum proceribus reconciliauit? Nihil ei laboriosum accidebat, quod patriæ fructuosum iudicabat. Eius vitam Augensis gymnasij alumnus litteris & memoriâ non indiligenter celebrauit. Auctoris nomen non exstat. Illius cōmentarios Laurentius Surius, egregiè industrius scriptor, in libros suos, de Sanctorum vitis inscriptos, coniecit. Successorem habuit Laurentius, in pōtificatu, Iohannem Ciminum Anglum, præfulem omni doctrinâ, & sanctitate ornatissimum, ex religioso Eufaniæ gymnasio, ad illud pastoritium munus, electum. Henricus rex iam dudum in animo habuit, Hiberniam minimo suo filio Iohanni possidendam tradere, atq. idcirco Iohannes Ciminus citius in insulam præmittitur, uti regis voluntatē incolis significet. Hugo Laceus, Henrici iussu iterùm se magistratu abdicare, & à regenda reipub. in Angliam omni festinatione properare. Paullò post, Philippus Wigorniensis, vir in multis rebus non contēendus, rerum summâ in Hibernia administrabat. Verùm prima eius excursio multùm iniuriosa, & parū religiosa censebatur.

Tom. 6.
Nouemb. 14.

Iohannes
Ciminus
Dublinij Ar-
chiepiscopus
creatur.

Hugo Laceus
iterùm
in Angliam
redit.
Philippus
Wigornien-
sis Hiberniæ
prorex efficitur.

Nam statis illis quadragenis diebus (quod anni tempus precibus, non prædis ab Heroicis viris est adsignatum) Philippus, cum multis coactis & armatis militibus, Armachiam concessit, & non modò à plebe, verùm etiam ab ipsis sacerdotibus, (quos omnis semper antiquitas exactio-
 num immunes esse voluit) magnam pecuniæ vim inuitò & ingratè expressit. Vnde effectum erat, vt Vltoniensium non modò odia, sed panè etiã arma in se conuerteret. At iniuriarum vltor, Deus, extemplò in depeculatore animaduertere adferebatur. Pedem enim ex opido egressus non erat, cum torminibus cruciaretur, ita vt animam ferè efflaret. Quanquam autem Vltonienses, quos expilabat, dolore hunc diuinitus immissum, quasi claram & testatam pœnam, confirmarunt, tamen Philippus, simul ac seroborauit, ex Vltonia immani pecunia, vi expressa & coacta onustus, in Lageniam excessit. Interfuit, in hac rapacitatis coitione, Hugo Tirellus. Hic cum sacerdotum gymnasium Armachiæ diripuisset, indidem magnâ capacitate authepsam secum Dunum abstulerat. Nulla nox intercedere, præsepe, vnà cum toto Tirelli diuersorio, incendio conflagrare. Postridie mane onerarios equos, exustione consumptos, lebetem integrum inuenire. Tirellus, cõscientia prædæ ac rapinarum excitatus, numen diuinum horrere, ablatum ahenum reddere & remittere non pigrari. Pontifex Dunensis his rebus interfuit, qui, nescio qua animi præfagitione permotus, palam, inter militum conuenticula, dictitasse fertur, magnam sine dubio procellam Hugoni Tirello impendere, Deum insignium iniuriarum, quas pauperibus imposuit, vindictam in breue tantùm tempus detrudere, qui ab egentium querelis, & iniquissimis pu-
 pillorum

Philippus
Wigor. Vl-
tonienses ex-
pilat.

Hugonis
Tirelli dire-
ptio.

pillorum compilationibus oculos nunquam auertit. Euēnit ita ei, vt prædixit. Nam Hugo Laceus, paucis fanè post mensibus, in Hiberniam reuersus, & quasi Tirelli punitor à Deo constitutus, ei se inimicum odiosum, interposita aliqua offensione, apertè professus est, cumque Laceus meliorum partium vir esset, tandem ad fatiandum odium suum effecit, vt Tirellus omnium Britannorum profligatissimus atque perditissimus haberetur. Verùm eorum factiones maximas in reipub. turbas effecerunt. Nam rem sæpius ad manus inimici reuocare, in quibus pugnis, multi vulneribus concisi extremum vitæ spiritum edere. Nullus discordiarum finis fuit, quoadusque, Tirellianis viribus debilitatis ac imminutis, Laceus armis superior euasit, & inimici salutem profus exstinxit. Sub idem tempus Heraclius patriarcha Hierosolymitanus, vir prudentissimus, & omnis officij diligentissimus, in Angliam, ad Henricum regem se supplicem contulit. Illius aduentus hæc ab historicis ratio redditur. Saladinus, Saracenorum rex potentissimus, partim suis viribus, partim intestinis Christianorum discordiis præfidens, in religionem nostram, & sacræ disciplinæ alumnos audacius insultauit. Christianorum res inclinare cœpit. Heraclius impendentes ærumnas, quasi in specula constitutus, multo antè prospiciens, toto pectore ad comprimendam intolerandi tyranni ferociam incumbere, principes absens litteris sollicitare, præsens grauissimis sententiis hortari, vt Saladinum, fidei, religionis, Christi inimicum bello persequerentur. Cùm igitur magnam huius expeditionis spem in Henrico, Angliæ rege, religiosissimus patriarcha collocasset, vsque ex vltimis Hierosolymæ oris in Britanniam

Inimicitia
inter Laceū
& Tirellum.

Heraclius
patriarcha in
Angliam ve-
nit.

Heraclij pa-
triarchæ ad
regē oratio.

niam aduenerat, & in permaximo comitio, regi, huius-
modi oratione, se supplicem exhibuerat.

» Cùm multa sint, potentissime princeps, quæ tuam
» perillustrem famam, longè lateque diffusam, remotis
» orbis terrarum regionibus patefaciant, & commen-
» dent; tum nihil à Deo opt. max. unquam tibi oblatum
» fuit, vel ad naturæ tuæ bonitatem declarandam melius,
» vel ad fortunæ amplitudinem percelebrandam maius;
» quàm quòd miseri, & miserandi Christiani ad tuam fi-
» dem confugiendum, & à te, præ ceteris regibus, opem
» petendam, vna mente, atq. voce consenserunt. In causâ
» hæc sunt. Saladinus, tyrannus post homines natos im-
» manissimus, non modò durissimum, & luctuosissimum
» bellum comparat, sed etiam Christianis denuntiat, nec
» solùm denuntiat, sed planè infert. Reimundus Tripo-
» litanus, transfuga omnibus perfidiæ maculis notatissi-
» mus, cum Saladino copias, scelerata coniuratione, con-
» iungens, carnifici in cæde Christianorum exultanti, &
» tripudianti, plures spiritus intempestiuè adfert. Vtraque
» belua, ex flagitiorum impuritate concreta, omnia ge-
» neratim Christianis omnibus, speciatim Hierosolymi-
» tanis ciuibus pericula intendit. Quidquid fraus in ver-
» bis, vis in armis, multitudo in acie, insolentia in victo-
» ria, feritas in tormentis præstare poterit, totum illud ab
» his Christiani sanguinis heluonibus (nisi Deus auerrun-
» cet) metuens. Hierosolyma, ab omni præsidio vacua
» atque nuda, & ferè conuulsa sedibus suis, Saracenorum
» irruptionem dies noctesque pertimescit. Finitimi terri-
» torij incolæ, tetro, & internecino bello pressi, nihil, præ-
» ter subitam stragem, aut repentinam fugam, meditan-
» tur. Quocirca cum eò intolerabilis Saladini dominatus
» prolapsus

prolapsus sit, vt eius tela iugulis nostris intenta, vbique
 volitent, & religionis monumenta spolient atque nu-
 dent: hoc vnum à dignitate tua perculsi Christiani re-
 quirunt, huius, quam tecum profitentur, fidei caussam,
 defensionemque suscipere; & contra religionis hostes
 exercitum festinanter comparare. Habet hæc petitio
 multam in se dignitatem. Nam cum in bonis viris re-
 vera numerari, præclarum sit, & cuius bonitatis studiis
 donato ac deuoto, omnibus rebus posthabitis, optan-
 dum; tum bonis viris, in optima caussa præesse, & ma-
 lis in pessimo conatu obsistere, honorarium quoddam,
 ac potius supra humanam præstantiam, diuinum habe-
 tur. Si finem tam præclari facinoris cogitatione attin-
 gas, meditati occurrunt infinita ad belligerandum in-
 uitamenta. Etenim quid Christianus princeps carius,
 atq. antiquius habere potest, quam contra perfidos ma-
 num facere, numinis hostes conculcare, fidei oppresso-
 ribus fideles liberare, postremò ipsam vitam, ad breue
 exiguumque tempus durantem, pro Christo, si res cogat,
 profundere. Siquidem in hoc bello, vt in reliquis rebus,
 caussa non est, cur ancipites præliorum euentus exti-
 mescas. Nam si hostes, depulsis ac dissipatis eorum co-
 piis, prosternas; bellum confecisti, multis salutem de-
 disti. Si in acie cadas, in cæleste domicilium euestigiò
 immigras. Felix autem, & palmare illud certamen, in
 quo & vincere gloria, & vinci victoria est. Quare, rex
 magnificentissime, si Christianam fidem colis tantum,
 quantum pro certo colis, macte hac tuâ potentiâ, & e-
 minentiâ; pro Christo propugna, qui pro te, cruci suffi-
 xus, decertauit; bella tua ad illius dignitatem refer, aspe-
 rum, & difficile perpeffu infidelis tyranni iugum à Chri-

» stianorum ceruicibus deiice, seruitutis vincula rumpe;
 » excitatum bellum armis frange; nosmet nobis redde.
 » Moneant te fidelium lamenta, fidem & auxilium tuum
 » implorantia, ac exposcentia, qui multis partibus malunt
 » quamlibet seruitutem seruire, quàm huic importunissi-
 » mæ beluæ ceruices subiicere: quam armis subactam
 » esse omnes exoptant, armis subigere cum primis tu po-
 » tes. Moueat te Hierosolyma, plurimis religionis insi-
 » gnibus iam olim illustrata; moueat te tota illa terra, in
 » qua sacra liberatoris conseruatorisq̃ue nostri vestigia
 » sunt impressa. Sic Christianum imperium amplificabis;
 » sic sceleratorum mucrones retundes; sic nomen tuum
 » erit magnâ apud viuos gloriâ, sic laudem tuam omnis
 » posteritatis fama celebrabit, sic diuina maiestas, cuius
 » athletam te præbes, post volucrem huius vitæ cursum
 » te in cælum tollet, atque beatitudinis perennitate hilara-
 » bit. Hæc habui, clarissime rex, quæ in præsentî dice-
 » rem; fortassis pro causæ bonitate, nimium; pro fratrum
 » meorum calamitate, parû; pro tua, vt spero, virtute, satis.

Dum hanc orationem antistes habuit, tantam vim
 lacrymarum profudit, vt totam pænè acroasin, licet
 maior pars latinè nesciuerit, flere ac lamentari compu-
 lerit. Rex perhonorificè, & amicè cum accipere, re-
 sponsum in paucos dies differre, illius petitionem cum
 præstantibus in repub. viris communicare. Optima-
 tes, sententiam rogati, in consilium frequentes conue-
 niunt, rem huc atque illuc, ancipiti contentione distra-
 cti, versant; summa consultationis est, nihil esse regis ra-
 tionibus vtilius, quàm domi confidere. Quare Henri-
 cus perbenignè Heraclio, idq̃ue de procerum consilio,
 respondit, magnam se animo molestiam capere, quòd
 homini,

homini tam Christiana roganti, negare cogatur: cogi verò, quia graues ei inimicitias Gallorum rex denuntiavit, quæ eum distentissimum tenent. Verisimillimum etiam esse, si in Iudæam proficisceretur, Gallorum regem in totam Normanniam inuolaturum; atq. ita plura fortasse domi amitteret, quàm foris recuperaret. Se tamen ingentem velle cogere pecuniam ad tanti belli apparatus. Tulit hoc responsum, non tam libenti, quàm patienti animo, patriarcha; & valdè vehementer regem rogauit, Iohannem, filium suum, saltem vicarium dare. Sed nec hîc quidem potest Henricus exorari. Partim quòd Iohannes nondum satis ætatis atque roboris habeat, & idcirco ad rem militarem minus accommodatus existat; partim, quòd Hiberniæ dominus sit renuntiatus, qui quàm mox in eam insulam accedat, provinciales suspensis animis expectant, veruntamen impensam in Christiana negotia facere, coaceruata grandi pecunia, iterùm rex promittit. Vbi præsul nihil speculæ ex principis verbis degustare potuit, eum his dictis confidentius est adlocutus. Pecunia nobis, Henrice rex, non deest, sed princeps. Te ipsum, non ærarium tuum deposcimus. Omnes orbis terrarum oræ pecuniam in hæc bella impendunt, sed nulla principem mittit. Quare cum tuas priuatas rationes communibus rei Christianæ negotiis prætuleris, hoc mihi non fumo, instar vatis, oracula fundere, sed hoc tibi denuntiare audeo, Christum, cuius dextra est inuicta, qui nec tuis nec vllius hominis viribus, aut opibus indiget, supplicium de ignauia tuâ acerbissimum sumturum. Ea patrimonia, quæ absens perdere extimescis, præsens fortasse non conseruabis. Diuinitatis ope & auxilio multò magis regum

Heraclius
repulsam
fert.

præsidia, quàm humanis neruulis, & armis firman-
 tur. Quocirca tu qui externos hostes, & longè gen-
 tium positos spernis ac pro nihilo putas, vide, ne pro-
 pinqui, & domestici inimici se in possessiones tuas im-
 mittant. Obstupuit rex his dictis, & naturam suam ad
 tempus regens, stomachantis præsulis minas, insolitâ
 sibi patientiâ, deuorauit. At sic prædixit, ita variæ
 acerbitates regi acciderunt. Nam Philippus, Gallorum
 rex, cùm iam tum vix ad extremam pueritiam perue-
 nit, Henrici terris multum calamitatis importauit, eum
 de variis possessionibus deiecit. Belligeravit item cum
 illo Richardus, Pietauiensium Comes, qui, euersis, &
 ciectis Anglis, vrbes ac castella ad imperium suum ad-
 iunxit. Perquam breuiter hæc, quæ externa sunt, coa-
 ceruo, de quibus plures scedæ à variis historicis sunt
 impletæ. At quanta rerum permutatio in Hiberniâ,
 per hos dies, euênit, reliquum est, vt explicemus. Non
 ita multò post Heraclij abscissum, Iohannes, Henrici
 regis filius, pompæ plenus, in Hiberniam satis feliciter
 nauigauit. Huic tria genera stipatorum ministros se
 præbuerunt. Primùm, non ex lectis, & modestis Nor-
 mânia viris, quorum frequens erat numerus, sed ex ipsa
 face & seruitio conflatum. In hunc ordinem redige-
 bantur perductores, aleatores, gumia, creditorum frau-
 dadores, qui in ludis & meretriciis amoribus vitam de-
 gebant. Secundas partes sibi vendicabant tirones An-
 gli, qui nunquam aciem videre, aut aliquam bellici
 muneris partem attingere. Plerique etiam eorum ga-
 neis, & damnis aleatoriis patrimonia profundere, com-
 plura regis beneficia deuorare. In nouissimis, extra or-
 dinem, quasi postremi homines, consistebant Britanni
 veterani,

Iohannes
 Henrici re-
 gis filius in
 Hiberniam
 venit.

veterani, qui longâ, ac diuturnâ militiâ perfuncti, & Hibernorum moribus satis diu adsuesfacti, primum apud principem adolescentem locum habere debuerunt. In hoc comitatu, Henrici regis prudentiam prudentes desiderare, quandoquidem selectio bonorum virorum, malis ablegatis, in adolescentiâ necessario adhibenda erat. Quis probus pater improbis satellitibus natum suum succingi velit? Quin etiam acuti, ac intelligentes viri, ex filij seruis, de paternis moribus coniecturam ut plurimum faciunt: & rectè faciunt. Egône in illo parente aliquid consilij, quidquam grauitatis inesse autumem, qui liberum suum, præsertim ad multorum imperium natum, malo cultu, prauaque consuetudine corrumpi permittit? Quod facilè fit, si filiolum illis committat, qui ut ad nullam partem utiles sunt, ita nihil aliud præstare possunt, quam se magnificè circumspicere, meretricia voluptate liquefcere, dirarum fulmine ignauos terrere, crebras seditiones facere, impura obscenitatis lue adolescentulos commaculare? Magni interest, quibuscum homines adolescentes societatem coëant, quorum sermonibus, & exemplis adsuesfacti sint. Quemadmodum enim nouæ lagunculæ inueteratam odoris sceditatem, quam ex male olentibus liquoribus primùm traxerunt, difficillimè deponunt: ita adolescentuli, scurrarum impuritate, propter deprauationem consuetudinis, inquinati, in vitiorum cœnum facillimè se immergunt; tum deinde integerrimis doctoribus arduum negotium exhibent, ex cæca, & tenebrosa improbitatis fuligine, ad virtutis lucem adspiciendam, illos reuocare. Vixit in Anglia, abhinc annos quinque & viginti, fœmina, quæ, siue eam ex ge-

nere, siue ex dignitate, siue ex virtutum omnium ornamentis spectes, fuit sine controuersia primaria. Hæc annos nata viginti, necdum vlli nupta viro, apertis fenestris, duas fortuito aniculas iurgiis concertantes adspexit. Altera alteram, vt in probrosis contumeliarum aculeis ferè fit, Anglicè meretricem appellare. Hæc ad famulas conuersa, ab illis sciscitari, quid vernaculo meretricis nomine significaretur? Castissima virginis, pudorè & pudicitiam inuolatè colentis, interrogatio, & regio suo genere digna: quæ mentem ab omnibus corruptelarum illecebris vsque eò puram seruauit, vt nomen, huic turpitudini impositum, prorsus ignorarit. Sed vt hoc linquamus, quod tamen matronis tenendum optamus: Iohannes à prudentium congressu non penitus erat desertus. Adueniebant cum illo docti, & litterati homines, inter quos Siluester Giraldus Cambrensis (quo de antè factis multa) eius quasi pædagogus, ex regis præscripto, erat constitutus. Sed gladiatores, non doctores, summam potestatem, in insula habebant. Nam posteaquam firmi rumores de Iohannis aduentu prolati erant, insulæ heroes hoc nuntio exhilarati, domino, & rectori suo honoraria elargiri, omnemque gratulationem facere, festinabant. Interea coloni è vicinia Waterfordiam profecti (nam hanc primùm ciuitatem Iohannes classè tetigit) simulac adolescentem adspexere, non modò, plausu maximo, principi gratulationem significarunt, verùm etiam in collum eius inuadere, & patrio mōre suauari eum voluerunt. Normanni lictores superbè agricolas appellantes, nō solùm eos à Iohanne inhumaniter repulère, sed etiã, cincinnis vellicatis, magnis homines rusticos ignominis adfecère. Vicani cōtumelia offensi, rem pergraui-
ter tulle-

Giraldus Cā-
brensis Iohā-
nis pædago-
gus.

Rustici Hi-
berni à Nor-
mannis malè
tractati.

ter tulerunt, & Desmondia, Tomundia, atque aliarum
 prouinciarum tetrarchis obuiam facti, palam, & liberè
 nuntiarunt, eorum in vibem aduentum inanem penitus
 ac ignominiosum fore. Neq. enim principem, inquit,
 conspicietis, regia nobilitate micantem, Hibernorum a-
 nimos adfabilitate sibi allectantem, sed insolentem, &
 superbum verberonem, huc atque illuc pueriliter voli-
 tantem, barbarâ, & incultâ stigmaticorum frequentiâ co-
 mitatum. Quid multa? non prouincialium gratulatio-
 nibus, sed scutica mediis fidiis perdignum. Tum dein-
 de, quantis contumeliis operi oppressiq. fuerint, magno
 vsi impetu, significarunt. Hunc ubi scrupulum optimati-
 bus rusticuli iniiciunt, proceres ad libertatem recuperan-
 dam excitati, contra Iohannem coniurant, domum se re-
 cipiunt, omnibus Britannis vim, arma, exercitus denun-
 tiant. Nam qui, inquit, eorum dominatu, ac super-
 bia oppressi, viuemus, quos nec precibus flectere; nec
 impendiis delinire; nec amore placare; nec honore pa-
 care possumus? Hæccine sunt præclara Anglicæ domi-
 nationis primordia? Hoccine est pacem facere, an ad
 bellum quiescentes impellere? Siccine amabilia Britan-
 nicæ vrbanitatis blandimenta succedunt? arridentes
 spernere? gratulantes repellere? gestientes fustu-
 rario munerari? legibus parentes omni dedecore cumulare?
 Quoties nostram nobis barbariam, vt probrum, obie-
 cerunt, cum tamen ipsi agrestiore in insulæ importent,
 quam in insula reperiunt. Iohannes de communi Hi-
 bernorum conspiratione admonitus (neque enim erat
 occulta) coactus est, belli terrore, se demittere in An-
 gliam, & insulam suam, quam pacatam inuenit, tumultu-
 osam relinquere. Harum verò perturbationum sedatio

Hibernici
 proceres cõ-
 tra Iohan-
 nem coniur-
 rant.

Iohannes in
 Angliam re-
 nauigat.

Bruseo

Hugo Laceus Hibernix gubernator à Iohanne constituitur.

Laceus contra rebelles bellat.

Rebelles vincuntur.

Laceus arcem fundat.

Hugo Laceus ab operario occiditur.

Bruseo, Curceo, Giraldidis, & in primis Hugonis Lacei virtuti ac assiduitati commendata fuit, ad quem etiam Iohannes reipub. curam detulit, libentissimis omnibus. Laceus, statim atque prouinciam tutandam obtinuit, nonnihil temporis ad comparationem belli contulit. Etenim maior cura cogitatioque, in omni apparatu, ei ponenda erat, quoniam coniurati maximarum seditionum faces totâ insulâ incendebant, suamque manum ubique confirmabant. Rebus satis commodè ordinatis, in hostes irruptionem facit, non mediocres copias vno atque altero prælio deleuit, denique omnia coniurationis mala non modò perbreui tempore sedauit, sed penitus etiam sustulit. Vt primum Hiberni, præliis fracti, Anglis succubuerunt, Laceus exercitum deposuit, & pristino suo more extruendi, bellicæ architecturæ assiduitatem præbens, arcem quandam Derwathix fundauit. Complures Hiberni, mercede conducti, multo eorum sudore, ac labore, in hac structura erant occupati. Laceus eos frequenter inuisere, valdè familiariter atque hilarè baiulos salutare, donis datis, ac spe cumulationis manupretij ad munus pensumque fabros stimulare, quinetiam inter operarios corporis sui neruos, multò plus, quàm illius pars virilis postulabat, periclitari. Atque se abiecit in humilem hanc, & familiarem societatem, vti ieiunæ plebeculæ ventos colligeret, benevolentiamque sibi conciliaret. Verùm incautus plebicola non modò operam, sed etiam se perdidit. Nam dum fodicans ad terram parum solerter inclinauit, venit à tergo seruus mercenarius, qui homicidij scelere concepto, percutiebat locum, quippe securi Hugonis cerebrum persecabat. Etsi autem

tem multorum gladij ad homicidæ viscera celeriter adhærescerent, tamen crudelissima morte sexcenties mori malebat, quàm patriæ suæ seruitutem contueri. Atque ita Hugo Laccus, qui, magnis rebus gestis, plurima apud Hibernos fortitudinis suæ monumenta collocauit, demisso hoc, ac seruili mortis genere periit. Multa in homine laudanda, nonnulla vituperanda erant. Qui eum ex trunco corporis æstimabant, flaccum, petulum, & verrucosum fuisse ferebant; oris etiam deprauatione, ac distortionem membrorum deformem: depressum habuit, & quassatum nasum; genæ, præsertim parte dextra, in eunte ætate ambustæ, adustionis notis, & veteris vestigijs flammæ fuerunt deformatæ. Restrictus, ac tenax naturâ. Ast diuitiarum hirudo, meretricius amor (in qua libidine, post vxoris obitum, immoderatè, & intemperatè erat bacchatus) maximam ex eius armario auri argentiq̃ue vim exhaustit. Vir regio spiritu, attentus gloriæ suæ auditor, quam toto pectore anhelauit, in præliis exitus habuit interdum parum fortunatos, tamen ad usum, ac disciplinam militarem bene peritus euasit. Venit ad eius societatem in Hiberniam Gilbertus Nogentus, vel Nugentus, equestris census vir, qui, in Hibernicis bellis, multum rerum gestarum laude processit. Is vxorem duxit Rosam, Hugonis sororem. Eum Laccus Fouriæ & Deluinæ coloniis munerauit. Gilbertus germano fratri, Richardo Nugento, quem rerum veterum codicilli Richardum de Capella nominant, Deluiniam admodum fraternè donauit, è cuius stirpe Deluinæ Barones enati sunt, quorum virtus cum magna in rebus omnibus, tum summa, in re militari, semper exstitit. Ceterum hoc in loco minuenda

Lacci descriptio.

Huc vsque Giraldus Camb. in historia processit. Gilbertus Nugentus ad Laccum in Hiberniam venit.

Deluinæ Barones unde orti.

d mihi

Guliel. Neubrig. Rerum Angli. lib. 3. cap. 9.

Lacei & Viuiani defensio contra Guliel. Neubrig.

mihî occurrit opinio, seu potius ficta Gulielmi Neubrigensis narratio, in qua Hugoni Laceo, & Viuiano videtur obtrectare. Hugonem adfirmat, cum in suspensionem regni appetendi vocaretur, Henrici regis præscriptum, quo in Angliam redire iussus est, penitus contempsisse; magnam item lætitiã ex Lacei morte ad principem peruenisse, quoniam à religione officij declinans, Hibernico regno perfidè uti voluit. Eo insuper interfecto, regem postea, in prætorè deligendo, maiorem cautionem adhibuisse. Præterea enarrat, Viuiano, pontificio legato, quo de supra verba fecimus, auctore & consuatore, Ultonienses bellum contra Curceum suscepisse: deinde cum nimis diu, in Hibernia adhæresceret, insulæ præfectis denuntiantibus, auro minus onustum, cuius tamen percupidus erat, in Scotiã remeasse. Quàm multa errata, quàm paucis verbis? Nam nec rex id temporis Hugonis fidei diffusus fuit, sed multò antè, ut supra est demonstratum, non solum ex omni læsæ maiestatis suspitione, sed etiam ex calumpiatorum sermonibus (inuidiæ sanguine misso) se vindicauit. Regis auctoritati nusquam non obtemperauit. Tantum etiam abfuit, ut ob illius interitum rex gaudio triumpharit, ut etiam grauari visus sit. Quidni? Nam quo pacto benefici ac salutaris serui spiritus grato principi vilis esse potuerit? Laceus vir erat plenus officij, tametsi nimis valdè populo se daret. At statim atque falsam à se suspensionem imminutæ maiestatis depulit (nam laudis auidus, non regni appetens vixit) rex, ut antea, ita ab illo tempore beneficis in eum fuit, & de hominis integritate, tam re quàm opinione innocentia florentis, optime existimauit. Quòd verò refert, Viuianum non sponte

sponte ac voluntate, sed minacibus gubernatorum vocibus ex Hibernia decessisse, pecuniæque cupiditate fictienter arfisse: bis in eo labitur. Siquidem nostræ fcedulæ, quod bona cum Gulielmi venia dixerim, nec præfectorum minas loquuntur, nec hominis auariciam vehementibus verbis persequuntur, nec cuiquam Hibernicarum tabularum memoriam replicanti, vsque quod sciam, hæc occurrent. In eo etiam perspicuè alucinatur Gulielmus, Viuiantum ardentem facem Vltionensium ardori ministrasse. Nam legationis munus ad Hibernos antistes suscepit, vti prouinciales profus à bello discedere cogeret, & omnes à fidelium sodalitiis excluderet, qui manum contra regem facerent; quam legationem castè, integreque confecit. Togatus belli exstinctor esse cœpit. quippe Curceo pacis auctor fuit, quem optimis conditionibus oneravit, quibus alter, benè victoriæ fidens, vti modo profus nullo voluit. Sed de his satis mihi multa verba fecisse videor, cetera perterexam. Vix dum Lacedæo vita exhausta fuit, cum omnes per insulam Britanni, certis studiis, ac firmis armis diuincti, in bellum incubuerint, ad vlciscendum Hugonis interitum. Etsi enim vnus tantum facinorosus furcifer repertus erat, qui infestum hoc scelus, & immane in rempub. edere auderet, tamen Britanni omnem suspitionis specum peragrantes, opinati sunt, Hibernicos optimates notasse & designasse, communi conspiratione, ad hanc internecionem Lacedæum, & ceteros Britannos, vt primùm vlla occasio ad talem cædem illis oblata esset. Non igitur fas esse, confirmarunt, tanti sceleris architectis veniam, & impunitatem dare. Hugo Lacedæus, enecti, vt arbitror, filius, huius belli gerendi admi-

Angli Hibernos omnes suspectos cædis & rebellionis habent.

nistrator fuit; qui, ad Iohannis Curcei consilium & auxilium se adiungens, inuictum exercitum ex armatissimis militibus confecit: quem in Hibernos, ab officij ratione declinantes, infestis signis immisit, & multis captis, plurimis necatis varia loca, eorum sanguine, fremebundus cruentauit. Hibernis, Britannorum impetu, percussis & prostratis, victores totam prouinciam pacatissimam reddiderunt, in qua satis quietè vixerunt, vsque eò dum Iohanni, Henrici filio, post Richardi fratris occasum, Angliæ regnum eiusdem insulæ heroes detulerunt. Iohannes omnibus æqui bonique cultoribus in acerbo odio fuit, propterea quòd Arthurum, nepotem suum, ad quem ius regni spectabat, non modò iniuriòse exhæredauit, sed suis etiam manibus, vita priuauit. Ita enim plurimi id ætatis homines non loquebantur solum, verum etiam personabant. Inter ceteros, Iohannes Curceus, primus Vltoniæ Comes, immoderatione verborum elatus, sibi minimè temperare, sed perturpem hanc, & flagitiosam atrocitatem detestari, & in Iohannem furiales maledictorum aculeos liberius emittere. Reperti sunt in Curceum maleuoli, qui ista conuitia Iohanni regi nuntiarent, & asperis vocibus celebrarent. Laceus habuit per litteras mandatum à rege, quem non ita pridem ad insulæ imperium extulit, omnem fraudem ac cunctationem abiicere, & Curceum, vbi vbi sit, catenis constrictum, in Angliam prima velificatione inferre. Dum Laceus rem mandatam fideliter gerere parat, clam ad Curceum indicia imminentis ruinæ deferuntur. Quibus patefactis, Curceus prouidens ac precauens, ex Lacei insidiis elapsus, Vltoniam versus properè (nam properato opus erat) furtiuam fugam affectauit:

Hiberni sæpius vincuntur.

Ann. 1199.
Iohannes rex iniustus suis.

Curceum in Angliam vincunt deuchi iubet.

Curceus fugit.

festauit: ad quam incolumis, itineribus tamen occultis, & deuiis, perrexit. Ecce autem repente nouum bellum conflatum. Nam Laceus pergrauiter ferens, Curceum è manibus fugisse, coactas regis copias, persequendi studio incensus, in Vltoniam immittit. Curceus timorem vtrumque deponere, ad arma virosque confugere, indagatas vias munitare, hostium impetum à suo capite depellere, in flexionibus ac diuerticulis latitans, regis milites, extra munitiones suas vagantes, ferro lacefcere, iaterdum incautos concidere. Laceus inimici audaciam dementer stomachari, fulmina emittere, Curceum pestem, & perniciem reipub. præconis voce, declarare, mortem ei denuntiare, ac palam prædicare, contra eius manipulares crebrò velitari. Verùm vbi frequens irruptio vtrimque facta erat, tandem Curceus, satis magno exercitu, ex Vltoniensibus comparato, caput extulit, Laceum audacius irritare cœpit, & contra eum, prope Dunensem ciuitatem, aciem instruxit, in qua Curceana manus, quòd plus firmamenti, & roboris habuerit, exsultauit, & triumphauit. Laceus proeliis vsus parum secundis, in Lageniam, demisso capite, excessit; mentem à pugnis, spe victoriæ exclusa, reuocat; cuniculis, non armis Curceum irretire excogitat. Legem, de proditore capiendo, regis nomine fert, in qua amplissimam ei pecuniam pollicetur, qui Curceum, non solum existimatione, sed etiam pronuntiatione rerum capitalium condemnatum, è medio tollet, aut captum in Lageniam ad proregem perducet. Atque hæ argentæ plagæ, quas Laceus textit, luculentam Curceo plagam non ita multò post, imposuerunt. Nam cum illius diei memoria, in qua salutis humanæ restitutor in crucem est actus,

Quem bello
Laceus reperi-
tit.

Curceus acie
victor.

Proscriptio
Curci.

anniuersaria celebritate Duni coleretur, Iohannes Cur-
 ceus, vt erat pietati summè deuotus, militaribus tegu-
 mentis euolutus, nudo solorum callo sacra loca pressit.
 Dum huic pedestri deuotioni, cum omni reuerentia, o-
 peram dat, de eius domesticis aliqui, tempus, quod antè
 sapius aucupati sunt, non diimittunt, inermi domino
 manus iniiciunt, comprehensum ad Laceum attrahunt.
 Nonnulli scriptum reliquerunt, Hugonem Laceum, po-
 steaquam exsoluit præmium, quod promisit, de militi-
 bus supplicium morte ac suspendio sumsisse. Certum
 nescio. Verùm seu ita, seu secus res se habuit, vncum
 hunc Curceo impactum esse, Laceus pergaudere, ne for-
 tè rex aut eius negligētiam subaccusaret, aut fidelitatem
 desideraret. Quare vt primum eius potestati Curceus
 commissus erat, nullum tanti negotij vicarium consti-
 tuere, sed in Angliam, parum tempestiuo ad nauigan-
 dum mari, cum captiuo transire, & eum, regis præscri-
 pto, perpetuis tenebris vinculisque mandare. Rex Lacei
 nauitatem, non modò pecunia, ex ærario erogata, verùm
 etiam eximiis honoribus compensat. Nam eum Vltoniæ
 Comitem creat, & omnium prædiorum, quæ in Vltonia,
 & Connacia, Curceus habuit, possessorem efficit. His ad
 hunc modum negotiis confectis, Iohannes Curceus de
 maiestate damnatus, de pristino honoris gradu deie-
 ctus, ac ab omni fortuna & spe derelictus, summa ac
 singulari calamitate afflictus fuit, cui addita fames vix ei
 vitam reliquam fecit. Ex quo homine fortunæ fragilita-
 tis perspicuum documentum capitur. Is qui non ita pri-
 dem tantos exercitus cōtinuerat, qui tot admiranda bella
 non solum repulerat, sed etiam gesserat, qui maximis in
 repub. honoribus perfunctus fuerat, qui nultos milites
domi

domi cottidie sustentauerat, post subitam fundatissimi status ruinam, iam exinanitus ac perditus, in foetido fornicatae camerae nidore, miserabiliter cōtabescere cogitur, tantis inediae tormentis cruciatus, ut vix vnum tritici granum in buccā conicere possit, cuius nutrimento vitam suam, pænè mortuam, propagare valeat. Verumtamen inæstimabilis numinis bonitas non vsque eò asperè hæc vulnera captiuo infixit, quin comploratum eius dolorem gratiæ leuamenti, idq. tristissimo suo tempore, mitigarit. In hac enim afflictione Curceus constitutus, incipit, antea actæ vitæ flagitia, quæ in Deum, ac in homines impiè nefarieq. commisit, in memoriam reducere, quorum recognitio eius conscientiam non mediocri dolore compungit. Tendit ad Christum manus supplices, eius benignitatem implorat, paupertatis patientia eum armare, egestatē consolari, pœnas, quibus est dignus, amouere, extremum eius casum & fortunam miserari. Pœnitenti & supplici captiuo Christus, in hac miseriarum magnitudine, remedio atque alleuamento fuit. Aduenerunt in Angliam transmarini milites, clari & honorati viri. Habuerunt, in contubernio, palmarum plurimarum athletam, & re ipsa satis virilem, tamen nimium fiduciae in suis lacertis collocantem, qui vnum aliquem Britannum ad duellum prouocauit. Quod vbi Iohannes rex intellexit, respondit, se non multum de gladiatorum compositionibus laborare: habere tamē plurimos, in ditione sua, qui manu, cum isto bustuario, confligere audent. Initur consilium de prompto ad pugnam pugile deligendo; consultanti regi in mentem venit Iohannes Curceus, vnus præ omnibus, ad singulare hoc certamen quàm maximè effectus. Rex ad aulam vinctum, sine

mora

mora, introuocari imperat. Ab eo, in medium allato sciscitatur, vellétne pro regni diademate, pro patriæ libertate, pro principis salute, cum aperto reipub. hoste gladiatorium certamen instituere? Nam ita elatè, atque amplè loqui rex voluit. Hic Curceus, pro te, inquit regem appellans, gentem, & dignitatem tuam dedecorante, propugnare nolo. Verùm si salus patriæ meæ in periculum, ac discrimen, vt refers, vocatur, in ea causa, meipsum ad omne periculum opponere, non recuso. Rex Curcei verba, tamquam hominis feruentiore, quàm prudentiore animo præditi, patientius tulit, & cum è vinculis emitti, imperauit. Præterea, quoniam perdiuturna macie torridus fuit, corpus suum saginare iubetur, quoad pristinae lateribus vires accedant. Ast ad opima alimenta conuiuam, edacitate hiantem, adhortari, nihil necesse fuit. Siquidem adeò præter modum abdomen potu, passuque onerabat, vt toto corpore, incredibiliter adipalis, tumesceret. Interea dum se Curceus roborat, aduenit dies, quo die pugna sit pugnanda. Prouocator in puluerem & circum, cum magna militari pompa, primus processit, horam ex hora expectans, qua Anglus in dimicationem veniret. Occurrit eius expectationi Curceus, & in medium se dat. Hunc vt alter adspexit, monstri granditate obstupefactus, iniquam esse certationem, proclamauit: adiungens, se illuc venisse, cum viro aliquo, non cum vasto ac inmani capitone, gigantis simillimo, decertaturum. Atque ita, perinde quasi, ante pugilationem, manus daret, ex ferro ac manibus Curcei clapsus, clam se ei subrepsit. Curcei fama hîc augeri, & in omnium ore splendide ac magnifice versari cœpit.

Accessit

Accessit, cum ambo principes, stato quodam tempore, de publicis negotiis sermones haberet, ut Gallorum rex Angliæ regem impensè rogaret, Iohanni Curceo in mandatis dare, insignè aliquod fortitudinis suæ specimen edere. Adfuit accersitus Curceus, & super ingentem truncum galeam collocavit: postea manu dextera tenens strictum gladium, depressis superciliis, ardentibus oculis, atque obtorto collo vtrumque regem adspexit. Tum seipsum colligens, ac omnes membrorum nervos contendens, non modò galeam gladiatoria totius corporis firmitate perfecare, sed etiam ensẽ in trunco ita altè & firmiter defigere, ut nemo homo inter adstantes, cum ab ipso Curceo discederes, gladium è robore, vlla corporis contentione extrahere potuerit. Posteaquam magnam fortitudinis suæ admirationem intuentibus, & respectantibus mouebat, reges ex eo causam tetri ac terribilis aspectus comiter, & iucundè exquirere. Quid sibi fulgentis gladij quasi volebat? Quos atra frontis nebula notabat? Qui sensus erat superciliorum? oculorum flagrantia? oris seueritas? tumidæ ceruices? Quid cogitabat? Quid intendebat? Ad hæc ille: si hic meus conatus (iam me vobis indicabo) minus prosperè successisset, ita me Deus iuuet, vestra latera (neque principes, neque populum excipio) meus ad vos intentus mucro petisset. Subagreste hoc planeque rusticum quasi vasti lanista responsum regum animos nihil magnoperè commouit, qui, agresti quadam morositate, factus fuit plausibilis. His rebus actis, Angliæ rex pristinam Curceo libertatem, cum fortunæ restitutione, reddidit, qua recuperata, in Anglia cunctari noluit, sed in Hiberniam se traicere pertentans, decem & quinque vicibus, quibus

e se flucti-

se fluctibus commisit, ventis reflantibus reiectus est in Britanniam. Veruntamen Curceus hanc nauigandi difficultatem magicis sagarū præstigiis, haut numinis decretis assignans, in maritimas Galliaë oras, commutandi litoris causa se recepit, vti ex in portum aliquem Hibernicum peteret. Ast inanis hæc contentio eum frustrata erat: quod toties contingit, quoties humana audacia cum diuina potentia bellare contendit. Nam non modò Gallicanos sinus clausos inuenit, verum inibi è vita excessit. Quis, & quantus is fuit, eius res gesta, quas breuiter, summamque perstrinximus, satis manifestè testificantur. Regis Maniæ filiam habuit in matrimonio, tamen nullam sobolem propagauit. Quod idem aliis quibusdam Hibernorum dominatoribus, id temporis, accidisse ferunt, quorum familia, cum liberorum nihil haberent, ad paucos redactæ fuerunt. Vir erat Curceus, præter communem hominum speciem & figuram, procerus, maximis viribus corporis, acri animo, magnoque, in acie, cum dux esset, vitam suam in periculum proicere nimis audacter consuescebat, in quo culpa non vacabat, cum imperatorum cautio militum cautio habeatur. Commendatior autem nulla eius laus est posteritatis memoriæ, quam quòd omnis victoriæ gloriam numinis benignitati semper vnice tribuerit. Quæ quidem grata accepti beneficij recordatio, cum in cuiusq. Christiani animo insculpta esse debeat, tum in Curceo fuit, præcipuo quodam modo, singularis.

HIBER-

HIBERNICARVM

APPENDIX,

EX SILVESTRO GIRALDO CAMBRENSI,
perueto scriptore, Collecta:

CVM RICHARDI STANIHVRSTI
ADNOTATIONIBVS.

Giraldi Cambrensis Præfatio,

Illustrissimo Anglorum regi, Henrico Secundo,
Giraldus Cambrensis.

CAPVT PRIMVM.

DLACVIT excellentiæ vestræ (inuitissimi-
me Anglorum Rex, Normaniæ Dux &
Aquitania, & Comes Andegauia) me cum
dilecto filio vestro, Johanne, in Hiberniam,
à latere vestro transmittere. Ubi non tan-
quam transfugæ, sed exploratoris officio fun-
gens (cùm in primis multa notare, aliis regionibus aliena ni-
mis, & prorsus incognita, suiq; nouitate valde miranda) cœ-
pi diligens scrutator eruere, quis terræ situs? Quæ natura?
Quæ gentis origo? Qui mores? Quotiens, à quibus, & quali-
ter subacta sit, & expugnata? Quæ noua? Quæ'ue secreta, con-
tra solitum sui cursum, in occiduis & extremis terrarum fini-
bus, natura reposuit? Quos ultra fines, nec terra subsistit, nec
hominum, vel ferarum habitatio est vlla. Sed trans omnem ho-
rizontem in infinitum, per inuestigabiles, & occultas vias, solus
Oceanus circumfertur, & euagatur. Sicut enim orientales pla-
gæ propriis quibusdam & sibi innatis præeminent, & præ-
cellunt

cellunt ostentis, sic & occidentales circumferentia suis natura
 miraculis illustrantur. Quotiens quippe tanquam seruis, & veris
 fatigata negotiis paululum secedit, & excedit; remotis in parti-
 bus, quasi verecundis & occultis natura ludit excessibus. Colle-
 ctis ergo, & electis elegantioribus cunctis, ea, quae memoria di-
 gna videbantur, non inutile duxi in vnum congerere, & indu-
 2 striae vestrae, quam nulla ferè latet historia, propalare. Poteram
 quidem, vt alij, aurea forte munuscula, falcones & accipitres,
 quibus abundat insula, vestrae sublimitati destinasse; sed quia
 magnanimo principi parvipendenda putavi, quae de facili prae-
 ire possunt, & perire: ea potius curavi celsitudini vestrae mit-
 ti, quae non possunt amitti. Illis posteritatem, per vos, instruere,
 quae nulla valeat aetas destruere. Dignas quoque tam vestras,
 quam inclitae prolis vestrae virtutes, & victriarum titulos
 summatim euoluere, styloque perstringere, non indignum reputa-
 ui, vt tanta temporis nostri gloria transitorie non pertranseat,
 verum enimvero, literarum beneficio, firmum perpetuitatis ro-
 bur obtineat. Hoc etiam nostrae diligentiae digne deberi non dif-
 fido, quia rerum, tam inclitae gestarum memoria multorum men-
 tibus, imitabili exemplo virtutis, in posterum vigor accrescet:
 earumque lectio, sicut antiquis maiorum imagines & picturae,
 laudabili imitationis inuidia, tam animosis conferet, quam igna-
 vis. Istis scintillam stremuitatis adiciens, innatum illis ignem
 accendens.

RICHARDI STANIHVRSI

ADNOTATIONES IN CAP. I.

1. In hac appendice edenda, non fuit propositum, singula, quae
 Giraldus Cambriensis, vel vt plerique scribunt, Cambrensis,
 literis mandauit, typis committere, sed prima quaeque capita,
 nec ea etiam admodum curiosè syllabatimq; dictata, in lucem
 proferre.

proferre. Quod nostrum institutum non multum reprehensionis est habiturum apud eos præsertim, qui in Giraldi scriptis sunt volutati: in quibus multa, nimis altè repetita, & à proposito declinata, reperiuntur.

2. Plena profectò regis collaudatio. Nam antiquitatis notitia est, quæ admirationes in summis principibus efficit. Hac enim cognitione imbuti multò facilius possunt, suos mores conformare, aliorum vitia castigare, perfidorum prodiones antevertere, ad rempub. salutariter moderandam non viuorum modò scientiam, sed mortuorum etiam vsum & consilia conferre. Non igitur audiendum est, quod ab idiotis dici solet: Ille præclare rempub. temperauit, iste exercitum prudentissimè continuit, quos tamen literarum inscios fuisse, ac rudes constat. Si hæc verè ab illis dicantur, miracula enuntiant. Nam si illiterati tantum præstiterunt, quid docti & eruditi fecissent?

De situ Hiberniæ.

CAP. II.

Hibernia, post Britanniam, insularum maxima, vnius contractionis diei navigatione, ultra Britannicas Wallias, in occidentali Oceano, sita est. Intra tamen Vtoniam & Scoticas Galvedias, duplo ferè angustiore spatio, mare coarctatur. Vtraque verò vtriusque terræ promontoria, hinc distinctius, illinc, ratione distantia, confusus, satis apertè, sereno tempore, perspicere possunt, & notari. Insularum occidentalium hæc vltima. Hispaniam ob austro, trium dierum naturalium navigatione, colateralem habet. Britanniam maiorem ab oriente. Solum Oceanum ab occidente. Ab Aquilonari verò parte, trium dierum velifico cursu, borealium insularum maxima, Fflandia iacet.

De Hispanico mari, duobus brachiis Britanniam
& Hiberniam complectente.

CAP. III.

Hispanicum autem mare, quod & Hiberum dicitur, vel ab Hiberno flumine, vel quòd hemisphærij formam Hispania præterdat, de occidentali se inter Hiberniam & Hispaniam recipiens Oceano, gemino diuiditur brachio. Quorum vnum Hispaniam interluit, atque Britanniam, ac exinde in Boream se conuertens, Galliam diuidit & Britanniam. Sed quamuis brachij istius ora crebris hinc inde terris, quibus nominari potuisset, attingitur, à Gallia tamen mare Gallicum nominatur. Aliud verò Hiberi maris brachium Hiberniam, indirectum, versus Boream præterlabitur, & Britanniam. Cuius quantò longitudo protenditur, tantò latitudo arctas immoratur ad partes, donec se aquilonari Oceano immisceat ad Orchades. Quæ videlicet Hibernia, quantò à cetero, & communi orbe terrarum semota, & quasi alter orbis esse dinoscitur, tantò rebus quibusdam, solito nature cursu, incognitis, quasi peculiaris eiusdem nature thesaurus, vbi insignia & pretiosiora sibi secreta reposuerit, esse videtur. Sic quidem Hibernia Britannia collateraliter adiacet, vt quocunque ex portu Britannico in Occidentem nauigantibus, aliqua se ex parte, representet. Britannia tamen duplo in quantitate, Hiberniam excedit. Cùm enim vtriusque longitudo, ab Austro in Boream extensa, iaceat, illa 800. millia passuum in longum: circiter verò ducenta millia in latum habet. Ista verò ab Reudanicis montibus, vsque Columbinam (quæ Thorach dicitur) insulam, octo dierum magnis & Hibernicis, quadraginta scilicet millearia, excursibus, in longum protenditur. Quatuor verò à Dublinio vsque Patricij Connacticumque mare, in latum expanditur. Tantæ siquidem Hibernia quantitatis esse

esse potest, quanta, circumscriptis, Wallia & Scotia, potior insula Britannica pars, regibusque antiquis appropriata, quam & Britones olim, à primo Bruti filio, Loctrino, cui assignata fuerat, Loegriam dixere.

ADNOTATIONES IN CAP. III.

1. Id est, peragrando quadraginta miliaria singulis diebus: quibus computatis 320. miliaria numerantur.

2. Absolutè, vt arbitror, ponitur: vt sit sensus, Hiberniam cum Wallia & Scotia æquari, duabus istis Britanniaë insulaë portionibus mensis.

De variis Solini, Orosij, Isidori & Bedæ sententiis quibusdam veris, quibusdam erroneis.

CAP. IIII.

Solinus verò in centum viginti millia passuum satis exquisitè latitudinem Hiberniaë diffundi describit, sed de longitudine tacet. Quamobrem arbitror ipsi incognitam insulam, quam inhumane magnitudinis esse testatur. Orosius verò certiori indagine Hiberniam Britanniaë propinquam, longo spatio terrarum angustiozem, sed cœli solisque temperie magis vtilem, protestatur. Isidorus quoque concordat Orosio, dicens, Hiberniam proximam Britanniaë insulam, spatio terrarum angustiozem, sed situ fecundiozem. Beda verò Hiberniam tum aëris salubritate, quam serenitate multum Britannia, præstare asserit: de salubritate verum, de serenitate verò (salua pace veniaque sua) contrarium scribens, sicut ex sequentibus palam erit. Sicut enim Gallia Britanniam, sic & Britannia Hiberniam, aëris tam serenitate quam subtilitate longè præcellit. Quanto enim ad Euri partes magis acceditur, tantò cœli faciem, quò purior & subtilior, tantò penetrabilior & inclementior aër illustrat. Quanto
verò

verò ad Circij, Zephiriſque fines magis vergitur, occiduam temperiem quò nubiloſior & obtuſior, tantò benignior atque ſalubrior aura ſœcundat. Terra quippe medio, inter Iſlandiam frigidam, & Hiſpaniam torridam, libramine porrecta, à contrariis hinc inde contracta temperantia, tam calis temperie, quàm aëris ſalubritate feliciter Hibernia ſœcundatur. Eſt autem Hibernia, pro quantitatis ſuæ captu, multò rotundior. In medio aliquantulum ſubſtrieta, circa capita verò in amplitudinem dilatata. Britannia verò longior, & arctior eſſe diſcoſitur. Sed ſicut Hibernia, contra Aquilonem, Britannia longè breuior & mutilatior, ita & in Meridiem non minor, verùm etiam, iuxta Bedæ aſſertionem, trans illius fines ſe multùm protendit.

ADNOTATIONES IN CAP. IIII.

1. Nihil ſcriptum reliquit Solinus de latitudine aut longitudine Hiberniæ.

2. Mendax locus, corruptuſque totus erat Solini liber, qui ad Giraldi manus peruenit. Apponam auctoris verba, vt in correctioribus exemplaribus imprimuntur. Multis inſulis, nec ignobilibus (Britannia) circumdatur: quarum Hibernia ei proximat magnitudine. Inhumana eſt, ritu incolarum aſpero: aliàs ita pabuloſa, vt pecora, niſi interdum à paſcuſ arceantur, in periculum agat ſatias. Hæc Solinus. Non ergo affirmat, Hiberniam inhumaniæ eſſe magnitudinis, quemadmodum Giraldus ſcribit, ſed magnitudine ad Britanniam quàm proximè accedere: inſulam verò ipſam, propter ferinam illius temporis barbariam, ab omni humanitate vacuam eſſe.

Solin. cap.
25.

De æqualitate Hiberniæ, & inæqualitate.

CAP. V.

1 **H**ibernia quidem terra inæqualis, & montuoſa, mollis & aquoſa, ſilueſtris & paludoſa, verè terra deſerta, in via, ſed

sed aquosa. Videas hic igitur supra montes aquas stare. In summis enim aëreorū, arduorumq. collū verticibus, stagna reperies, & paludes. Planicies tamen habet per loca pulcherrimas, sed respectu siluarum modicas. Est autem per omnia ferè sui latera, marinaque litora terra valdè demissa. Interius tamen in colles varios, arduosque montes enormiter erecta; non tantum circumferentias, verum etiam penitimas sui partes sabulosas magis habens, quam saxosas.

ADNOTATIONES IN CAP. V.

1. Alludit parum accommodatè ad istum vatis versiculum Psal. 62. In terra deserta, inuia, & inaquosa. Verum Hiberniam non adèò desertam fuisse eo tempore, etiam ipso Giraldo teste, liquidò apparet. cap. primo, ita scribit. Poteram quidem, vt alij, aurea forte munuscula, falcones, & accipitres, quibus abundat insula, vestrae sublimitati destinasse. cap. 6. campos frugibus abundè vestiri docet. cap. 7. magnam vini vim in Hiberniam asportari testatur. Passim in historia, magnam Hibernorum multitudinem in armis fuisse, declarat. Quibus omnibus in vnum collectis, consequens est, Hiberniam non fuisse desertam; nisi illam terram desertam esse Giraldu velit, quæ aureis munusculis abundat, in qua incolæ agriculturæ operam nauant, cum transmarinis mercatoribus commercia habent, quæ in quauis insulae portione populis referta est.

2. Id potuit verum fuisse, temporibus illis: nostra ætate falsum est. Nam maior Anglicæ Prouinciæ pars siluis caret, adèò vt incolæ cespitibus, magna ex parte, vtantur. Dublinenses sulphureis carbonibus, ex Britannia adsportatis, luculentos focos sustentant.

3. Non ita passim, imò admodum rarò tales montes reperiuntur

De glebæ fertilitate.

CAP. VI.

Gleba præpingui, vberique frugum proventu felix terra est, & fecunda. Frugibus arua, pecore montes, nemorosa feris abundant. Pascuis tamen, quam frugibus: gramine, quam grano fecundior est insula. Multam fruges in Hibernia, plurimam in culmis, minorem in granis spem promittunt. Triticum namque grana contracta sunt hic, & minuta, & vix alicuius vanni beneficio purganda. Abunde satis & campi vestiuntur, & horrea farciuntur, sola verò granaria destituuntur.

ADNOTATIONES IN CAP. VI.

I. Totum istud, ætate nostra, falsum est. Quinetiam passim, in Anglica prouincia, reperitur quoddam genus tritici, quod Normanicum appellatur, satis grande, & plenum. Valde ferax est Hibernica gleba, dum modo, in subactò & iterato solo, agricolæ fementem faciant.

De ventositate, & pluiositate, earumque caussis.

CAP. VII.

Quod ver gignit, & parturit, æstas nutrit, & prouehit, vix in messe pluuialis aquositas colligi permittit. Eolicis namque flatibus, & pluuialibus inundationibus, præ aliis terris, hæc exuberat, collateraliter verò Zephyro, ab Australi parte. Frequentior, & procellosior aliis Corus hic regnat, omnes ferè occidentales arbores, in eminenti positas, partem in oppositam vel inclinans, veleuertens. Terra nimirum mari immenso, & ex omni latere ventis exposita, nullam penitus, partibus ex illis, propinquam seu remotâ solidi obstaculi defensionem habet. Adhæc etiam aquæ, in nubibus contractæ & conglobatæ, ob tantam

tantam⁴ loci illius intemperiem, nec aetheri caloris igne consum-
 ta, nec algoris aërei nexibus adstricta, & in niuem glaciale m-
 ve naturam concreta, demum in pluias facillimè resoluuntur.
 Item hic quoque terra, sicut & alia quaelibet montuosa, pluias
 abunde gignit & nutrit. Terrea quippe montanaque præcipuè
 frigiditate consumi caloris, in euacuata attracti humores in na-
 tuam originem de facili conuertuntur. Qui etiam, iuxta situs
 varios, varia vocabula sortiri solent. Dum enim adhuc collibus
 incumbunt, ⁵ nebula nuncupantur, altius elati, & à terreno
 contagio liberè sublimati, nubes vocantur, guttatim verò minu-
 timque ad ima reuertentes, seu liquidi, seu concreti, nunc niues,
 nunc pluiæ dicuntur. Hinc igitur Hibernia, Wallia, & Scotia
 pluiis abundant. Pascuis, & pratis, melle, & lacte, vinis, non
 vineis diues est insula. Beda tamen, inter alias insula laudes, di-
 cit eam vinearum expertem non esse. Solinus verò, & Isidoro-
 rus apibus eam carere asserunt. Sed salua ipsorum venia, circum-
 spectus è diuerso scripsissent, vineis ipsam carere, & apium ex-
 pertem non esse. ⁶ Vineis enim, & earum cultoribus semper ca-
 ruit, & caret insula. Vina tamen transmarina, ratione commer-
 cij, tam abunde terram replent, vt vix propaginis, prouectusque
 naturalis, in aliquo, defectum percipias. Pictauia namque de
 plenitudine sua ei copiosè vina transmittit, cui & animalium co-
 ria, & pecudum ferarumque tergora Hibernia non ingrata re-
 mittit. Apes quidem, sicut aliæ nationes, hæc mellificas habet. In
 maiori tamen, vt arbitror, ⁷ copia scaturirent, si non venenosas
 & amaras, quibus siluescit insula, fugerent examina taxos, vel
 potius si non aëris Hibernici, tanta cum humiditate, ventositas
 minuta corpuscula tam disperderet, quàm corrumperet. Faura-
 biliter autem dici potest, tempore Bedæ, nonnullas forsitan, in
 insula, ⁸ vineas fuisse, & longè post Solini tempora S. Domini-
 cum Ossiriensem, vt asserunt quidam, apes in Hiberniam detulisse.

Ceterum ipsos in hoc excusabiles vix inuenio, quod aded api-
 9 bus inimicam hanc terram afferunt, vt aduectos etiam inde pul-
 ueres seu lapillos si quis alibi intra aluearia sparserit, examina
 fauos deserant. Beda quoque ceruorum, caprorumque venatus
 insulam istam dicit insignem, cum eandem tamen semper capris
 10 ¹⁰ caruisse constet, & carere. Nec mirum est, si a tramite veri-
 tatis interdum deuiauerint, cum nihil oculata fide, nihil nisi per
 indicem, & a remotis agnouerunt. Tunc enim res quaelibet cer-
 tissimo nititur de veritate subsidio, cum eodem utitur relatore,
 11 quo¹¹ teste. Ob tantam inde sollicitam, & in plerisque certis-
 simam remotissimarum rerum indaginem, debita sunt laude non
 indigni. Et quoniam nihil humanum omnino perfectum, omniu-
 que habere notitiam, & in nullo peccare, potius diuinitatis est,
 quam humanitatis, errores forte si qui ex parte irrepserint, tam
 imperfectionis conditio, quam ipsa locorum distantia reddat ve-
 niales. Hanc igitur veniam petimusque damusque vicissim, nihil
 vnquam humanum a nobis alienum esse putantes.

ADNOTATIONES IN CAP. VII.

1. Hoc perraro contingit, alioquin agricolarum labor prorsus inanis esset, si per aquam pluuiam quotannis aducheretur tantum incommodorum.

2. Hoc verum esse, nunquam obseruauit.

3. Nihil sane minus. Quassari hic possunt arbores, vt alibi, turbida aliqua, & extraordinaria tempestate, quod non ita frequenter obtingit.

4. Per locum, mediam aeris regionem intelligi oportet. Nam alioqui Giraldus sibi repugnaret, qui supra cap. 4. temperiem Hiberniae summis laudibus in caelum effert.

5. In eandem sententiam hi versiculi, nescio a quo, erant scripti. *Dum pluit, est pluuia: & nimbus, dum nubibus haret: Dum terram tangit, protinus imber erit.*

6. Non erat ea mens Bedae, vt scriberet, vineta esse in Hibernia,

bernia, sicuti in Gallia, aut Hispania, sed vineas quasdam in hortis reperiri, quemadmodum in Anglia, quod verum est. Atque eum fuisse Bedæ sensum, non dubito.

7. Ingens apum copia, in Hibernia, abundat. Non enim in rusticanis modò alueariis, sed passim etiam, ferè in quouis vacuo siluestri trunco, & in terræ cauernis, examina reperiuntur.

8. Quo pacto hoc dici poterit, cum Giraldu ante hoc ipso capite, sine exceptione, asseueret, Hiberniam semper vineis caruisse. Sed qui fuit Bedæ sensus suprà explicauimus.

9. Solinus re vera hoc affirmat, in quo vehementer errat. Verba eius sunt: Apes nusquam. Aduectum inde puluerem, *Solin. cap. 25.* feu lapillos si quis sparserit, inter aluearia, examina fauos deserunt.

10. In correctionibus exemplaribus nulla caprarum mentio à Beda fit. Diues, inquit, lactis ac mellis insula, nec vinearum *Beda lib. 1. Hist. Eccles. cap. 1.* expers, piscium, volucrumq. sed & ceruorum venatu insignis. hæc Beda. Verùm ipse Giraldu dum Bedam reprehendit, mihi, offendere, videtur, cum scribat, Hiberniam à capris semper desertam fuisse. Magnum caprorum, caprarumque numerum ibi iam esse, non opus erit comprobare: atque ea abundantia non in Anghca prouincia, sed in ipsis Hibernorum territoriis, magna ex parte, reperitur. Quin etiam temporibus D. Brigidæ, quæ multis lustris ante Giraldu natum vixit, capras in insula fuisse, sic doceo. Etenim Giraldu contra Giraldu testimonium produco. Ille topograph. distinct. 2. notabilia quædam Hiberniæ loca literarum monumentis mandat. Inter alia, de quodam còtinuo igne, qui à D. Brigida fuit institutus, in opido Kildariensi, ita loquitur: Virgea quadam, & orbiculari sepe ignis iste circuitur, intra quam mas non intrat: & si forte intrare præsumperit, quod à temerariis quibusdam nonnunquam est attentatum, diuinam ultionem non euadit. Item mulieribus solùm, & his non oris flatu, sed follibus tantum & ventilabris ignem licet exsufflare. Item per imprecationé virginis caprarum foetus hic non perueniunt. Hactenus ille. Quorsum quæso caprinos foetus abigendos à sepibus virgo orasset, si nulli tales, in Hibernia, vnquam fuerunt?

Solin. cap.
25.

11. Fama mendax est, & scriptores sæpenumero in errorem rapit. Solinus scribit, in Hibernia, auem esse raram. Ast ubi aues abundant, si in Hibernia non abundant? Adhæc ita pabulosam insulam affirmat, vt pecua, nisi interdum à pascuis arceantur, in periculum agat fatias. Quod secus est. Item mare, inquit, quod Hiberniam & Britanniam interluit, vndosum & inquietum toto in anno, non nisi æstiuis pauculis diebus est nauigabile. Solinus errat. Satis tranquillum est, nisi ventorum vi agitetur. Et non solum æstate, sed etiam summa hieme, vectores vltro citroque nauigant. Beda refert, niuem vltra tridui spatium rarò in Hibernia manere. Quod non est ita. Niuis tempus non est adeò statum, & certum. Sæpius per vnum mensem, rarò per duos pruinae ac niues in Hibernia hærent. Interdum tota hieme nullas dispicies. Falsi rumores historicos nimis credulos in huiusmodi errores inducunt.

Lib. 1. Ec-
cles. Hist.
cap. 1.

De Bernacis ex abiete nascentibus, earumque
naturis. CAP. VIII.

1 **S**unt & aues hic multæ, quæ bernacæ vocantur, quas mi-
2 rum in modum contra naturam natura producit. Ancis quidem palustribus similes, sed minores. Ex lignis namque abietinis, per æquora deuolutis, primò quasi gummi nascuntur. Dehinc tanquam ab alga ligno coherente conchilibus testis ad liberio-rem formationem inclusæ, per rostra dependent. Et sic, quousque processu temporis, firmâ plumarum vestituram indu-
tæ, vel in aquas decidunt, vel in aeris libertatè volatu se trans-
ferunt. Ex succo ligneo marinoque, occulta nimis admirandaque semini ratione, alimenta simul incrementaque suscipiunt. Vidi multotiens oculis meis plusquam mille minuta huiusmodi auium corpuscula, in litore maris, ab vno ligno dependentia, testis in-
duta, & iam formata. Non ex harum coitu, vt adsolet, oua gi-
gnuntur, nec auis in earum procreatione vnquam ouis incubat. In nullis terrarum angulis vel libidini vacare vel nidificare viden-

videntur. Unde & in quibusdam Hiberniæ partibus, a quibus istis tanquam non carnis, quia de carne non natis, episcopi & viri religiosi, ieiuniorum tempore, sine dilectu vesci solent. Sed hi quidem scrupulosè mouentur ad delictum. Si quis enim ex primi parentis, carni quidem, licet de carne non nati, femore comedisset, cum à carniū esu non immunem arbitraret. Respice infelix Iudæe, respice vel serò primam hominis generationem, ex luto, sine mare & fœmina: secundamque ex mare sine fœmina, ob legis venerationem, diffiteri non audes. Tertiam solum, ex mare scilicet & fœmina, quia vsualis est, dura ceruice, approbas, & affirmas. Quartam verò, in qua sola salus est, ex fœmina scilicet, & sine mare, obstinata malitia, in propriam perniciem detestaris. Erubescere miser, erubescere, & saltem ad naturam recurrere, quæ ad argumenta fidei, ad instructionem nostram noua cottidie animalia, sine omni mare vel fœmina, procreat & producit. Prima ergo generatio ex limo, & hæc vltima ex ligno. Illa quidem, quoniam à domino nature tantum semel, ideo semper obstupenda processit, istam verò non minus admirabilem, minus tamen admirandam, quia sæpe, imitatrix natura ministrat. Sic enim composita est humana natura, ut nihil præter inusitatum & rarò contingens, vel preciosum ducat, vel admirandum. Solis ortum & occasum, quo nihil in mundo pulchrius, nihil stupore dignius, quia cottidie videmus, sine omni admiratione præterimus. Eclipsim verò solis, quia rarius accidit, totus orbis obstupescit. Ad idem etiam facere videtur flatu solo, & occulta quadam inspiratione, citra omnem mixturam, apum ex fauo procreatio.

ADNOTATIONES IN CAP. VIII.

1. A nostris Bernaculæ appellantur.
2. Quid hoc verbo significetur, prorsus ignoro, nisi fortè legendum

legendum sit, *anatisibus quidem palustribus similes, sed minores.*

3. Hoc exemplum, quo, pro argumento, ad infirmandam atque frangendam Hibernorum antistitum sententiam, vsus est Giraldus, non aptè ad rem propositam fuisse accommodatum, satis luculentè scripsimus, in Hiberniæ descriptione, Anglicè à nobis edita. Dissimilis ratio est eius, qui supra naturæ vires creatus est, qualis fuit Adamus, ac eorum animalium, quæ naturali efficientia gignuntur. Certè in scholis creari, & gigni plurimum distare, doctos non fugit. Veteres philosophi ex nihilo nihil fieri docuerunt; creari tamè aliquid ex nihilo, Christiani credunt. Hibernos antistites ita fuisse argumentatos, arbitror. Quidquid est caro, ex carne, communi naturæ cursu, gignitur: Ast talem ortum Bernaculæ non habent: non sunt igitur carnes. Carnem, vsitato loquendi more hîc accipiendam admonemus: nam piscium etiam carnem dici auctor est D. Paulus. 1. Corinth. 15. 39.

4. Similem habet sententiam D. Thomas, part. 3. quæst. 31. art. 4. in corp. Primus, inquit, homo productus est, ex limo terræ, sine viro & fæmina: Eua verò producta est ex viro, sine fæmina: alij verò homines nascuntur ex viro & fœmina. Vnde hoc quartum, quasi Christo proprium relinquebatur, vt produceretur ex fæmina, sine viro.

5. Est minus admirabilis. Nam vt homo dignitate, ita ortu & origine, ceteris animantibus multum præstat. Amplius est hîc ad philosophandum campus, sed huic loco inopportunos.

6. Ita D. Augustinus, tract. 24. in Iohan. Miracula, inquit, quæ fecit Dominus noster, Iesus Christus, sunt quidem diuina opera, & ad intelligendum Deum, de visibilibus admonent humanam mentem. Quia enim ille non est talis substantiæ, quæ videri oculis possit, & miracula eius, quibus totum mundum regit, vniuersam que creaturam administrat, assiduitate viluerunt: ita vt pænè nemo dignetur attendere opera Dei mira & stupenda in quolibet feminis grano: secundum ipsam suam misericordiam, seruauit sibi quædam, quæ faceret opportuno tempore, præter vsitatum cursum ordinem que naturæ, vt non
maiora,

maiora, sed insolita videndo, stuperent, quibus cottidiana viderentur. Maius enim miraculum est gubernatio totius mundi, quàm saturatio quinque millium hominum de quinque panibus. Et tamen hoc nemo miratur: illud mirantur homines, non quia maius est, sed quia rarum est. Quis enim & nunc pascit vniuersum mundum, nisi ille, qui de paucis granis segetes creat. Hæc D. Augustinus.

De variis insulæ laudibus, terræque naturis.

CAP. IX.

Terra terrarum hæc omnium temperatissima. Non cancri calor exæstians compellit ad vmbra. Non ad focos capricorni rigor vrgenter inuitat. Niues hic raro, & tunc¹ modico tempore, durare videbis. Ex omni tamen vento, non minus Subsolari Fauonioq. & Zephyro, quàm Circio, & Boreali quandoque brumescit. Ex omni quidem modice, ex nullo immoderate. Sicut æstiuo, sic & hiemali tempore herbosa virescunt pascua. Vnde nec ad pabula² fœna secari, nec armentis vnquam stabula parari solent. Aëris amœnitate temperiæque tempora ferè cuncta tepescunt. Aëris quoque clementia tanta est, vt nec nebula inficiens, nec spiritus hic pestilens, nec aura corrumpens. Medicorum opera parum indiget insula. Morbidos enim homines, præter moribundos, paucos inuenies. Inter sanitatem³ continuam, mortemque supremam nihil ferè medium. Aduenarum tamen vna hic ferè est passio, & vnica vexatio. Ob humida namque nutrimenta, immoderatum ventris fluxum vix in primis vllus euadit. Præterea per totum penè anni circulum carnes ad esum, & vaccinae valent, & porcinae nocent. Item nemo vnquam indigenarum hic natus, terram, aëremque salubrem non egressus, vlla trium generum specie⁴ febricitauit. Solà vexantur acuti, eaque perrarò. Hic quidem tenor naturaliter rebus in-

bus inerat, sed mundo senescente, & tanquam in decrepita ætatis senium iam vergente, & ad finem tendente, cunctarum ferè natura rerum corrupta & in deterius mutata. Tanta siquidem pluuiarum hic iam inundat vbertas, tanta nebularum & nubium incumbit impuritas; vt vix tres dies, vel 6 aestiuos, continua serenitate clarescere videas. Nulla tamen aëris virulentia, nulla temporis intemperies vel sanos & hilares hic contristat, vel etiam delicati capitis cerebrum turbat.

ADNOTATIONES IN CAP. IX.

1. Interdum satis longo tempore, quod facile est obseruatu.
2. Nostra ætate aliter se res habet.
3. In Hibernorum territoriis, vbi corpora incolæ exercent, rarò homines in morbum cadunt: sed in Anglica prouincia sæpius agrotant.
4. Porcina caro hieme non nocet, imò germani Hiberni ad illud cibi genus insaturabili auiditate rapiuntur, quemadmodum libro primo posui.
5. Aliter in Anglica prouincia accidit.
6. Hoc certè, nostro tempore, ab omni veritate abest.

De terræ istius habitatoribus.

CAP. X.

DE cetero tempus esse videtur, vt ad primos terræ istius habitatores, singulosque sigillatim diuersarum nationum aduentus, stilum vertamus. Qualitèrque, & quibus ex partibus huc aduenerint, quantàmque moram in insula fecerint, quòve tenore defecerint, quàm breuius, & luculentius poterimus explicemus. Competens enim ordo deposcit, vt postquam terram ipsam in Oceano fundauimus, situm & naturam, variàsque animantium eiusdem tam proprietates, quàm defectus, rerumque nouitate

tates enodauimus, tandem hominem ipsum, tanquam digniorem operis partem, & cuius gratia de ceteris differuimus, introducimus, eiusque mores & modos, variósque, iuxta fortune vi- ces, rerum euentus, vt ad nostrá iam tempora, declaremus. Vt sicut laudabili antiquorum industria nostri temporis aucta sunt studia, sic, longè licet inferiore lyra, calamósque fragili, dispari ni- mis & valde dissimili, vt magnis componi parua solebant, no- stra quoq. diligentia, posterorum studiis aliquid adiciatur, ne per ignauiam & socordiam tempora ducamus otiosa, & non tan- quam communi omnium commodo, sed nobis solúm inutiliter, & tanquam bestie, sine caussa, nati videamur. O quám præ- clariore, quám præcellentiore præditi sunt animo, qui pretiosum illud Dei donum, nobilem scilicet & incomparabilem scientie thesaurum non abscondunt, sed larga potius, laudabilique libe- ralitate, cunctorum mentibus, vel dicendo vel scribendo, gratis acceptú, cum sui incremento, gratis impendunt, luculentam quo- que, multáque lucubratione plurimum elaboratam sapientie lu- cernam (vt omnibus in commune deducta pulchrius elucescat) palam exponunt. Sic & eorum dignè commendanda videtur intentio, qui, quoniam breues dies hominis sunt, & tempo- ra transitoria, propensius euigilant & elaborant, egregio aliquo facinore, memoriam sui in æuam extendere, dignisque virtutum titulis perlongam facere, vel potius quoniam momentanea est vi- ta, mortiq. accommoda, quam spiramus & expiramus, perpe- tuam sibi, mortique penitus impermixtam, spirabilem scilicet & inexspirabilem, bonorum operum studiis, comparare.

De primo aduentu Cefaræ: scilicet, neptis Noë,
ante diluuium. CAP. XI.

Iuxta antiquissimas igitur Hiberniensium historias, Cefara,
neptis Noë, audiens diluuium in proximo futurum, ad re-
motissimas

motissimas Occidētis insulas, quas necdum quisquam hominum habitauerat, cū suis complicitibus fugam nauigio destinauerat. Sperās vbi nunquam peccatum perpetratum fuerat, diluuij vindictam locum non habere. Amissis itaque, quas in comitatu habebat, naufragio nauibus, vna, qua cum viris tribus, & quinquaginta mulieribus vehebatur, naue superstitē, primo ante diluuium anno ad Hibernica litora sorte deuenit. Sed licet acutē satis, & laudabili, in fœmina, ingenio, fatalitatem declinare statuerit, communem tamen interitum, & ferē generalem nullatenus potuit, euitare. Litus igitur in quo nauis illa primū applicuit, nauicularum litus vocatur. Et in quo præsumata tumultata est Cæsara, vsque hodie Cæsara tumulus nominatur. Veruntamen cunctis ferē per diluuium iam deletis, qualiter rerum istarum & tam euentus quàm aduentus memoria, post diluuium, retenta fuerit, non indignum videtur dubitatione. Sed qui historias istas primò scripserunt, ipsi viderint. Historiarum enim uerò enucleator uenio non impugnator. Sed fortē in aliqua materia inscripta lapidea scilicet, vel latericia (sicut de arte musica legitur, ante diluuium inuenta) istorum memoria fuerat reseruata.

ADNOTATIONES IN CAP. XI.

1. Scitē satis dictum. Nec etiam hæc fabula digna est, quæ refellatur. Primū si fœmina peracuta imminentem vndarum aduentum præfagire valuit, cur non cum auunculo mansit? Deinde quī potuit nauibus ad Hiberniam adspirare, cū id temporis nauigandi ars profus ignota fuerit? Ast quorsus histricis immoramur?

De

De secundo aduentu Bartholani, scilicet 300. annis
post diluuium. CAP. XII.

TRecentesimo verò post diluuium anno Bartholanus, Se-
ra filius, de stirpe Japhet, filij Noë, cum tribus filiis suis,
eorumque vxoribus, vel casu, vel industria, hoc est, vel errore
via, vel optima opinione patriæ, Hiberniæ litoribus fertur appu-
lisse. Erant autem tres filij eius, Languinus, Sallanus, Raturu-
gus. Qui, cum nominum suorum indicia rebus largirentur exstā-
tibus, perpetuam sui memoriam, & quasi viuacem quandam
presentiam sunt inde sortiti. A primo enim filio, Lagini stagnū:
à secundo, mons altissimus, qui illi imminet mari, quod Hiber-
niam interfuit, atque Britanniam, Salanga nominatur. Cuius ad
radices quia longis post temporibus S. Dominicus nobile mona-
sterium construxerat, mons Dominici, iam vsitatus nomen ha-
bet. Raturugus verò, qui duobus tertius successerat, Raturugo
nomen stagno donauit. Sub hoc autē Bartholano gestorum pauca
reperimus insignia. At non alia, nisi ferè vastissima quattuor
stagna subito ex terræ visceribus eructantia. quattuor nemora,
studio agricultura succisa, & radicitus auulsa, atque in campe-
strem puritatem, non sine magno multorum sudore, redacta. Eo
enim temporis, tota propemodum terra, præter montana quedā,
& ipsa rarissima, siluis immensis, & fruticosis nemoribus fue-
rat obsita; vt vbi exercebantur aratra, campana planicies vix
inueniretur. Sed etiam adhuc hodie, respectu siluarum, pauca
sunt hæc campestria. Bartholanus verò, cum filiis suis & nepo-
tibus, non mediocriter tam in rerum successibus prosperari cœ-
pit, quàm successiomibus. Nam ab aduentu eorum, postquam tre-
centorum annorum euolutus est circulus, ad nouem iam millia
virorum successiomis suæ traditur numerus excreuisse. Tandem
verò in bello magno, quod cum gigantibus gessit, potitum victo-
ria,

ria, quia mortalium prosperitas nescit esse perpetua, & quoniam faciles dare summa deos, eademque tueri, difficiles: & quia summis hunc numina rebus crescendi posuere modum: in se magna ruunt, summisque negatum, stare diu, nimiumque graues sub pondere lapsus: subita pestilentia, ex aëris sorte corruptione, de interemtorum gigantum cadaveribus exorta, eum, cum omnibus ferè suis, aboleuit euentus. Ex illa namque mortalitate solus fertur euasisse Ruanus. Qui scilicet Ruanus, ut antiquæ referunt historiae, post multa & plura, quam de facili credi possit annorum curricula, vsque ad tempora beati Patricij reseruatus, & ab eo baptizatus fuit. Hic verus, ut aiunt, historiae relator cuncta gentis gesta, à memoria sinibus, præ nimia antiquitate, abolita, S. Patricio replicabat. Nihil enim tam fixum animo, quod neglectu, & tempore non aboleat. Hic quidem Ruanus licet à morte viuendi quidem inducias extorsit, pacem tamen non impetrauit. Licet enim ultra communem, & consuetum fluxæ ac momentaneæ vitæ terminum, mortem longè distulerit, debitam tamen miserae carnis fatalitatem non euasit. Ruanus iste, prout ex Hibernicis historiis colligi potest, trans omnem antiquorum patrum longæuitatem, licet 2 incredibile valde videatur, & calumniae obnoxium, multis annis vitam produxisse, perhibetur.

ADNOTATIONES IN CAP. XII.

1. Nostra ætate rem aliter esse, supra demonstrauius, cap. 5. Adnot. 2.

2. Nec mirum. Nam si hæc narratio vera sit, Ruanus annos ferè vixit 2041. Ast huiusmodi insomnia recitare, refutare est.

De Tertio aduentu Nemedi, scilicet à partibus
Scythiæ, cum quattuor filiis suis.

CAP. XIII.

PResato igitur Bartholano, cum omni successione sua, acerba
 continuaque pestilentia mucrone detrito, aliquandiu terra,
 suo nudata cultore, remansit, donec Nemedus, Agnominiij filius,
 natione Scythicus, cum quattuor filiis suis, ad desolata litora ter-
 ræ deuectus est. Starium, Gerbanelem, Anninum, ¹ Fergusium-
 que filios hic habuit. In cuius Nemedi temporibus, quattuor
² stagna, subito, inopinatioque impetu emersa, multa nemora &
 siluæ in campos, & plana sunt reducta. Hic cum piratis, qui Hi-
 berniam grauiter depopulari consueuerant, quattuor bella gessit
 crudelissima, cui ubique cecit victoria. In quadam tamen au-
 stralis Hiberniæ insula, diem obiit, quam & sui nominis perpe-
 tuam fecit heredem. Filiorum autem Nemedi, nepotum, abne-
 potumque successio, in breui generis numerositate, in tantum
 excreuit, vt totam ferè insulam longè abundantius solito, per
 omnes eius angulos adimplessent. Sed quoniam plus grauitatis
 habent res, quæ cum tempore crescunt, & rara solet subitis re-
 bus inesse fides: sicut subito in tantam excreuerat multitudi-
 nem, sic subitis, & inopinatis rerum euentibus, & casu longè
 citiore, quàm ortu defecerunt. Bellis namque frequentibus
 quæ cum ³ gigantibus gesserant, quibus tunc temporis abunda-
 bat insula, variisque incommodis & infortunis, maxima pars
 in breui deleta fuit. Pars verò residua tot imminentia, ea tem-
 pestate, malorum incommoda, fuga præsidio, declinans, partim
 Scythiam, partim Græciam nauigio petierunt. Ducentis igitur,
 & quindecim annis Nemedi generatio Hiberniam tenuit, &
 ducentis postmodum annis vacua fuit.

Circa annis
mundi.

2317.

I

2

3

ADNOTATIONES IN CAP. XIII.

*In Catal.
reg. Scot.*

1. Iste Fergusius non est is, qui primus Scotorum rex ab Hectore Boëthio ponitur, qui fuit non Nemedi, sed Ferquuhardi filius, multisque lustris post Nemedi occasum, communem à natura lucem accepit.

2. Fortè legendum: quattuor stagnis subito inopinatoque impetu immersis.

3. De gigantibus multa in vtramque partem disputari possunt, verum quia Alchimus Auitus, Viennensis antistes, ornatissimis atque optimis versibus, de illis dixit, non alienum est, eius sententiam in medium proferre:

*Alchim. Aui.
lib. 4. cap. 4.
habetur in
Biblioth. 5.
patr. tom. 7.*

Tempore quinetiam peccatrix terra sub ipso
Nutribat sæuos, immania monstra, gigantes.
Nec tamen effari solitum, quo semine cretos.
Communi cunctis ortum de matre ferebant:
Qui genus, vnde patres, prohibent arcana fateri.
Si speciem quæras, humani corporis illis,
Plus vultus, quàm forma fuit: sic linea, membris
Conueniens hominem monstrabat, dissona molem.
Quapropter deinceps commentis Græcia fictis
Dedecus infandum massis informibus auxit,
Et portentosis descripsit corpora membris:
Pube tenus quum forma viri, quum corporis ima
Supplerent vasti mixto pro crure dracones,
Artus semihominum patulis qui faucibus, imo
Integros, viuosque homines crudo ore vorarent.
Tunc etiam aiebant diro terrore, tonanti
Blasphemis cælo conuicia mittere plantis
His similes mendax Phlegræi fabula belli.
Excussas finxit iecisse per aëra rupes:
Pro telis, spaciola manus quas turbine mentis
Sparserit, & missis cælum quassauerit aruis.
Hæc sunt priscorum, quæ de terrore gigantum,
Carmine mentito, Graij cecinere poëtæ:
Qui cælum aduersus prauis contendere factis

Institute-

Institerint, nec iam missis configere telis
 Quum possent, diris agitarint prælia votis.
 Montibus impositos nec enim fas credere montes,
 Hoc tamen & deinceps illos tentasse putabo,
 Qui coctos lateres, lentoque bitumine iunctos
 In sublime rati manibus sic posse superbis
 Sustolli, & cellas in sidera surgere moles.
 Quum fureret mortale genus, castoque labore
 Irrita conscensis commenta inferret in altum
 Nubibus, & refugum sequeretur machina cælum
 Non prius absistens, subitas discordia linguas
 Quàm daret, & varius confunderet omnia sermo,
 Hinc sparsum fœdus, diuisa lege loquendi,
 Quod scelerum assensu turbata superbia rupit.
 Sic interruptæ perierunt culmina massæ:
 Effectuque carens cessauit in æthere turris.
 Hæc post Diluuium: nam quantas tempore præscò
 Pressa gigantæas tellus produxerit arces,
 Atque laceffitis contemptum immiserit astris,
 Abstergente Deo dira eluione docemur.

Genes. 11.

Si cui cordi sit, plura de gigantibus scire, legat D. August. lib.
 15. de Ciuit. Dei, cap. 23. D. Hieron. cap. 66. in Esai. D. Ambros.
 lib. de Noë, & arc. cap. 4. & cap. 34. D. Cyrill. Alexand. lib. 3. in
 Genes. & lib. 9. contra Iulianum. Tertull. libr. de Resurrect. car.
 circa medium, & adnotat. Renat. Lauren. in eundem locum.
 Isid. Etymol. lib. 11. cap. 3. Albin. Carol. quæst. in Gen. quæst. in
 cap. 6. D. Thom. postil. in cap. 6. Genes. Francisc. Georg. pro-
 ble. Sect. 2. de Noë, & Dilu.

De Quarto Aduentu, scilicet fratrum, & filiorum

Dele. CAP. XIII.

His itaque seriatim, hoc tenore, completis, tandem quinque
 duces, & hi germani fratres, filij scilicet Dele, de prædi-
 eta Nemedi posteritate, quæ in Graciã secesserat, in Hiberniam

Anno maa-
di 2595.

appli-

applicuerunt, & eam vacuum inuenientes, in quinque portiones
 aequales inter se diuiserunt, quarum capita in lapide quodam
 conueniunt, apud Mediam, iuxta castrum de Kilair, qui lapis,
 & umbilicus Hiberniae dicitur, quasi in medio & meditullio
 terra positus. Vnde & Media pars illa Hiberniae vocatur, quia
 1 in medio est insulae sita. De quinque tamen partibus illis fa-
 mosis, quarum nomina supra posuimus, nulla est haec. Cum enim
 praedicti fratres quinque, videlicet Gandius, Genandius, Gan-
 gandius, Rutheragus, & Slanius, in quinque partes insulam di-
 2 uisissent, quilibet partium illarum suam in Media² portiuncu-
 lam habebat, lapidem praefatum contingentem, quia terra illa, a
 principio, optima fuerat, tam campestri planicie, quam fecunda
 frugum fertilitate, vnde & nullus eorum quinque expers ipsius
 esse volebat.

ADNOTATIONES IN CAP. XIII.

1. Nunquam aut in annalibus legi, aut à nostris accipi, quin
 Media quintam Hiberniae partem efficeret. Neque memini,
 in quo loco, harum Giraldus mentionem facit, ut interim Me-
 diam omittat. Lagenia, Momonia, Connacia, Ultonia, quattuor
 sunt insulae portiones, quintam, extra Mediam (ut quidem ego
 sentio) nemo reperiet. Existit autem hic quaestio subobscura,
 vnde Media suum habet nomen ductum? Nam ideo idcirco
 Mediam dici hanc partem, quod in Media insulae portione sita
 sit, omnino veri non est simile. Latinum est hoc nomen, at illi
 quinque fratres Latine nescire. Certè in peruetustis scriptori-
 bus vbiq; pro Media, Midiam inueni scriptam: & lingua ver-
 nacula haec insulae portio, Meth, nominatur, quod sane voca-
 bulum nullam, cum mediae partis significatione, affinitatem
 habet.

2. Nos longè aliam sententiam, vtpote communem nostro-
 rum, & ut opinio mea fert, verisimiliorem secuti sumus libro
 primo. Sed haec lectoris iudicio relinquo.

De primo Hiberniæ Monarcha, scilicet Slanio.

CAP. XV.

Processo verò temporis, fortuna variante vices, & in breui, vt adsolet, multa peruertens, Slanius solus totius Hiberniæ monarchiam obtinuit: vnde & primus Hiberniæ rex nominatur. Hic primò quinque portiunculas Mediæ redintegravit, & in vnum coniungens mensa regali appropriauit. Vnde & à principalibus illis quinque portionibus, per Slanium, vt dictum est iam mutilatis, vsque hodie segregata separatim per se Mediæ iacet. Nec tamen quantum terræ vna illarum quinque, tantum continet ista, sed solum medietatem. Cùm enim à tempore Slanij quælibet illarum quinque partium triginta duos cantaredos continuerit, sexdecim tantum Mediæ contenta fuit. Est ergo numerus cantaredorum omnium Hiberniæ 176. Dicitur autem cantaredus (composito ex vulgari vocabulo, tam Britanica, quam Hibernica lingua) tanta terræ portio, quanta centum villas continere solet. Cùm igitur ex his fratribus, & eorum successione, nouem successerint reges, parum tamen, & circiter annos triginta regnauerunt. Slanius verò in monte quodam, apud Mediæ, tumultatus est, qui ab eius nomine nomen accepit.

ADNOTATIONES IN CAP. XV.

i. Mediæ, nostra ætate, ab aliis quatuor partibus segregata nō est: & iam ita latè patet, vt duplicem Mediæ, communibus regni comitiis, diuisam habeamus, quarum vna, vetusto nomine, Mediæ, altera Occidentalis Mediæ dicitur. Mediæ non ita latè diffusam fuisse, temporibus Giraldi Cambrensis, arbitror.

De quinto aduentu quattuor filiorum Milesij regis, de partibus Hispaniæ, & qualiter Herimon, & Heberus regnum inter se diuiserunt.

CAP. XVI.

DEleta igitur magna ex parte, & plurimum debilitata natione ista, cum variis inter se conflictibus, tum eo potius bello, quod cum alia quadam Nemedi posteritate, quæ de partibus Scythiæ superuenerat, grani cum dispendio gesserat, demum aduenerunt de Hispaniæ partibus, in sexaginta nauium classe, quattuor nobiles Milesij regis filij, qui & statim totam insulam, nemine rebellante, sibi vendicauerunt. Procedente verò tempore, duo istorum nominatissimi, Heberus scilicet, & † Herimon duas in partes æquales regnum inter se diuiserunt. Herimoni cessit pars australis, Hebero quidem aquilonaris.

† Alij, Herimon.

De fratrum discordia, & qualiter, interfecto Hebero, de Hiberniensi populo primus Herimon monarcha fuit.

CAP. XVII.

CUm autem aliquandiu prosperè satis, & feliciter conregnassent, quoniam nulla fides regni sociis, omnisque potestas impatiens consortis erat, cæca malorum mater ambitio, fraterna paulatim disiungens fœdera, omne pacis vinculum in breue dissoluit, & latè se rebus immiscens discordia cuncta peruertit, & perturbat. Post varios igitur fratrum conflictus, & ambiguos semper bellorum euentus, tandem Herimoni cessit victoria, & in bello quodam, interfecto Hebero, fratre suo, totum regnum Herimon solus obtinuit, qui & de Hiberniensi populo, qui vsque in hodiernum insulam habitant, primus monarcha fuit.

fuit. A nomine verò prædicti Heberi, secundum quosdam, Hibernienses nomen traxerunt: vel potius, secundum alios, ab Hiberno, Hispaniæ fluuiio, vnde prouenerant. Dicti sunt & Gaideli, dicti sunt & Scoti. Sicut enim antiquæ referunt historiæ, Gaidelus quidam, Phenij nepos, post linguarum confusio-
 nem apud Nembroticam turrim, in variis linguis peritissimus fuerat. Ob quam peritiam rex Pharaos filiam suam Scociam ei sociavit uxorem. Quoniam igitur Hibernienses ab istis, ut aiunt, originalem lineam ducunt, à Gaidelo, & Scocia, Gaideli & Scoti, sicut & nati sunt, sic & nominati. Gaidelus iste, ut aiunt, Hibernicam linguam composuit, quæ & Gaidelach dicitur, quasi ex omnibus linguis collecta. Scotia quoque pars insulæ Britannicæ dicitur aquilonaris: quia gens originaliter ab his propagata terram illam habitare dinoscitur. Quod tam
 *linguæ, quàm cultus, tam armorum etiam, quàm morum, vsque in hodiernum probat affinitas.

ADNOTATIONES IN CAP. XVII.

I. Hibernos olim appellatos Scotos, & Hiberniâ fuisse Scotiam dictam, non modò Giraldus Cambrësis, sed alij etiam vetusti scriptores perspicuè testantur. Ut huius rei fidem faciam, à D. Patricio incipiam, qui primus Euangelij lucem Hibernis adtulit. De eo ita vetus auctor scribit:

*Qui, in sione domini,
 Missus ad Hiberniam,
 Que plena erat idolis,
 Dura ceruice, incredula.*

*Qui tenebras idololatriæ
 scoticæ gentis abstulit,
 Et prædicauit hominibus
 Fidem, præclaro lumine.*

*In hym. ad
 mar.*

Scoticæ, inquit, gentis, pro, Hibernicæ gentis. De eodem ita alius: Tempore Theodosij, & † Valentini, Papa Celestinus ad Scotos in Christum * credentes Palladium misit Episcopum. Quo defuncto ab eodem missus est ad eos S. Patricius, genere Brito, filius Conches, sororis S. Martini. Qui in baptismo quidē

*In breui. ca-
 non. regul. ca-
 pit. de Sion.
 † Aliàs Va-
 lentiniani.
 *Fortè creden-
 turos.*

dictus est Suchar : à S. Germanio Magonius, à Celestino verò Patricius, à quo Scotorum archiepiscopus est ordinatus, per annos sexaginta, sanctitate, signis, & doctrina excellens, totam insulam Hiberniæ conuertit ad Christum. Sanctus autem Patricius dum Scotorum regi prædicaret. Hæc ibi. Promiscuè nunc Hiberniæ, nunc Scotorum mentio fit. Cælium Sedulium, poetam nobilem, Hibernum fuisse, perspicuum est. Eius vita à Tritemio, & Sixto Senensi ita describitur. Cælius Sedulius Presbyter, natione Scotus. Idem nomen ipse Sedulius vsurpat in epistol. libro. Sedulius Scotigena. Eius adnotationes in omnes D. Pauli epistolas ita inscribuntur. Sedulij Scoti Hibernensis, &c. D. Gallus etiam Hibernus fuit : quod ipsum Wallafridus Strabus, qui eius acta litteris mandauit, in præfatione sua agnoscit. At verò lib. 2. cap. 46. hæc narrat. Nuper quoque de natione Scotorum, quibus consuetudo peregrinandi iam pænè in naturam conuersa est : quidam aduenientes, vnum è suis conuiatoribus, multiplici peste possessum, in eodem monasterio dimiserunt. Qui cum aliquantis ibi moraretur diebus, & cottidie infirmitatis suæ remedium, plena fide, deposceret, nocte quadã fenem sibi, per somnium, vidit assistere, gestu & habitu venerandum. Quem, quis esset, interrogans, beatissimum Gallum fuisse perdidicit ; & protinus ad illum, cernis, inquit, ô domine, toto me corpore dissolutum, meritorum tuorum cottidie euidentiã præstolari. Noli ergo, quod te aliquando credo facturum, differre diutius. Ad hoc enim me reseruatam esse cognosco, vt sicut his barbaris virtus tua latissimè claret, ita etiam gentis tuæ hominibus meritorum tuorum fulgor innotescat, & claritas. Gentis, inquit, tuę hominibus, quos paullo antè Scotos appellat. Præterea in vita S. Kiliani martyris hæc verba reperiuntur. Beatus Kilianus, è Scotorum genere, nobilibus ortus patribus, diuinæ gratiæ factus est nobilitate clarissimus. Scotia, quę & Hibernia dicitur, insula est maris Oceani, fecunda quidem glebis, sed viris sanctissimis clarior : è quibus Columbanus gaudet Italia, Gallo ditatur Alemania, Kiliano Francia Teutonica nobilitatur. Quid clarius ? Quid significantius dici potuit ? In eandem sententiã scribit Ionas, in vita D. Columbani, cap. 2.

Colum-

*Sixt. Senens.
lib. 4. biblio.
Sanct. verb.
Cæl. Sedul.
Surius de
Sanct. hist.
to. 5. Oct. 16.*

*Suri. tom. 4.
Iulij 8.*

Columbanus, qui etiam Columba vocatur, in Hibernia ortus est; insula in extremo sita Oceano, spectante Titanis occasum, dum vertitur orbis, & lux occiduas ponti descendit in umbras. Insulae huius situs, ut ferunt, amoenus est, & immunis ab armis, & bellis exterarum nationum. Eam Scotorum gens incolit: gens quanquam ceterarum gentium legibus carēs, attamen Christianae religionis dignitate florens, ita ut omnium vicinarum gentium fidem excellat. Hæc ille. Verum obseruandum est, Ionam, & Wallafridum Strabum totos errare, qui Columbarum, & Columbam eundem esse, scribunt. Diuersi sunt, ut nostrae gentis annales liquidò confirmant. Ambo Hiberni erāt, ambo æquales. Columba florebat, dum Iustinus secundus imperij gubernacula tenebat, quo tempore in Britanniam ex Hibernia migravit, ut Bedæ placet, lib. 3. cap. 4. ubi Surius, in margine, Columbanum, pro Columba, imprimi curauit, in quo, ut ceteri, lapsus est. Columbanus imperante Mauricio vixit, in Italia è vita excessit, circa annum humanæ salutis 615. aut, ut Sixtus Senensis affirmat, anno 598. nono Calend. Decembris. Columba verò humatus est, non procul ab Albania, in insula, quæ vulgò Colmkilia nominatur, ut auctor est Beda. Verum Hiberni confirmāt Columbam in Dunensi ciuitate sepultum esse, cuius rei testes sunt vetusti versiculi.

*Suri. tom. 6.
Novemb. 21.*

*In Vit. S.
Galli. lib. 1.
cap. 1.
Habetur apud
Sur. 10.
5. Octob. 16.*

*Surius 10. 4
in vita Os-
waldi. Au-
gust. 5.
Sixt. Sen. lib.
4. biblioth. 5.
Verbo Co-
lumb.
Beda lib. 3.
Angl. hist.
cap. 4.*

*Hi tres in Duno, tumulo tumultantur in vno,
Brigida, Patricius, atque Columba pius.*

Quoniam verò in Columbae mentionem incidimus, quid in eius vita pro hac sententia facit, appingere libet. S. Columba prædicens interitum cuiusdam impij, sceleratiq̄ue plani, hæc verba facit. Et conuersus ad fratres ait, Hic homo filius est perditionis, qui, quam promisit poenitentiam, non explebit, sed mox ad Scotiam reuersus, ab inimicis percussus, peribit. Factumq̄ue est ita. Nam ad Hiberniam regressus, ille miser in manus inimicorum incidens trucidatur. Ibi Scotiam, hinc Hiberniam nominauit. Idem auctor, in vita Columbani, in totius causæ arcem inuadere videtur. Eius verba hæc sunt. Beatus Columbanus in Hibernia, insula in Oceano sita, quam Scotorum gens inhabitat, ortus est. Hibernia enim antiquitus Scotia dicta

*In legend.
nou. Angl.*

dicta est, de qua gens Scotorum Albaniam, Britanniae maiori proximam, quae ab euentu modò Scotia dicitur, inhabitans, originem duxit, & progressum habuit. Idem, in vita D. Columbae, suam narrationem his verbis terminauit. Est autem sciendum, quòd Hibernia propriè Scotorum est patria: antiquitùs igitur Scotia, pro Hibernia, saepius scribi solet, sicut hìc in vita S. Columbae diligenter intuentibus apparet: & etiam Venerabilis Beda, de gestis Anglorum, multis in locis Hiberniam exprimere volens, Scotiam scripsit. Hæc ille. Ita testatur Beda lib. 1. Angli. hist. ca. 1. lib. 2. cap. 4. li. 3. ca. 4. & ca. 27. Hæc ego nõ tanta ambitione colligerè, nisi nonnulli ab hac sententia dissentirent: qui tamen Scotos ab Hibernis ortos concedunt, quia rem luce meridiana clariorem pernegare nullo modò possunt. At verò Scotos non modò ortum, sed etiam nomen ab Hibernis hausisse, veteres historici vna assentione confirmant.

2. An ea vox istam significationem præ se ferat, prorsus ignoro. Illud Hibernicæ linguæ peritis discutiendum relinquo: à quibus saepius accepi, istam locutionem, ab omni alia, perpauca mutuare, magnam tamen cum Hebraica lingua affinitatem habere.

3. Istud idem affirmat Giraldus infra cap. 19. Et Beda lib. 1. cap. 1. Hæc autem (Hibernia) propriè patria Scotorum est. Ab hac egressi, vt diximus, tertiam, in Britannia, Britonibus & Pictis gentem addiderunt.

4. Id verum esse, nostra ætas testatur. Etenim ea lingua, qua nunc Scoti urbani vtuntur, non Scotica est, sed Anglica. Agrestes verò Scoti, tantum Hibernicè sciunt. Id ita olim fuisse confirmat Beda: Hæc, inquit, in præsentem, iuxta numerum librorum, quibus lex diuina scripta est, quinque gentium linguis, vnã eandemque summæ veritatis, & veræ sublimitatis scientiam scrutatur, & confitetur, Anglorum videlicet, Britonum, Scotorum, Pictorum, & Latinorum, quæ meditatione scripturarum, ceteris omnibus est facta communis.

*Beda lib. 1.
hystor. Angli.
cap. 1.*

De Gurguntio, Britonum rege, qui Balclenses in Hiberniam transfudit, & eandem ipsis inhabitandam concessit. CAP. XVIII.

Sicut Britannica refert historia, rex Britonum, Gurguntius, nobilis illius Bellini filius, & Brennij famosissimi nepos, rediens à Dacia, quam olim à patre suo subactam, & sibi iam rebellem iterum subiugauerat, apud insulas Orchadium classem inuenit, quæ Balclenses de Hispaniarum partibus illuc aduectauerat. Cùm ergo duces eorum ad regem accessissent, & vnde huc aduenerint, causamque aduentus, ut aliquam scilicet terram, in occidentis partibus, inhabitarent, ei proposuissent: cùm etiam summo opere iam flagitassent, ut aliquam terram eis inhabitandam concederet: rex tandem, de suorum consilio, insulam istam, quæ nunc Hibernia vocatur, & quæ tunc vel vacua prorsus fuerat, vel per ipsum inhabitata, eis inhabitandam concessit. De suis etiam navigationis duces ipsis adhibuit. Ex quo patet, non nullo iure, licet antiquo, Britannie reges Hiberniam contingere. Legitur quoque, famosum illum Britonum regem, Arturum Hibernie reges tributarios habuisse, & ad magnam etiam vrbs Legionum curiam quosdam eorū accessisse. 2

ADNOTATIONES IN CAP. XVIII.

1. Locus, vnde isti Hispani venerunt, vulgò Baion dicitur.
2. Hæc vrbs, lingua Britannica, Caër Pleon, Anglicè Westchestria nominatur.

Quot reges ab Herimone vsque ad patricij aduentum regnauerunt. Et quod insula per ipsum ad fidem est conuersa. CAP. XIX.

Primo igitur gentis huius rege, scilicet Herimone, vsque ad Patricij aduentum 131. reges de eadem gente in Hibernia regnauerunt. Patricius vero, natione Britannus, vir vita & sanctitate 1

sanctitate conspicuus, regnante Laëgiriō, Nelli magni filio, in insulam intrauit, & gentem inueniens idololatriam, varioque errore delusam, primus in ea, diuina opitulante gratia, fidem Christianam & predicauit, & plantauit. Baptizatis itaque cateruatim populis, & tota iam insula ad fidem Christi conuersa, apud Armachiam sibi sedem elegit, quam etiam, quasi metropolim, constituit, & primum totius Hiberniæ primariæ locum. Episcopos quoque congruis in locis collocauit, vt in partem vocati sollicitudinis, quod ipse plantauerat, & ipsi rigarent, Dominus autem incrementum daret. Hic quoque notandum videtur, prædicto Nello Hiberniæ monarchiam obtinente, sex filios Muredi regis Ultoniæ, in classe non modica, boreales Britannici partes occupasse; vnde & gens ab his propagata, & specificato vocabulo² Scotica vocata, vsque in hodiernum, angulum illum inhabitat. Sed quibus ex causis huc aduenerint, qualiterque, & quantis⁴ proditiōibus potius, quàm expeditionibus Pictorum gentem perualidam, armis quoque & animositate longè præstantem, à partibus illis expulerint, cum notabilem illam Britannici⁵ topographiam declarabimus, enucleatim expedietur.

ADNOTATIONES IN CAP. XIX.

1. Fortè legendum, à primo igitur gentis huius rege.

2. Existit, hoc in loco, quæstio subdifficilis, an ob Muredi, regis Ultoniæ, filiorum in Albaniam aduentum, Aquilonaris Britannici pars tum Scotia dici cœpta sit? Illud enim hoc in capite Giraldus Cambrensis indicare atque innuere videtur. Hæc autem incurio in Albaniam, pauldò ante Patricij aduentum, facta fuit. Vixit Patricius Celestino primo pontificium munus sustinente, à quo ad Hibernos missus est. D. tamen Hieronymus, qui Patricium atate antecessit, Albanensium Scotorum mentionem, vt mihi quidem videtur, facit. Neque Britannia, inquit, fertilis prouinciã tyrannorum, & Scoticiæ gentes, omnesque vsque ad Oceanum, per circuitum barbaræ nationes Moysen prophetaque cognouerunt. Hæc ille. Nonnulli libri

Hierony. aduers. Pelag. & Cresiphon. cap. 4. circa med. som. 2.

legunt

legunt, Stoicæ gentes, sed mendosissimè. Hoc loco D. Hieronymus Britanniam à Scotica gente separat. Albania, quæ nostra ætate, Scotia dicitur, est Britannicæ pars, non itaque improbable est, Hiberniam hîc significari. Cùm verò addat, Omnesque, usque ad Oceanum, per circuitum barbaræ nationes, satis credibiliter asserere quis poterit, Hiberniâ in ista clausula potius, quàm in prima cõtineri. Aliud tamen eiusdem auctoris testimonium superioribus verbis lucem videretur adferre. Scotum, qui eius scripta, invidia quadam & obtrectatione, reprehendit, ita descripsit. Habet progeniem Scoticæ gentis de Britannorum vicinia. Non de Britannicæ vicinia, sed Britannorum dixit. Quod totum non modò ad Hibernos Scotos, sed ad Albanenses etiam satis appositè accommodari potest. Non sum autem nescius, Britannicæ significatione ipsam Hiberniam à quibusdam vetustis scriptoribus fuisse comprehensam, ut testis est Plinius. Sed ut ad D. Hieronymum reuertamur, alibi in eundem calumniantorem inuehitur, qui locus etiam corruptè imprimitur. Non recordatur stolidissimus, & Scotorum pultibus prægratuus. Vbi libri impressi habent, & scotorum: sed falsò, quemadmodum, & alibi eodem errore librarij capiuntur. Audiant, inquit D. Hieronymus, ethnici messes ecclesiæ, de quibus cottidie horrea nostra complentur, audiant catechumini, qui sunt fidei candidati, ne vxores ducant ante baptismum, ne honesta ducant matrimonia, Sed Scotorum, & afortorum ritu, ac de repub. Platonis promiscuas vxores, communes liberos habeant. Vbi impressi libri habent, scotorum & afortorum ritum: imis mendosè. Nullû enim sermonè hîc instituit Hieronymus de promiscuis viris, sed de promiscuis tantùm vxoribus. Quî verò scorta, cum sint meretrices, plures vxores habere possunt? Imò satis dilucidè, cum aperta Scotorum Albanensium distinctione, horum verborum sensa expressit alio loco D. Hieronymus. Quid loquar de ceteris nationibus, cùm ipse adolescentulus, in Gallia, viderim Scotos, gentem Britannicam, humanis vesci carnis. & paullo post. Scotorum natio vxores proprias non habet, & quasi Platonis politiam legerit, & Caronis sectetur exemplum, nulla apud eos coniunx propria, sed ut cuique libitum fuerit,

*Hieronymus in
proem. in 3.
Comment.
Hier. tom. 4.*

*Plinius lib. 4.
natural. hist.
cap. 16.
In proem. in
prim. Com-
ment. Hier.
tom. 4.*

*Epist. 83. ad
Ocea. tom. 2.*

*Lib. 2. aduers.
Ioni. cap. 6.
tom. 2.*

fuerit, pecudum more, lasciuiunt. Scotos, inquit, gentem Britannicam, quo additamento, Scotos Albanenses satis distinctè ac enucleatè expressit. Verùm D. Hieronymus (quod pace talis, & tanti viri dixerim) totus in vxorum multitudine errat. Quod in veteribus & priscis annalibus perspicuè cernitur: quibus citius est credendum, quàm vanis rumoribus, quos homines longinqui nimis citò colligere consuefcunt. Illi quidem historiarum, ac geographiæ auctores facillimè labuntur, qui nimis celeriter credunt, de exterarum gentium institutis, in quibus nullam inspectionem habent. Hoc ex nauta aliquo, qui vix maritimas eius regionis oras præteriens adspexit, accipiunt; illud à vectore, ad nullam rem idoneo, arripiunt; istud à mercatore, non gentis ritibus, sed domesticis pactis dedito, discunt. Atque his nugis collectis & coaceruatis, libros suos edunt, in quibus cum alienæ nationis incolas mendaciis onerant, quid aliud præstant, quàm vt priuato otio, & aliorum fortassis negotio intemperanter abutantur. Neque hæc ita accipi velim, perinde ac si D. Hierony. cuius honorificentissimam mentionem semper à me fieri volo, falsitatis, aut inanitatis insimulem. Sed quemadmodum vanitas ineptis & ventosis homuncionibus plerumq. errorem obiicit; ita simplex & columbina illa euangelij facilitas sanctos ac religiosos viros interdum credulos efficit. Nam vt quisque est cultor veritatis studiosissimus, ita alios esse mendaces tardissimè suspicatur. Scitè profectò D. Augustinus, plerumque, inquit, in his nostra credulitas fallitur, quia nonnumquam & historia, & multò magis fama mentitur. Quare D. Hieronymum, vt par est, suspicio; rumorem, qui religiosas ac apertas optimi & probatissimi viri aures, inani sonitu, compleuit, damno: & cur damnem, sic doceo. Scoti Albanenses, eisdem moribus, quibus & Hiberni, imbuti fuerunt. Hoc cum alij, tum noster Giraldus suprà cap. 17. docuit: & verè. Loci enim, non ingenij mutatio est facta. At Hibernos distinctas vxores longè ante D. Hieronymum natum, habuisse, grauis & sincerus auctor Beda his verbis testatur. Ad hanc ergo (Hiberniam) vsque peruenientes nauigio Picti (vt diximus) petierunt in ea sibi quoque sedes, & habitationem donari. Responderunt

*Tract. 90. in
Iohan. refer-
tur à Beda.
1. Corint. 4.*

*Beda lib. 1.
Eccles. Hist.
cap. 1.*

runt

runt Scoti, quòd non ambos eos caperet insula: sed possumus, inquit, salubre vobis dare consilium, quid agere valeatis. Nouimus, insulam aliam esse, non procul à nostra, contra ortū Solis, quam sæpè lucidioribus diebus de longè adspicere solemus. Hanc adire si vultis, habitabilem vobis facere valeatis: vel si qui restiterint, nobis auxiliariis vtimini. Itaque petentes Britanniam Picti habitare per septentrionales insulæ partes cœperunt. Nam austrina Britones occupauerant. Cumque vxores picti non habentes peterent à Scotis, ea solùm conditione dare consenserunt, vt vbi res veniret in dubium, magis de fæminea regum profapia, quàm de masculina regem sibi eligerēt: quod vsque hodie apud Pictos constat esse seruatum. Hæc Beda. Iam verò, quid sodes caussæ æquus rerum æstimator censeret esse, cur Scoti tam prouidi formularum cautores existerent, si mutuis vxoribus, ac potius scortis (nam fœdam libidinem honesto nomine tegere, & velare non audeo) promiscuè vti consueuerint. Quem enim curialem, quem gentilem, quem auunculum, quem nepotem, quem auum, quem abauum, quam sororem, quam priuignam, quam materteram, quam neptem mihi profers, vbi nemo legitimis vtitur nuptiis, nullus certos aut cognoscit, aut agnoscit liberos? Aut quæ hæreditaria regni successio sollicitum cuiusque animum habeat, qui certas paterni, maternique sanguinis propagines non inspicit? Præterea Solinus, qui Hibernicam gentē satis ignominiosè peruellit, certa connubia commemorat. Puerpera, inquit, si quando marem edidit, primos cibos gladio imponit mariti, inque os paruuli, summo mucrone, auspiciam alimentorum leuiter infert. Mariti, inquit, non maritorum. Sed ad ipsa D. Hieronymi tempora accedamus, quæ etiam pro Scotis contra hæc figmenta manifestè faciunt. S. Patricius, qui Scotis, hoc est, vt idem sæpius iteremus, Hibernis, Christianæ fidei lucem tendebat, D. Hieronymi ætati suppar erat: quod ex notatione temporum perspicuè elicio. Nam D. Hieronymus, Honorio imperatore, in cælitū concilium cœtumq. migravit. Patricius ad Hiberniā profectus est, Theodosio secundo & Valentiniano tertio imperatoribus, cū quattuor & sexaginta

Solin. cap. 26.

annos confeciffet. Qualis autem vulgaris Scotorum Hibernienfium, & Albanenfiſium (nam vt vtrique ſanguine & vicinitate, ita moribus finitimi erant) conſuetudo, viuo Hieronymo, fuit, talis ſine controuerſia eo non ita pridem mortuo permanſit, ac etiam permaneret, ſi non eorum mentes Euangelij radijs numen illuſtraſſet. His poſitis & ſtabilitis, quæ poſita & ſtabilita eſſe debent, videamus an Patricius iſtam luxuriam, in vſu fuiſſe cottidiano collocatam, in Hibernia, animaduertent. In eius vita hunc euentum, parum Latine, ſed admodum aptè ad rem, quam in manibus habemus, vetus ſcriptor narrat. Erat quidam magus, qui grauiter reſiſtebat Deo, cuius obſtinaciam videns Sanctus, ait ad Dominum. Domine, qui omnia potes, hic impius blaſphemat nomen tuum, eleua illum foras, & citò moriatur. His dictis, eleuatus eſt magus in aère, & iterum demiffus de ſuperis cum globo niuis, verſo capite, ad lapidem comminutus, & mortuus eſt. Tunc rex iratus ſurrexit, cum ſuo exercitu, vt Sanctum occideret, & ſtatim tetramotus factus eſt magnus, & tonitrus, & ignis, & ventus vehemens, & ceciderunt ex eis multi, ceteriſque huc illucque fugientibus, remanſit rex, cum quattuor viris, latens in quodam loco, cum magno timore. Venit autem regina ad Patricium & dixit ei: Homo iuſte, & potens, ne perdas regem, veniet enim, & genua ſectet, & adorabit Dominum tuum. Hæc ille. Reginam conciliatricem inducit, numinis præconem, pro mariti ſui ſalute, blandè, & concinnè deprecantem. Quæ certè regina appellanda non erat, quæ multiplex cubile vſurpabat, quæ vna nocte propter principem, altera ſimul cum principis bubulco cubitabat. Sed manifeſtiora videamus. Perrexit, inquit ſcriptor, Patricius ad regem Milach, cum quo in ſeruitute fuerat, vt cum ad fidem conuerteret. Quod ille audiens, congregauit omnem ſubſtantiam ſuam, & ſuccendit eam ſuper ſe, illicque combuſtus eſt: magis mortem eligens, quàm vt ſeruo ſuo quaſi ſubiectus permaneret. Patricius verò, de monte propinquo, hoc intuens, duabus horis ſuſpirans & lacrymans ait; Hic rex, quia ſeipſum igni tradidit, ne Deo æterno ſeruiret, nemo ſe debet de filiis eius

rex

*In eius vita
in vetuſtis
manuſcriptis
lib. & in le-
gend. nou.
Angl.*

rex super sedem regni eius, sed semen eius seruiet in sempiternum. Quorsum hæc spectat minax vaticinatio? Quem ad finem regis filios exstirpandos diuinat? Reperta est inter Scotos consuetudo, summo dedecore libidinis ac turpitudinis contaminata, quæ Christi nuntium hoc oraculo liberet. Sunt Platonica reipub. ciues. Certas non habent fæminas, quæ maritis nubunt: mulieres promiscuè & cõmuniter se omnibus peruulgant. Sed in caussa maximè aperta testimonia profero minimè necessaria. In eo verò quod scribit D. Hieronymus, se in Gallia vidisse Scotos, gentem Britannicam, humanis carnibus vesci, non fas esse duco, viro spectatissimo, atque integerrimo fidem non attribuere. Ast per mihi mirum videtur, tam fœdum facinus, ad spectuque terribile, non modò contra communem hominum consuetudinem, sed etiam contra rerum naturam perpetratum, in Gallia toleratum fuisse. Certè ipsa Scotia tali lupinæ feritati impunitatem non dabat. Nam cum circa annum salutis 1480. spurcissimus latro ac heluo, in quodam latibulo se occultans, humanis carnibus, bestiarum more, vitam propagasset, comprehensus à lictoribus, viuus cum suis domesticis (omnes enim eodem scelere obstricti erant) ambustus est. Sed quoquo modò se res habuit, paucorum crimina in vniuersam gentem non sunt deriuanda. Quamquam enim Virgilius ille Æneas crimine ab vno omnes discendos iubet, tamen talis iniqua lex à Christianis antiquari debet.

3 Albania est satis ampla Britannia portio, non angulus, sicut Giraldus, quadam cõtemptione ac despicientia cõmotus, scribit.

4 Miror, vnde istæ proditioes effluerint? Certè Scoti, armis viribusque, cum Pictis semper erant conferendi. aliter de his Beda: Procedente autem, inquit, tempore, Britannia, post Britones & Pictos, tertiam Scotorum nationem in Pictorum parte recepit. Qui, duce Reuda, de Hibernia egressi, vel amicitia, vel ferro, sibi inter eos sedes, quas hactenus habent, vendicarunt. A quo videlicet duce vsque hodie Daltrendini vocantur: nam lingua eorum dal partem significat.

5 Liber iste, si talis existet, numquam ad manus meas peruenit.

*Beda lib. 1.
Eccles. histor.
cap. 1.*

Quod

Quòd Archiepiscopi nulli in Hibernia fuerunt, ante ad-
uentum Iohannis Papironis, qui quattuor pallia
in Hibernia plantauit. CAP. XX.

1 **A**rchiepiscopi verò in Hibernia nulli fuerant, sed tantum
2 3 se Episcopi inuicem consecrabant, donec Iohannes Papiro,
1148. Romane sedis legatus non multis retro annis aduenit. Hic
4 quattuor pallia in Hiberniam portauit, quorum vnum apud
Armachiam posuit, alterum apud Dublinium, tertium apud Cas-
siliam, quartum apud Tuerniam, in Connactia. Obiit autem
beatus Patricius, & in Domino quieuit, anno etatis sue 120.
ab incarnatione verò Domini 458. ab aduentu Hibernien-
sum 1800.

ADNOTATIONES IN CAP. XX.

1 Hinc apparet, D. Patricium Archiepiscopum non fuisse, quidquid alij scribant, sed solùm Episcopum Armachanum. Gelasius primus erat Armachiaë Archiepiscopus.

2 Non semper se inuicem consecrabant, nam quandoque illud munus antistes Cantuariensis suscepit, quemadmodum Philippus Flattesburius, vir industrius, & antiquitatis summè studiosus bene adnotauit. Verba eius hæc sunt. Anno Domini 1074. ad regimen Dubliniensis ecclesiæ Lanfrancus Archiepiscopus Cantuariæ, petente Goderico rege, Dubliniensis ecclesiæ populo & clero consentientibus, & eligentibus, in ecclesia S. Pauli Londini, Patricium sacrauit antistitem: accepta prius ab ipso examinato professione, de sua obedientia, more antecessorum suorum, sibi suisque successoribus exhibenda: sacrumque in patriam, vnde venerat, remisit, dans ei litteras ferendas Goderico regulo, & Terdilnaco, maximo regi Hiberniæ. Hactenus Philippus. Idem etiam Lanfrancus hoc ipsum præstitit, Anno 1085. Donatum antistitem Dubliniensem consecrando.

3 Magis distinctè totum hoc negotium Philippus Flattesburius expressit. Anno, inquit, Domini, 1148. Iohannes Papiron presbyter cardinalis, à B. Eugenio papa missus cum Christiano, Lismo-

Lismoriensi Episcopo, totius Hiberniæ legato, in Hiberniam venit. Anno Domini 1152. Christianus, Episcopus Lismoriensis, totius Hiberniæ legatus cōcilium celeberrimum celebravit; cui concilio interfuerunt, Episcopi, Abbates, Reges, Duces, & maiores natu Hiberniæ. In quo auctoritate apostolica, & concilio Cardinaliū, consensu Episcoporum, Abbatum, & aliorum ibidem consistentium, quattuor archiepiscopatus in Hibernia constituit: videlicet, Armachanum, Dubliniensem, Cassiliensem, Tuemiensem, in quibus præsidebat tunc Gelacius, Gregorius, Donatus, & Edanus. Hæc Flattesburius.

4 Siluester, in summa, quid pallium sit, explicat. Pallium, inquit, siue vt aliis placet, Palleum, in proposito, est ornamentum ad modum stolæ sacerdotalis, crucibus nigris intextum, super alia ornamenta delatum, humeros, ad instar coronæ, pectusque circumdans, antè dependens, significans plenitudinem pontificalis officij.

Summa Siluestri verbi pallij.

Quot reges à tempore Patricij vsque ad Turgesij aduentum regnauerunt. CAP. XXI.

DE gente igitur ista ab aduentu Patricij vsque ad Fedlimidij regis tempora 33. reges per 400. annos in Hibernia regnauerunt: quorum diebus fides Christiana hic illibata permansit, & inconcussa.

Quòd tempore Fedlimidij regis, Norwagienses Turgesio duce, Hiberniam expugnauerunt.

CAP. XXII.

IN huius verò Fedlimidij regis tempore, Norwagienses, in magna classe, Hibernica litora appulerunt: qui & in manu forti terrā occupantes, & gentili furore debacchantes, ecclesias ferè omnes destruxerunt. Horum autem dux Turgesius vocatus, multis variisque conflictibus, & bellis atrocibus totam sibi insulam in breui subiugauit, & peragratis totius regni finibus, totam vndique terram, locis idoneis, incastellauit. Unde & fossata infinita, alta nimis, rotunda quoque, & pleraque tripli-

k

cia;

cia, castella etiam murata, & adhuc integra, vacua tamen & deserta. Ex reliquiis illis, & antiquitatis vestigiis hîc, vsque in hodiernum diem, multa reperies. Hibernicus enim populus
 1 castella non curat. Siluis namque pro castris, paludibus utitur pro fossatis. Turgesius itaque regnum Hibernicum aliquandiu pacificè rexit, donec puellarum dolo delusus interiit.

ADNOTATIONES IN CAP. XXII.

1 Hoc longè secus est nostris temporibus. Nam Hiberni in castellis magnam salutis suæ spem collocant, vt fusè libro primo explicauimus.

Quòd Angli Gurmundum, Hibernici Turgesium Hiberniam dicunt subiugasse. CAP. XXIII.

1 Ceterum hoc mihi mirandum videtur, quòd noster Anglorum populus Gurmundum clamat Hiberniam subiugasse, & tam castra prædicta, quàm fossata struxisse, de Turgesio nullam penitus faciens mentionem. Hibernienses verò & eorum historiae scriptæ Turgesium prædicant. Gurmundum autem prorsus ignorant. Unde & quidam, semel à Gurmundo, & iterum à Turgesio insulam dicunt subiugatam. Sed hi Hibernicis historiis aduersantur: quæ tantum semel, ante hæc nostra tempora, & tunc à Turgesio gentem Hibernicam testantur expugnatam. Alij verò eundem fuisse asserunt, sed binominem, & quem nos Gurmundum, Hibernienses Turgesium vocare. Sed hoc etiam dissimiles eorum obitus, & finis diuersus stare non permittunt. Verior, igitur, & verisimilior habet historia, quòd, Gurmundo, in Britannia regno, quod sibi subiugauerat, iam in sceptris agente, Turgesium istum, cum electa iuuentute, in hanc insulam expugnandam, in classis suæ non modica parte, transmisit. Qui Turgesius, quoniam & expeditionis huius tribunus fuerat, & terra subacta diu sub Gurmundo, quasi regni rector

gni rector & senescallus permansit. Gens Hibernica eius solius, quem presentialiter & vidit, & nouit, & à quo tanta mala sustinuit, tam nomen, quàm famam perpetuæ memoriæ commendauit.

ADNOTATIONES IN CAP. XXIII.

I Dum Giraldus aliorum errorem coarguit, maiorem imprudens creat. Turgesium Gurmundi vicarium in Hibernia ponit. Quod nullo modo prorsus fieri potuisse, sic confirmo. D. Patricius è vita abiit anno salutis 480. suprà cap. 20. Iam verò ab eius tempore, vsq. ad Turgesij aduentum regnauerunt in Hibernia 30. reges, quorum imperia 400. annos sunt continuata: suprà cap. 21. Quibus computatis, relinquitur Turgesium vixisse anno salutis, 880. At Gurmundus (vt testis est ipse Giraldus infrà cap. 24.) contra Cerecticium, vel vt alij volunt Careticum, Britannorum regem armatulit. Regnauit Careticus anno 586. vt Britannicæ historiæ vna consensione testantur. Quare Turgesium habere tribunum aut proregem non potuit Gurmundus, nisi ab inferis fuerit reuocatus. Certè sunt, qui in dubium vocant, an vnquam Gurmundus in Britannia pedem posuerit, quoniam nulla eius mentio à Beda, aut aliis integerrimis historicis, est facta. Exstat Dublinij porta, ad occidentem sita, quæ porta Gurmundi nominatur. Ab hoc Gurmundo sumtum esse nomen non est credibile, quia post eius tempora, Dublinium ab Amellano fundatum fuit, vt cap. 28. dicitur: si rectè Giraldus tempora notauit.

Vnde in Hiberniam, vel Britanniam Gurmundus aduenerit. CAP. XXIIII.

IN Britannica legitur historia, Gurmundum ab Africa in Hiberniam aduectum, & inde in Britanniam à Saxonibus ascitum Ciretestriam obsidione cinxisse. Qua tamen capta, & passerum, vt fertur, malificio, igne succensa, ignobili quoque tunc Britonum rege Cerecticio in Cambriam expulso, totius regni dominium in breui obtinuisse. Sive ergo Africanus, seu, quod ve-

rius esse videtur, Noruvagiensis fuit, vel relicto ibidem Turgesio, modici temporis in ea moram fecit.

Qualiter interfecto in Gallia Gurmundo, Turgesius in Hibernia, dolo puellarum delusus, occubuit.

CAP. XXV.

Gurmundo itaque in Galliarum partibus interfecto, & barbarorum iugo à Britannicis collis ea occasione depulso, gens Hibernica ad consuetas artis inique decipulas, non inefficaci molimine, statim recurrit. Cum igitur ea tempestate filiam regis Medensis, scilicet, Omachlachlini Turgesius adamasset, rex ille virus sub pectore versans, filiam suam ipsi concedens, ad insulam quandam Mediae (in stagno scilicet Locherino) illam cum quindecim puellis egregiis etiam, missurum se spondit. Quibus & Turgesius gausus, cum totidem nobilioribus gentis suae, statuto die & loco, obviam venit. Et inveniens in insula quindecim adolescentes imberbes, animosos, & ad hoc electos, sub habitu puellari dolum palliantes, cultellis, quos occultè secum attulerant, statim inter ipsos amplexus Turgesius cū suis occubuit.

ADNOTATIONES IN CAP. XXV.

I Nimis est in scribendo mordax Giraldus, cū facinus, omnibus laudibus celebrandum, parum consideratè reprehendat. Num iniquum esse existimabimus, barbarum ficarium, ex omnibus vitiis conglutinatum, qui bellum non tam Hibernis, quàm Christianæ religioni indixit, qui omnia passim delubra funditus eradicavit, qui tot annos intollerandam tyrannidem occupavit, qui adolescenti virgini stuprum inferre decrevit, imò qui ipsum patrem, aduersante & repugnante natura, ad filiolarum pudicitiam expugnandam, tamquam ganeonem, ex lustrorum fuligine nuper emersum, sollicitavit, aut armatum, aut inermem, aut dormientem, aut vigilantem è medio tollere? Dolus, an virtus, quis in tali hoste requirat? Tale quiddam perpetratum fuisse, temporibus Alexandri, Amintæ, regis Macedonum filij, auctor est Carion. lib. 3.

De Norwagiensibus, qui circiter annos 30. regnaue-
runt, ab Hibernia expulsis. CAP. XXVI.

Fama igitur, pernicibus alis, totam statim insulam peruolante, & rei euentum, vt adsolet, diuulgante, Norwagienses vbique truncantur, & in breui omnes omnino, seu vi, seu dolo, vel morti traduntur, vel iterum Norwagiam, & insulas, unde venerant, nauigio adire compelluntur.

De Medensis regis quæstione dolosa.

CAP. XXVII.

Quesuerat autem à Turgesio prædictus Medensium rex, & in dolo nequitia iam animo concepta, quoniam tenore, vel arte, aues quedam in regnum nuper aduictæ, terræ patriæque pestifera, destrui possent, & deleri? Cuiusque responsum accepisset, nidos eorum vbique destruendos, si iam fortè nidificassent, de castellis Norwagiensium hoc interpretantes, mortuo Turgesio, in eorum destructione, per totam Hibernienses insulam vnanimiter insurrexerunt. Annos igitur circiter triginta, Norwagiensium pompa, & Turgesij tyrannis in Hibernia perdidit: & deinde gens Hibernica, seruitute depulsa, & pristinam libertatem recuperauit, & ad regni tabernacula denuò successit.

De Oostmannorum aduentu.

CAP. XXVIII.

Non multo verò post tempore iterum de Norwagia, & insularum borealium partibus, quasi de reliquiis gentis prioris, & quia vel oculata fide, vel parentum relatione, terram optimam nouerant, non in bellica classe, sed sub pacis obtentu, & quasi mercatura exercenda prætextu, in insulam quidam aduen-
nerunt: qui & maritimos Hiberniæ portus statim occupantes,
tandem de assensu principum terræ, ciuitates in ipsis varias con-

struxerunt: Quoniam enim innata otiositatis vitio gens Hibernica nec maria lustrare, nec mercaturæ indulgere aliquatenus voluerat, de communi totius regni consilio perutile videbatur, ut gens aliqua, cuius opera aliarum regionum commercia, quibus hæc terra caruerat, huc aduehi possent, in aliquibus regni partibus admitteretur. Fuerunt autem duces istorum tres fratres Amelanus scilicet, Sitaracus, & Iuorus. Constructis itaque primo ciuitatibus tribus, Dublinio, Waterfordia, Limerico, Dublinij principatus cessit Amelano, Waterfordiæ Sitaraco, Limerici Iuoro: & ex his paulatim ad alias Hiberniæ ciuitates construendas, processu temporis, sunt deriuati. Gens igitur hæc, quæ nunc Oostmannica gens vocatur, in primis terræ istius regibus satis tractabiles fuerant & pacifici. Sed ex quo immensa generis numerositate iam excreuerant, & ciuitates fossatis & muris optimè cinxerant, antiquas inimicitias, alta mente repositas nonnunquam renouare, & acriter rebellare solebant. Dicti sunt autem Oostmanni lingua ipsorum corrupta quadam Saxonica, quasi orientales homines. Respectu namque terræ istius, ab orientali-bus huc partibus vndecumque aduecti sunt. Ex his igitur, & priorum Norvagiensium aduentu, de quibus parum securi fuerant, vsu securium contraxerunt.

Quot reges in Hibernia regnauerunt, ab obitu Turgesij, vsque ad vltimum Hiberniæ monarcham, Rothericum. CAP. XXIX.

Igitur à tempore Fedlimidij regis, & obitu Turgesij vsque Rotherici Connactici regnum, qui vltimus de hac gente monarcha fuit, & vsque hodie Connactiæ præsidet, cuius & tempore, & per quem rex Lagenia, Dermicius, scilicet Murchardi filius à regno expulsus fuerat, decem & septem reges in Hibernia regnauerunt.

Quot

Quot reges fuerunt à primo Herimone, vsque
ad hunc vltimum Rothericum.

CAP. XXX.

EST autem numerus omnium regum, qui à primo gentis huius
rege Herimone, vsque ad hunc vltimum Rothericum, Hiber-
niam rexerunt 181. quorum nomina, gesta, & tempora hic præ-
tereo: tū quia pauca in his insignia, & memoratu digna reperio;
tum etiam ne compendium nostrum inutilis prolixitas impedi-
ret. Prædicti verò reges non alicuius coronationis sollemnitate,
nec inunctionis¹ sacramento, nec etiam iure² hereditario, vel ali-
qua successionis proprietate, sed vi tantum, & armis totius in-
sule monarchiam obtinuerunt, & suo more regni gubernacula
susceperunt.

I 2

ADNOTATIONES IN CAP. XXX.

1 Latius hinc accipienda est significatio sacramenti, quàm in
Theologorum scholis. Nam vulgata illa regum unctio non est
propriè sacramentum.

2 Id verum esse, mihi non persuadeo: imò præcis temporibus,
de hæreditaria regni successione mirificè solliciti erant: vt
auctor est Beda, lib. I. cap. J. hist. Eccles. cuius verba supra posui-
mus cap. 19. Adnota: 2. Complures autem armis ac viribus re-
gnum occupasse, non dubito. Quod non modò in Hibernia,
sed etiam in aliis orbis terrarum partibus sæpiùs accidisse, quis
pernegabit?

Quod à primo aduentu suo vsque ad Turgesium, & ab
obitu Turgesij vsque ad Anglorum regem, Hen-
ricum Secundum gens Hibernica manse-
rat inconcussa. CAP. XXXI.

GENS igitur Hibernica à primo aduentus sui tempore, & à
primi illius Herimonis regno vsque ad¹ Gurmundi, &
Turgesij tempora (quibus & turbata quies, & interrupta ali-
quandiu

I

quandiu fuit eius tranquillitas) iterumque ab eorum obitu usque ad hæc nostra tempora ab omni alienarum gentium incurſu
 2 libera mansit, & inconcussa: donec per vos, rex inuictissime, & vestrae animositatis † audacia, his denuo nostris diebus, est subiugata. Anno videlicet ætatis vestrae 41. regni vestri, 17. ab incarnatione verò 1172.

† Fortè anim-
 daciã.

ADNOTATIONES IN CAP. XXXI.

1 Gurmundum & Turgesium non fuisse æquales, suprà demonstravi: Adnotat. in cap. 23.

2 Angliæ regem Henricum secundum, alloquitur, cui libellum suum consecrauit.

F I N I S.

INDEX RERVM

ALPHABETICVS IN LIBROS

RICHARDI STANIHVRSTI DE REBVS
Hibernicis, & Giraldi Cambrensis Appendicem.

A Dagium Hibernicum. 42	45. vis in curatione. 46
Adami Herefordiensis virtus. 146	Calus, sanio facetus. 175
AEedificia Hibernica. 32	Cardinales duo ad Henricum missi, super cede Cantuariensis. 151
AEmulatio Henrici Regis in Strangboum. 109	Castellum Fernasianum solo aequatur. 178
Aldelmidis iniuria erga Mauritiij filios. 177. erga Reimundum. 178	Cesara, nepis Noe, in Hiberniam aduen- tus. 235
Amor in nutrices et collactaneos. 48. mira fides eorum, ac pietas. 49	Chaunceri poëte laus. 28
Anglica prouincia. 27. eius termini ibid.	Chirurgi imperiti. 43. quibus ars heredi- taria. ibid. eorum libri. 44
Angli plures ex Britannia aduocantur. 92 eorum periculum oportuno Reimundi aduentu excussum. 151. in arce se de- fendunt. 152. Hibernos omnes cadis suspectos habent & rebellionis. 211	Cibi & daptes Hibernorum. 38
Arbitri in estimatione furroru. 37. ex cer- ta familia. ibid. ij in magno pretio. ib.	Clamor præliaris. 43
Archiepiscopi, ante aduentum Papironis, in Hibernia nulli. 256	Cnothurnius, filius Dermicij, obfes. 89. ne- catur. 106
Arca septem fossis aut dumis. 33	Concilium Antistitum Hibernorum Arma- chia. 109
Armachia sedes Archiepiscopi. 26	Connactensium stratagema. 184. eorum cum Britannis pugna. 185
Arma, & pugna ratio. 42	Connubia Anglo-Hibernorum. 30
B Alclenses in Hibernia trãsmissi. 249	Consilia Rotherici contra Anglos & Der- micium. 82
Bannua insula. 68	Consilia & difficultates Anglis ducibus in resistendo. 144
Bartholani in Hiberniam aduentus quot annis ante diluuium. 237	Consilium cuiusdam pium. 74
Belli mala. 76	Copia Anglicana. 165
Bellum inter Rothericu & Duuenaldu. 91	Copia in expeditionem Hibernicam. 95
Bernacæ, earumq; natura. 250	Copia Roberti, 68
Britanni naues comburunt. 73. eorum ad prælium instructio. 117. copiaru di- uisio ibid. hostes aggreduuntur semiso- pitos. ibid. & 118. in flumen se demit- tunt. 157. opidum eodem impetu ca- piunt ibid. cã rebellibus dimicat. 188	Corcagia vrbs. 24. à rebellibus obfessa. 187
C Aedes Murchardi. 106	Corcagienses fugiunt. 146. quibus sero opitulatur Dermicium. ibid.
Calor naturalis. 44. eius admiratio	Cormachus occiditur. 168
	Crudelitas Dermicij. 79
	Crusi citharædi laus. 39
	Cura in sauciis. 43
	Curandã ratio. 44
	Curceus pacem oblatam repudiat, & qua l super-

- superstitione motus obstinatè se gerit.*
 180. eius in Vltionenses prælia quinq.
 notabilia. 182. effugit. 212. què bel-
 lo Laccus repetit. 213. acie victor. 213
 eius proscriptio. *ibid.*
- D** Altini, quartus ordo militum. 43
 Davidis Walshei audax facinus.
 156
- Defendendi ratio simplex. 35
 Dela filij in Hiberniam veniunt. 241
 Deliberatio inter Anglos de captiuis. 97.
 necantur. 103
 Deliberatio regis super Guesfordia. 74
 Deluinia Barones vnde orti. 209
 Dermicij improbitas. 59. superbia in re-
 gno. 60. à proceribus deseritur. 60.
 eius libido. *ibid.* vxorem Ororicij rapit.
 61. Ororicio resistit. 64. deseritur.
ibid. confugit ad Regem Anglia. *ibid.*
 clam in Hiberniam redit. 68. ira in
 Dublinenses. 90. cupiditas in Hiber-
 nicum imperium. 92. iniusta. 108.
 mors. 111. habitus, & mores. *ibid.*
 Dermicius serò opitulatur Corcagiensibus.
 146
- Dies Martis quasi fato quodam Hibernis
 semper infelix. 158. superstitio tamè
 in eo non ponenda, aut astrorum vlla
 vis. *ibid.*
- Difficultas huius historia. 54
 Diuisio Hiberniæ. 19. alia. 27
 Dona Dermicij in Anglos. 77
 Dublinenses se dedunt. 90. casorum nu-
 merus. 148
 Dublinium metropolis, eiusq; descriptio.
 21. obsessum. 105. captum. 106. ab
 Hibernis rursus obsessum. 114
 Dunlenus Duni præfectus fugit. 180. cõ-
 tra Britannos exercitũ comparat. 181
 Dunum expugnatur. 179
 Dunenaldus illex Dermicij filius. 71. eius
 calliditas. 119. fuga cũ captiuis. 120
 Dublinij ciues incuriosos opprimit. 148
- ab Anglico imperio deficit. 155. expe-
 ditio Reimundi in eum. *ibid.* eius ora-
 tumcula. 166. quam ad finem habita.
ibid. Limmerici præfectus constitui-
 tur. 169. eius perfidia. 170
 Dympna martyr. 191
- E** Dictum Henrici. 109
 Episcoporum Hiberniæ ordo. 26
 Episcopi legati. 77. pacem impetrat. *ibi.*
 Equites hastati. 40
 Excubia in castellis, cum clamore. 33
 Excursus in calumniatores bene meritorũ
 ciuium. 162
 Expeditio Dermicij in Osiriam. 78
- F** ilij contra patrem conspiratio. 167
 Filiorum conspiratio in Henricũ. 137
 Foilanus martyr. 191
 Fratrum discordia. 244
 Fuga Hibernorum. 118. nomina fugato-
 rum. 119.
 Funerum ratio. 47
 Furta. 34
- G** alfridus submersus. 156
 Gelasius Armachanus Antistes. 130
 eius vita recta & sobria. *ibid.*
 Gilbertus Nugentus in Hiberniam venit.
 209
 Giraldus castellũ Fernasie cõstruunt. 177
 Giraldus Cambrensis Historicus. 58. in
 Hiberniam venit. 189. Iohannis pa-
 dagogus. 206. quousq; in historia pro-
 cesserit. 209. eius ad Anglorum regem
 præfatio. 219
 Gottredus sollicitatus aduenit. 114
 Griffini vigilantia. 135. in tempore opem
 fert. 137. Ororicium lancea trans-
 adigit. *ibid.*
 Gualterus Alemannus Giraldidis aduer-
 satur. 178
 Gulielmi Giraldi nuptia, cũ Alma Strang-
 bor filia. 154
 Gulielmus Aldelmidas Hiberniæ Prætor
 constituitur. 175. ex Hibernia deuo-
 catur.

- catur. 185. eius mores. *ibid.*
 Gurguntius Britonum rex. 249
 Gurmudum, ex Anglorum opinione, Hiberniam subiugasse. 258. vnde in Hiberniam vel Britanniam aduenit. 259
 Guesfordienses victi. 71
Habitus Dermicij & mores. 111
 Harmonia quattuor Euangeliorum. 189
 Hasbulpbus Dublinium tentat. 111. capitulum. 112. eius ferox oratio. 113
 Hector Boethius, infidus scriptor. 18
 Henrici regis in Cambriæses asperitas. 122
 aduentus in Hiberniam. 124. egrè ex Hibernia discedit. 132. principes & duces sibi conciliat. *ibid.* munera & curationes dispartitur. *ibid.* & tandè in Britannia renauigat. 133. de Hibernia prorege deliberat. 138. eius erga suos liberos liberalitas. 186
 Henricus Sidneus Hibernia præfectus Strangboi tumultum reedificandum curauit. 173
 Heraclius patriarcha in Angliã venit. 199
 eius ad regem oratio. 200. repulsam fert. 203
 Herimon Hibernorum primus monarcha. 244
 Herueius iterum exercitui præficitur. 148
 eius occultum odium in Reimundã. 153
 affinitas eius subdola cum eodem. *ibid.*
 illius prauis mores & ingenium. *ibid.*
 eum vbique infectatur Giraldus historicus, nescias, an satis sincerè. 154
 clanculum admordet Reimundi famã, apud Regem. 161. accusat vt defectorem, aut defecturum. *ibid.* monastica vita se tradit. 191. eius descriptio. *ibid.*
 Hibernia magnitudo & dimensio. 15.
 eius cum Britannia comparatio. *ibid.*
 vnde dicta. 16. situs. 221. equalitas & inaequalitas. 224. Fertilitas. 226, laudes variae, & natura. 233.
 de eius habitatoribus. 234. primus monarcha. 243. per Patricium ad fidem conuersa. 249
 Hibernica gens à primo suo aduentu vsq. ad Anglorum regem, Henricum secundum mansit inconcussa. 263
 Hibernicarum rerum Appendix. 219
 Hibernicum idioma ab Anglica prouincia ferè exsulat. 29
 Hibernorum mores & ritus. 31. non tam feri. *ibid.* hospitalitas. 33. cibi. 38. potus. *ibid.* propensi in litteratos. 49
 à feritate excusati. 51. pompam & diuitias admirantur, nõ antè solita. 130
 conspirant ad libertatè recipiendã. 144
 victoria insolescunt. 149. quibus caput & regimen Rothericus accedit. *ibid.*
 sapius vincuntur. 212
 Hibernici proceres contra Iohannem coniurant. 207
 Hibernici regni titulo quis primum vsus 155
 Hispanicum mare, duobus brachijs Britanniam & Angliam cõplectitur. 222
 Hospitalitas Hibernorum. 33
 Hostes recedunt ab vrbe obsessa. 165
 Hugo Laceus Aldelinidi succedit. 186
 accusatur. 193. in Angliam nauigat. 193. in Hiberniam redit. 194. iterũ in Angliam redit. 197. Hibernie gubernator à Iohanne constituitur. 208
 contra rebelles bellat. *ibi.* arcem fundat. *ibid.* occiditur. *ibid.* eius descriptio. 209. eius desensio. 210
 Hugonis Tirelli direptio. 198
In cursu in agros Dermicij. 64
 Ingressio Dermicij in Mediam. 107
 Inimicitie implacabiles. 34
 Inimicitie inter Laceũ & Tirellum. 199
 Iniuria Hibernorum in Britannos. 109
 Inquisitores quattuor in Hiberniam missi. 164. eorumq. mandata. *ibid.* In Hiberniam

- berniam veniunt. *ibid.* in Angliam reuertuntur. 176
 Instrumenta musica. 39
 Iohannes Ciminus Dublinij Archiepiscopus creatur. 197
 Iohannes Constabularius, & Iohānes Pegasus à rege in Hiberniā mittuntur. 193
 Iohannes Curceus Vltioniam inuadit. 179
 Dunum expugnat. *ibid.*
 Iohannes Henrici regis filius in Hiberniā venit. 204. in Angliā renauigat. 207
 inuisus suis. 212. Curceum in Angliam vincitum deuehi iubet. 212
 Iohannes Papiro quattuor Pallia in Hibernia plantauit. 256
 Ira Rotherici in adulterum. 63
 Iudicia Hibernorum. 33
 Iurisperiti imperiti. 37. eorum conuentus solutio. 38
Kildaria Comitis laus. 50. eius diadema. 51
 Kilianus martyr. 191
 Kilkenia municipium. 24
Laceus, vide Hugo Lac.
 Laurētij Antistitis pro ciuibus intercessio. 106. iter ad Henricum regem facit. 194. grauius agrotat. 195. eius mors. 196. mores & instituta. *ibid.*
 Legati Anglorum ad Henricum. 110
 Legatio Rotherici ad Stephanidem. 84. ad Dermicum. 85. & 107
 Liberalitas Henrici in subiectos principes. 125
 Limericum vrbs. 23. capitur. 157
 Littera Dermicij ad Strangboun. 93
 Littera Oroicij ad Rothericum. 62
 Littera Pontificis recitantur publicè. 155
 Littera Regis pro Dermicio ad suos. 66
 publicè recitate. 67
 Littera Roberti ad Dermicum. 70
 Littera Rotherici ad Robertum. 83
Macktirus insidias Mil. Cog. machinatur. 186
 Mauritius Giraldus Roberti frater. 68
 Mauritiij aduentus in Hiberniam. 90
 mors. 176. eius descriptio. *ibid.*
 Mauritiij Prendelgasti accessus in Hiberniam. 70
 Medensis regis questio dolosa. 261
 Meileriij audacia. 156. à ciuibus confertis inuaditur, & proturbatur. 156.
 eius descriptio. 160
 Merlinus Magus. 180. reprehēditur. 181
 Milesij regis filiorum appulsus in Hiberniam. 244
 Milites in solum Reimundū prouisi & proprii. 165. cui bellū commissum est. *ibid.*
 Militia, & ordo. 40
 Militum alienatio odio Henrici. 144.
 Reimundum Ducem consensu petunt; & impetrant. 145. statimq; in hostes eunt. *ibid.*
 Milo Coganus Connaciam inuadit. 184
 cum Radulpho occiditur. 186
 Momonienses rebellant. 187. pacem petunt. 188
 Monstrosa mulier. 91
 Mores Hiberno-Anglorum. 28, & 48
 Motus armorum in Hibernia. 164
 Murchardus pater per nati insidias captus. 168
 Musica & citharædi. 39
Natalicia Christi splendide ab Henrico celebrata. 129
 Nauale prælium in lacu. 145
 Nemedi cum quatuor filiis, à paribus Scythiæ in Hiberniam aduentus. 239
 Norrvagienses tempore Fedlimidij Hiberniam expugnauerunt. 257. postquam 30. annos regnarunt, ex Hibernia expulsi. 261
 Nuptia Strangboi cū Dermicij filia. 105
Onelus perpetuus Anglorū hostis. 32
 Ostmanni qui. 111. eorum in Hiber-

Hiberniam aduentus.	261	Primi reguli Hibernorum.	20
Opida, ac municipia plura.	24	Proceres Hiberni, & vulgus ab Anglico sermone auersi.	30
Oppugnationo Guesfordia.	76	Prælium.	182
Oratio Dermicij ad suos firmandos.	86	Propensi Hiberni in litteratos.	49
Oratio Herueij inclemens.	100	Prouinciarum administrandarum difficultas.	139
Oratio Mauritij & consilium.	115	Q Vinque Reguli Hibernia.	59
Oratio Reimundi pro salute captiuorū.	98	Quot reges ab Herimone ad Patricij tempora regnauerunt.	249
Oratiuncula Roberti ad suos.	88	Quot reges à tempore Patricij vsque ad Turgesij aduentum regnauerunt.	257
Oratio Rotherici ad suos.	85	Quot reges in Hibernia regnarint, ab obitu Turgesij vsque ad Rothericum.	262
Ordo in mensa.	38	& quot ab Herimone ad eundem Rothericum.	263
Oreli dictum ridiculum.	30	R Apine procerum sine dedecore.	34
Origo Britannorum à Troianis.	88	Rebelles victi, & fugati.	188
Ororicij Zelotypia. 61. consolatur à consiliarijs. ibid. Dublinium oppugnat.		Rebelles vincuntur.	208
123. fugatur. ibi. insidias parat Hugoni, idq; per speciem colloquij. 133 ad conuitia rē deducit. 135. vim parat aperire. 136. Hugonem securi petit, frustra. ibid. lancea transfuerbatur. 137. eius caput ad regem missum.	137	Reditus Dermicij in Angliam.	66
Ostirienses repugnant. 78. stratagemate vincuntur. 79. cefi.	ibid.	Reductores Dermicij qui.	69
P Aracelsi error & cecitas.	46	Reimundi laus & foritudo. 118. eius in depopulatores audax eruptio. 147. insidias incidit, quas miraculosè illæsus euadit. ibid. in Angliam reuocatur patris morte. 148. accingitur ad expeditionem, & copias conscribit. 151 in Hiberniam venit. ibid. Dublinium contendit cum exercitu. 153. terrore solo omnia pacat. ibid. ad nuptias properat, eaq; Guesfordia cōfecta. 153 Limmericum copias adducit. 156. ad auxiliandum Meilerio, suos hortatur. 157. ipse in flumen se demittit. ibid. illius felix virtus in Hibernia.	158
Partitio prouinciarum magis distincta.	20	forma & effigies. 160. mores & ingenium. ibid. latus ac alacer Inquisitores excipit. 164. Murchardo suppetias fert. 168. Hibernia gubernator relinquitur. 175. Stephanidi opem fert.	187
Pax cum Duuenaldo.	80	Reguli Hibernorum. 31. nomenclatura eorum & imperium.	ibid.
Pax inter Rothericum & Dermicum.	89		
Pedites. 41. qui Karni.	42		
Petrus Witbus, formator iuuentutis, eiusq; laus.	25		
Philippus Wigorniensis Hibernia prorex efficitur. 197. Vltonienses expilat. 198			
Pluuiarum abundantia, in Hibernia.	226		
Poëta adulatores.	55		
Polydori in Cambrenses conuuium. id refutatum.	159 ibid.		
Potus ex vino ignito.	38		
Præficarum naniæ & lamenta. 47. spernenda à Christianis. 48. iocundum exemplum.	ibid.		
Præfectus hostium occiditur.	146		
Prandia maruinā.	33		

<i>Regum sanctitas.</i>	76	<i>eius mores.</i>	188
<i>Res aduersa pietatem ingerunt.</i>	75	<i>Strangboi cum copiis aduentus in Hib.</i>	104
<i>Res Hiberniae rex componit; initio facta à sacris.</i>	130	<i>oppugnatio Waterfordia. ibid. cum Lagentiensibus pugna.</i>	121.
<i>Renuatio Strangboi in Angliam.</i>	122	<i>regi supplex. 122. eius pactum cum rege. ibid. gubernacula Hiberniae accipit.</i>	143
<i>Rex Anglia Dermiciū suscipit cum spe noui regni.</i>	65	<i>collegam & inspectorem petit Reimundum Giraldum. ibid. Munera ei à rege dantur, atque in Hiberniā aduenit, quam reperit turbatam. ibid. anxius consilij. 149. ad Reimundum reuocandum inclinat. ibid. quem matrimonio sororis promisso, pertrahit. ibid. eius ad Reimundum litterae. 150. Waterfordiam deserit. 152. moritur. 168 eius descriptio. 170. eius filius quam ob causam à patre occisus. 171. eius epitaphium.</i>	174
<i>Rex nimis credulus calumniis.</i>	162	<i>Subiectio principum Hiberniae.</i>	125
<i>Richardus Strangbous. 67. auxilium promittit. ibid. socius expeditionis. 92 veniam petit à rege.</i>	94	<i>Summa huius operis.</i>	57
<i>Roberti Anglicani militis virtus.</i>	72	<i>Suspiciones de filio Henrici.</i>	131
<i>Roberti Barrensis & Meilerij laudes.</i>	80	T <i>Empestas tristis in Hibernia. ibid. Tempia pro asylib.</i>	50
<i>Roberti Poeri virtus.</i>	182	<i>Thomas defensus.</i>	46
<i>Robertus Stephanides. 68. regi suspectus. ibid. eius stemma & cognatio. ibid. obsessus. 115. se tradit. 120. liberatus. 124. à rege rursum captus. ibid. liberatur.</i>	127	<i>Tomundienfes victi.</i>	167
<i>Robertus vinculis soluitur.</i>	68	<i>Trepidatio Hibernorum.</i>	71
<i>Rotherici foedus cum Ororicio.</i>	64	<i>Tugesius Norvvagiensium dux. 257 Hiberniam domuit. 258. dolo puellarum delusus, occubuit.</i>	260
<i>Rothericus & Duuenaldus pacē petūt. 167</i>		V <i>aria, Solini, Crofij, & c. sententia.</i>	223
<i>Rustici Hiberni à Normannis malè tractati.</i>	206	<i>Vaticinia Merlini.</i>	128
S <i>acerdotes in summo honore.</i>	49	<i>Ventositas in Hibernia.</i>	226
<i>Sacra Dermicij.</i>	75	<i>Vltomiensfes victi.</i>	182
<i>Sauitia erga caesos.</i>	43	<i>Victoria omnis à Deo.</i>	75
<i>Salisburienfis ad Pontificem legatur, pro cōfirmatione dominatus Hibernici. 154</i>		<i>Viuianus Romana sedis legatus.</i>	180
<i>Diploma super eo impetrat.</i>	155	<i>concilium Dublinij celebrat.</i>	182
<i>Schola in Kilkenia.</i>	25	<i>Vltonia prouincia.</i>	25
<i>Scoti ab Hibernis oriundi.</i>	17	W <i>aterfordia vrbs.</i>	22
<i>Scotia nomen vnde.</i>	ibid.	<i>Waterfordienfes Anglos aggrediuntur. 95. vincuntur. 96. apertè desciscunt, & vim Anglis inferunt. 152. tandē ad pacē coacti redeunt. ibid.</i>	
<i>Soliuagi & pradones. 52. quorum vita aspera. 52. exemplum.</i>	53		
<i>Solutio iuridici conuentus.</i>	38		
<i>Somniorum eleuatio.</i>	134		
<i>Somnium Griffini, quod insidias irritas fecit.</i>	ibid.		
<i>Stephanidis obsessio. 115. qui se fidei hostium permittit. 120. liberatus. 124. in carcerem rursum ab Hen. coniectus. ibid. deprecatorum oratione liberatur. 125</i>			

E R R A T A.

Pag. 9. lin. 14. agituræ, lege agitare. pag. 21. lin. 12. parlamento, parlamenta. & lin. 25. Laurentiorum, Laurentiorum, pag. 46. lin. 26. ægritudine, ægritudini, & in margin. lege cap. 9. pag. 71. l. 25. & exercitum, deſc. Et. pag. 80. lin. 4. imprimant, imprimunt, pag. 84. lin. 1. trãſfugum, transfugam. pag. 87. lin. 13. pariendam, pariendum. pag. 102. lin. 15. auguſtiſſimi, anguſtiſſimi. pag. 108. lin. 17. lenitatem, lenitatem. pag. 125. lin. 2. Corragiæ, Corcagiæ. pag. 133. lin. 25. Quorum, Quocum. pag. 135. lin. 16. cereros, Exteros. pag. 141. lin. 13. Hibernici nominis, Britannici nominis. pag. 149. lin. 15. Et, Ei. pag. 156. lin. 4. ſamæ, ſame. pag. 160. lin. 11. veſtibus, veſtitus. pag. 184. lin. 9. adſectatoribus, Adlectatoribus. pag. 193. lin. 11. & 12. remitteret, transferret, Remittere, transferre. pag. 199. lin. 23. inclinare, inclinari. pag. 200. lin. 26. metuens, metuumus.

P R I V I L E G I I C Æ S A R E I S V M M A.

MAXIMILIANI II. Romanorum Imperatoris ſemper Auguſti, publico edicto cautum & ſancitum eſt, ne quis cuiuſcunq. ſtatus, gradus, ordinis, aut conditionis fuerit, quacunq. ſacri Romani Imperij, & ditionis eius fines patent, quacunq. probatorum auctorum opera, quotquot vel hætenus nondum impreſſa, vel ab aliis quidem impreſſa, nouis autem deinceps ſcholiis, annotationibus aut commentariis aucta & illuſtrata, Chriſtophorus Plantinus cuius & typographus Antuerpienſis primus typis procuderit, intra proximum ſexennium à prima cuiuſque operis aut voluminis editione, vlllo pacto eiufdem vel diuerſi characteris forma excudat, aut excuſa ab aliis, intra eiufdẽ Maximiliani & Imperij fines vendenda importet, ſeu quouis modo diſtrahat manifeſtè vel occultè, ſub pœna decem Marcharum auri puri, quarum dimidia fiſco Imperiali fraudis vindici, reſidua verò pars prænominato Plantino cedat, præter librorum ad imitationem impreſſorum amiſſionem, quos idem Plantinus ubi-
cunq. locorum naçtus fuerit, per ſe, vel ſuos, adiumento Magiſtratus loci, vel citra, propria auctoritate ſibi vindicare, inque ſuam poteſtatem redigere poterit. In cuius rei fidẽ ipſi Edicto manu ſubſcripſit, & ſigillũ apponi iuſſit Cæſarea Maieſtas. Datum in ciuitate Viennæ Auſtriæ, die vigefima prima menſis Februarij, anno Domini M. D. L X V.

Subſig.

Maximilianus.

Ad mandatum ſacræ
Cæſ. M. proprium

Haller.

ATALE

PRIVILEGIUM GALLIARVM REGIS.

CAUTVM HENRICI III. Galliarum Regis Priuilegio, ne quis in omni eius regno libros totos, aut in parte, quoscunq. Christophorus Plantinus aut nouos excuderit, aut veteres, sed correctos siue illustratos, aut adnotatos, eoque iterum excudat, excudi faciat, aut excusos vendat. idque intra sexenniū à cuiusq. libri editione. Quod autem hoc sine, vt ne idem Plantinus, laborum suorum, sumptuumque meritissimo fructu priuetur, cogaturque tandem intermittere aut omittere laudabile suum munus, cum detrimento reipub. litterariæ, & doctorum. Qui contra fecerit, sciat paratam librorum confiscationem, aliasque pœnas siue multas, quæ Regiis Edictis continentur. Cum lege tamen, ne iidem libri quicquam contineant, quod vel Religioni Catholicæ Apostolicæ Romanæ, vel huius Regni Statui aduersetur. Atque huius Edicti exemplar cum fronti aut calci cuiusque operis apponetur, nullus typographorum siue bibliopolarum vllam ignorantia causam preterat. Datum, Fontibellaquæ, quinta Augusti. M. D. LXXXII.

Signat.

Per Regem

De Neusuille.

Handwritten text at the bottom of the page, possibly a signature or date.